

I. ÉVFOLYAM — II. SZÁM // 2023

A világba nézek én

ORSZÁGOS WALDORF ALUMNI ÉS DIÁKÚJSÁG

Működésünk

Ezt a lapszámot mindannyian önkéntes munkával hoztuk létre. Évente 2-3 lapszámot tervezünk megjelentetni, már javában dolgozunk a harmadik szám tartalmán. Emellett egy podcast csatornát, hangos újságunkat, valamint újságunk nemzetközi, angol nyelvű lapszámát tervezzük elindítani. Ha értékesnek tartjátok munkánkat, és tehetitek, megköszönjük, ha anyagilag is támogatjátok kezdeményezésünket! Havi 500 Ft adománnyal nagyban tudjátok segíteni működési költségeink fedezését. A támogatások továbbá azt is lehetővé teszik, hogy a jövőben – ha nem is piaci áron, de egy-egy szerény összeggel – honorálni tudjuk szerkesztőink és szerzőink kitartó munkáját, ami nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az újság a későbbiekben is biztonságosan megjelenhessen és hosszú távon fennmaradhasson. Sok kicsi sokra megy! Természetesen nagyobb összegű támogatásokat is köszönettel fogadunk.

Ha szeretnétek támogatni munkánkat, a nyomtatási költségek fedezését, következő és a nemzetközi lapszámunk megjelenését, vagy induló podcast csatornánkat és hangos újságunkat, a Waldorf Szövetségen keresztül, vagy weboldalunkon a Támogatás felületen tudjátok ezt megtenni.

Számlaszám

Magyar Waldorf Szövetség 16200106-11511597 (MagNet Bank).

A közlemény rovatba mindenképpen írjátok bele, hogy "Alumni és diákújság ADOMÁNY", így fog hozzánk kerülni a támogatás! Nagyon köszönjük!

A világba nézek én szerkesztői

Kép: VÍRVAŞ DÓRA

Előszócska

A főszerkesztőnk, mikor e sorokat írom, éppen koordinál, összefog, igazgat, leszervez, begyűjt, szortíroz, kérlel, agonizál, ösztönöz, javít, gondoz, irányít, gondolatlanul mázolja be a szerkesztőséget. Egyszóval: szerkeszt. Így most én köszönök, magyarázok, szólok jó előre, mire készüljön lelkieken a kedves Olvasó.

Hálások vagyunk nektek, hogy több, mint 170.000-en nyitottátok meg az újságunk első számát. Átléptünk több határt is, statisztikáinkból kiderült, több száz külföldi olvasónk is akadt. Kicsit zavarba ejtő, hogy ennyien olvassátok az ifjonti hévvel, lelkesedéssel megírt sorainkat. Reméljük, fel tudtunk nőni ezekhez az elképesztő számokhoz.

Köszönjük továbbá íróinknak, fényképészeinknek, tördelőknek, grafikusunknak, rovatvezetőinknek, előolvasóinknak, lektorainknak, minden munkatársunknak, hogy önkéntességüknek hála, újra sikerült egy teljes újságot elkészíteni. Erőn felül dolgozott ismét mindenki, köszönjük áldozatos munkátokat. És itt ragadom meg az alkalmat, hogy fejet hajtsak azoknak az adományozóknak, jótevőknek, donátoroknak, nagylelkűeknek, akik figyelmük mellett másként is hozzájárultak működésünkhöz.

Nem érzem, hogy az elkövetkezőkben olvasható cikkről, interjúról, ajánlóról, filozófiai eszmefuttatásról, bekezdésekről, glosszáról, beszámolókról, gondolatról, novelláról, betűről jobban tudnék szólni, mint amiként eredetileg meg lett írva. Magyarázhatnám napestig itt a bizonyítványt, de az előszón író és olvasó is szeret gyorsan túlesni, és ez mind nem is olyan fontos. A lényeg a következő oldalon találjátok meg, ha elég figyelmesek vagytok.

Bolya Á. Bors

Az egyik furcsa főszerkesztő-helyettes

@vilagbanezek

Tartalom

1. A közösség szolgálatában // Rovatvezető – Baranyai Ádám

1.1	Az applikáció egy virtuális központként szolgálhat
(Baranyai Ádám, Szabó Eszter)	4 – 7
1.2	Három újság története (Kássa Zoé, Görcz Gergely,
Bolya Á. Bors)	8 – 27

2. Waldorf után // Rovatvezető – Baranyai Ádám

2.1	Olyat alkot az ember, ami szeretetből jön
– Interjú Csomor Csengével (Kássa Zoé)	28 – 39
2.2	Ha az ember szívvel-lélekkel csinálja és az az útja, akkor
igenis lehet eredményeket elérni – Interjú Almási Fannival
(Baranyai Ádám)	40 – 55
2.3	Sorskövetés a Waldorf után (II. rész): Kell-e kutatni a Wal-
dorf-pedagógiát? – Interjú Mesterházy Máriával
(Molnár Blanka)	56 – 71
2.4	Sorskövetés a Waldorf után – Felhívás
(A Sorskövetés munkacsoport tagjai)	72 – 73

3. Rólatok, nektek // Rovatvezető – Baranyai Ádám

3.1	Álmaink (Bolya Á. Bors)	74 – 75
3.2	Úton lenni jobb, mint megérkezni...? (Baranyai Bálint)	76 – 77
3.3	Fiatalon, fiatalokról (Timea Vigevano)	78 – 79
3.4	A félelem (Timea Vigevano)	80 – 81
3.5	Te is posztolsz a gyermekedről? Légy tudatos szülő!
(Kiss Boróka)	82 – 83
3.6	Miről kellene ma szólnia az iskolának, a tanításnak?
– Interjú Vekerdy Dániellel (Szép-Bancsa Adél)	84 – 93
3.7	Elég volt! Álljunk meg! – Interjú Béldi Melindával
(Szép-Bancsa Adél)	94 – 99

3.8	Hogyan alakítja át életünket a mesterséges intelligencia?
Mire való, és mire nem? (Gellért Ferenc)	100 – 119
3.9	A világ valójában egy hatalmas lehetőség arra, hogy meg-
ismerjük önmagunkat – Interjú Illés Zoltánnal
(Baranyai Ádám, Molnár Blanka)	120 – 137
3.10	Képzelt riport egy Waldorf-fesztiválról
(Bolya Á. Bors)	138 – 157
3.11	A te szempontodból hallgatjuk meg azt, ami veled történt,
és azt szeretnénk visszaadni – Interjú Somogyi Beátával
(Ladányi Csenge Luca)	158 – 165
3.12	Önként és dalolva (Görcz Gergely)	166 – 169
3.13	Magukban ücsörgők (Bolya Á. Bors)	170 – 173
3.14	Könyvajánló – Tara Westover: Tanult lány
(Magyar Franciska)	174 – 177
3.15	Filmajánló – Oppenheimer (Hahn Gergő)	178 – 179
3.16	Egyperces novellák (Bolya Á. Bors)	180 – 181

4. KIKELET – Irodalom. Irodalmad. Irodalmunk.

// Rovatvezető – Bolya Á. Bors 182 – 205

5. Kapuja nincs átjáró // Rovatvezető – Baranyai Ádám

5.1	Részlet Hamvas Béla: „Anthologia humana”
– Bevezetéséből	206 – 207
5.2	A kényszerűből a szabadság felé (Baranyai Bálint)	208 – 209
5.1	A halál utáni életről természettudományos megfigyelések
és a halálközeli élmények alapján (Gellért Ferenc)	210 – 225

6. Science – Is the new sexy // Rovatvezető – Béldi Melinda

6.1	Érzékeny és kristály... forró és jég...
hogyan jön össze ez a kettő? (Béldi Melinda)	226 – 227
6.2	A tojás anatómiája (Béldi Melinda)	228 – 229

Az applikáció egy virtuális központként szolgálhat

Az interjút kidolgozta és kérdezett: Baranyai Ádám, összefoglaló: Szabó Eszter

Pietro Gioiosoval beszélgettünk, a 16 éves firenzei Waldorf-diákkal, aki egy unalmas nyári napon azon kezdett gondolkodni, miért nem ismeri azokat a diákokat, akik bár más településen, más országban élnek, hasonló tanulási és tapasztalási folyamatokon mentek keresztül, mint ő. Vajon a világ másik felén élők számára mennyiben más a Rudolf Steiner által megalkotott pedagógia? Az afrikai, kínai vagy amerikai Waldorf-diákok is ugyanúgy Szent Márton dalokat énekelnek lámpással a kezükben?

Ezek a gondolatok, és a Waldorfban megtapasztalt egyedi oktatási környezet és közösség-érzés inspirálta arra, hogy létrehozzon egy olyan platformot, ahol ez a fajta kapcsolódás és együttműködés az iskola falain kívülre is kiterjed. "Úgy láttam, hogy van igény egy olyan platformra, amely igazodik a Waldorf értékekhez és elvekhez, úgyhogy útnak indultam a WaldorfMinds

fejlesztése felé, kihasználva a technológia iránti szenvedélyemet és a Waldorf-közösség támogatása iránt érzett elköteleződésemet." - Meséli nekünk Pietro. Egy olyan digitális teret hozott létre, ahol a Waldorf-közösség tagjai összegyűlhetnek, megoszthatják egymással történeteiket, és párbeszédet folytathatnak egymással, akár a világ különböző pontjairól is.

Pietronak a WaldorfMinds létrehozásához szenvedély mellett anyagi támogatásra is szüksége volt, amelyet saját iskolájától, a Firenzei Waldorf Iskolától kapott meg: "Az alkalmazás jövőjébe vetett hitük és az anyagi támogatásuk tette lehetővé, hogy az ötletet valósággá tegyünk. Az ő támogatásuk nélkül sokkal nagyobb kihívás lett volna életre kelteni a WaldorfMinds-ot."

Kihívások (nem csak) olasz Waldorf-iskolákban

Pietro úgy látja, hogy Olaszországban a Waldorf megítélése változó: míg sokak számára szimpatikus a Waldorf-iskolák holisztikus megközelítése, addig mások tévhitekkel vagy sztereotípiákkal rendelkeznek, vagy mert nem elég tudatosak, vagy mert nem rendelkeznek róla elég információval. Gyakori sztereotípiák – akárcsak Magyarországon – azok a feltételezések, amelyek szerint a Waldorf-oktatás kizárólag a művészetekre összpontosít, hiányzik az akadémiai szigor, vagy elszakad a modern társadalomtól. Emellett Olaszországban is elterjedt probléma a fiatalok túlzott online jelenléte, jellemzően az olyan népszerű platformok miatt, mint az Instagram vagy a TikTok. Pietro elmondta: "A WaldorfMinds elismeri az ezzel kapcsolatos aggályokat és célja, hogy egy olyan platformot kínáljon, amely értelmes és célzott online élményt nyújt. A WaldorfMinds egy olyan alternatívaként kíván megjelenni, amely a jelentőségteljes kapcsolatokat, együttműködést és a Waldorfhoz köthető tartalmak terjesztését népszerűsíti a Waldorf-közösségben. Azáltal, hogy egy támogató és fókuszált online közeget biztosít, a WaldorfMinds a már létező felületek ellensúlyozására törekszik, így kínálva a felhasználóinak egy tudatosabb, Waldorf által inspirált digitális teret."

A technológia értelmes és kiegyensúlyozott integrálása egy olyan probléma, amellyel foglalkozni kell. Az olyan platformok bevezetése által, mint a WaldorfMinds, amely a tudatosabb jelenléte és a felhasználó saját gondolatainak fejlesztését ösztönzi, áthidalhatóvá válik a Waldorf-oktatás és a digitális világ közötti szakadék. Ez a megközelítés segítheti a tanulókat a technológiával való egészséges kapcsolat kialakításában, miközben megőrzi a Waldorf-pedagógia lényegét.

Hogyan működik a WaldorfMinds?

A WaldorfMinds alkalmazásban a felhasználók létrehozhatnak egy egyéni profilt, amely az ő saját érdeklődésüket és a Waldorf-közösségen belüli hovatartozásukat tükrözi. Emellett lehetőség van posztok készítésére és megosztására, valamint edukációs források felfedezésére. A diákok számára ez egy biztonságos tér, ahol megoszthatják egymással élményeiket, kérhetnek tanácsot és támogathatják egymást a tanulásuk útján. Az appon belüli közösségek fejlődését pedig nagyban segítik az olyan funkciók, mint a csoportos- és privát üzenetváltás, amelyek személyesebb és bensőségebb interakcióra adnak lehetőséget. A kifejezetten a Waldorf-közösség igényeire és értékrendjére szabott platform – Pietro szavaival – "célzott és releváns élményt biztosít a felhasználóknak a Waldorf-oktatás köré szerveződő tartalmakkal és párbeszédekkel. Továbbá, a WaldorfMinds a felhasználó és adatai biztonságát helyezi előtérbe, így kínálva biztonságos és védett teret a megosztásra és a kommunikációra."

Biztonság és adatvédelem

A platform biztonságosságával és a zaklatás megelőzésével kapcsolatban Pietro elmondta, hogy elkötelezett a pozitív és tiszteletteljes légkör megteremtésében. Ennek érdekében megfogalmazott közösségi, valamint moderálási irányelveket, az applikációban pedig lehetőség van az irányelveket figyelmen kívül hagyó felhasználók jelentésére. A platformon megosztott tartalmak rendszeresen ellenőrzésre kerülnek, hiszen fontos szempont, hogy ezek az információk és edukációs tartalmak hiteles forrásból származzanak.

Iskolán és határon túl

Pietro örömmel számolt be róla, hogy a már végzett Waldorf-diákok, azaz Alumnik is csatlakozhatnak a WaldorfMinds közösségéhez, hiszen az alkalmazás egyik fontos célja, hogy segítse az élethosszig tartó kapcsolatok ápolását, és hogy megkönnyítse a jelenlegi diákok kapcsolódását a már végzett diákokkal. Ezáltal tanulhatnak tőlük is, megismerhetik az öregdiákok történeteit, és kikérhetik a tanácsaikat, akár továbbtanulásukkal, pályaválasztásukkal kapcsolatban is.

Pietro nemcsak országon belüli kapcsolatokra céloz, hanem globálisan gondolkodik: „Mérlegeltem a WaldorfMinds lehetőségét, hogy platformként szolgáljon egy nemzetközi Waldorf Alumni közösség számára. Felismerem a Waldorf Alumni globális összekapcsolásának értékét,

és az egyes iskolákon vagy régiókon túli összetartozás érzését. Míg a WaldorfMinds jelenleg a tágabb Waldorf-közösségre összpontosít, nyitott vagyok a meglévő alumni-hálózatokkal való partnerségek és együttműködések feltárására, hogy egy egységes nemzetközi platformot hozzak létre."

A Waldorf-közösség globális összetartozásának érzését ő maga is megtapasztalta, ellátogatott külföldi Waldorf-iskolákba: „Megfigyeltem, hogy a Waldorf-oktatás alapelveit és pedagógiáját következetesen érvényesítik a különböző országokban. A folytonosságot és a közös értékeket igazán jó átélni/látni."

A nemzetközi kapcsolatok kiépítése a jelenlegi és volt diákoknak arra is lehetőséget nyújt, hogy megismerjék más országok Waldorf-iskoláinak programjait, lehetőségeit, legyen szó akár önkénteskedésről, akár egyéb edukációs programról. Összességében az applikáció egy virtuális központként szolgálhat, ezzel létrehozva egy hasonló gondolkodásúakból álló, a Waldorf-oktatás iránt elkötelezett globális hálózatot.

További fejlesztések

Pietro szerint eddig pozitív visszajelzések érkeztek az egyre növekvő, jelenleg világszerte 850 felhasználóból álló közösségtől. Ez azért is fontos, mert tervei szerint a felhasználói visszajelzések alapvető részét képezik majd a platform további fejlesztésének. Szeretné, ha az alkalmazás a felhasználók által megfogalmazott konkrét igények alapján tudna fejlődni, akár olyan új funkciók létrehozásával, amelyek segíthetik az álláskeresést, valamint a Waldorf-közösségen belüli szervezetek közötti partnerség kialakítását. Emellett folyamatos cél az alkalmazás sebességének növelése, a felhasználói élmény fokozása, valamint a felhasználók táborának növelése és annak biztosítása, hogy a WaldorfMinds egy értékes és releváns platform maradjon a Waldorf-közösség számára.

Köszönet

"Az olasz Waldorf-közösség hihetetlenül támogató a WaldorfMinds fejlesztésével kapcsolatban. A Firenzei Waldorf Iskola anyagi támogatása döntő szerepet játszott abban, hogy az alkalmazás egy éve életre keljen. Nagylelkű hozzájárulásuk biztosította, hogy a szükséges források elérhetővé váljanak az alkalmazás beindítására és a 2023-as évben történő fenntartására. Hálas vagyok a támogatásukért, és hogy partnereim voltak abban, hogy a WaldorfMinds valósággá váljon a Waldorf-közösség számára."

Baranyai Ádám

Három újság története

Ebben a cikksorozatban egy magával ragadó utazásra invitálak benneteket, ahol három beszámoló során betekintést nyerhettek abba a különleges világba, ami az újságkészítés mögött rejlik. Az olvasó átélheti azt az élményt, amit azok tapasztalhatnak, akik belevetnek magukat ebbe az izgalmas kihívásba, és megismerhetik a mögöttük megbúvó nehézségeket is, amelyekkel szembe kell nézniük az alkotóknak. Mennyire tudnak az újságok közösséget teremteni? Hogyan lehet finanszírozni egy ilyen nulláról induló, ám nagy közösségi hatású kulturális tettet? Ezekről és hasonló kérdésekről olvashattok a most következő történetekben.

Kássa Zoé

Jövőre...

Fotó: LÁZÁR NOÉMI

Amióta az eszemet tudom, az emlékeimhez hozzá tartoznak az újságok. Apukámnak a lakberendezési, kertrendezéssel kapcsolatos újságjai. Nagymamám mellett a női magazinok. A nagypapámnál pedig a hatalmas újságok, amiket ha kihajt az ember, nem is látszik ki mögüle. Ott voltak mellettem, amióta az eszemet tudom. Talán ezeknek az emlékeknek köszönhetően szerettem bele a nyomtatott újságokba.

Régen, mikor felmerült bennem a kérdés, hogy mi az, amivel szívesen foglalkoznék a diplomamunkám keretén belül, arra gondoltam, milyen jó lenne egy iskolaújságot létrehozni. De aztán ahogy teltek az évek, ez a gondolat elfelejtődött... Eljött a tizenkettedik osztály, ezzel együtt a diplomamunka éve is. Nagyon nagy bajban voltam, hogy mit válasszak témámnak. Jöttek ötletek, de egyik sem volt az igazi. Míg nem egy nap eszembe jutott a régi gondolatom: egy iskolaújság létrehozása. Akkor tudtam, hogy ez lesz az. Ez lesz az igazi.

Az újság szervezésének első lépése az volt, hogy lelkes embereket kerestem, akik szívesen vennének részt a készítésében. Írtam egy felhívást, amit elterjesztettem a suliban. Szerencsére nagyon sokan jelentkeztek. Miután jó páran jelezték, hogy szívesen csatlakoznak a szerkesztőséghez, összehívtam az első gyűlést. Nagyon izgultam előtte, mert még sosem kellett csapatot verbuválnom, összetartanom, vezetnem. Nem tudtam, hogyan is kéne egy ilyen gyűlést elkezdni, vezetni. De ahogy az élet minden területén jellemző rám, ezt is túlgondoltam. Nagyon jól sikerült: mindenki hihetetlenül lelkes volt, rengeteg ötlettel érkezett. Igazán jó hangulatú beszélgetés volt. Ez a megbeszélés az egyik legmeghatározóbb emlékem a munkafolyamat során. Nagyon jó volt ennyi lelkes szemet látni, és rengeteg olyan ötlet is felmerült, ami nekem lehet, hogy soha nem jutott volna eszembe. Jó volt azokat az embereket kicsit közelebről megismerni, akik mellett már rengetegszer elmentem a folyosón.

Megbeszéltük az összes témát, rovatot, amit szerettünk volna, hogy a januári számban megjelenjen. Lett pályaorientációs rovatunk, melyben interjúkon keresztül mutattunk be különböző szakmákat egy az adott területen dolgozóval, ezzel segítve gimis társainkat a pályaválasztás kérdésében. Egy alkotói rovatot is elindítottunk. Irodalom rovat is lett, melyben gimnáziumi tanulók írásai jelennek meg, de ezek mellett lett programajánló, filmajánló is. A gyűlésen mindenki választott magának egy olyan feladatot, amit úgy érzett, hogy a legközelebb áll hozzá. Megbeszéltünk egy időpontot is, amire mindenkinek le kell adni azokat a cikkeket, anyagokat, amiket vállalt. Nekem fontos volt az elejétől kezdve, hogy ez egy szabad alkotói folyamat legyen. Nem akartam azt, hogy én mindenkinek kiosztom a feladatokat, és akkor csak azt lehet csinálni. Azt szerettem volna, hogy mindenki olyan feladatokat, témákat válasszon, amik érdeklik, amiket szívesen vállal és örömmel csinálja. Szerintem semmi értelme annak, hogy valakire ráerőltetek valamit, amihez nincs kedve, motivációja. Akkor nem lesz jó az írás, nem lesz jó a végeredmény.

Ezután eltelt a december, a január és a február is. Sajnos nagyon sok cikk nem érkezett meg időre. A tervezett januári megjelenést nem sikerült teljesíteni. Nekem is nagyon sok mindenben kellett fejlődőm, tanulnom, hogy hogyan kell egy csapatot motiválni, összetartani. Sok mindenki lemorzsolódott a szerkesztőségből, amit abszolút megérték, mert egy ilyen dologban részt venni nagyon sok plusz energiát jelent. Úgy gondolom, hogy eléggé türelmes ember vagyok, aki még az utolsó pillanatokban is próbál kedves lenni. Sokszor nehéz volt ezt a kedvességet megtartani. Próbáltam empátikus lenni, hiszen tudom, hogy

a Waldorfban számos olyan külön projekt, feladat van, ami rengeteget kivesz az emberből. Elérkezett a március és nagy küzdelmek árán, de összeállt az első lap. Elkezdődhetett a szerkesztés, amiben hatalmas segítségemre volt szerkesztőségünk egyik tagja, akinek már volt valamennyi tapasztalata szerkesztés terén. Ketten együtt találtuk ki, hogy milyen legyen az újság kinézete.

El kellett kezdeni nyomdát is keresni. Ebben is hatalmas segítségemre volt szerkesztőségünknek az a tagja, akinek voltak kapcsolatai ilyen téren. A nyomdának a keresése is nagyon nehéz pillanat volt. Rengeteg nyomdát felkerestünk, hogy a legjobb árat megtaláljuk. Durva árakat kaptunk, és tudtuk, hogy ennyiért senki nem fogja megvenni az újságot, ezért kerestünk, kutattunk, míg megtaláltuk a legjobb lehetőséget. Ez az ár is nagyon határeset volt, de tudtuk, hogy ennél jobbat nem fogunk találni. Itt azért elgondolkodtunk, hogy átálljunk-e online formátumba, de én nagyon ragaszkodtam a nyomtatott kiadványhoz. Ebből a szempontból régimódi vagyok és ragaszkodom a kézzelfogható újságokhoz, könyvekhez. Nehéz az, amikor van egy álmod és van egy terv a fejedben, de a pénz közbeszól. Március huszadikán jelent meg az újságunk első száma, amelynek Jövőre... lett a neve. Ezzel a szóval nagyon sok mondat kezdődik az iskolánkban, amik már szállóigévé váltak. Olyan nevet akartunk választani, amihez a diákok tudnak kapcsolódni.

Nagyon izgultam, hogy milyen fogadtatása lesz az újságnak. Reméltem, hogy sok emberhez eljut, és tetszeni fog nekik. Sajnos nagyon rosszul jött ki a megjelenés abból a szempontból, hogy én pont azon a héten elutaztam, és nem voltam jelen. De a szerkesztőséggel tartottam a kapcsolatot, és amiben tudtam, próbáltam nekik segíteni távolról is. Szerencsére nagyon ügyesen megoldották a feladatot, úgyhogy semmi gond nem volt.

Bevallom őszintén, hogy másra számítottam a megjelenéssel kapcsolatban. Azt gondoltam, hogy ha az ember egy közösségi dolgot csinál, akkor több visszajelzés fog érkezni. Akár jó, akár építő kritikák. Sajnos ez nem történt meg. Nem is csak miattam volt ez rossz, hanem rossz érzés volt, hogy a szerkesztőségnek nem tudok visszajelzéseket adni, hogy nem kaptunk motivációt. Biztos az én kommunikációm sem volt a legjobb. Lehet, hogy sokkal jobban kellett volna reklámozni az újságot, vagy nekem kellett volna jobban ott lennem. Ebben még fejlődőm kell. Nem gondolom azt, hogy én nem vagyok hibás ebben a történetben. Viszont nem akartam ettől függetlenül elveszíteni a motivációmat és azt a rengeteg ötletet, ami a fejemben volt még az újsággal kapcsolatban. Tisztában voltam vele, hogy még nagyon sokat kell fejlődőnk, mind tartalmilag, mind kinézetileg. Szerettem volna ezekből a hi-

bákból tanulni és fejlődni. Ezért csináltuk tovább és azon dolgoztunk, hogy egy még jobb áprilisi szám jelenhessen meg. Még több kihívás volt előttünk, mert a márciusi lapot három hónapig csináltuk, és most egy hónap alatt kellett létrehozni. A diplomamunkám előadásának a napján megjelent a második Jövőre...

Nehéz volt új lendülettel nekiállni egy következő kiadványnak, de nagyon szerettem volna bizonyítani, és az egóm is közbeszólt, hogy most megmutatom mindenkinek, hogy tudunk még jobbat. Lett egy új rovatunk is, amiben tanárinterjúkat készítünk. Áprilisban a mentorommal készítettem egy interjút. Előtte nagyon nehéz hetek voltak mögöttem. Viszont az interjú után mosolyogva mentem be az órákra, olyan nagy hatással volt rám a beszélgetés, pedig nem volt szó világot megrengető dolgokról, de mégis nagyon meghatározó volt. Kिरántott abból a rosszból egy kicsit, amiben éppen akkor voltam. Ezek azok a beszélgetések, amikor rádöbben az ember, hogy emiatt érdemes ezt az egészet csinálni. Akármilyen nehéz és fárasztó, ezek miatt a pillanatok miatt megéri.

Minden vállalkozásban szerintem nagyon fontos, hogy az ember megfogalmazza azt, hogy ki az ő közönsége, kinek készíti az adott terméket. Nekünk is meg kellett határozni. Az első újság témáit tekintve nagyon komoly lett. Mivel iskolai környezetben készül, diákok számára, muszáj a komoly és ismeretterjesztő témák mellett kicsit lazább, viccesebb, könnyedebb tartalmakat is csinálni. Erre már sokkal jobban oda figyeltünk a második kiadványnál. Sokkal több visszajelzést is kaptunk az áprilisi újságnál, ami szerintem a diplomamunka előadásomnak is köszönhető, ahol több emberhez eljuthatott híre.

Így sokkal több kedvvel tudtunk elkezdni munkálkodni a nyári magazinon. Már sokkal gördülékenyebben tudtunk dolgozni, hiszen volt mögöttünk valamennyi tapasztalat. Megint az idővel volt a probléma, és a határidők betartásával, amivel nekem is meggyűlt a bajom. Aki waldorfos, az tudja, hogy a tavaszi időszak sokszor egy örület. Minden előadás, projekt, beadandó feladat ide csúszik, és emellett még egy újságot létrehozni nem kicsi feladat.

De sikerült, szerencsére, és ezért duplán hálás vagyok a szerkesztőség tagjainak, akik az örület közepén még tudtak erre is időt szakítani. Elképesztően jó ezt látni, hogy öten teljesen önkéntesen dolgoznak azért, hogy igényes tartalmak szülessenek. Volt olyan a szerkesztőségéből, aki külön írt nekem egy hosszabb üzenetet, hogy mennyire örül, hogy volt alkalma interjút készíteni valakivel, és hogy mennyire boldog, hogy van lehetősége ilyen beszélgetésekre. Ez megint egy olyan pillanat volt, amikor minden nehézség ellenére, már emiatt

az egy pillanattért érdemes volt elindítani a projektet, mert valakinek már volt benne boldogsága, öröme.

Megjelent a nyári Jövőre... Szerintem az eddigi legtartalmasabb, legösszesszedettebb újság lett. Kicsit másképp jelent meg, mint korábban. Az időből kicsúszunk, így már elkezdődött a nyári szünet, amikor kész lett az újság. Ezért online küldtük ki. Azért fáj a szívem, hogy az eddigi legjobb újság nem lett kinyomtatva, de a tanároktól és a szülőktől is rengeteg visszajelzés jött, hogy mennyire színvonalas, és igényes munka lett.

Most itt tartunk, és remélem, hogy a jövő tanévben folytatjuk a közös munkát a csapattal. Rengeteg kihívás volt a létrehozásában, és egészen másképp képzeltem el, amikor belevágtam, de nagyon büszke vagyok a szerkesztőség tagjaira, és nagyon köszönöm, hogy ennyi plusz munkát és időt beleadtak.

Látszólag ez csak egy köteg papír, de ebben hat ember munkája, energiája van benne, és az, hogy az iskolánkban legyen valami közös ügy, amiért dolgozunk. Legyen valami, ami segít, megneveltet, informál, és összehoz. Nekem ez a célom.

Görcz Gergely

Perintparti Hírmondó

Fotó: KOPPÁNY GYÖRGY

A mikor tizenkettedik osztályos, végzős diákként belevágtam éves munkám elkészítésébe, nemcsak maga a téma, de az ahhoz kapcsolódó művészeti rész mivolta is hamar kibontakozott előttem. Éves munkám témájaként ugyanis az újságírást, valamint a hírközlés történelmének feldolgozását választottam, ami mellé keresve sem találta az ember jobb projekt munkát egy valódi újság el... vagyis újraindításánál – szerencsére volt viszonyítási alapom.

A szombathelyi Perintparti Waldorfról, vagyis arról az iskoláról, melynek már oly' régóta vagyok a tanulója, tudni kell, hogy a 2000-es évek hajnalán, a világszerte számos Waldorf-intézményben sikeresen működő iskolaújságok mintájára útjára indult a Perintparti Hírmondó iskolaújság, egy maroknyi lelkes szülő gondozásában. Az újság éveken keresztül rendkívül fontos szerepet játszott az iskola életében, hasábjain a tanároknak és a szülőknek épp úgy biztosítva volt a felület a publikálásra, mint a diákoknak – ennek köszönhetően rendre igazán változatos, sokszínű és informatív lapszámok jelenhettek meg. Az intézménnyel kapcsolatban állóknak hosszú ideig ez jelentette a lehetőséget arra, hogy tudomást szerezzenek az iskola gazdasági helyzetének alakulásáról, az elmúlt időszak történéseiről és a várható programokról. A lap nagy népszerűségnek örvendett az iskola apraja-nagyjánál. Mikor pedig felkértek, hogy adjak hírt az osztályomat érintő egyes programok alakulásáról, számoljak be élményeimről az újságban, az külön örömet jelentett számomra. Ennek fényében nem meglepő, milyen nagy szomorúsággal konstatáltam azt, amikor 2018 júniusában megtudtam, hogy az akkor a kezembe kerülő, friss Hírmondó – hosszú időre – az utolsónak bizonyul. Az újságnak ugyanis számos olyan problémával kellett megküzdnie, melyek rendre felütik a fejüket napjaink iskolaújságjainál. Hiába voltak mindig lelkes önkéntesek, akik odaadó munkával szerkesztették a lapot, egyéb elfoglaltságaik mellett a Hírmondó csak rendszertelen időközönként tudott megjelenni – sőt, miután az intézmény és az egyik legaktívabb szerkesztő útjai elváltak, az említett sorsra jutott. Én azonban reménykedtem abban, hogy az utolsó szám zárszavában foglalt sorok a későbbiek folyamán igaznak bizonyulnak, vagyis, hogy „a Hírmondó élt, él és élni fog” és remélhetőleg hamarosan, más formában, de ismét meg tud jelenni.

Az elmúlt években én és még számos diáktársam is bízott abban, hogy ez valóban meg fog történni – először azonban korántsem gondoltam volna, hogy eme újraindulásban ilyen aktívan lesz lehetőségem részt venni... Főszerkesztőként komplex képet kaphattam arról, milyen nehézségekkel is jár koordinálni egy újság elindítását, majd működését, valamint elsajátíthattam egy lap elkészítéséhez szükséges képességeket és fortélyokat.

Amikor kikristályosodtak bennem az éves munkámnak, illetve annak művészeti munkájának részletei, elkezdtem körbejárni, felkutatni a témát, valamint megtalálni a Hírmondó visszatérésének lehetőségeit. Ráébredtem, hogy nagyon is van igény egy lokális, iskolai híreket közlő, hiteles hírforrásra az iskola falain belül és azon kívül is. Egy jó iskolalap nem csak informálja az érintett embereket az intézmény életéről, eseményeiről, hanem kap-

csolódási pontot is jelent az odajárók között, egy közös pontot, mely mindannyiuk életében jelen van. Egy igényesen szerkesztett lap nagyban befolyásolhatja az adott iskola megítélését, közvéleményben elfoglalt szerepét – különösen, ha egy országos szinten megjelenő lapról beszélünk. Ebben az esetben ráadásul nemcsak embereket, de közösségeket is képes összekötni. Hasonló szerepe volt iskolám egykori újságjának is, nagy feladat állt tehát előttem, amikor egy elődjéhez méltó iskolalap megalkotását tűztem ki a szemem elé célul. Minden olvasója, így köztük én is, abszolút mértékben elégedettek voltunk az egykori újsággal, mind a külsín (pl. formai, külső jellemzők), mind a belbecs (pl. írások stílusa, azok aránya) tekintetében, így alapvetően jó pár olyan jellemző volt, melyet a visszatérő Hírmondóval mindenképpen tovább szerettem volna vinni – természetesen kicsit átformálva, aktualizálva, valamint a saját, illetve a szerkesztőség és napjaink diákságának képére formálva azt.

Mivel abban a már említett, szerencsés helyzetben voltam, hogy volt kiindulási alapom és kisebb tapasztalatom, így első lépésként összehívtam egy „meetinget” az újság írásában, szerkesztésében és tördelésében egykor fontos szerepet játszóak számára. A találkozón „kifaggattam” őket a Hírmondóval kapcsolatos tapasztalataikról és élményeiről, melyekből építkezhettek, illetve tanácsot kértem tőlük egy újság elindításával és működtetésével kapcsolatban. A jó hangulatú „brainstormingon” számos értékes gondolat hangzott el, melyeket szem előtt tartva igyekeztünk a későbbiekben összeállítani és felépíteni az újságot. Ezt követően diáktársaim véleményét is kikértem az újságban érintendő témákkal kapcsolatban, kisebb összejöveteleken, vagy egyéni megbeszéléseken. Ily' módon szerettem volna megalapozni azt, hogy a lapban csak olyan dolgokról essen szó, melyek fontosak és valóban érdeklik a diákokat, illetve a tanárokat.

Ekkor belekezdtem az újság megtervezésébe. Igyekeztem felépíteni annak külső és belső tartalmát. A visszatérés utáni első számot szerettem volna egy kicsit „bemutakozós” hangnemben megjelentetni, ugyanis az elmúlt időszakban számos olyan család került be az iskola vérkeringésébe, akik a Hírmondó megszűnésekor még nem álltak kapcsolatban az intézménnyel, így értelemszerűen nincsenek teljesen tisztában az iskolában, illetve szélesebb, waldorfos körökben is ismert szokásokkal, visszatérő elemekkel. Ennek fényében feltett szándékom volt a cikkekkkel közelebb hozni az említettekhez a Waldorf-pedagógia esszenciáját, alapfogalmakat és az iskolával szerves kapcsolatban lévő tevékenységeket. Jó pár, ezzel kapcsolatos téma, melyet mindenképpen szerettem volna az újságban látni, már régóta a fejemben élt – ezek mellé igyekeztem megtalálni a legmegfelelőbb írókat, természet-

sen nem rákényszerítve az adott tematikát, elvéve ezzel a dolog sava-borsát. Igyekeztem minden, valamilyen programmal kapcsolatos élménybeszámolóhoz résztvevőt, illetve egyes tevékenységekről szóló íráshoz olyan szerzőt találni, aki aktívan részt vesz benne (pl. euritmia-tanárként), hogy minél hitelesebb képet kaphassanak az olvasók egy-egy témaköréről. A tartalomban természetesen a szerkesztőségbe jelentkezők által javasolt témák is helyet kaptak. A következő számra nézve az egyik legfontosabb tanulság is ide kapcsolódik: „főszerkesztőként” hiába összpontosulnak a te kezdedben a szálak és hiába terhel téged a felelősség az újság tartalmáért, nem vállalhatod túl magad a cikkek megírásának tekintetében, muszáj gondosan elosztanod az újsággal kapcsolatos feladatokat, így koordinálva annak működését, hiszen így a felelősség is megoszlik (ugyanakkor a széthúzás elkerülése érdekében egy megfelelő „vezetőre” is szükség van – egy ideálisan működő szerkesztőséget leginkább egy építkezéshez lehetne hasonlítani: a főszerkesztő, mint főépítész, tervez, felügyeli és irányítja a munkálatokat, keretet szab azoknak, beszerzi az alapanyagokat, biztosítja az erőforrásokat és a folyamat végén ellenőrzi az eredményt. A szerzők pedig lényegében az építkezésen, a főszerkesztő irányítása alatt dolgozók, akik a tervek mentén haladva felépítik a „házat”. Az elvárt, megfelelő végeredményhez mind a kettő szükséges, hiszen bármely komponens hiányában az építkezés nem lehetne sikeres).

A váz kialakítása után megkezdődhetett a munka a cikkekkel. Mikor véglegessé vált a tartalomjegyzék, ütemtervet készítettem, vagyis lejegyeztem, hogy melyik, az újság megjelenéséhez szükséges folyamatnak meddig kell lezajlania (pl. írás, korrektúra, tördelés stb.), melyhez – többé-kevésbé igyekeztük tartani magunkat a következő időszakban. Ennek elkészültét követően kitűztem a lapzártát, melynek fényében minden cikkíróval egyeztettem írásának leadási határidejét, majd én is belefogtam a magamnak „kiosztott” cikkek megírásába.

A következő időintervallum a munkáról szólt: mindenki belemélyedt a témájába, melynek köszönhetően hamarosan elkezdtek beérkezni az első cikkek, ami nagy öröömre szolgált. Belekezdtem tehát az írárok rendszerezésébe, valamint egy másik, meglepően fontos feladatba: az újság színessé tételének érdekében (annak ellenére, hogy később nyomtatásban fekete-fehérben jelent meg...) igyekeztem minden íráshoz képet találni. Felkerestem olyan embereket, akik fotóztak az adott eseményen, illetve diákokat, akik a művészeti órákon a témához illő képet rajzoltak, festettek. Rá kellett jönnöm, milyen sokat tud hozzátenni egy amúgy is jó cikkhez egy megfelelően kiválasztott fénykép (megfoghatóbbá, érthetőbbé és könnyebben befogadhatóbbá teheti azt), és arra is, hogy ezt milyen nehéz megtalálni –

különösen a borító esetében. Talán az újság címlapjának megkomponálása, annak színvilága és a rákerülő fénykép megválasztása volt az egyik legnehezebb feladat.

Habár a pontosság rendkívül fontos erény, mely az ember megítéléséhez és későbbi életéhez is hozzájárul és amely képesség elsajátításához segítséget adhat egy újság szerkesztőségében való részvétel, a határidő betartásával, a visszatérő Hírmondó első száma nem tudott teljesen „időben” megjelenni. Hiába érkeztek be folyamatosan a cikkek, a leadási határidő egyre közeledett, majd elérkezett, jó pár írásra pedig még mindig hiába vártam, így a megjelenést halasztani kellett. Egy újabb, lényegi tanulság szűrhető le a folyamat ezen részéből is: számos cikkíró keresett meg és kért haladékot a leadásra a lapzártá előtt, amit rendre meg is adtam nekik, szerettem volna, hogy az újság teljes legyen. Azonban kénytelen voltam belátni, főszerkesztőként az elengedés is fontos, tudni kell néha „keménykezűnek” lenni és az újság érdekében szigorúan és mérvadóként kezelni a kitűzött határidőket. A megjelenés csúszásához hozzájárultak egyes iskolai programok, melyek után jelentkeztek lelkes emberek, hogy szívesen írnának róla, így tovább tolódott a lapzártá.

Ám, ahogyan a cikkek folyamatosan érkeztek, ezzel párhuzamosan én sem tétlenkedtem: a cikkek elolvasását, átnézését, azok korrektúrázását követően elkezdtem kitanulni az újságtördelés csínját-bínját. Szerencsére ebben a részfolyamatban sem maradtam magamra: segítségemre volt a Hírmondó korábbi, rendkívül tapasztalt tördelője, aki tippjeivel és tanácsaival folyamatosan támogatott engem. Bár eleinte akadtak nehézségeim, és egy-egy cikk betördelése is hosszú időt vett igénybe, szépen lassan belerázódtam a dologba, melynek köszönhetően lassan kezdett összeállni a szemem előtt a visszatérő Perintparti Hírmondó. Logikus sorrendbe rendeztem a kész írásokat, miközben megtapasztaltam, milyen nehéz megtalálni a megfelelő helyet minden cikk számára. Viszont valahogyan ezzel a feladattal is megbirkóztam, és miután az összes cikk eljutott hozzám, valamint szakértő szemek is lektorálták a teljesen betördelt Hírmondót, a visszatérő újság online verziója készen állt. Mindenképpen szerettem volna azonban a lappal „maradandót” alkotni, amire a legjobb megoldásnak a nyomtatott sajtót tartom (mint tudjuk, a szó elszáll, az írás megmarad...), megőrizve ezzel a Hírmondó hagyományát. Habár napjainkban sajnos az egekbe szöknek a papírárak (is), és nehéz megfizethető nyomdát találni, nekünk szerencsére ez is sikerült, az intézmény kapcsolatait megmozgatva. A rendkívül gyors nyomdai munkát követően hamar kézhez kaptam a friss-ropogós újságokat, mely több hónapnyi munka után nagy örömet jelentett számomra. Ezt követően pedig, a szerkesztőség áldozatos munkájának gyümölcseként április

végén megjelenhetett a megújult Perintparti Hírmondó első száma. Fontosnak tartottam, hogy senki ne vásároljon „zsákbamacskát”, így az újságot iskolánk szülői közösségének anyagi támogatásának köszönhetően ingyen juttathattuk el az intézmény minden családjához. Szerencsére a terjesztésben is akadt segítségem, így mindenki hamar hozzájuthatott a laphoz.

Az újság megjelenése nagy örömet szerzett a szerkesztőségnek és iskolánk közösségének egyaránt, valóban sikerült „bemutakozásra” venni az első lapszámot: cikkeivel többek között tisztázásra kerültek a legfontosabb alapfogalmak, szó volt benne az antropológiáról és a „waldorf” életszemléletről, kiderült, mit jelent az iskola a tanároknak és a diákoknak, beszámoltunk a megjelenést megelőző időszak legfontosabb eseményeiről és programjairól (pl. Projekt-hét, Márton Bazár, sítábor és euritmia-előadás) bemutattuk a legjelentősebb, Waldorf mozgásos tevékenységeket (pl. Bothmer-gimnasztika, euritmia) és programokat ajánlottunk a következő hónapokra. Az olvasók megismerkedhettek az iskola berkein belül működő legfontosabb szervezetekkel, mint a diákönkormányzat és a Szülői Kollégium, valamint, a résztvevők szemszögéből vizsgálva a dolgokat, megtudhatták, mi is történik a Waldorf-intézményekre oly’ jellemző gyakorlatokon. Nostalgikus hangokat megpendítve interjú készült iskolánk volt diákjaival, valamint bemutatkozott a Perint-part egyik új tanára is. Az olvasók az iskola gazdasági helyzetének alakulásán kívül betekintést nyerhettek egy környezetvédelmi projekt részleteibe is, melyhez nemrég csatlakozott az intézmény, de érintettünk aktuális, ám sokszor tabu témákat (mint pl. a „bullying” kérdésköre) is. A művészetek kedvelőinek is volt miből szemezgetni: az iskolánk diákjainak alkotásaiból összeállított galérián kívül könyv- és színdarabajánlással is készültünk – szó, mi szó, elég sokszínűre sikeredett az első lapszám, mely – reményeink szerint – eleget tud tenni rendeltetésének és az iskolával kapcsolatban állók tájékoztatásán kívül egyfajta szellemi táplálékkal is képes szolgálni, képes elgondolkodtatni őket egyes írásaival.

Bár az újság elkészítése néha embert próbáló feladatnak bizonyult, a Hírmondó fogadtatása és „visszhangja” mindenért kárpótolta a szerkesztőséget. Az építő jellegű kritikák és hasznos tanácsok mellett (természetesen nem lett tökéletes az újság) többen kiemelték az újság hiánypótló mivoltát és boldogan konstatálták, hogy ismét van az iskolának egy nyomtatott platformja, amiből tájékozódhatnak. Jó páran elmondták, hogy hiányzott nekik az időszakosan megszűnő Hírmondó, így különösen örültek, hogy visszatér az iskolába – bevallom, én is így voltam ezzel. Azok a szülők pedig, akik korábban még nem vették kezükbe a Hírmondót, elmondták, valóban átfogó képet kaphattak a legfontosabb waldorfos

fogalmakról – nekem pedig pont ez volt a célkitűzésem az újsággal. Merem remélni, hogy sikerült egy igényes, kerek egészet alkotni az újsággal, melybe tényleg mindenki beletette a magáét. Mindvégig feltett szándékom volt egyébiránt, hogy a Perintparti Hírmondó valóban visszatérjen és ismét rendszeresen megjelenő újság lehessen, ne csupán egy pillanatnyi fellángolás a tizenkettedikes évesmunka hevében. Ennek érdekében már az első lapszám készítése közben nekiálltam előkészíteni és megtervezni a következőt, tanulva az elmúlt hónapok nehézségeiből és hibáiból, nehogy „kapkodás”, egyfajta minőségromlás legyen a vége. Ezzel együtt igyekeztem egy „kemény magot”, vagyis fix tagokat verbuválni a szerkesztőségbe, akikre számíthatok a következő lapszámok összeállításánál is – szerencsére a szerzők közül legtöbben továbbra is nagy lelkesedéssel, motiváltan állnak a munka elébe. Ami pedig a jövőt illet: ahogy említettem, a következő Hírmondó munkálatai már folyamatban vannak, a tartalom nagyjából összeállt, és a vállalások is megvannak, lassan érkeznek be az írások. A második szám esetében szeretnénk jobban a „medrében tartani” a folyamatot, betartva-betartatva a határidőket, hiszen bármennyire is fontos a szabadság egy tartalmas lap elkészítésekor, muszáj keretet adni a dolognak – ezt tanácsolnám mindenkinek, aki kacérkodik egy iskolaújság elindításának gondolatával. Remélem, hogy a jövőben egyre több Waldorf-intézmény mondhatja majd el magáról, hogy rendelkezik saját iskolaújsággal, melyben nagy segítségükre lehet egy, A világba nézek én-hez hasonló hírmédiium, mely összekötni szándékozik az iskolákat.

A tervek szerint a második szám meg tud jelenni ez év őszén, továbbra is első kézből tájékoztatva az érdeklődőket az intézmény híreiről. Bízom benne, hogy a jövőben is fontos szerepet fog játszani a közösség életében, hiszen egy jó iskolaújság nem csak hírt ad, hanem össze is kapcsolja az embereket, beszédtemát, kapcsolódási pontot szolgáltatva pedig közösséget kovácsol (nekem pedig, mint magát extrovertált embernek vallónak ez mindig is szívügye volt). Elgondolkodtat és inspirációt nyújthat, elősegítheti a párbeszédet a tanárok és a diákok közt – enélkül pedig, mint tudjuk, nem létezhetne egy Waldorf-iskola sem.

Bolya Á. Bors

KELET

Ifjúsági és irodalmi folyóirat

Fotó: SZÖLLŐSI TAMÁS SZILÁRD

Írok. Úgy tanultam beszélni, hogy meséltek nekem. Egyfolytában. Szó és történet lengte be a gyerekkoromat. Nem sok mindenre emlékszem, de a fejből vagy könyvből, rögtönözve vagy századjára mondott mese az egyik alapkő, amin most is ücsörgöm.

Most tekintsünk el attól a röpke tizenhét évtől, ami az újság történetéig megesett velem. Habár az fontos, hogy megtanultam írni, olvasni. Bátyám háta mögött lestem ki a betűket, úgy tanultam. Iskolába kerültem. Nyolcadikos koromban otthon kávé csentem, hogy egész estéket tudjak olvasni zavartalanul. A külső, szüleim által képviselt folytonos mesét vittem magammal tovább. Nem hittem volna, hogy újságot alapítok. Nem vágytam rá. Hirtelen felindulásból történt.

Elérkezett egy tavasz. Családom ifjúsági körével Zalkodra, a Bodrog-zugba mentünk, várostól távol. Egyik estefelé Misivel, másodunokaöcsémrel beszélgettem. Egyszerre csak az irodalom került terítékre. Szó szót követett, megemlégettünk kedves verseket regényeket.

- Te, Bors! -Szólt végül - Nem volna jó egy újság? Kicsit olyan, mint a Nyugat. Egy alkotói közösség. Nagyon hiányzik egy ilyen a mostból.

Ezután folyt a Bodrog és a szó tovább, de Mihály kérdése ott forgott a két fülem között, nem hagyott nyugodni. "Jó ötlet. Miért is ne?" - gondoltam. Ám, én lassú ember vagyok, elraktam az "elintézendők" fiókjába az ábrándjaim közé.

Ahhoz, hogy álmokból újság válhasson, kellett valami: Egy közösség, alkotók.

Parádi Dánielben, akkori osztálytársamban találtam meg az én emberemet. A KELET társaságnak ő alapító, oszlopos tagja. Munkáiban szabálytalan energiacsúcsokkal rendszert fölöttünk időzik pár méterrel. Agya, mint az új otthont kereső méhraj dong-zsong a mindenféle kidolgozatlan ötletektől, míg meg nem alkotja őket.

A mi iskolánkban, Kispesten, szokás a Szent Mihály időszakban lángot őrizni. A belváros Mihály templomának örökmécseséről lángot veszünk, elvisszük az iskolába, és hétköznapi módon bent alszik vele kettő-kettő ember az osztályból, mint tizenkettedikes bátorságpróba. Danival egyik estére magunkra vállaltuk az őrködést. Hosszas esti beszélgetésünk végeredménye lett a KELET társaság és az újság. Az ő meglátásai, szervezési segítségei sokat jelentettek az elindulásnál.

Sosem törtük a fejünk Iskola-újságon. Valamiért az én felfogásomban, ha valami elé oda tesszük azt, hogy "diák-", vagy "iskolai-" (például iskolai színdarab, diákönkormányzat), az azt jelenti, hogy kicsi, nem olyan jó, valami nagyobb kevéssé színvonalas változata. Holott tapasztalásaim rámutattak, gyakran jobb egy Waldorf tizenkettedikes színdarab, mint csökkent, kőszínházi bátyja, és diákönkormányzatunk rögzös működését kellemes és eredményes tevékenységnek érzem ahhoz képest, amit most még elviselünk politikusainktól,

bármely oldalon. No, de, mégis ilyen színezetet kaptak fejemben a jelzők, és nem is volt soha célunk az iskola falai között maradni. Nem csak hozzájuk akartunk szólni. Szeletet kívántunk bemutatni, esszenciát, párlatot, kortárs író fiatalok munkáiból. Mert nem írók voltunk. Jó, azt sem tudjuk, mitől lesz valaki író, de, mi elsősorban fiatalok voltunk versekkel, novellákkal a füzeteinkben.

Kezdetben osztálytársainkat, legbelső körünket kértük fel írni. Írtunk mi magunk is. Esetlen szárnypróbálgatásainkban viaskodtunk a formával, a tartalommal, jó tapasztalások voltak, sokat fejlődtünk. Irodalmi, szépirodalmi újságot csináltunk. Cikkek nem voltak, csak vers, novella.

Kíváncsiak voltunk: Na, mit szóltok? Milyen az, amit csinálunk? Milyenek vagyunk mi, magunk? Nevünket azért választottuk, hogy szembe menjünk a Nyugatosokkal. Be szeretnénk volna bizonyítani, hogy itt, nálunk is terem jó, nem kell utánózni senkit, persze inspirálódni jó dolog. És összeállt az első, négy oldalas újság, öt íróval. Nagy, A/3-as papírra nyomtattunk, saját kezünkkel hajtottuk félbe az ötven példányt egyesével. Nagyszüleimnek volt egy egyesülete, ők biztosították az anyagi javakat.

Elsőnek az iskolában volt a fő bázisunk, mivel ott már ismertek minket, onnan olvastak a legtöbbet. De hagytunk kávéházakban, színházakban is példányokat. Amolyan szamizdat kiadvány lett a miénk.

Nem tudtuk, hogyan is működik egy igazi újság. Én legalábbis semmiképpen.

Saját művészeti produktumként tekintettem arra, hogy rendezem össze az adott újságot. Persze, lekorlátozott az, hogy éppen mennyi írás volt, de jókat játszottam. Vittem az újságnak, a szerkesztésnek minden szépségét s nyűgét a hátamon. Nyolc, majd tizenkettő oldalnyi írást fogtam egybe. Nagyra törtünk. Lelkesedésből, szeretetből működünk. Kerestem, kutattam az írni vágyókat. Egyre több helyre jutottunk el. Elkezdtünk az interneten is bemutatkozni. Szépen íveltünk felfelé.

Jó közösség fejlődött ki a lapokon, de sokakat még én sem láttam soha élőben. Széles spektrumot le tudtunk fedni. Volt, aki kifejezetten jelenetek írására szakosodott, színházi szkeccseket küldött sorra. Volt, aki olyan tűpontosan egyszerű sorokkal talált elevenünkbe, mint egy céllövő. Volt, aki olyan árnyalatait tudta kimondani egy-egy érzelmenek, hogy a fülünk ketté állt. Akadt, akinek a teljes életét kiolvashattuk a sorok közül, és volt, aki mind a mai napig oly titokban tartotta saját lényét, hogy abban is kételkedtünk, létezik-e egyáltalán. Voltak álnéven alkotók, sajátot felvállalók. Kedves élményem, ahogyan tanáraink találgat-

ták, ki lehet a titkos és ismeretlen nevek mögött. Az iskolában tárt karokkal fogadtak minket. Akármit csináltunk, örömmel látták, hogy játszunk, próbálgatjuk a szárnyainkat. A külvilágban is szívesen vették kézbe az újságot. Olyan régimódi kinézete volt, és manapság kevés ilyen alulról táplálkozó, nem piaci érdekek mentén szerveződő dolog működik, így aztán valami romantikus légkör hatotta át a kezdeményezésünket. Befőttesüvegeket raktunk ki, amikben adományt gyűjthettünk (sohasem térült meg a nyomtatási költség...), ott, ahol engedélyt kaptunk kirakni az újságot. Kézzel rajzolt napocska és árcédula került ezek mellé. Többször felmerült a gondolat, hogy a keletes alkotókat jobban össze kéne fogni. Jó volna találkozni, esetleg művészeti fesztivált rendezni. Ugyanis irodalmi alkotók mellett már összeakadtunk színházi emberekkel, filmesekkel, táncosokkal, fotósokkal, zenészekkel, mindenféle alkotó, alkotni vágyó emberrel. Nekem nagy álmom volt, hogy Hrabal nyomán csináljunk egy Nagy Szlalomot. Vagyis egy meghatározott útvonalon haladva minden ivóban igyunk egy korsó sört. Persze, nem attól lesz jó író valaki, hogy iszik, de akkoriban meglehetősen csapongva teltek a napjaink.

Ezek a tervek sosem valósultak meg. Nem vettük a fáradságot összeszervezni mindenkit. Mindenki folytatta a maga tanulmányait, munkáját, és nagyon örültünk egymásnak, ha éppen együtt dolgozhattunk valamin.

De visszatérve az újsághoz: Mennyi mindent hibáztunk benne. Egyszerű Word-ben szerkesztettük. Olyat, hogy korrektúra, még csak említeni sem hagytunk. Volt olyan, hogy lemaradt pár sor egy-egy versből. Ilyenkor néha kézzel odabiggyesztettük a záró sorokat. Nagypám nyomdász volt, néha szólt, ha valami nagyon szembement a szakmával, de így is tele volt hibának mondott kis szépségekkel. Minket az foglalkoztatott, hogy írjunk, s jól írjunk, közben jól szórakozzunk, élvezzük egymás és a magunk sorait, sorsait.

Így működtünk mi, a Kelet.

És ennek az újságnak vége is lett. A következőképpen esett meg, ahogyan én láttam: Elmentem dolgozni. És megrökönyödve tapasztaltam, milyen gyorsan fogy az időm, ha teljesen önfenntartó próbálok lenni.

Amikor azon ügyködik az ember, hogy elertsa magát, sok minden háttérbe szorul. Így futott ki kezemből a Kelet újság is. Szép lassan húztam meg a határokat, mennyi időm marad pénzszerző munkáim után, abból mennyi kell életem fenntartására (étkezés, házimunka, mozgás, társasélet, és még sok más) és mennyit adhatok be a közösbe.

Én lassú ember vagyok, szépen, komótosan láttam be, nincs időm írók után járni, kérlelni,

szervezni, átbeszélni, tördelni, javítani, ösztönözni, szerkeszteni. Most nem. És senkire rálőcsölni nem is akartam, mert ez nekem lehet szép tett, egy jó ügyért, de nem várhattam el, hogy vigyék tovább az álmomat. És eképpen három év, hat lapszám után úgy döntöttem, jégre helyezzük az újságot. Most épp elég bajos a magam ügyeit intézni, nem tehetem meg, hogy egy csapat lelkes fiatal keze alá is dolgozzam.

Az én hibámból kellett ennek így lennie. Túlságosan magam próbáltam mindent vinni. Egyedül. A feladatokat megosztani nem tudtam. És mire a végpontra jutott az újság, túl nagy munka lett volna mindent átszervezni, megfelelő embereket találni, akik önidejükből vállalnának terhet pusztán azért, hogy több olvasóhoz jussanak el a soraink.

Nem érzem kudarcnak a véget. De én jól elbaldogulok az elmúlással. Amit szerettünk volna, megtettük. Tartalmasak voltak napjaink, lapjaink, és amikor már másfelé kellett menni, örömmel álltunk az új tapasztalások elé. Íróink továbbra is alkotnak. Én sem hagytam abba. Csak most külön-külön utakon dolgozunk tovább. Egyszer talán újra összeállunk.

Olyat alkot az ember, ami szeretetből jön

Kássa Zoé interjúja Csomor Csengével

Fotók: SÓLYOM BALÁZS / JUST STAY NATURAL

Csomor Csenge cukrásszal, volt Waldorf-diákkal beszélgettem, waldorfos emlékeiről, élményeiről, arról, hogyan talált rá a cukrászatra, és milyen tanulási folyamatokon ment keresztül. Beszélgetésünk fő fókusza egy saját vállalkozás létrehozása. Ennek a gondolatnak a megszületéséről, folyamatairól, nehézségeiről, szépségeiről is beszélgettünk. Csengének egy saját, egyszemélyes cukrászműhelye van, ahol rendelés útján lehet tőle tortákat, süteményeket kérni. Minden egyes desszertet Csenge saját kezűleg készít el, ami utána családi rendezvényeket, születnapokat, esküvőket tesz szobrára. Ismerjétek meg Csomor Csengét, aki a Waldorf után egyből elindult a cukrászat világa felé, és egy éve megnyitotta saját cukrászműhelyét, a Sütikét.

Mi az, ami egyből beugrik az iskolás éveiddel kapcsolatban? Mi a legmeghatározóbb?

Nekem leginkább a közösség. Egy kicsi burok volt. Ovitól kezdve a Fóti Waldorfba jártam, és talán emiatt a közösség mindig a biztonságot jelentette. És a természet szeretetét is.

Milyen volt számodra Waldorfosnak lenni – akár diákként, akár így utólag visszanézve? Volt-e valamilyen kiemelkedő negatívum vagy pozitívum, amit ezzel kapcsolatban el tudnál mondani?

Ahogy egyre nővünk fel, egyre összetettebb feladatok várnak ránk. Kicsiként félve néztem a nagyokat, akik már elvégezték az adott feladatot, de amikor rajtunk volt a sor, mindig azt éreztem, hogy készen állok rá. Ezzel azt szerettem volna kifejezni, hogy mindig pont annyit várnak el, amire képesek vagyunk, és akkor, amikor megértünk rá. Ezt én a mai napig tapasztalom az életemben is. Ami még nagyon meghatározó volt nekem, az a kézműves foglalkozások. Nagyon sokat adott, leginkább a kreativitást fejlesztette, és sokszínűvé tette a tudásunkat. Ez is biztosan segített ebbe az irányba indulni. Mai napig nagyon szívesen bővítem a tudásomat, és nagyon köszönöm az iskolának, hogy ez egy pozitív élményként maradt meg bennem. Így összegezve rengeteg jó élménnyel gazdagodtam.

Mi volt a legnagyobb kihívás az iskolai éveid alatt, és hogyan küzdötted le?

A szereplések jelentették mindig a legnagyobb kihívást. Én nagyon izgulós típus vagyok, és mégis mindig főszerepet játszottam a színdarabokban, pedig legszívesebben egy fa lettem volna. Húzó ember voltam, aki mindenben benne van, és szervezi a fontos pillanatok körüli dolgokat, mint amilyen például a szalagavató.

Hogyan alakította a Waldorf-pedagógia a világnézeted és az értékrended?

Nálam ez nem volt tudatos. Beleívódott a mindennapjaimba. Ha most megkérdeznéd, hogy pontosan mi a Waldorf-pedagógia, akkor nem tudnám elmondani konkrétan, hogy miről is szól. Egyediség, odafigyelés, közösség. Nekem nagyon tetszik a felépítése, hogy a gyerekek a maguk tempójában tudnak haladni. Családi szinten is belénk ivódott ez a fajta szemlélet, talán ezért sem tudnám jól megfogalmazni.

Volt benned bármilyen félelem az utolsó évben, hogy miután elballagtál, mi lesz az eddigi biztonságos környezetedből?

Félni nem féltem tőle. Volt bennem izgulás, mint más szereplésnél is, de szerintem az ismeretlen hozza elő bennem ezt legjobban. Ma pedig már tudom, hogy ha valamitől félsz, az azért van, mert nem a komfortos helyzetben vagy, viszont így lehetőség van a fejlődésre. Nagyon jó volt akkor az osztályközösségünk is, nagyon összetartó csapatná kovácsolódtunk és évekig összejártunk sulis után is. Kifejezetten szerettem a szalagavatót és a ballagást, jó érzés volt a „legnagyobb” lenni az iskolában. Nem éreztem nagy törést, amikor elballagtunk, nyitottan álltam az új felé, és nagyon boldogan gondoltam vissza az itt eltöltött 16 évmre.

Mikor döntötted el, hogy a cukrászat lesz a te utad? Volt még más szakma, amin vacilláltál?

Teljesen egyértelmű volt, hogy cukrász szeretnék lenni. Már kicsi koromtól kezdve sütettem otthon. Folyamatosan néztem az ilyen témájú műsorokat. Így egyszer nekiálltam könnyebb süteményeket készíteni, és ez egyre gyakoribbá vált a mindennapokban. A tizenkettedikes éves munkámat is a cukrász témában írtam. Ezzel kapcsolatban kerestem fel egy szakembert, aki bepillantást engedett a műhelyébe, és az egyes munkafolyamatokba. Segítségével megalkottunk öt egyedi desszertet a Fóti Waldorf tematikában. Ezek után a pozitív élmények után biztos voltam a továbbtanulásban.

Milyen volt a tanulási folyamat? Miért volt fontos neked, hogy magániskolában tanuld a cukrászatot?

A Szinergiában tanultam a Tanerna tagintézményben. Őket az edukációs kiállításon találtam meg, mert ott voltak az egyetemek mellett. Nagyon tetszett az iskola és annak felépítése. Az is kiderült, hogy nagyon jó gyakorlati helyekre lehet bejutni a segítségükkel. A tanulási folyamat úgy nézett ki, hogy először elméletben kaptuk meg a tudást: a cukrászat alapjaitól, a cukrászati termékeken át a díszítési technikákig. Ezeket gyakorlati órákon elkészítettük, majd a munkahelyünkön gyakoroltuk „élesben”.

Mennyire fontos a kapcsolatépítés, hogyan építetted ki a saját hálózatod?

Ez igazából úgy nézett ki, hogy a sulis mellett a gyakorlatomat a Four Seasons-ben töltöttem. Egyik héten suliba jártunk, a másik héten pedig dolgoztunk. Egy kis kedves gyerekkori élményem is kapcsolódik ehhez: Nagymamámhoz sokszor a Lánchídon mentünk át Budára, és én mindig csodálva néztem egy épületet, ami a Gresham palota volt. Már akkor éreztem, hogy engem ide fog sodorni az élet. Amikor a sulinkban prezentálta magát a szálloda, én azonnal beadtam a jelentkezésemet. Hatalmas öröömre három lányból én voltam az egyik, akit felvettek. Így valóra vált ez az érzésem. Ezzel el is indult már egy kapcsolati háló, amit akkor nem érzékeltem. Ezután kettő munkahelyem volt, kisebb családias műhelyekben. Rengeteget tanultam és sok embert ismerhettem meg a szakmában. Így nem tudatosan épült fel, mindösszesen a szakma iránti szeretetem alakította. Ezek a tapasztalatok nagyon sokat segítenek ma is a vállalkozásomban.

Mikor fogalmazódott meg benned, hogy szeretnél egy saját vállalkozást?

Mindig ott volt a gondolat. Igazából szerintem minden szakmabelinek az első gondolata, hogy majd szeretne egy saját cukrászdát, de aztán valahogy sokszor mégis máshogy alakul. Mivel én minden munkahelyemen igyekeztem a legtöbbet kihozni magamból és teljesen azonosulni a cég stílusával, mondanivalójával, igazából el is felejtettem, hogy sajátot szeretnék. Tudtam, hogy nincs is annyi tőkém, nem volt akkor egy olyan hátterem, hogy bárki is akarjon pénzt befektetni. Az évek alatt szép lassan kialakult bennem, hogy nagyon szeretnék megalkotni én is egy stílust, márkát. 2022 elején Anyukám ötletével elindulva kezdtük el átalakítani a családi ház alsó szintjét műhellyé. Ekkor fogalmazódott meg bennem, hogy így lehetőségem van elindulni a saját vállalkozás álma felé.

És most milyen érzés, hogy már egy éve megnyitottad a műhelyt?

Nagyon furcsa.

Még idegen? Még szoknod kell?

Még be kell rendeződnöm. Mindig van valami kis apróság, amit csiszolgatunk. Saját magamra kell néha rászólni, hogy picit legyenek csak a jelenben és élvezzem. Egyébként nagyon jó érzés, hogy egyre több a visszatérő vendég, van, hogy sokan ajánlás útján jutnak el hozzám. Ez a legnagyobb visszacsatolás.

Hogyan tudod összeegyeztetni a munka és a magánélet egyensúlyát a vállalkozásod vezetése mellett?

Ezt még tanulnom kell. Most érzem azt, hogy több a munka, mint amit elbírok. Most vagyok egy olyan ponton, hogy muszáj határokat húznom.

Milyen stratégiákat alkalmaztál a vállalkozásod marketingjére és népszerűsítésére, és melyek voltak a leghatékonyabb megközelítések? Vagy nem volt benned ilyenfajta tudatosság?

Nincs bennem ezzel kapcsolatban tudatosság, inkább az érzéseimre, ösztöneimre hagyatkozom. Az volt az alapgondolatunk, hogy Fóton hasonló műhely még nem üzemel, és bíztam benne, hogy így megtalálja a közönségét elég hamar. A közösségi oldalaimon arra figyelek, hogy szép képek mellett történeteket meséljek el, ezzel is beengedve kicsit jobban azokat, akik kíváncsiak a munkámra.

Hogyan lehet kiemelkedni a tiédhez hasonló vállalkozások közül?

Hát szerintem mindenképpen azzal, hogy olyat alkot az ember, ami szeretetből jön. Ez nagyon is érződik a cukrásztermékeken. Az, hogy amikor belépnek a vendégek, egy kedves, családi környezetbe érkeznek, kicsit bepillantást nyerhetnek a folyamatokba, és jókat beszélgetünk. Ezeket régen nem értettem, de tényleg ez a lényege, hogy közelinek érezzék és kapcsolódni tudjanak a „márkához”. Szerencsére az emberek megtalálják a kisebb vállalkozásokat is. Sőt, azt látom, főleg a fiatalabb generáción, hogy egyre inkább nyitnak a kisebb, hazai, minőségi vállalkozások felé.

Hogyan finanszíroztad a vállalkozásodat, milyen forrásokat használtál az induláshoz?

Mögöttem vannak a szüleim, az ő segítségével sikerült létrehozni a műhelyt. A hely adott volt, így erre nem kellett költeni. Az átalakítás viszont hosszas volt, és ez került a legtöbbe, a gépek felszerelése mellett. Az átalakítás szempontjai a HACCP rendszer alapján lettek meghatározva, ugyanis ezeknek meg kell felelni, ha az ember élelmiszerrel dolgozik.

Hogyan maradsz motivált a vállalkozás működtetésével járó hullámvölgyek alatt?

Egyébként még hál' isten, nem volt nagyobb hullámvölgy. Még nem éreztem azt, hogy megakadtam volna. Az mindig nagyon jó, amikor jönnek új, extra megkeresések. Vagy a megrendelőnek van egy jó ötlete, amiből kialakul egy új torta vagy egy új íz. Ezek nagyon motiválóak. Illetve az évszakváltozások, vagy egy nagyobb esemény, karácsony, húsvét. Ilyenkor sokszor jutnak eszembe új ízek.

Milyen típusú süteményekre és desszertekre specializálódott a műhelyed? Van-e valamilyen különleges vagy saját recepted, amit kiemelnél?

Műhelyemben leginkább klasszikus tortákat készítek. Desszertjeim a francia cukrászatot követik, de vannak házas és magyar hagyományos desszertek is a kínálatomban. Vásárlóim hatalmas kedvence a choux (ami egy égetett tészta, olyan, mint a képviselőfánk csak francia verzió). A tortáimat vajas piskótából készítem, felferhető csokoládé ganache-val vagy tejszínes krémmel és gyümölcsgéllel vagy ropogós réteggel töltöm meg, vajkrémes burkolással. Majd ezekre a vajkrémes burkolatokra alkotok festéssel, gyümölcsökkel vagy élő virággal. Az ízekkel szeretek játszani. Sokszor használok teát vagy fűszert. A kedvenc ízeim: a barackrozsmaring, a lime-ananász, a tonkabab-csokoládé és a zöldtea-eper.

Milyen trendeket látsz a cukrászatban, és hogyan igyekszel lépést tartani a változó ízlésekkel és igényekkel?

Azt látom, hogy kezdünk visszanyúlni a régi hagyományokhoz és a természethez. Például egy régi családi recepthez vagy technikához. Nekem is van családi receptem a nagymamától, a mi mandulatortánk: ez egy gazdag mandulás piskótával és főzött nagyon kakaós krémmel készül, az egyik kedvencem. Sosem voltam az, aki trendek alapján alkot. Engem elsősorban a természet inspirál és az ehhez való visszatérés. Leginkább ezeket jelenítem meg a tortáimon. Így az éves trendeket nem igazán követem, szerintem megtalál az, akihez szintén ez a "világ" áll a legközelebb.

Inkább szeretnél kisebb maradni vagy szeretnél egy nagyobb cukrászatot létrehozni majd egyszer a jövőben?

Szeretem a vállalkozásom személyességét, és ezt igyekszem megtartani. Így inkább a kisebbben gondolkodom, ahol ez még meg tud maradni. Viszont szeretek nyitott maradni mindenre, és úgy gondolom, hogy ez is majd úgy alakul, ahogy a legjobb lesz nekem.

Mi az, amit a legfontosabbnak tartasz a vállalkozásodban, amihez mindenképpen ragaszkodsz?

Mindenképpen a minőség, hogy egy adott termék mindig ugyanazt a minőséget tudja hozni. Azt nem mondanám, hogy egy stílus, mert az mindig változik, ahhoz képest, hogy éppen mi van az emberben. Én igyekszem ezt a kicsit visszafogottabb, természet közelebbi vonalat vinni, és általában így is keresnek meg a vendégeim, hogy örülnek, hogy ezt a vonalat képviselem. Ettől a visszafogottságtól nem igazán térek el, mondjuk már csináltam olyat is, amit azt hittem, soha nem fogok. Például volt olyan, hogy valaki szeretett volna egy traktoros tortát, és valahogy bele tudtam helyezni abba a stílusba, ami én vagyok.

Aki most szeretne elkezdni cukrászatot tanulni, annak mit ajánlasz? Hol tanuljon?

Azt ajánlanám, menjen el valamilyen kurzusra. Nagyon sok van már. Olyan emberektől érdemes tanulni, akik jártasak a szakmában. Szerintem az a legfontosabb, hogy a szakmaiságot át tudd venni.

Milyen terveid, álmaid vannak a jövőre nézve, akár a saját műhelyeddel, vagy mással kapcsolatban, amit mindenképp szeretnél megvalósítani?

Nagyon jó lenne egy kisebb cukrászda. A természet-imádatom miatt egy nagyon csendes helyen képzelem el, ahol az ember az erdőt tudja csodálni egy desszert társaságában. Meglátjuk, hogy Budapestről mennyire kezdenek vidékre járni az emberek, de még nagyon Budapestre vagyunk koncentrálnodva. Jelenleg a kis műhely az én birodalmam, és csodálatos érzés olyan környezetben dolgozni, ami az én igényeimre lett kialakítva. Izgatottan várom, hogyan alakul a jövőben a kis vállalkozásom sorsa.

Csenge műhelyének Instagram elérhetősége:

@sutike.muhely

Ha az ember szívvel-lélekkel csinálja és az az ő útja, akkor igenis lehet eredményeket elérni

Baranyai Ádám interjúja Almási Fannival

Fotók: VÍRVAŞ DÓRA

Almási Fanni végzett Waldorf-diák, vállalkozó, autizmussal élő gyermekekkel foglalkozik, emellett szeret festeni és ékszereket is készít. Sokan ismerik már a közösségi oldaláról, azokból a videókból, amikben tanítványairól mesél, hogy az emberek a hétköznapi oldaláról megismerhessék az autizmust. Nagyinterjú vállalkozásindításról, a hivatás és megélhetés megtalálásának kérdéseiről, énidőről és számtalan inspiráló és tanulságos témáról, például arról, lehet-e jó célra használni a TikTok-ot. Fogadjátok szeretettel!

Az interjút kidolgozta és kérdezett: Baranyai Ádám, feldolgozta: Kássa Zoé, szerkesztő: Hatvani Lina

Az érettségi után, az iskolai tananyagon túl, volt-e bármi, amiről diákként nem beszéltek, vagy amit nem tanítottak, de jó lett volna tudni?

Szerintem az iskoláknak több az életben gyakorlati tudást át kellene adniuk. Kezdve az adózástól, a cégalapításon keresztül. Milyen lehetőségeid vannak? Milyen jogaid vannak akár alkalmazottként? Nem azt mondom, hogy jogot kéne tanítani általános iskolában, de vannak dolgok, amiket már gimiben hasznos lenne megtanulni. Az iskolából kikerülve fiatal felnőttként felelősséggel tartozunk azért, hogy mindent a helyén kezeljünk. Ahogy mondják, a törvény nem tudása nem mentesít a betartása alól. Több önállóságra irányuló workshop lehetne a diákoknak, ahol elsajátíthatnak olyan alapkészségeket, mint például hogyan takarékoskodjanak és miként tervezhetik a jövőjüket. Számos korombeli, a fantasztikus egyedi ötleteik ellenére, nem mernek vállalkozást alapítani, mert nincsenek a szükséges információk tudatában. Pedig nem olyan nehéz, mint amennyire ijesztőnek tűnik.

Mintha az lenne a fiatalok felé kommunikálva, hogy ezeket a tapasztalatokat mindenki egyénileg szerzi meg. Szerinted felelőssége az iskolának, hogy felkészítsen ilyesmire?

A szülőknek és az iskolának is egyaránt felelőssége. Fontos, hogy minél átfogóbb képet kapjunk a világról, megtanuljuk beosztani az energiánkat. Nem tartom célravezetőnek, hogy minden területen vért izzadva a maximumra törekedjünk, annak előbb vagy utóbb kiégés az eredménye. Ez csupán azt jelenti, hogy meg kell tanulnunk, hová érdemes helyezni a fókuszot. Azt látom, hogy azok a gyerekek, akik túl vannak hajtva és állandóan meg kell felelniük, sokkal

kisebb arányban lesznek boldog felnőttek. Itt visszakanyarodok a Waldorf-pedagógiai rendszerhez. Én is azt vallom, hogy keressük meg, miben vagyunk ügyesek és abban fejlődünk minél tovább. Én nem vagyok jó matekból, de találtam egy fantasztikus könyvelőt, aki néha besegít abban is, ami lehet, hogy az én dolgom lenne. Azonban akár egy este alatt megfestek egy festményt, ami másnak meglepő lehet. Mindenki ügyes valamiben.

Milyen volt számodra waldorfosnak lenni?

Bár azt gondolom, hogy nem mindenkinek való, viszont akinek igen, annak fantasztikus kibontakozásra ad lehetőséget. A pozitív élményeim kifejezetten az alkotással kapcsolatosak és azzal a szabad kreativitással, aminek köszönhetően mertem saját útra lépni. Volt terem megtapasztalni, hogy érdekelhet több dolog, és nem kell vaskalaposan csak egy irányba elköteleződni. Amikor látták a tanárok, hogy nem a matek az erősségem, akkor nem megbüntettek, hanem javasolták, hogy járjak többet a festő terembe. Ennek köszönhetően lett az első vállalkozásom a festménykészítés, melyből meg tudtam finanszírozni a továbbtanulásomat és a további vállalkozásaimat. Hiszem továbbra is, hogy amiben ügyesek vagyunk, azt erősítsük.

Hogyan alakította a Waldorf-pedagógia a világnézetedet és az értékrendedet?

Egy nyitott szemléletmódra tanított. Megadom mindenkinek azt a tiszteletet, hogy próbálom nem beszkatulyázni, hanem mindenkit külön individuumként figyelek, akár a diákjaimról van szó, akár egy üzleti partnerről.

Mi volt számodra a legnagyobb kihívás diákként és hogyan küzdötted le?

Elengedni a maximalizmust. Annyira szerettem volna tökéletesen teljesíteni, hogy inkább bele sem kezdtem dolgokba. Így sokáig a minimumot sem tudtam megütni. Elég ironikus. De amikor elfogadtam, hogy nem kell mindenben tökéletesnek lennem, elkezdtem tudatosan beosztani az energiámat és az időmet is. Ez azért is különös, mert sem a szüleim, sem az iskola nem helyezte rám ezt a nyomást.

Milyen negatív tapasztalataid vannak a Waldorffal?

A túl nagy szabadság egy kétélű dolog, ha nincs kompenzálva egyfajta határozott keretrendszerrel, az zavart tud okozni a gyerek fejében. Ez tanárfüggő, hogy ki mennyire tudta egyensúlyban tartani. Mindenesetre egészséges, következetes határookra szükség van, hisz nagyban

hozzájárul a biztonságérzet kialakulásához. Bár fantasztikusnak vélem az alap pedagógiáját, de ez nem azt jelenti, hogy minden Waldorf-iskola tökéletes és egy tündéralom. Maga a szemlélet nagyon jó, de ez nem azt jelenti, hogy minden tanár tökéletes.

Tartottál attól, hogy mi vár rád, miután elballagtál?

Nem. Már az érettségi évében is minden nap dolgoztam iskola után egy elektronikai eszközt forgalmazó cég vevőszolgálatán. Nagyon élveztem, hogy pénzt keresek, mivel abból tudtam venni még több vásznat és festéket. Nagyon élveztem, amikor leérettségiztem. Örültem, hogy megcsináltam, majd amikor elkezdhettem a továbbtanulásaimat és a különféle képzéseket, arra külön büszke voltam, mert minden nappal közelebb kerültem a célomhoz, amit mára el is értem. Komplex terápiás programmal segíték autizmussal élő gyermekeknek.

Mesélnél egy kicsit a diákmunkás tapasztalataidról?

Csak javasolni tudom. Jó, ha egy fiatal felnőtt-palánta megtapasztalja az önerőből elért sikert. Én is így kezdtem. Mi a problémakezeléssel foglalkoztunk, ha egy hibás termékkel, vagy garanciális problémával visszajöttek a vásárlók. Megtanított türelmesnek lenni, a toleranciaszintemet az egekig tudtam fejleszteni az emberekkel való munkám során. Nagyon sokat kaptam az ott eltöltött évek alatt. Egy vállalkozó nem több, sem kevesebb, mint egy alkalmazott. Egyszerűen más. Fontos felmérnünk, hogy mi melyik területen érezzük jól magunkat, mert mindkettő más kihívásokat tartogat. Szerencsére a szabadsággal járó felelősség inkább motivált, mint megijesztett, így alig vártam, hogy belevágjak az első vállalkozásomba. Sokkal produktívabban tudok dolgozni, ha csak magamtól függök és nem kell máshoz igazodni. Eddig ez egy jól működő rendszer volt, azonban most már szükségem lesz alkalmazottakra az ékszerüzletben, így kénytelen leszek megtanulni másokkal együtt dolgozni és merni kiadni a kezemből a munkát.

Hol szerezted az alapismereteket ahhoz, hogy elindíts egy saját vállalkozást, hogyan indultál el?

Az üzleti alapú tudásomat autodidakta módon sajátítottam el, amihez szakember kellett, ahhoz félreraktam annyit a keresetből, hogy el tudjak menni tanácsadásra könyvelőhöz, adott esetben jogászhoz. Nyilván, amikor diákként dolgoztam, nem költöttem el az egész fizetésemet, hanem félreraktam annyit, amennyit szükséges volt visszaforgatni lépésről lépésre.

Először csak néhány vásznat és ecsetet vettem, majd munkáról munkára fejlesztettem az eszköztáramat, amiből összegyűjtöttem a következő vállalkozásra valót. A rendezvényszervezés kezdetén nyitottam egy alszámlát, ahova szintén elkezdtem gyűjteni minden fizetésem x százalékát a következő nagyobb célra. Ezzel egyidőben már a gyermekjoga oktatói képzést is elvégeztem, amit inkább hivatásként fogtam fel. Nagyon fontos a megfelelő takarékoskodás és a költség-kiadás egyensúlya, itt is, mint ahogy az élet sok más területén, az egyensúly megteremtése a kulcs.

Szerinted mennyire fontos a kapcsolatépítés?

Nem feltétlenül szükséges. Ha valami a mi utunk és szívvel-lélekkel csináljuk akkor egy idő után el fog indulni. Ha van bátorságod megmutatni magad, akkor a témában releváns emberek meg fognak találni. Én ezt tapasztaltam. Kiraktam különböző platformokra, hogy: „Sziasztok, ez az új festményem.” Voltak, akiknek tetszett és az ő rendelésük egy plusz felület volt, amit szintén megoszthattam. A rendezvényszervezés is érdekesen csöppent az életembe. Egy alapítványnak önkénteskedtem egy rendezvényen. A tulajdonossal beszélgettünk és felmerült, hogy mit csinálnék másképp. Hosszasan kifejtettem, majd a beszélgetés végére kaptam egy állásajánlatot. Hogyha jó úton járunk, akkor az élet olyan lehetőségeket, helyzeteket teremt, ami vezet minket. Azonban nagyon kemény munka felismerni, hogy mikor jön el az a pont, tudni kell élni a lehetőséggel.

Mit tanácsolsz annak, aki bátortalanabb?

Ha van egy helyzet, merj beleállni. Ha nem próbálsz meg, 100%, hogy nem jön össze. Ha megpróbálsz, 50-50%. Az internet rengeteg lehetőséget ad a sok veszély ellenére. Szerintem soha nem volt olyan egyszerű megmutatni magad, mint ma, hiszen ingyen fel tudsz regisztrálni a különböző social media platformokra. Sokkal könnyebb kapcsolatot építeni, mint régen. Persze attól még nagyon kemény meló, de a lehetőség adott. Többször megkaptam, hogy „Jaj, olyan szerencsés vagy, hogy a TikTok-on sokan követnek.” Azért követnek sokan TikTok-on, mert este nyolckor hazaértem a munkából és hajnali egyig videót vágtam, minden este egy évig. Tudni kell jól befektetni az időt és az energiát. Ha valaki csinálja, de mégsem indul be, érdemes átgondolni, hogy mi az oka. Esetleg jobban el kell osztani a fókuszot és az energiát több területre egy adott projekten belül. Ha tortaként tekintesz egy üzleti projektre, aminek sok szelete van, lehet, hogy valaki csak kettőre pazarol el 90%-ot, úgy, hogy a tortának ott van

még nyolc szelete. Itt is az egyensúly a kulcs, hogy megtanuld, mikor mire kell fókuszálni, mi az, ami időbe, energiába, anyagilag belefér.

Az iskola mennyire tanítja meg a digitális eszközöket jól használni? Felhívja a veszélyeire és a pozitív lehetőségeire a figyelmet?

Amikor iskolába jártam, még nem volt annyi minden elérhető az interneten. Így nincs rálátásom, hogyan viszonyulnak a digitális eszközök használatához, de az tény, hogy elengedhetetlen. A mi generációnk is csak most kezd pislogni, hogy azért itt nem minden habos torta. Nagyon nagy szükség van a tudatosságra ezen a területen is. A gyerekekre hatalmas teher zúdul, amikor túl nagy szabadságot kapnak egy telefonnal a kezükben. Sokan nem is mérik fel az esetleges veszélyforrásokat. Igyekszem pozitív és minőségi tartalmakat megosztani, de önmagában ez édeskevés. Bízom benne, hogy egyre következetesebb szigorítások lesznek minden platformon, mert ezt muszáj kordában tartani. Bár a személyes véleményem, hogy a gyermekek védelme érdekében, egyikőjük kezébe sem való egyik hasonló platform sem.

Mit gondolsz, milyen hatása lehet ennek?

A testképzavartól kezdve nagyon sok területen már most kijönnek az internet káros hatásai. Ez a social mediának az a területe, ahol sokkal nagyobb felelősségvállalásra lenne szükség, a tartalomgyártók és a fogyasztók részéről is. Nagyon sok fejlődési zavar is visszavezethető ide. Nem vagyok telefonellenes, de azt gondolom, hogy fontos az egyensúly és a felelősségteljes használat. Egy száz évvel ezelőtt élő ember egy élet alatt nem látott annyi fényképet, mint mi egyetlen nap alatt a social mediában.

Vállalkozóként mi jelentette a legnagyobb kihívást?

Megtanulni egyensúlyt tartani, pihenni és nemet mondani. Fontosnak tartom, hogy a tanítványaimnak átadjam hogyan húzzanak egészséges énhatárokat. Igenis mondhatnak nemet attól még, hogy gyerekek. Aktuális problémának látom, nem csak a fiatal felnőttek körében, hogy nem merünk nemet mondani. Amióta megtanultam, klasszisokkal könnyebb életem van.

Mennyire fontos számodra az énidő?

Olyan szinten előre helyezem az életemben, hogy be van írva a naptárba. Hétfőtől vasárnapig dolgozom, de pár hetente át van húzva a hétvége és nagybetűvel írom, hogy PIHENŐ.

Szerencsére olyan barátaim vannak, akik megértik, hogy az énidő ugyanolyan fontos számomra, mint a munka és azt szeretnék, hogy jól legyek. Nagyon fontos, különben összeomlik az ember, senkinek sincs végtelen energiája.

Igen, egyetértek. Sokan nem fordítanak elegendő minőségi időt a pihenésre.

Ez egy nagyon gyakori probléma. Régebben, mikor női jóga oktatóként dolgoztam, sokszor azzal telt az óra fele, hogy nyugtattam a hozzám jövő anyukákat, hogy ne legyen bűntudatuk azért, mert az apukával vagy a nagymamával hagyták hatvan percre a gyereket, amíg magukkal foglalkoznak.

Szerinted miért alakul ki valakiben rossz érzés a pihenéssel kapcsolatban?

Meggyőződésem, hogy ez is, mint sok minden más, a gyerekkorunkból adódik. Akár nem kaptunk megfelelő reakciót arra, amikor pihenésre volt szükségünk, vagy nem voltak rendesen felmelve az egyes alapszükségletek. Bizonyos esetekben egyfajta „generációs örökségnek” is látom. Ebbe nem mennék bele mélyebben, de számos oka lehet, kezdve attól, hogy tudat alatt szolidaritunk akár egy már nem élő felmenővel, aki sokkal többet dolgozott azért, hogy ne haljanak éhen. Ez bűntudatig is elfajulhat pihenés esetén. Ez csak egy speciális példa a rengetegből. Esetleg nem láttunk hiteles mintát. A szüleink sem tudtak pihenni, ami érthető, hiszen olyan anyagi vagy életbeli terhek nyomták a vállukat, ami egyszerűen nem tette lehetővé. Ez azt hozta magával, hogy nem tudjuk, mi az a pihenés.

Mi tudna ezen változtatni?

Az egyéni felelősségvállalás. Felnőtt fejjel igenis tennünk kell a saját mentális egészségünkért. Beláttam, hogy ha nem pihenek, az a munkám rovására megy. Speciális gyerekekkel foglalkozom, nekik nagyon jó kis szenzoros radarjaik vannak és rögtön megérzik, hogy ha nem vagyok jól. Így nekem mondhatni munkahelyi elvárás is, hogy kipihent legyek. Elfáradni ér, pihenni pedig létszükség.

Milyen tényezők játszottak szerepet abban, hogy gyermekekkel szerettél volna foglalkozni?

Kiskoromban neuroblastomat diagnosztizáltak nálam, egy jó- és rosszindulatú daganatot. Nagyon hosszú és súlyos kemoterápiás kezeléseken vagyok túl. Ez a sok nehézség a későbbiekben rengeteg problémát okozott lelkileg és mentálisan is. Megfogadtam, hogy felnőttként én le-

szek a gyermekeknek az az őrangyala, akire nekem lett volna szükségem a lelki megpróbáltatások közepette. Így jött, hogy autizmussal élő gyermekeknek segítsék, hiszen sok esetben ők is érintettek a fokozott stresszben a mindennapjaikban. Szerintem felvilágosultabban kellene kezelnünk, hogyha valaki terápiára jár. Nincs olyan ember, akinek ne tenne jót. Egy jó beszélgetés a megfelelő terapeutával csodákra képes.

Kérlek, mesélj egy kicsit az első találkozásodról az autizmussal.

Amikor gyermekjóga oktatóként dolgoztam, akkor jött az első autista tanítványom jógázni. A relaxációs feladatoknak köszönhetően annyira megnyugodott, hogy elkezdett jobban teljesíteni a fejlesztő foglalkozásokon is. Ott vettem észre, hogy nagyon nagy szüksége van az autizmussal élő gyerekeknek a lelki segítségre. Érző gyermekek önálló lélekkel, amivel igenis foglalkozni kell, a fejlesztések mellett. Őket is érnek különböző hatások az életben, amiket meg kell tanulniuk megfelelően feldolgozni, megélni. Az egyéni fejlesztés elengedhetetlen, ez tény, de javasolt lelki irányból is támogatni őket. A legjobb terapeuta sem helyettesít egy fejlesztőt, viszont szépen ki tudják egészíteni egymás munkáját. Egy közös céljuk van: hogy a

gyermek a lehető legjobban legyen. Bízom benne, hogy a segítő szakmák idővel megfogják egymás kezét, mert úgy lesz igazán komplex a segítségnyújtás.

Milyen egyedi kihívásokat tapasztalsz az autista gyermekek támogatása és fejlesztése során?

Van olyan gyermek, aki dührohamot kap attól, ha egy perccel később kezdődik a foglalkozás, valakit az sem érint meg, ha egy óra elmarad. Vannak esetek, akiket ki tud billenteni, ha a sarokban lévő szekrényt pár centivel arrébb húzva felejtjük. Van, akiről egy nem szakmabeli meg se tudja mondani, hogy autizmussal él. Vannak jellegzetességek, de ez egy széles spektrum, így egyéni, hogy ki milyen kihívásokkal találkozik. Sokszor előfordul, hogy a gyerekek úgy próbálják levezetni a feszültséget, hogy bántani próbálják magukat. A buksijukat földhöz vágják, illetve ütik a kezükkel a fejüket. Ezeket tudni kell megfelelően lereagálni, lelkiileg, fizikailag és szellemileg. Egy ilyen helyzetben nem eshetek pánikba. Kristálytisztán és élesen szükséges gondolkodni, de utólag nem egyszerű kiheverni. A nehezebb eseteknél sok a fizikai kihívás is. Amikor egy dühroham közben lefekszik a gyerek, hogy földbe verje a fejét, akár-hány kiló és akármilyen magas, nekem öt meg kell tudnom tartani, ölbe kell vennem, párnát rakni alá. Van, hogy a feje alá kell tennünk a kezünket, hogy ne a buksiját üsse be. Olyankor a mi kezünk kap. Ott, abban a pillanatban nem tud a saját fájdalmam érdekelni, mert az a fő, hogy a gyermeknek ne essen baja, de később nyilván érezzük. Ezt tudni kell bírni, hogy még segíteni is tudj azután, hogy megnyugodott. Ez egy nagyon embert próbáló hivatás. Ezt csak hivatástudattal lehet csinálni. Fontosnak tartom kiemelni, hogy nem minden autizmussal élő ennyire súlyos eset, de ez is benne van a pakliban, ezért is szoktam hangsúlyozni, hogy ha esetleg földhöz vágja magát a boltban egy gyerkőc, kíméljük meg a szülőket a negatív pillantásoktól, mert nem tudhatjuk, mi áll a háttérben. Van olyan autizmussal élő, akit akár az is kibillent, ha nem úgy cicereg a sarki közértben a hűtő, mint szokott. Nem tudhatjuk, min mennek át a gyermekek és a szülők. Nagyon fontos, hogy elfogadóbbak legyünk.

Hogyan lehet pozitív és hatékony kommunikációt kialakítani autista gyermekekkel?

Teljesen személyfüggő. Valakinek a korához hűen szépen fejlődik a beszédkézsége is. Van, aki soha nem fog beszélni, pedig képes lenne rá, más fejlesztés hiányában, de olyan is akad, aki lelki okok miatt nem beszél. Nagyon sokrétű. Az is egyénenként változik, hogy kiben mennyire bízunk meg a gyerkőc, mennyire befogad az ő adott fejlesztésére, terápiás programjára,

így hát nem tudok erre egy általános igazságot mondani.

Hogyan lehet támogató környezetet teremteni autista gyermekek számára?

Nem elég csak a gyermekeket felkészíteni az életre. Ezért tartom fontosnak, hogy iskolába is bevezessük a gyakoribb edukációt. Ha egy auti olyan környezetbe csöppen be, ahol nincsenek rá felkészülve, akkor már ott komoly atrocitások érhetik. Ezért is fontos a hideg integráció. A TikTok videókkal szeretném az olyan felnőtteket is tájékoztatni, akik nem érintettek a témában, nincs autizmussal élő gyermekük vagy ismerősük. Amikor felnőnek, ők nem Auti land-ben fognak élni, ahol mindenki igazodik hozzájuk, hanem kikerülnek a cudar valóságba, ahol sokszor nem fogják őket megérteni, edukáció hiányában. Nagyon büszke vagyok a TikTok követőtáboromra, az a százezer ember, aki követ, őket mind érdekli az autizmus és szeretné bővíteni a tudását. Amikor azt érzem, hogy fáradt vagyok, már abbahagynám a videózást, mert nincs rá energiám, akkor ez motivál. A tartalomgyártás egy olyan energia- és időbefektetés, aminek majd a tanítványaim fogják élvezni a gyümölcsét, egy-két elfogadóbb ember által.

Ennek kapcsán felmerült bennem, hogyan lehetne megértőbb és elfogadóbb a társadalmunk?

A tájékozottságon múlik az, hogy mennyire vagyunk elfogadóak. Amit megértünk, azt könnyebb elfogadni, ha rend van az érzelmi intelligenciánkban. Véleményem szerint minden bántás a saját lelki sérüléseinkből adódik, aki egészséges lelkileg és jól van önmagával, az nem bánt másokat. Miért gázolnak át az emberek egymáson? Azért, mert sajnos ezt érzik szükségesnek. Akár már gyerekkorban is ezt tapasztalták. Az agressziót nem elfogadni kell, hanem megérteni és tudatosan tenni ellene. Gyakori, hogy minden bullyingot elkövető ember valamikor áldozat volt. Attól, hogy ezt megértjük, nem kell elviselnünk. Nagyon nagy felelőssége van ebben a pedagógusoknak és a szülőknek, hogy időben észrevegyék. Már az előjeleit is, mert életre szóló traumát tud okozni egy rossz szó, amit bántóan mondanak az iskolában, vagy több gúnyos tekintet egy csendes teremben. Sajnos sokszor a szülők nincsenek jól eléggé lelkileg, hogy észrevegyék, vagy tudják, mit kellene tenni.

Mesélj kicsit az ékszerüzletedről. Mi inspirált?

Szerettem volna, hogy ne az anyagiakon múljon, hogy elvállalok egy diákot. Jelenleg is vannak olyanok, akiket teljesen önként vállalom, mert szükségük van rám. Szívem szerint mindenkit úgy vállalnék, de ez megoldhatatlan. Amikor úgy érzem, hogy kezd fáradni ma a lelkem a terápiás programoktól, amiket tartok, az ékszerüzletbe menekülhetek egy kicsit kikapcsolódni. Ott vezetem le azt a feszültséget, azt a plusz energiatöltetet, ami ugye a hivatással jár. Órákig csendben, egyedül egy teljesen letisztult környezetben, csak gyöngyöket fűzök és ezüstöt művelek. Én itt töltekezem.

Milyen út vezetett ahhoz, hogy legyen egy saját ékszerboltod?

Először otthon készítettem a töltött paprikás tányér mellett az első ékszereimet. Feltöltöttem az internetre, hogy megmutassam az új márkát, és egy nagyon neves, ráadásul többszörösen az ország legjobb szállodája díjat nyert szálloda felkért, hogy készítsem a saját márkás ékszereiket. Ott tanultam meg nagy mennyiségben minőségi terméket gyártani rövid idő alatt.

Ezt a hatalmas referenciát szintén megosztva az interneten, sorra találtak meg az új partnerek. Idővel elérkezett az a szint, hogy már kizárólag a saját malmomra hajtom a vizet. Így kibéreltem Szentendrén az első üzletemet.

A kezdetekhez képest hol tart most az ékszerüzlet?

Az első ékszerüzletemet most költöztettem át Szentendrén a Fő térhez közelebb, úgyhogy jelenleg a Görög utcában található. Szerettem volna egy picit a hivatásomhoz közelebb tolni, így a helyiség fele egy jótékonyági galéria, ahol megtekinthetőek lesznek az auti tanítványaim festményei, és a megvásárolt képek teljes összegét szeretném eljuttatni a családokhoz.

Beszéltünk arról, hogy merjünk megnyilvánulni különböző médiaplatformokon.

Miért a TikTok-ot választottad?

Azért regisztráltam, mert sokkal bensőségebben meg tudom mutatni a vállalkozásomat. Nagyon személyesek voltak a festmények és az ékszerek is. Maga a terápiás programom is. Harminc-negyvenezer követő körül gondolkoztam el, hogy ennél lehetne egy kicsit hasznosabbra is használni a TikTokot. Így elkezdtem mesélni a tanítványaimról, hogy az emberek

hétköznapi oldalról ismerjék meg az autizmust. Szerencsére nagy érdeklődés fogadott, még azok körében is, akik egyébként nem sokat tudtak az autizmusról.

Hogyan használhatnánk tudatosabban a TikTok-ot?

Még amikor egy jó dolgot képviselünk, ott is nagyon meg kell gondolni, hogy hogyan fogalmazunk. Van, hogy akár ötször felveszek egy videót, hogy véletlenül se legyen félreérthető. Az emberek szinte ki vannak élezve a balhéra és a félreértésekre. Nagyon tudatosnak kell lenni, mint tartalomgyártó, hogy mit adunk ki a kezünk közül. A tartalomfogyasztónak, pedig igenis jelenteni, tiltani, törölni kell azt a tartalmat, ami nem etikus, nem helyénvaló. Mert egy idő után az algoritmus is abba az irányba fog menni, hogy ezeket a trash tartalmakat inkább letiltja, nem pedig népszerűsíti.

Milyen hatással volt rád, hogy egy szélesebb közönség jobban belelát a hétköznapi életedbe?

Szerintem nagyon óvatosan kell a magánéletünket kirakni nem csak a TikTok-ra, hanem az egész online térben. Én nem is igazán rakom ki, szóval az én magánéletemről nem véletlenül nem tudnak sokat a követőim. Egyrészt nem érzem relevánsnak a hivatásomban azt, hogy ők ezt tudják, mert én az autizmust képviselem főként. A magánszférám olyan szinten mégiscsak kitágult olyan értelemben, hogy elkezdtek megismerni az emberek nyilvános helyeken. Egyre többen jönnek oda hozzám számomra ismeretlenek, ami jól esik, de ezt nekem meg kellett tanulnom kezelni. Számomra úgymond idegenek, de lehet, hogy ez az idegen minden nap megnézi a videómat és közel érez magához, mint egy ismerőst. Az első ilyen esetben percekig nem mertem megkérdezni a lányt, aki odajött, hogy honnan ismerjük egymást. Majd magától mondta, hogy szereti a videóimat, én meg csak pislogtam. Nagyon jól esett az a szeretet, ahogy odajött, de attól még zavarba ejtő volt.

Menyiben változtatott meg az, hogy ismert lettél?

Szerintem ugyanaz az ember maradtam, maximum erősebb. Nem gondolom magam többnek, csak mert sokan követnek. A tartalomgyártás lényegében olyan, mint egy munka, amiben a követőim visszaigazolják, hogy ügyesen végzem és ennyi. Nem az egómat, hanem a lelkemet táplálja az a rengeteg szeretet, amit kapok komment illetve szavak formájában, ha megismernek. A gyerekekkel való hivatásom, bármennyire is szeretem, nagyon sokat kivesz belőlem

és ilyenkor tudok töltekezni, a követőimből és a kedves levelekből, amiket kapok. Nagyon hálás vagyok mindenkinek, aki odajön hozzám és kicsit megszeretget, mert ezután napokra vagy hetekre feltöltődöm.

Milyen hatással van rád egy negatív komment?

Először nagyon megviselt, most már csak törölöm és tiltom. Főlöszlegesen beleállnom, hiszen teljesen más, amikor valaki olyat kérdez, ami számomra nem komfortos, de nem rossz szándékú, arra akár válaszolok is, mert hasznos lehet. Viszont, amikor teljesen irreleváns dologba csak rossz szándékból beleállnak, azt csak törölöm. Nem vagyok megosztó és nem készítek kompromittáló tartalmat, ezért szerencsére utálóim nincsenek. Nagyon fontos a felelősségtudatos tartalomfogyasztás: tudnunk kell, hogy attól még, hogy ingyen tömérdek információt kapunk a tartalomgyártóktól, az nem azt jelenti, hogy rendelkezünk velük, és bármit odaírhatunk a komment szekcióba. Meg kell tanulnunk moderálni magunkat és kulturáltan véleményt formálni.

Hogyan kezeled a negatív kommenteket? Mit tanácsolnál az olvasóknak?

Nagyon fontos, hogy rendben legyünk magunkkal és önazonosak legyünk. Legyen egy egészséges önreflexiónk, hogy fel tudjuk mérni, hogy ez itt most egy valós kritika, vagy csak egy indulat levezetés a kommentelő részéről.

Hogyan kezeled az ismertséggel járó megkereséseket, kérdéseket?

Egy héten huszonnyolc családot fogadok, egy nap lemegy 6-7 óra, majd este válaszolok a többi szülőnek. Nemcsak azok írnak, akiknek a gyermeke aznap jön, hanem a többiek is. Így hát a teljes kapacitásom le van fedve, utána éjszakába nyúlóan videót vágok, hétfvégén pedig ott az ékszerszalon és a festészet. Fizikailag nincs erre időm, és tudom, hogy minden nézőm csak egyet szeretne kérdezni, de egyszerűen nincs mikor válaszolni. Arról nem beszélve, hogy mindenki „csak egy kérdése” általában többoldalas. Van felém egy bizalmuk, amiért végtelenül hálás vagyok, egy érintett anyuka akár nap mint nap látja a videóimat. Egy tanácsadáshoz, még ha online is, több órás beszélgetésre lenne szükség, hogy átfogó képet kapjak. Gyors üzenetváltással pedig nem lenne etikus letudni, mert onnantól, hogy elkezdek foglalkozni egy család életével, valamilyen szinten felelősséggel tartozom értük. Azt gondolom, hogy készítek olyan tájékoztató videókat, amik azért tudnak hasznosak lenni, de nem pótolnak

egy-egy teljeskörű szakmai segítséget. Ezért is hívom fel a figyelmet ennek fontosságára, hogy ne hanyagolják el a segítségkérést más szakemberektől.

A követőid mennyire szeretnének részesei lenni a munkádnak?

Az a célom, hogy ez önfenntartó legyen, de sokszor nagyon jól tudtak jönni az adományok, amit továbbra is szívesen fogadunk, ha valakiben van szándék. Ha egyedül, szívvel lélekkel csinálsz valamit, jól tud jönni, de ezt ti, a lap szerkesztői tudjátok a legjobban, hogy olykor mekkora segítség tud lenni egy-két segítő gesztus. A Dorottya Kulturális Alapítványhoz szoktak érkezni támogatások, melynek számlaszáma: **10918001-00000033-74310007** a közleménybe pedig **SaffiDAY EBN**-t kell írni.

Szerinted mennyiben járult hozzá a Waldorf-pedagógia ahhoz, akivé váltál?

Szerintem nagyon nagy mértékben hozzájárult, hogy Waldorf-iskolába járhattam. Hagyták kibontakozni a személyiséget. Kaptam egy humánus megközelítést a világhoz és az emberekhez. Ki merem jelenteni teljes vállszezésséggel, hogy, aki ma vagyok főként a gyermekkoromnak és a Waldorfnak köszönhető.

Mit üzennél a követőidnek és a diákoknak?

Merjenek nagyot álmodni. Ha az ember mindent belead, szívvel-lélekkel csinálja és az az ő útja, akkor igenis lehet eredményeket elérni. Merjenek egyáltalán elgondolkodni, hogy mi az, ami boldoggá teszi őket. Lehet, lesz egy olyan jó hobbijuk, ami erőt ad a munkájukhoz. Merjenek azon gondolkodni, hogy nekik mi az, ami igazán örömet okoz, hiszen csak úgy van értelme az életnek, hogyha igyekszünk a pozitív pillanatokat gyarapítani.

*Támogasd fordítóinkat! Mindjárt itt a nemzetközi kiadás!

Sorskövetés a Waldorf után (II. rész) Kell-e kutatni a Waldorf-pedagógiát?

Molnár Blanka interjúja Mesterházy Máriával

Fotók: VÍRVAŞ DÓRA

Ecikksorozat első részében arról kérdeztem vendégeimet, a Sorskövetés munkacsoport két tagját, hogy kell-e kutatni a végzett Waldorf-diákok eredményességét, továbbtanulását, életben való „beválását”, s ha igen, milyen eszközökkel, módszerekkel vizsgálható. Vajon vannak-e más tudományos kutatások is a Waldorf-pedagógia területén? Kell-e, s lehet-e egyáltalán kutatni a tudomány eszközeivel a Waldorf-pedagógiát? Milyen viszonyban van ma egymással a tudomány és a Waldorf – sokszor „lila ködösnek” tűnő – világa? Ezúttal Mesterházy Máriát kérdezem, aki Waldorf-pedagógusként PhD-fokozatot szerzett a neveléstudományok területén, és a 2020-ban alakult ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Waldorf Kutató és Fejlesztő Műhelyének egyik alapítója, emellett a Sorskövetés munkacsoportnak is aktív tagja.

Mindenekelőtt mesélnél egy kicsit magadról, hogyan kapcsolódsz ehhez a témához, mint Waldorf, mint Sorskövetés és mint kutatás?

A sorskövetés izgalmas szó. Ha precízen, tudományosan körül akarnánk írni, akkor biztosan egy másik kifejezést használnánk. Mondjuk, hogy volt Waldorf-diákok továbbhaladása, előmenetele, vagy beválása az életben. Ha azt a szót használjuk, hogy sorskövetés, akkor egy másfajta gondolkör nyílik meg, és ez jól van így.

Hogy én ki vagyok, és mit keresek ebben a történetben? A Fészek Waldorf Iskolában vagyok magyar- és drámatanár, most már körülbelül húsz éve. Alapvető indíttatásom szerint az én területeim inkább művészeti jellegűek, főleg a dráma, ami nagyon is izgat. De van egy másik vonal is az életemben, ez pedig az ELTE-hez kapcsolódik: az ELTE Apáczai Gyakorló iskolába jártam gimibe, aztán az ELTE olasz-magyar szakára egyetemre, az ELTE-n tanítok a Waldorf szakirányú továbbképzésen, és az ELTE-re mentem vissza a doktori iskolába is. Utóbbi a 42 éves kori változásokhoz fűződött az életemben – ha már sorsról van szó –, amikor

egy bizonyos időszak – ez a keményen húzok és dolgozom, megvalósítok és új területeket fedezek fel... – lezárul, és akkor az ember szívesen ránéz arra, amit addig csinált. Ránéz, és megpróbálja maggá formálni, beleplántálni a Fölbe mindazt, amit addig beleszótt az élet áramába.

Egyébként ez egy álommal kezdődött, egy karácsonyi éjszakai álommal. Azt álmodtam, hogy valamiből diplomázom, már megint. Felhívtam Mesterházi Zsuzsát (az ELTE BGY-GYK professor emeritusa, az ELTE Waldorf-képzés alapítója – a szerk.), és ő megkérdezte, hogy doktori képzésem gondolkoztam-e valaha? Mondtam, hogy soha, de akkor elkezdtem gondolkozni rajta; körülbelül másfél évbe telt, amíg az életkörülményeimet úgy tudtam alakítani, hogy sikerült felvételiznem. Csodálatos témavezetőm volt, Golnhofer Erzsébet, aki nagy név a neveléstudományban, rendkívül szívélyes, de precíz és alapos ember. Sokat tanultam tőle: a dolgozataimat mindig teleírva kaptam vissza finom megjegyzésekkel, javaslatokkal és kérdésekkel.

A kutatási területem itt találkozik a sors szóval, merthogy Waldorf-pedagógusok önéletrajzi narratíváit kutattam a disszertációban, 90 darabot összesen, amik az ELTE Bárczi Waldorf-képzés záró portfólió részeként készülnek, úgynevezett ars poeticák, pedagógiai ars poeticák.

Egy kicsit mesélnél még erről, hogyan választottad ezt a kutatási témát?

Az én eredeti kutatási irányom a művészeti nevelés hatása a szociális és érzelmi képességekre, ezzel felvételiztem az ELTE-re. Elég gyorsan kiderült, hogy itt összefüggést bizonyítani nagyon nehéz, mert egy transzferhatásról van szó. Vagyis azt kellett volna bizonyítani, hogy mondjuk egy dráma óra hatással van a szociális képességek területére. Nyilvánvalónak látszik, hogy igen, de bizonyítani nehéz. Az OECD-nek van egy átfogó kutatása, meta-analízise¹, amibe én belefutottam. Egy kutatócsoport átvizsgálta az összes tanulmányt 1950-től kezdve, ami a művészet és valamilyen egyéb képesség, pl. matematika, írás-olvasás készség, vagy kreativitás közötti összefüggést feltételezett. Az derült ki, hogy minimálisan bizonyítható csak egyértelmű ok-okozati kapcsolat. Miközben a művészeti nevelés jótékony hatását világosan látjuk. Elen Winner, a kutatás vezetője egy figyelemre méltó javaslatot tesz: ne a transzferhatásokat akarjuk bizonyítani, hanem vizsgáljuk meg a művészet hatását saját jogán: milyen képességeket fejleszt? Mit gondolnak erről a művésztanárok egyáltalán? Mit tesznek és miért?

Ezt érdemes lenne a Waldorf-pedagógiában megfontolni, mert rendkívüli tapasztalatokkal rendelkezünk épp a művészeti nevelés területén. Mindenesetre témát váltottam. Úgy éreztem, nincs meg a megfelelő felkészültségem ehhez.

Az ELTE Waldorf-képzés hallgatói ars poeticáikat tanulmányaik végén írják, célja, hogy átvilágítsák tanársághoz fűződő kapcsolatukat. Eddig több mint 200 ilyen írás született. Hét kérdésre épül, például: miért lett pedagógus, kik voltak a példaképei, milyen fontos olvasmányok hatottak rá, egy-egy személyes történet, amely megvilágítja, hogy mi a tanítás lényege számukra, mik a kérdéseik a Waldorf-pedagógiával kapcsolatban. Ezek az írások nagyon sokszor művésziek, mélyek, személyesek, és ahogy olvastam, arra jöttem rá, hogy ilyen típusú narratívát nagyon nehéz mesterségesen előállítani, ahol a tanárok ennyire őszintén mesélnek a pedagóguslétről. Nagyon szép írások. És akkor azon kezdtem el gondolkodni, hogy ezt hogyan lehetne kutatni? Így futottam bele egyrészt a narratív kutatásokba, hogy a történet maga hogyan kutatható, a történetírásnak, a történetmondásnak milyen törvényszerűségei vannak, ezek hogyan térnek el a gondolkodás logikus síkjától, és erre nagyon érdekes kutatások épülnek. Ezen belül engem a tanári érzelmek szerepe érdekelt elsősorban.

A tanári érzelmek szerepe azért került bele, mint alapvető szempont, mert az érzelmek területéről – a pedagógusok esetében legalábbis – Magyarországon minimális a kutatások száma. Ha neveléstudományi szakirodalmat olvasunk, olyan, mintha a pedagógusnak lennének motivációi, módszertana, nézetei, de érzelmei nem. Holott az a konkrét tapasztalata az embernek, ha elkezd tanítani, hogy az érzelmeivel folyamatosan dolgozik. Kezdő tanárként rettentő nehéz bánni az érzelmekkel, elborítanak, de aztán szép lassan munkaeszközzé formálhatóak. És mivel erről nem nagyon beszél a neveléstudomány, azt gondoltam, hogy jó lenne megvilágítani. Aztán rátaláltam egy nagy nemzetközi, főleg amerikai trendre, ahol viszonylag sok és lényegyet érintő kutatás van pont a tanári érzelmeket illetően. Ebből is sokat tanultam. A kutatás harmadik kulcsszava pedig a szakmai identitás. Manapság divatszó, leginkább a nemi identitás kapcsán szokott felmerülni, de összességében ez egy korunkat nagyon jellemző szó. Különböző rétegei vannak az identitásnak, tulajdonképpen a különböző szerepeinkhez való személyes viszonyunk, ha nagyon egyszerűen akarom megfogalmazni. Végtelen nagy irodalma van, és az is nagyon izgatott, hogy hogyan lehet egyetlen ilyen fogalmat a tudományos eszközöknél maradvá, ugyanakkor az antropozófiai gondolkodásmód megközelítésével harmóniába hozva megragadni.

¹ Winner, E., Goldstein, T. R. és Vincent-Lacrin (2013): Art for art's sake? - the impact of arts education. Educational Research and Innovation, OECD Publishing.

Mennyi ideig tartott ez a munka?

2013-ban kezdtem a doktori iskolát, és 2020-ban védtem online, ez volt a Covid-időszak „ajándéka”. És aztán a PhD-oklevelemet Jónás, a postás nyújtotta át nekem, ünnepélyes keretek között az utcáról a gangra. Merthogy ezt egyébként az ELTE-n egy nagyon szép, díszes teremben, nagy vendégsereg és ünnepség keretében szokták, de így hozta a sors.

A kutatás eredménye kapcsán mit tudnál kiemelni?

Szerintem az az egyik legizgalmasabb pontja egy kutatásnak, hogy az eredménye hogyan fektethető vissza a gyakorlati életbe. Elsőre talán absztraktnak tűnik az a terület, amivel én foglalkoztam, de ebből nőtt ki egy olyan tanárképzési kurzus, amit most már több képzésen is viszek: egy problémamegoldó kurzus. Az derült ki ugyanis a kutatásomból, mint az egyik legfontosabb eredmény – amit egyébként valószínűleg tudunk, de nem mindegy, hogy ezt az ember sejti, érzi, vagy alá tudja támasztani adatokkal –, az derült ki, hogy a tanár sok ambivalens érzelmekkel küzd. A tanári pályáról leírt történetek kb. 20%-a ambivalens érzelmekkel van átitatva. Mondjuk sajnálatot, szeretetet érez egy tanítvány iránt, ugyanakkor haragot vagy kétségbeesést vált ki a viselkedése. A tanár úgy tanul, hogy hosszú ideig hordoz magában ilyen feszítő, égető problémákat, melyek az ambivalens érzéseket okozzák. És azután van egy pont, amikor megvilágosodik, katarzisélményt él át. Ez azt jelenti, hogy érzelmileg is felszabadul, de kapcsolódik ehhez egy kognitív megértés, tehát felismer valamit, ami új kontextusba állítja az egész problémát, így meg tudja oldani.

Azt gondoltam, hogy ha ez így van, akkor ezen a folyamaton akár tudatosan is végig lehetne menni, hiszen egy tanárnak állandóan vannak problémái. A kurzus során végigmegyünk egy problémamegoldó folyamaton a hallgatókkal, aminek az első lépése az, hogy egyáltalán megragadom, lehatárolom a többi dologtól, ahogy egy kutatásban is ez az első lépés, hogy az ember lehatárol egy problémát. Aztán kihegyezi egy kérdésre. A kérdéshez valamilyen módszerrel rendel, amivel megismer. Szakirodalmi kutatást szoktam kérni, egyrészt Rudolf Steiner írásaiban, továbbá Waldorf-pedagógiai és általános pedagógiai, pszichológiai művekben. Ha például valakinek van egy kőkemény helyzete, amely egy SNI-s (sajátos nevelési igényű) gyermekben keresztül jelentkezik, akkor az egyik megoldási út arra vezet, hogy megismerje a problémakört. A másik módszer, amit kérni szoktam, az interjúzás a témával kapcsolatos kulcsberekkel, hogy a pedagógus maga körül álljon szóba azokkal, akik valamilyen más

oldalról meg tudják világítani ugyanazt a problémát. A kutatás eredményeképpen a félév végén szoktunk egy írásos vagy szóbeli beszámolót tartani.

Azért nagyon izgalmas ez a forma még, mert erősen bevonja a közös munkát. Tehát egy-egy ember problémájához sokaknak lesz mondanivalója, mert vagy találkoztak hasonló helyzettel és megoldották, vagy nekik is jelentkezik hasonló, vagy láttak hasonlót. Szerintem ez is abszolút a jövő útja. A kollégáknak sokkal többet kellene beszélgetniük a konkrét problémákról is és egymást segíteni a megoldásokban, úgy, hogy közben nem vesszük el attól az embertől a megoldást, akié a probléma. Ez egy elég bonyolult dolog, de nagyon egyszerű is valójában. Hogyan tudunk segíteni? Ez a kérdéskultúrához vezet.

Visszaulva akár az eredeti témára, amiről mondtad is, hogy nehéz lett volna kutatni, számszerűsíteni, de akár az egész kutatásodra tekintve: nem idegen a Waldorf által képviselt értékektől, vagy ettől a szellemiségtől egy tudományos kutatás? Nem jó-e az úgy, hogy van a Waldorf, körülötte egy ilyen kicsit lila ködös, varázslatos valamivel, és van az egzakt, „rideg” tudomány? Kell-e, hogy ez a kettő találkozzon?

Ez egy borzasztóan izgalmas kérdés. Rudolf Steinerről azt azért érdemes tudni, hogy ő doktori címet szerzett, és végigment saját korának tudományos lépcsőfokain és megismerésén. Másrészről azt tudjuk, hogy ez az egész XX. századi tudomány erősen materialisztikus. Ettől Steiner nem elzárkózott, ezt hangsúlyoznám, hanem azt mondta, hogy a materialista tudományon túl létezik szellemi megismerés, ahol ugyanazokkal az elvekkkel, amik a tudomány, a természettudomány alapelvei, ugyanazokkal az eszközökkel, amik tudattal átvilágítják a valóságot, túl lehet lépni a materián. Ezért is beszélt szellemtudományról, ami a Waldorf-pedagógia alapját is képezi.

Egy másik kérdés az, hogy a legtöbb mai ember, aki a Waldorf-tanári útra lép vagy a Waldorf-pedagógiához vonzódik, az gyakran találkozik a tudományos szemlélet árnyékával az egyetemi éveitől kezdve. Mondjuk például pedagógiából. Aki pedagógus, az átmegy egy pedagógiai-pszichológiai képzésen, és ezt egy nagyon elméleti, életidegen tudásként élheti meg. Elidegenedik, és innentől kezdve lesz benne egy elutasítás a tudományos gondolkodás felé. Tehát hogyha lila köd keletkezik a Waldorf körül, akkor az azért ezzel összefügghet, hogy ez egyfajta elhajlást okozhat a másik oldal felé, mondjuk így.

Ugyanakkor fontos, hogy Steiner óta legalább három forradalom zajlott a tudományos élet-

életben, a tudományfilozófiában, a tudomány megközelítésében. És ahol ma tartunk, az messze nem az, mint Steiner kora, ahol még a pozitivista gondolkodás meghatározó volt. A mai posztmodern tudományos élet uralkodó irányzata a szociális konstruktivizmus, és ennek is szélsőséges irányzatait láthatjuk, a dekonstrukciónál tartunk, a feyerabendei „minden elmegy” elven is túl vagyunk, amit a technika csak tovább bonyolít, szinte átláthatatlanná és millió oldalról megközelíthetővé vált a tudományos élet, nem könnyű benne eligazodni. Hogy csak egy példát mondjak: az érzelemnek ma 50 különböző definíciója van, de nincs megegyezés a különböző irányzatok között. Thomas Kuhn paradigmaelméletének egyik erős állítása, hogy az adott kor tudományos közössége fogja meghatározni annak a kornak a szemléletét; azután jönnek emberek, akik ezt a szemléletet elkezdik megváltoztatni, és szép lassan egy új eszme válik uralkodóvá a közösségben, így fejlődik tulajdonképpen a tudomány, ami szerintem egy hihetetlenül izgalmas gondolat. De ez azt is jelenti, hogy a mai tudományos életben az az elfogadott, amit az adott tudományos közösség elfogad, és ezt tapasztaljuk is a mindennapokban.

Kutatóként elvileg nagyon sokféle szemlélet lehet mögötted, lehetsz keresztény, neopositivista, feminista, konstruktivista vagy dekonstruktivista, csak az fontos, hogy tisztázd a háttérédet. Ilyen alapon tehát az antropológiai szemlélet is elfogadható, van létjogosultsága. Ezzel együtt, ha az ember nemzetközi Waldorf-pedagógiai szakirodalmat olvas, akkor látszik, hogy pillanatnyilag még nem vált elfogadottá az a szemlélet, hogy természettudományos gondolkodással megközelíthető a szellem. Erről pont a nemrég Magyarországon járt Jost Shierennek (a németországi Alanus Egyetem professzora) van egy-két nagyon izgalmas írása, és a RoSE (Research on Steiner Education) szaklapban folyik egy vita, most már vagy tíz éve e kérdés kapcsán.

Ennek némileg ellentmond, hogy a steineri alapokon nyugvó Waldorf-pedagógia azért széles körben elfogadott mint reformpedagógiai irányzat – ugye még az ELTE képzési kínálatában is szerepel szakirányú továbbképzésként. Maga a Waldorf-pedagógia mennyire közelíthető meg a tudomány eszközeivel? Hogy látod, mint pedagógia, mennyire van, vagy lehetne helye a tudományban?

A Waldorf-pedagógiának véleményem szerint kifejezetten szüksége van a tudományos szemléletre ahhoz, hogy tovább tudjon élni. Mert ha valami nem fejlődik, az visszafejlődik, megállni

nem lehet. Ahhoz, hogy a Waldorf-pedagógia a következő fejlődési szakaszát be tudja járni, szüksége van átvilágításra. És ez teljesen egybe fog esni a Waldorf-pedagógia azon céljával, miszerint – Mezei Kati (Waldorf-pedagógus) találó szavával szólva – ne receptet akarjál megegyeztetni a gyerekekkel, hanem a receptből főzzél. Tehát ne egyszerűen átvegyél módszereket az előző generációtól, vagy a tavalyi harmadikos tanítótól, hanem a tapasztalatokat tekintsd alapnak, vedd fel magadba, a tudatoddal világítsd át, dolgozd meg a magad módján, és szüld meg a saját változatodat belőle. Szerintem ez maga olyan út, ami hasonlatos ahhoz a tudatosodási folyamathoz, amit a tudományos megközelítés jelent. A mai korban ez nem kikerülhető minőség.

Amire nagyon nagy szükség lenne, az a Waldorf-pedagógia eredményeinek tudományos igényű leírása. Merthogy generációváltás küszöbén is vagyunk, és ha át akarjuk adni a tudást, ami a magyar Waldorf-mozgalom fejlődése során az elmúlt 33 évben felhalmozódott, akkor szükség van olyan minőségekre, mint precizitás, alaposág, a lényeg megragadása, a hiteles forrásokra való hivatkozás. Aztán, hogy ne csak egyszerűen idézzessük Steinert, mint egy tekintélyt, hanem emésszük meg, értsük. A korszerű nyelvezet és a Steiner-szövegek összevetése, lényegének megértése és annak a továbbvitele. Szóval ezek mind olyan képességek, amelyek alaposságot igényelnek, ugyanakkor a Waldorf-pedagógia továbbéléséhez szükségesek.

Hogy látod, milyen most Magyarországon a helyzet, elindult már egy ilyen irányú munka, vagy még teljesen gyerekcipőben járunk ezen a területen?

Elindult, és szerintem öt-tíz év kell hozzá, hogy beérjen. Nemcsak én csináltam meg a doktorimat, hanem például Gulyás Andrea is (Waldorf-pedagógusként a Waldorf-pedagógusok munkájának értékeléséről, 2022-ben), akivel együtt dolgozunk Sósne Pintye Máriával, az ELTE Bárczi Waldorf-képzés vezetőjével egy kis kutatókörben pont ezeknek a kikristályosításán, hogy mire lenne szükség, milyen területeket kellene megdolgoznunk. A Waldorf Ház Pedagógiai Szolgáltató Intézetnél is elindult a munka Marosváry Péternek köszönhetően, volt egy kutatóműhely sorozat, és elindult a sorskövető kutatások megalapozása. A Képzések Kollégiumának szervezésében pedig elindult idén a képzők képzése.

Szaporodnak a szakdolgozatok, szemináriumi dolgozatok, és disszertálók lépnek be a körbe egyre többen. Ez a folyamat elindult, és valószínűleg növekedni fog. Jó lenne egy statisztikát látni az elmúlt tíz évben született Waldorf-pedagógiával kapcsolatos írások számáról, mert biztos látnánk egy felfelé induló görbét.

Igen, az Alumninál én is találkoztam ezzel, a végzett Waldorf-diákok továbbtanulása, bevétele egy tipikus ilyen kutatási terület (újabbán leginkább a mentális egészség és jóllét, a reziliencia, a stresszel való megküzdés szempontjából), az elmúlt években sok ilyen szakdolgozati kérdőív érkezett hozzánk. De készült korábban a Waldorf-diákok családi hátterét vizsgáló kutatás is (Balogh Anikó kutatása 2017-ből, aki szintén a Sorskövető munkacsoport tagja), ami egy meghatározó szempont a Waldorf-diákok bevétele kapcsán, és tervben is van, hogy ugyanazon a mintán megismétljék a kutatást.

Amit még kiemelnék, említetted a kutatóműhely sorozatot, ahol például Keleti Alexandra (gyógypedagógus, volt Waldorf-diák) 2021-es szakdolgozati kutatását ismerhettük meg. Az ő kutatásával szerintem pont egy olyan munka indult el, aminek a szükségességéről az imént beszéltél. Alexandra a Waldorf-pedagógia írás- és olvasástanítási módszerét elemezte a mai (elsősorban pszicholingvisztikai) ismeretek és elméletek fényében, azt vizsgálva, hogy mennyire felel meg a mai tudományos eredményeknek, hogy mennyire számít preventív és proaktív módszernek. A kutatásában ő is kiemelte, hogy a pontos módszertani leírás és ennek a tudományos álláspontokkal való összevetése nagy hiányosság, mellyel a mai napig adós mind a neveléstudomány, mind a Waldorf-pedagógia. Ezen a területen

szerintem nagyon értékes eredményekre jutott, ami tovább ösztönözheti ezt a munkát, folyamatot.

Alexandra munkája kiváló példa. Kívánnám, hogy minél több pedagógus ismerje meg az eredményeit! Nemcsak interjúkat csinált tapasztalt Waldorf-tanárokkal, hanem az így megismert gyakorlati módszereket összevetette a kerettantervvel, az eredeti Steiner-művekkel, és a mai elméletekkel az olvasástanítás terén. És tudod, mi derült ki? Hogy a módszerek korszerűek és kiváló munkát végeznek a kollégák, de kevésbé tudatosak abban, hogy miért csinálják jól. Ami akkor válik problémává, szerintem, amikor a tudást továbbadják egymásnak. Aki tanárokat képez, annak fontos kutatnia, legyen az akár hagyományos értelemben vett vagy szellemtudományos kutatás.

Itt visszakapcsolnék egy kicsit a mérhetőség kérdéshez. Én úgy látom, hogy a tudomány valójában ma már benne van a láthatatlan világ mérésében. A szociális kompetenciának például olvastam egy definícióját, ami így hangzik: „Olyan magyarázó erejű, multidimenzionális változónak tekinthető, amely létezésére csak logikai úton következtethetünk, közvetlenül nem figyelhető meg, de elemei korrelálnak egymással. (...) Vagyis nem létezik, de létezésének feltételezésére szükség van” – így írja le egy Shepherd nevű kutató. Próbálok magyarázni: ez egy olyan jelenség, amelynek elemei, összetevői mérhetőek, és a mérések során kiderül, hogy egymással összefüggésben változnak. A szociális kompetencia esetében ilyen elemek mondjuk az együttműködés vagy a verbális kommunikáció képessége. A tudomány tehát az összefüggésrendszerből arra következtet, hogy itt van valami, ami érzékszerveinkkel nem érzékelhető, de létezik, elemeiben mérhető. Van, de nincs. A jelenséget elfogadja létezőnek, miközben valóságát tagadja. Ez azért paradox, nem? Anyagi valósága tényleg nincs, de ettől még szellemi valósága van, mondom én, épp úgy, ahogy mondjuk az asztrálist kifejezésnek az antropológiai szellemtudományos embertanban. Steiner nagyon pontos leírást ad erről a jelenségről. Számos megközelítésből, apró részletességgel.

A példánál maradva: az érzelmi kompetencia egy nyolc képességből álló terület. Ilyenek vannak benne, mint a saját érzelmek érzékelése, mások érzelmeinek érzékelése, érzelmi szótár használata, empátia; annak tudása, hogy amikor érzelmeket fejezünk ki, akkor a külső kifejezés nem biztos, hogy megfelel a belső érzéseknek; az érzelmek uralása, érzelmi önazonosság; és ezek mind-mind leírhatók a gyermekkori fejlődéstől kezdve, és támogathatók, nevelhető képességek. Ezt a modellt egy Saarni nevű csodálatos gyermekpszichiáter írta le,

és abszolút kompatibilis a steineri emberképpel, ha hajlandóak vagyunk a szavak mögé, egy adott kor szavai mögé látni. Érzelmileg kompetensnek lenni azt jelenti, hogy az asztrálestem egy részét megdolgoztam, olyan mértékben, hogy ez képességgé vált bennem. Vagyis énerővel hatottam át az asztrálestem egy részét. Ez annak a része, amit Rudolf Steiner szellemének nevez.

Tehát, tulajdonképpen ma olyan szempontból szerencsésebb helyzetben vagyunk, mint Steiner idejében, hogy a tudomány nyelvén ma már nagyon sok minden körülírható, ami a Waldorf-pedagógiában megfogalmazásra került, könnyebben kutatható, értelmezhető.

Így van. Használunk például szellemtudományos módszereket Waldorf-pedagógusként. És itt nem kell óriási dolgokra gondolni, hanem mondjuk arra, hogy egy Waldorf-tanár napi rutinjába beletartozik az, hogy este medítál, az egyes gyerekekre gondol, elviszi őket az álmaiba, és másnap reggel ebből felismerései születnek. Ez például olyan dolog, aminek a működését nyugodtan le lehet írni. Martin Rawsonnak van is egy cikke ennek az intuitív területnek a megragadásáról. Egyre nagyobb rálátásunk van arra, hogy az alvás mit okoz az emberi tudat működésében. Érdeemes lenne esettanulmányt végezni arról, hogy egy adott tanár praxisában ez pontosan mit jelent és hogy működik.

Ez nagyon érdekes, egy kicsit megfoghatóbbá teszi ezt a kérdéskört.

Igen, szóval ez nem egy humbug, hanem egy jelenség. A jelenség előtt a tudomány meghajlik, vagyis a jelenség leírható, ha leírható, akkor pedig vizsgálható. Nem kell szétcincálni, de vizsgálni lehet.

Tudnál-e még mesélni egy kicsit erről a kutatóköréről, aminek Te is alapító tagja vagy?

Az ELTE gyógypedagógiai fakultáson belül van egy Waldorf-képzésünk, több mint 30 éves történettel. Teljesen szabad, igazi Waldorf-képzésként tud működni, tehát nem korlátozza az egyetem, ugyanakkor az egyetemi közeg hatással van a képzésre. Például Sósné Pintye Marcsi dolgozik az ELTE-n is tanárként, ő volt például Keleti Alexandra szakdolgozatának témavezetője, de a képzésnek is a vezetője. Én azt látom, hogy érzékelhető egy nyitottság, szociális érzék, egyszerűen abból adódóan, hogy ez egy gyógypedagógiai kar. Tehát azt gondolom, itt nagyon jó helyen van ez a képzés, de csodálatos dolognak tartom azt is, hogy sokféle Waldorf-képzés van Magyarországon. Azt látom, hogy ha ezek a képzések képesek egymás-

egymással tudatosan együttműködni, akkor a teljesen informális, szabad kezdeményezésen alapulótól az egyetemi diplomát adó képzésig fel tudnánk mindent építeni, ezért kulcskérdés, hogy ezek az intézmények tudatosan elkezdjenek egymással együttműködni.

Pintye Marcsi kezdeményezte az ELTE BGGYK Waldorf Kutató és Fejlesztő Műhelynek a létrehozását egyrészt a képzésfejlesztés céljából, másrészt, hogy kezdjük el azokat a területeket lehatárolni, megnevezni, ahol a Waldorf-pedagógiának kutatómunkára van szüksége. Tulajdonképpen végtelen hosszú és nagyon sok beszélgetésen vagyunk túl, aminek az eredményeit tavaly októberben a Waldorf-közösséggel megosztottuk.

A legjobban talán ezzel az összefoglaló ábrával, ezzel a hatos csillaggal tudnám bemutatni:

Ebben a munkában mennyire tudtok támaszkodni nemzetközi eredményekre, vagy hasonló kezdeményezésekre?

Egyrészt ott van az INASTE (International Network for Academic Steiner Teacher Education), az egyetemi háttérrel rendelkező Waldorf-képző intézmények szövetsége, ahova most az ELTE Bárczi Waldorf-képzés is belépett; másrészt vannak folyóiratok, például a RoSE, vagy az amerikai Research Bulletin; vannak konferenciák, és e téren Magyarország is kezd felébredni.

Emlékszem, hogy a kutatókör bemutatkozó rendezvényén meséltél arról, hogy voltál az Egyesült Államokban egy hasonló kezdeményezésnél, ez is ennek a folyamatnak a része volt?

Igen, Campus Mundi ösztöndíjjal egy hónapot töltöttem New York államban, ahol a Research Institute for Waldorf Education munkáját tanulmányoztam. Az én célom nagyjából az volt, hogy megértsem, ők hogyan jöttek létre, hogy lehet egy ilyen intézetet megalapítani és fenntartani. Interjúkat csináltam és a dokumentumaikat elemeztem. Két fontos üzenet van a fejemben, amit onnan elhoztam. Az egyik, hogy ha a Waldorf-intézmények között létrejön egy egyensúlyi helyzet, egy nyugalmi tér, akkor létre fogjuk tudni hozni az egyetemünket. A másik, hogy a kutatási tevékenységet erősíteni, fejleszteni kell.

Egy felsőoktatási intézménynek három fő tevékenysége van: az oktatás, a kutatás és a társadalmi szerepvállalás. Az oktatásban egész jók vagyunk, csodálatos tanárképzéseink vannak; a társadalmi szerepvállalás félig tudatos terület, valahogyan csináljuk; de a tudományos életet fejleszteni kell, ott még sok tennivalónk van. Ehhez pedig szükség van egy kutatóintézetre.

Még egy személyes kérdés fogalmazódott meg bennem. Waldorf-pedagógusként, vagy akár ettől függetlenül, mint aki nem ebben mozgott előtte, mennyire volt Neked nehéz a kutatói pályára lépni, ebben dolgozni?

Azért is kérdezem, mert ugye „tudományról” beszélünk, de azon belül nagyon sokféle irányzat és szemlélet van, amit említettél is a paradigmaelmélet kapcsán. Ezzel én is találkoztam a saját kutatásom során: vannak már rég meghaladott tudományos felfogások (például a newtoni természettudomány mechanisztikus világképe, természetfelfogása, vagy az általad is említett pozitívizmus), ezek azonban sokszor a mai napig meghatározóak és visszatükröződnek az emberek gondolkodásmódjában, sőt a tudományos felfogásukban is; szóval ezek a régi és újabb irányzatok párhuzamosan vannak jelen. Mindebben mennyire volt nehéz vagy küzdelmes a Te utad?

Ugye az ember ki tud tűzni maga elé nagy eszméket, hogy „én majd egy összekötő hidat teremtek”, és akkor a tapasztalat néha az, hogy a híd mindkét oldalán kövekkel felfegyverzett emberek dobálnak meg jó alaposan...

Az alapélményemhez tartozik egy kisebb publikáció írása közben megélt érzésem: hogy a kutatásvezető tanár az utolsó élő gondolatot is, amit én annak érzékelek, kigyilkolja a szövegből. Úgy éreztem, hogy na, nagy találékonysággal és érzékenységgel ezt az egyet még sikerült átcsempésznem, és a következő átnézésnél még azt is kigyomláta belőle. Ez borzalmas érzés. Ugyanakkor szerintem nagyon fontos ezen az élményen átmenni, ha a mai korban élsz, ez a gondolat halála. Én azt hiszem, pont a mai korban kár kikerülni ezt az élményt.

Akkor volt értelme, hogy végigcsináltam a doktorimat...!

Szerintem igen! Ebben a folyamatban nem lehet a halálpontot megspórolni, de hogyha átjutottál rajta, onnantól kezdve valami új előre rá lehet találni. És nem biztos, hogy azért kell a doktori, hogy a tudományos világba teljességgel belevesse magát az ember, az én életpályámon biztos nem, mert én nem fiatalon csöppentem bele ebbe a világba, ahol az ember gyűjti a pontokat, a krediteket, a publikációkat és a többi. Én ebben már valószínűleg nem fogok túl messzire jutni, de például soha nem mertem volna a Parsifal fordításnak nekiállni, ha nem írok meg előtte egy disszertációt. Szerintem ezek az élmények képességgé válnak. Amikor az ember átmegy a halálfolyamaton, amit elveszített, az képességek formájában feltámad. Én így gondolom.

Ez jó hír!

De nagyon sebez, igen. Emlékszem egy pontra, amikor a disszertációmát már majdnem kész volt, de az utolsó pillanatban még meg akartam csinálni néhány részelemzést, meg még valamit elolvasni, és még valakit felhívni, rohángáltam a különböző papírok megszerzéséért, és volt egy pont, amikor bementem a városba kinyomtatni a szöveget. Letettem a kocsimat egy parkolóházban, ahol úgy eltévedtem, hogy nem találtam vissza. Örület volt! Akkor éreztem, „na, ez az a pont, ahol meg kell állnom”, mert nem megy, nem tudom már tovább erőltetni, egyszerűen eddig tudtam, eddig tudok elmenni, itt már a fal van. Nagyon erős élmény volt, mint egy labirintus, amibe teljesen belekeveredtem. Onnét meg kellett fordulni.

Ehhez a határelményhez tartozik az is, hogy én magyar és dráma szakos vagyok, de a doktori iskolában elkezdett vonzani a matematika. Amihez én nem értek. A dolgozatomban bizonyos kvantitatív részeredményeket például egy statisztikus segítségével csináltam, de borzasztóan érdekelt, hogy meddig tudok én elmenni a saját átlátásommal, és az elképzeléseim matematikailag is igazolhatóak-e, és beleszerettem ebbe. Ez reménytelen szerelem. Ebben az életben nem lesz belőlem statisztikus, de van számomra gyönyörűsége.

Nemrég találkoztam egy, azóta matematikussá lett, éppen a PhD-jén dolgozó volt tanítványommal. Mondtam neki: Ne azt mondd meg, hogy milyen szakterületen dolgozol, mert azt úgysem értem, hanem hogy mi izgat téged? És azt válaszolta: Az elgondolható határán túljutni egy kicsit a gondolattal. Hát igen. Az értelemig és tovább, ahogy József Attila mondja. Ahol tudomány és művészet összeér. éve e kérdés kapcsán.

Köszönöm a beszélgetést!

Sorskövetés a Waldorf után – Felhívás

A Waldorf-diákok eredményeivel és „Waldorf-utáni” életével kapcsolatban a korábbi években több kutatás készült, illetve számos közülük jelenleg is folyamatban van. A 2023-as évben a Waldorf Ház Pedagógiai Szolgáltató Intézet tervei között szerepel ezeknek a kutatásoknak az összegyűjtése, az eredmények megismerése, rendszerezése és közzététele. Azt érzékeljük, hogy az intézmények, a szülők és a „külvilág” részéről is van érdeklődés a Waldorf-pedagógia eredményeinek sokszempontú, tudományos igényű bemutatására.

A témával 2022 ősze óta foglalkozik egy munkacsoport Balogh Anikó (szociológus, egyetemi tanár), Mesterházy Mária (Waldorf-pedagógus, az ELTE BGGYK Waldorf szakirányú továbbképzés tanára), Molnár Blanka (Országos Waldorf Alumni, volt Waldorf-diák), Szabó Eszter (szociológus, volt Waldorf-diák) és Marosváry Péter (Waldorf-pedagógus, Waldorf Ház) részvételével.

Mi a célunk, miért csináljuk?

- Ismerni szeretnénk a jelenlegi Waldorf-iskolások jellemzőit, vélekedéseit, terveit, illetve olyan eredményeit, melyek összevethetők nem waldorfos társaikkal. Ilyenek például az érettségi eredmények.
- Ismerni szeretnénk a végzett diákok további életútját, szeretnénk tudni róluk, szeretnénk kapcsolatban maradni velük. Kíváncsiak vagyunk személyes meglátásaikra a Waldorf-intézményekkel, ottani életükkel kapcsolatban, hogy az információk ismeretében **javítani tudjuk az intézmények működését, eredményességét.**
- Mélni és értékelni szeretnénk tudni a **Waldorf-pedagógia hazai gyakorlatának eredményességét** a végzett diákok felsőoktatásban, a munka világában és általában az „életben” történő eredményessége, „beválása” alapján. Már az eddigi kutatási eredmények között is szerepelnek olyan adatok, melyek a Waldorf-diákok eredményességét más csoportokkal összehasonlítva mutatják be. Ezekre jellemző, hogy viszonylag kis számú és esetlegesen elért válaszával dolgoztak és a volt Waldorf-diákok megkérdezésére alapultak. A csoport – a korábbi felmérések eredményeit is felhasználva – 2023 őszére

- igyekeznek egy olyan kutatási tervet elkészíteni, mely bár még mindig csak volt diákokat kérdezne, de már nagyban törekedne a **reprezentativitásra**. Terveink szerint a kutatás hazai, ill. nemzetközi összehasonlítást is lehetővé tesz majd nem-waldorfos eredményekkel.
- A „beváláskutatás” egy következő szintje lehet a jövőben, amikor már nem a volt diákokat kérdezzük saját további életükkel, tapasztalataikkal kapcsolatban, hanem *főiskolai/egyetemi oktatóikat, ill. munkahelyeiket* a volt diákokról.
- Feladatunknak gondoljuk a fentiekén túl, hogy a korábbi kutatási megoldásokat is felhasználva elkészítsünk egy hosszú távú adatgyűjtési tervet és eszközrendszert, mely a következő években keretbe foglalhatja ilyen irányú tevékenységeinket.

Miben kérjük a segítséged?

- A fenti célok megvalósítása érdekében igyekszünk kapcsolatot kialakítani a lehető legtöbb végzett Waldorf-diákkal. Ez elsősorban Blanka munkája, aki 2022 második felétől a Magyar Waldorf Szövetség munkatársaként az Országos Waldorf Alumni területfelelőse. ***Ha végzett Waldorf-diák vagy és még nem csatlakoztál az Alumnihoz, itt tudsz regisztrálni!*** alumni.jelentkezes.waldorf.hu. Az Alumniról további információt itt találsz: waldorf.hu/alumni
- A kiépült kapcsolatokon keresztül már eddig is számos kérdőíves kutatás történt, illetve több van jelenleg is folyamatban. Ezeket idén rendszerezzük, elemezzük és közzéteesszük a waldorf.hu honlapon. ***Ennek a listának mind teljesebbé tételéhez várunk további kutatási eredményeket (például szakdolgozatokat). Kérjük, ha Neked vannak a volt Waldorf-diákok további életútjával kapcsolatos kutatási eredményeid, vagy tudsz ilyenekről, azt küldd el számunkra!***

Az általad ismert kutatási eredményeket, illetve bármilyen javaslatot, kérdést örömmel várunk a sorskovetes@waldorf.hu címre!

Köszönettel:

A Sorskövetés munkacsoport tagjai

Bolya Á. Bors

Álmaink

Kedves új- és egyre régebb óta új Diákok, Útra Indulók!

Bizonytalanná lett korunkban igen gyakori az álmatlanság, és gyakoriak a rémálmok, alvásparalízisek. Nem kívánom hát, hogy minden álmotok teljesüljön. Érzéseink felett nincs uralmunk, és mérgünkben vagy örömünkben olyanra is vágyakozhatunk, amit megbánunk, árt nekünk, vagy másoknak, így azt sem kívánhatom: Teljesüljön minden vágyatok. Kívánom, hogy ne kelljen szenvednetek atyáitok bűnei miatt. Ne kössön meg titeket az, amit mi álmodtunk. Amit jónak találtok, alakítsátok saját igényeitek szerint. Ami betokosult, teher nektek, ne cipeljétek irántunk való tiszteletből, dobjátok el nyugodtan, még ha morgunk is miatta. Ilyenkor szóljatok nekünk, hogy engedjünk titeket hibázni, mert mi is így tanultunk. Kívánom, éljetez úgy, hogy nem nehezedik rátok elődeitek sorsa, és ti sem kötitek le utódaitok végzetét. Tiétek a jövő. Nekünk is ezt mondták. A mi kezünkben kezd kifolyni, de maradt még, ne féljetez, ott van nálatok mind. A lehetőségeitek majdnem végtelenek. Majdnem. Ezt ne feledjétek. Lesz olyan lehetőség, amit elszalasztotok, és soha nem tér vissza. Lesz olyan, hogy

hirtelen összedől valami, amit egy életen át tartottatok megingathatatlanak, és akármennyire próbálkoztok, nem tudjátok visszacsinálni. Kemény munkával és hittel sok mindent elérhettek, de kemény munkával és hittel az is lehet, nem sikerül elérni semmit, vagy csak keveset. Kívánom, ismerjétek meg, miért és hogyan érdemes kicsit meghalni, és mi az, amiért nem. Bele lehet rokkanni egy-egy vágyott cél elérésébe, de nem mindig érdemes. Fussatok vágyaitok után, és ismerjétek föl, ha rossz az irány, legyen bátorságotok változtatni. Vizsgáljátok felül, mi kulturális beidegződés, mi fakad neveltetésetekből, tanulmányaitokból, és ne fogadjátok el ezeket örökérvényűnek. Furcsa korban születettetek. Úgy tűnhet, leejtettük a világot, és eltörött. Lehet, hogy ezt már nem sikerül helyrehozni. Nem tudjuk. Kívánom, hogy foglalkoztasson ez titeket, de ne nyomasszon. Ne féljetez, így, vagy úgy, de túl lépünk mindeneken. Addig, míg ez kiderül, éljetez. Jó utat. Nem vagytok egymagatok, találkozunk.

Baranyai Bálint

Úton lenni jobb, mint megérkezni...? (2014)

(avagy: nagy szavakat keresni a kicsinyes létnek, és a kicsiket találni nagynak)

Szöveg: Hamvas után nagyon szabadon / „Babérligetkönyv”

Kép: DON BURGESS / (TOM HANKS) "FORREST GUMP"

Úton lenni jobb, mint megérkezni, - mondja az ősi bölcsélet, és ugyanezt hangoztatja ma minden ember, aki nem tudja, hogy az ember számára mindig az marad ismeretlen, amit éppen néz. Miért? Mert az árnyék mindig arra vetül, ahol az ÉN realizálásának lehetősége fennáll. Ezért mondja Hamvas, hogy: „*a világegyetem bejárásának legrövidebb és legbiztonságosabb módja, ha otthon maradsz, és még az ablakon se nézel ki. Mert ha a küszöböt átléped, olyan tükrök közé lépsz, amelyek között elfelejted, hogy amíg úton vagy (bármerre is jársz) mindabból, amivel találkozol, saját eltorzult arcod néz vissza rád.*”

Az úton levés első élménye a lehetőségek rejtélyes kitágulása nemcsak arra, amerre valaki utazik, hanem minden irányba, és a hirtelen sokszorosára nőtt világban különös lélekjelenlétre van szükség, hogy az ember biztonságát el ne veszítse. Úgy kellene utazni, ahogy a tűz terjed, a középpontból kiindulva, minden irányba, s ahogy a tűz, elemészteni azt, amin az ember átment, hogy mikor az utat befejezte, mögötte ne maradjon más, mint rom és hamu. Ehelyett ma az ember ég el, és a világ tovább virágzik. Miért? Mert az ember ma nem tudja, hogy úton lenni annyi, mint lehetőséget kapni az individuális „ÉN” (bármely pillanatban esedékes) realizálására. Ám az ember ma épp azt nem tudja, hogy a sok lehetséges élet közül miért pont azt az egyet kell élnie, amit él, ahogy azt sem, hogy a sok, én” közül miért éppen „Ő” az, aki az adott életet kénytelen élni? Valamit akar az élettől (ezért indult el), de nem tudja, mit akar, ezért nem bízik abban sem, hogy aktuális élete megadja-e neki mindazt, amit a többi elmulasztásával elveszít (ezért nem mer megérkezni.)

Azzal, hogy átúszom, (erősítgeti önmagát az úton lévő) még nem győzőm le az óceánt, csak a felszín egyetlen vonalán haladok egy ideig. S ha képes is lennék száz mérföldes mélységben és szélességben úszni, akkor is csak most úsznék, de hol vannak az évezredek, mikor még nem úsztam és azok, mikor már nem fogok úszni? Ha már nem lehetek egy időben mindenhol - mondja -, legalább annyit éljek most, amennyit csak lehet! A legjobb ezért, ha kidobom magam az ablakon, ráfekszem az UTAZÁS-nak nevezett mágikus mozgásra, és hagyom, vigyen, ahová akar, és tegye velem azt, ami neki tetszik. Kapjon fel az út és repüljön velem. Úton lenni, és nem megérkezni! Csak ez a fontos! Énemet pedig ráérek majd realizálni akkor és ott, amikor és ahol erre az életet alkalmasnak találom. Szegény utazó, szegény élő, szegény Én...

...az utazás hangsúlya éppen az, hogy A REALIZÁLÁS MINDEN ÉLETPILLANATBAN ESEDÉKES...

Timea Vigevano

Fiatalon, fiatalokról (2014)

GONDOLATOK EGY VÉGZŐS DIÁK FEJÉBEN

Születésünktől fogva óriási szerepet játszik szüleink, nevelőink véleménye, elismerése, a ránk gyakorolt hatása.

Kiskorunkban megtanuljuk azt, hogy akkor lehetünk kiegyensúlyozottak, ha azok, akik az első pillanattól fogva feltétel nélkül szerettek minket, elégedettek velünk. Sajnos, ha egy gyerek nem érzi ezt a feltétel nélküli szeretetet és elfogadást, akkor beindul egy védekező mechanizmus, melynek hatására kialakít egy burkot és felvesz egy hűvös, távolságtartó maszkot. Ez az a pillanat, amikor a kedves aranyos kislány rózsabimbóból rózsatövissé válik. Szúr, csíp, kegyetlenül fáj, felesel és ajtókat csapkodva romba dönti az addigra kialakult meszeszerű ideálunkat.

Ez nem csak a szülő számára döbbenetes változás, hanem a gyereknek is. Mert a gyerek felnő, és rohamos gyorsasággal változik, és ezt a folyamatot nem tudja visszafogni vagy lassítani, aztán egyszer csak ott találja magát, egy általa létrehozott idegen környezetben, ahol már nem csak a mosolyról, a rácsodálkozásról és a felhőtlen boldogságról szól minden. Ezt nem lehet elkerülni, nem lehet megállítani vagy befolyásolni, ezt csak megérteni, elősegíteni és kísérni lehet. A kísérés alatt azt értem, hogy egy szülő úgy tud a legkönnyebben gyermeke mellett állni, ha megtanul a gyerekével olyan kapcsolatot fenntartani, ami a nyitottságról, az egymáshoz való alkalmazkodásról, a bizalomról és az őszinteségről szól.

A pillanat, amikor ráébredünk, hogy van egy óriási ismeretlen és gyönyörteli világ, amitől egy küszöb választ el minket, akkor megízleljük az ismeretlen korlátlan vonzását. Lassan kialakul bennünk egy értékrendszer, és egy bizonyos normának nevezett dolog, ezek szüleink tetteiből, és az otthonunkban történő dolgokból tevődnek össze, ezek alkotják meg a háttértudásnak nevezett ismereteinket.

Sejtelmünk van arról, hogy a szüleink mit helyeselnek, és mit elleneznek. A legtöbb esetben nem szeretünk csalódást okozni, ezért elsőszámú feladatunknak tartjuk azt, hogy megóvjuk szüleinket az esetleg fájdalmas igazságtól. Így kezdődik a hazugság, félünk megmutatni szü-

leinknek mindazt, ami vonz és érdekel minket, mert attól tartunk, hogy majd csalódnak bennünk. Mert igen, a tudat, hogy a szüleidnek csalódást okozol, az egyik legkitartóbban kegyetlen érzés. Megsemmisítő. Tehát megpróbálunk fenntartani egy nyomokban hamis látszatot, ami megóv szüleink ítélkezéseitől és értékrendszerétől.

Óvjuk azokat az első pillanatokat, amiket, kikerülve annak az ismeretlen világnak a vonzáskörébe, megélünk. Nem akarjuk, hogy elvegyék tőlünk, megtiltsák nekünk, vagy, hogy változtassanak azon, amit mi gondolunk. Hajlamosak vagyunk hamis hiteken élni, ha az számunkra megnyugtatóbb. Nem szeretjük belátni, hogy valamit nem tudunk vagy nem értünk, nem szeretjük, ha valaki nem hisz nekünk, vagy ha kijavítanak.

Ha olyan családban nővünk fel, ahol sok a tabu, akkor az otthoni szigor hatására még jobban ki akarunk törni a biztonság fészkeiből és mélyebbre csúszunk a hazugság szakadékain. Ha pedig tudjuk, hogy bármivel a szüleinkhez fordulhatunk, bármikor meghallgat minket édesanyánk vagy édesapánk, akkor nincs bennünk az a szorongás, amit a megfelelési kényszer diktál nekünk. Ha a családtagjaink őszinték, nyitottak és feltétel nélkül szeretnek minket, elfogadva minden tulajdonságunkat, akkor nincs bennünk szégyen feléjük, nem félünk az ítélkezésüktől, a haraguktól, mert tudjuk, hogy meghallgatnak és igyekeznek megérteni minket, megpróbálnak mellettünk, velünk fejlődni.

Meghalljuk, hogy szüleink szentségelnek a híradót hallva arról a sok züllött fiatalról. Mesélik, hogy milyen alulöltözött és neveletlen lánykákat látnak az utcán és ismételtetik, hogy ez a mai fiatalság milyen szemérmetlen és trehány. Ha nem mondhatjuk ki a drog, szex, vagy alkohol szót a szüleink előtt, akkor megértjük, hogy ez szerintük mind bűnös dolog, és eljutunk arra a pontra, amikor rosszat akarunk tenni, elnyom az igazságtalanság súlya és bántani akarjuk a szüleinket. Így hát, úgy döntünk, ha ti nem mondjátok el, mik ezek a dolgok, akkor majd kiderítjük mi magunk, önállóan.

Ha otthon magasra teszik a mércét, és mindig érezhető a levegőben a versengés, ha csak azt látjuk, hogy a szüleink nem tudnak veszíteni egymással szemben egy egyszerű kártyajáték alkalmából sem, akkor kialakul bennünk a tudat, hogy nem fognak mindent elfogadni bennünk, és nem fogják tudni minden döntésünket, vágyunkat megérteni.

Itt kezdődik a hazugság, a burok, ami távol tart szüleink véleményétől.

Nem akarunk csalódást okozni.

Azt akarjuk, hogy szeressenek.

És lételemünk az elismerésük.

Egyszerű, fontos a szeretet.

Timea Vigevano

A félelem (2014)

Kiskoromban attól félttem, hogy egy hideg kéz kinyúl az ágyam alól, és megragadja a bokámat, ezért sosem tudtam megérteni édesanyámat, aki ragaszkodott ahhoz, hogy legalább az egyik lába ne legyen a takaró alatt. A mai napig félek attól, hogy mi van a sarok mögött, mi vár rám, ha befordulok egy kanyarnál. Persze, ez csak akkor erősödik fel bennem, amikor fáradt és kimerült vagyok.

Ezt a két könnyebben bemutatható félelmet, úgy érzem, hogy az eddig látott filmeknek köszönhetem. De ezek a könnyedén kezelhető félelmek.

Szerintem a legtöbb félelem attól függ, hogy milyen a belső egyensúly, hogy érezzük magunkat, amikor nincs semmi külső hatás, nincs ok, csak okozat. Csak Én és Önmagam.

A rengeteg óriásplakát, a reklámok, a nagy sikerfilmek, a "tökéletes" alakú hölgyek a legújabb bikiniben, a TV vagy a Facebook által közvetített világkép segítségével kismillió külső hatás ér minket az életünkben. Ha nem is észleljük tudatosan ezeket, beszívárognak a napjainkba, kialakítva egy normát, egy értékrendszert. Hajlamos vagyok azt gondolni, ha ezt nem teszem magamévá, akkor én nem vagyok normális.

Mi az, hogy normális?

Bízom abban, hogy egyszer elérem azt, hogy féktelenül hinni tudjak az egyéni szabadságban. Azt akarom érezni, hogy vagyok én, saját vágyaimmal, elképzeléseimmel, és nem arra töreksem, hogy megfeleljek, sem magamnak, sem másnak, hanem arra, hogy tudjam: lehetek az a különleges, más, esetleg furcsa egyén, akinek születtem. Szabad korlát és etika nélkül élni, nem kell mindent megnevezni, nem kell mindenre címkét ragasztani, nem kötelező ítélni. Lehetséges az, hogy elfogadjuk azt, ha valaki különbözik tőlünk. Lehetséges elengedni a versengést, és meglátni a közös célokat, és ha láthatatlanul is, de törekedni rájuk.

Kiss Boróka

Te is posztolsz a gyermekedről? Légy tudatos szülő!

Szülőként, hozzátartozóként könnyedén át tud járni minket gyermekünk iránt a büszkeség érzése. De vajon tényleg az interneten a helye minden ilyen családi pillanatnak?

Az internet és a közösségi média kora előtt a gyermekáldás és a családdal kapcsolatos történetek az érintettekhez tartoztak. Akikkel megosztották a hírt, vélhetően több személyes kapcsolódást követően mélyebb bizalmi viszonyt ápoltak. Így a hír olyanok számára került elmondásra, akiknek tényleg jelentőséggel bír.

Ma a közösségi médiának és az internetnek hála akármit megoszthatunk függetlenül attól valódi hírértéket képvisel-e, valóban ahhoz a személyhez jut-e el, akihez azt szeretnénk, s valóban annak a jelenségnek az interneten volna a helye?

Egy-egy megosztandó pillanat előtt érdemes elgondolkodnunk:

- Milyen helyzetbe hozhatjuk ezzel később gyermekünket?

Egy dolog, hogy milyen kellemetlen helyzetbe kerülhet kortársai előtt, egy másik pedig az Ő személyes védelme! Mert a szülők, hozzátartozók által feltöltött képeket könnyedén használhatják fel jogosulatlanul (pl. pedofil oldalakon). Arról nem is beszélve, hogy milyen mintát mutatunk ezzel gyermekünknek? Nem számít az ő véleménye, ne legyenek határai az interneten? Hogyan várhatnánk el, hogy tinikorában tudatos internet és közösségi média használó legyen, ha mi magunk is egy egészségtelen hozzáállást közvetítünk felé?

Persze szülőként az a dolgunk, hogy büszkék legyünk gyermekünkre mindig, főleg, amikor egy újabb mérföldkövet ért el a fejlődésben! De maradjanak bensőséges pillanatai a családnak, amik csak a miénk. Ez támogatja a minőségi kapcsolódásunkat is családtagjainkkal. A témával kapcsolatban meleg szívvel ajánlom a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány alapítójának, Gyurkó Szilviának a munkásságát.

Tudatos internet és közösségi média használatot mindenkinek!

Miről kellene ma szólnia az iskolának, a tanításnak?

Szép-Bancsa Adél interjúja Vekerdy Dániellel

Fotók: VÎRVAŞ DÓRA

Egy péntek délután, a tanórákat követően a tanáriban beszélgettem Vekerdy Dániellel a Göllner Mária Regionális Waldorf Gimnázium (Regi) igazgatójával a fiatalok kihívásairól, problémáiról, az iskolarendszer időszerűségéről és még sok érdekes kérdésről a világ és az emberek működésével kapcsolatban.

Milyen kihívásokkal küzdenek ma a fiatalok?

Sok kihívás van, de amit különösen fontosnak gondolok, hogy egy világban, ahol háború van, környezeti katasztrófák meg egyéb nehézségek, abban mégis bizalommal élni és tudni optimistán nézni a jövőbe. Régen sokkal inkább ki volt jelölve az út egy fiatal előtt, például ha az apa orvos volt vagy cipész, akkor a gyerek is az lesz, így nem kellett ezen gondolkodni. Ma nehezebb dolga van egy fiatalnak, mert magának kell elképzelni a jövőjét miközben van egy nyomás a világból, hogy úgysincs semmi értelme. Így a jövő sokszor nyomasztó tud lenni. Ez szerintem ma nagy nehézség, fontos lenne hinni valamiben, hogy van értelme és, hogy tehetek is azért valamit.

Milyen készségekre van szükségük a tanároknak, hogy kellően támogatni tudják a diákokat?

Ma a gimisek sokkal jobban látják, milyen nehézségekkel küzdenek és ezt meg is tudják fogalmazni. Ha pedig megosztják a problémájukat, akkor kicsit pszichológus vagy segítő készségekkel kell rendelkezni, hogy tudjunk segíteni, abban, hogy mit kezdjenek az adott problémával. Azt látom, hogy nagyon sokan foglalkoznak a problémájukkal, még ha nem is tudatosan, de felmerül bennük, hogy ki vagyok én, mi értelme a dolgoknak, és ha ezeket elmondják, akkor tudni kell velük mit kezdeni, legalább meghallgatni, nem feltétlenül megoldani. Vannak rá módszerek, hogy hogyan lehet úgy hallgatni, hogy az segítő legyen. Ez szerintem a szülőnek még nehezebb, hogy ne megoldani akarja a problémát, hanem csak meghallgatni.

Mennyire időszerű az a forma, ahogy az iskola (gimnázium) működik? Miről kellene ma szólnia az iskolának, a tanításnak?

Semennyire, csak nem tudom, mi lenne az időszerű. Szerintem az, hogy van egy iskola, ahova beülnek a diákok és a tanár tanítja a tananyagot, az nem időszerű. Ezért nekem ez nem is any-

nyira fontos benne. Viszont minden más, amit csinálunk, az igen. Amikor együtt kell valamit megvalósítani vagy, ha van egy olyan epocha, ahol nem feltétlenül a tananyag a lényeg, hanem az ott felmerülő kérdések és problémák, ez a része időszerű. De maga a forma szerintem nem az. Sokkal korszerűbb lenne valami, ami jobban egy cél köré fonódik. Mondjuk egy szólóest, vagy színdarab, ezeknek van egy célja, ami felé lehet haladni és akkor az határozza meg a "tanmenet" alakulását, nem pedig az, hogy ülnek a diákok és az okos emberek megmondják nekik mit kell tudni, amikor a mesterséges intelligencia úgyis mindenre tudja a választ (persze néha rosszul). Az iskola alapformája tehát nagyon nem időszerű, az viszont, hogy együtt csináljunk olyan dolgokat, amiknek van értelme és e tevékenységek közben alakulhatnak olyan szociális kapcsolatok, amikben küzdeni kell, problémákat megoldani és magát az együttélést tanulni, ez időszerű. Szerintem ez sokkal fontosabb, mint régen, mert akkor még az együttélést jobban meghatározták a szokások, az egyház, de ezeknek ma már sokkal kisebb a jelentőségük, tehát most sokkal jobban számít, hogy én hogyan állok bele a saját konfliktusaimba. Minden helyzet, ahol keletkeznek konfliktusok és van valami interakció az időszerű, és minden olyan, hogy a diák ül és néz, a tanár pedig beszél, az nem az (persze egy órán ennek lehet helye, de nem ez a legfontosabb).

Maga hogyan próbál ezen változtatni?

Az egész suliban már sok éve foglalkozunk azzal, hogyan lehetne más szemszögből hozzáállni ehhez a kérdéshez. Ez sokszor nem olyan könnyű, mert a diákok elég konzervatívak, pedig ők a fiatalok és lazák, de a változtatások nem mindig tetszenek nekik. Persze előfordulhat, hogy tényleg rossz a változás, mert a megszokottat nem könnyű elengedni nekünk és a diákoknak sem, és egyszerű visszacsúszni ugyanabba, ami megszokott és könnyű. A saját óráimon sokat változtattam és számos projektben vagyok benne. Volt amikor zaklatás témakörben tartottam órát sok osztályban és aztán abból több éves munka is indult. Most a kommunikáció és a konfliktuskezelés, ami nagyon érdekel és fontosnak tartom, hogy ezekről a diákokkal is beszélgessünk. Együtt dolgozni ilyen témákon szerintem kifejezetten fontos és ezt meg is teszem, amikor lehetőség van rá. Emellett sokszor egyénileg is beszélgetek diákokkal és megpróbálom őket támogatni. Régen nem volt erre ekkora igény bennük, mint most, de nyilván én is sokat változtam.

Hogyan készül fel egy-egy órára?

Most, ahol epochát tartok, három osztályban három tanár egyszerre tanítja ugyanazt a tárgyat és ez szerintem jó, mert sokat tudunk beszélgetni. Sokat gondolkozom az aktuális témán, de nem vagyok precíz ember, aki leül és előre megírja a dolgokat, hanem inkább gondolkozom, és amikor eszembe jut egy ötlet, leírom, és végül összeáll egy kerek anyag. Mindig vannak a fejemben ilyen projektek, amikhez cikkeket gyűjtök, olvasok és gondolkodok, kicsit ilyen gyűjtögető életmóddal találok ki, hogy mit fogok tanítani. Mindig próbálok hospitálni abban az osztályban, ahova menni fogok, hogy kicsit megismerjem őket. Régen, amikor kezdő voltam, még csak meg akartam tanítani az anyagot, mert arra tudtam figyelni. Most már próbálok figyelni arra is, hogy hogyan reagálnak a diákok, mit kéne máshogy csinálni. Persze közben azért tanítok is, mert fontos, hogy a diákok érezzék, hogy tanultak is valamit. Szóval sokat készülök, de inkább a fejemben van egy kép arról, hogy mit hogyan szeretnék tanítani.

Kell tanulni környezetvédelemről és egyéb aktuális világproblémákról?

Kell, az biztos. De nem tudom, úgy kell-e, hogy most akkor tanuljunk a környezetvédelemről. Van olyan epocha, amelyikben ez benne van, van olyan tárgy, amihez kapcsolódik, de azt gondolom, inkább szemléletszerűen kellene ott legyen mindenben. Azt el szeretném kerülni, hogy hetekig tanuljunk arról, hogy ilyen meg olyan szennyezés, aztán mindenkinek elmegy az életkedve, mert az nem jó senkinek. Akkor már inkább azt nézzük, hogy mit lehet tenni. Szerintem tenni kellene inkább, mint beszélni róla, de nagyon fontos és kell vele foglalkozni.

Hogyan támogatja a fiatalokat a Waldorf-középiskola?

Leginkább úgy, hogy hagyja, hogy olyan legyen, amilyen, és nem frusztrálja azzal, hogy olyan legyen, ahogy nem érzi jól magát. Szóval, ha békén hagyja és ha tud teremteni egy támogató közeget, ahol lehet hibázni, gyengének lenni, azzal tud egy biztonságos környezetet kialakítani. Ha olyan a környezet, ahol lehet a tanárokhöz, egymáshoz fordulni, lehetnek konfliktusok, amiket meg kell oldani, ezek mind támogatni tudják. Ami persze nem túl könnyű, mert minden tanár nagyon túlterhelt és fáradt, hisz mi sem csináljuk tökéletesen, de lehet fejlődni.

Hogyan támogathatja a szülő?

Egy átlagos kamasz nem a szüleivel szereti megbeszélni a dolgait. A szülő feladata ilyenkor

inkább csak a támogatás és a jelenlét, de úgy, hogy közben nem mászik bele túlzottan a gyermeke életébe, hanem csak legyen ott és mutassa, hogy hozzá lehet fordulni, ha baj van. Bizalommal kell ott lennie és bizalmi teret kellene adjon a gyerekének. A sulinak szerintem bizonyos szempontból egyszerűbb dolga van, mert innen hazamegy a diák, ahol könnyebben össze lehet vésni egymással, mint az iskolában. Azaz a szülőnek még jobban kell dolgoznia saját magán, hogy ne idegesítse a gyereke – pedig nagyon idegesítő –, és hogy ne menjen bele mindig a vitába, vagy a vitakezdeményezésre ne reagáljon. Szerintem sokat kéne a szülőnek dolgoznia ezen, és sokszor látom azt, hogy a diákok sokkal előrébb járnak abban, hogy látják, a szülő hol csúszik félre. Emiatt inkább a diákok képesek megállni és nem belemenni a vitába, pedig szerintem jobb lenne, ha a szülő lenne tudatosabb ebben.

Létezik olyan, hogy szülő tréning?

Kellene, de nem nagyon van. A diákoknál ez könnyebb, mert a tanár-diák kapcsolatban benne van, hogy valamire tanítjuk a diákokat, de a szülőknél ezt egyenrangúan kell kezelni, közben pedig előfordulhat, hogy nem elég tájékozottak nevelésügyben. De ahhoz, hogy ezt tudja egy szülő, önismeret kell, szóval ezt csak önmagával tudja rendezni, én nem csinálhatom meg helyette. Beszélni róla viszont fontos lenne. Szerintem erre itt a Regiben kevés erőnk van, de általánosban, ahol a szülők jobban ismerik egymást, ott lehet, hogy jobban van ilyen. (Bár azért úgy látom, ott is rájuk férne.)

Hogyan kellene a felnőtteknek másképp hozzáállni a világhoz, úgy, hogy azt a példát a gyerekek követhessék?

Magukon kell szerintem dolgozniuk. Vállalni a hibákat, amit esetleg nem jól csináltak. Szerintem ez különösen egy iskolában fontos, ahol elvileg a tanár tökéletes és nem hibázhat, nem ronthat el egy feladatot, de ennek nem kéne így lennie. Mert ha a felnőtt hibázhat, akkor tud a diák is megtanulni hibázni. Szerintem az is fontos lenne, hogy azokban a felnőttekben, akik körülveszik a diákokat, legyen valami hit, hogy van valami magasabb értelme, vagy célja az életnek. Itt nem az a lényeg, hogy kinek mi a hite, és nem kell, hogy az Isten legyen, hanem csak az, hogy nem egy értelmetlen véletlen az egész létünk, hanem van valami célja, tart valahova, és nem oda, hogy kihál a Föld és atomháború lesz, hanem valami pozitívabb irányba. Szerintem, ha ebben nem tud hinni egy felnőtt, akkor nagyon

nehéz odaállni a diákok elé és lelkesíteni őket, mert mire kéne lelkesítenünk, ha mi sem látjuk semmi értelmét a dolgoknak? Mondtak már olyat diákok, hogy ők nem akarnak felnőtté válni, mert az összes felnőtt, akit látnak, szomorú – szerintem ez nem az ideális kép. Úgy kellene ott lenni, hogy azt mutassuk, érdemes odaérni. Persze ez nem azt jelenti, hogy tökéletesnek kell lenni, tehát én is szenvedhetek, csak közben azt is lássák a diákok, hogy van valami értelme élni.

Mit mond a Waldorf-pedagógia és az antropozófia a konfliktuskezelésről?

Nézőpontom szerint a konfliktus egy jelzés arra, hogy valami valahol, leginkább a kommunikációs vagy szociális szinten elcsúszott. A Waldorf-pedagógia szerint az embernek, ahogy a társadalomnak is, több része van, és ezek a részek máshogy működnek. Mindenütt jelen van az úgynevezett hármas tagozódás. Az emberek közti kapcsolati szint, a szociális rész, itt van a kommunikáció, a kapcsolódás. Ha itt valami elcsúszik, akkor ettől dominószerűen a többi is el tud csúszni. Egy háború is ott kezdődik, hogy érdekek és célok elcsúsznak. Nem a konfliktus a rossz, sőt. Az egy jelzés arra, hogy valami elcsúszott és azt meg lehet oldani. Az antropozófiai konfliktuskezelés egyik elmélete szerint meghatározható az a kilenc lépcsőfok, amin lefelé haladva, az egészen kicsi vitától el lehet jutni a totális háborúig. Ennek meg lehet ismerni a hátterét, és ez alapján ezt a folyamatot meg lehet állítani, de csak nagyon tudatosan. Az antropozófiában és a Waldorfban is szerintem ez a tudatosság a fontos, mert ha tudjuk az emberről és a társadalomról, hogy hogyan működik, akkor erre megpróbálhatunk tudatosan figyelni, például a konfliktust egy jelként értelmezni, és azzal kezdeni valamit. Elméletben szerintem ez nagyon jól megy, de a gyakorlatban sokszor a Waldorf-iskolákban sem sikerül túl jól. Például mert nem merünk kimondani egy problémát, így aztán gyűjtjük jó sokáig, amíg fel nem robban. Hiába tudjuk közben, hogy pont nem ezt kéne csinálni, hanem jelezni, ha valami nincs rendben. A másik gyakori probléma, hogy nem ismerjük fel: nincs olyan, hogy az igazság itt van nálam és én tudom, hanem az igazság valahol van, az egy magasabb szintű dolog, amit én látok valahogy, a másik is lát valahogy. Ha ezt így tudom, akkor talán könnyebb megegyezni, vagy elindulni egy közös cél felé. Talán, amit a Waldorf és az antropozófia tud adni, az a közös cél. Ha mi vitatkozunk, akkor egy konkrét kérdésen vitatkozunk. Ha azonban van egy közös célunk, ami felé tartunk, akkor nem kell ennél a vitás kérdésnél elakadnunk, amennyiben felismerjük, hogy minden-

honnan máshogy néz ki a célhoz vezető út, miközben mégis egy irányba tartunk. Ha ezen tudunk dolgozni, és nem azzal foglalkozunk, hogy miért utáljuk egymást, hanem meghatározzuk, hogy hova akarunk tartani és mit akarunk csinálni, az már egy kis lépés a siker eléréséhez. Szerintem ezt a fajta tudatosságot tudja adni az antropológia a konfliktusokhoz, hogy tisztában legyünk azzal, miért vannak és azzal is, hogyan kell viszonyulni hozzájuk. Ha ebbe beleállunk és vállaljuk, hogy nem vagyunk tökéletesek, vállaljuk, hogy fejlődni akarunk és dolgozunk önmagunkon, akkor lehet ezekkel a dolgokkal kezdeni is valamit. A konfliktusokban lehet megragadni valamit, ami nagyon élő, és ezen keresztül megérthetem a másikat. Amikor van egy helyzet, ahol tényleg megérthetem az ő szem-szögét, azzal hirtelen nagyon előre lehet lépni. Szoktam mediálni, ilyenkor ott van két ember, aki teljesen elmegy egymás mellett. A mediálás segítségével elég hamar el lehet oda jutni, hogy egyszer csak meghallja, amit a másik mond és rájön, hogy mégsem ő az ördög, hanem csak más szempontjai vannak – szerintem az nagyon jó, ha az ember ilyenben tud segíteni. Mindenesetre fontos, hogy ezeket a konfliktusokat ne söpörjük a szőnyeg alá, hanem a helyén tudjuk kezelni őket és tudjuk, hogy lehet velük kezdeni valamit, de ahhoz magunkon kell dolgozni, nem pedig a másikon.

Ha két ember között van egy konfliktus, és valaki segítségével keresik a közös célt, ott nem kapcsolódik be az embernek az egoja? Amikor meghallják a másikat, de meg vannak győződve arról, hogy nekik van igazuk és nem akar egyik fél sem engedni, akkor ilyen esetben mi lesz? Valamelyik fél enged a végén?

Nyilván van olyan, hogy az egyik enged, vagy kompromisszumot kötnek és akkor mindketten engednek. De amikor nem ez történik, hanem félretesszük az egót és az ember valódi énje lép a helyébe, amikor ezt sok önismerettel meg tudjuk találni, akkor megszülethet egy olyan megoldás, ami nem is jutott volna korábban eszünkbe, csak eljutottunk odáig úgy, hogy igazából meg tudjuk hallani, mit mond a másik. Ez nem kompromisszum, és nem kell hozzá egyik félnek sem engedni, hanem közösen kell találni egy teljesen új megoldást, ami lehet sokkal jobb is, mint bármelyik előző. Ez a legjobb eset, ami történhet, de ha nem jutnak el a felek idáig, hanem csak meg tudják hallgatni a másikat és el tudják fogadni azt, hogy neki is lehet igaza, és nem ördögtől való gondolatai vannak, hanem csak máshogy gondolkozik, szerintem már az is egy siker.

Ezzel egyet tudok érteni, bár szerintem sok diák még nem rendelkezik elég önismerettel ahhoz, hogy ezt így el tudják fogadni és el tudjanak jutni addig, hogy megértsék a másikat.

Ez sokszor így van. De két diák elég ritkán szokott annyira összeveszni, hogy odajusson, hogy valami külső segítség kelljen. Szerintem a mai diákok sokkal tudatosabbak, mint a felnőttek. Egyfelől tehát igaza van, ugyanakkor nekem nagyon pozitív élményeim vannak ezzel kapcsolatban. A diákok sokszor pontosan meg tudják fogalmazni, hogy mi a probléma, de közben nem is vádaskodnak és meg tudják érteni a másik oldalt is (legalábbis, ha a suliban van konfliktusuk).

Van különbség mondjuk egy Waldorf-iskolában tanuló diák – aki abban nevelkedik, hogy mindent meg lehet oldani, csak beszélni kell a másikkal – és egy állami suliba járó diák, vagy mondjuk a szüleink között abban, hogy mennyivel állnak másképp egy konfliktushoz?

Szerintem nagy a különbség, bár még nem voltam államiban mediálni. Amikor államiban tanító tanárok, vagy onnan átvő diákok mesélnek, hogy ott mik vannak, akkor érzékelem, hogy elég nagy a különbség. Azokon a tanárokon, akik Waldorf-diákok voltak, nagyon érződik, hogy ők máshonnan indulnak, mint azok, akik állami rendszerben nőttek fel. A Waldorf-szülőknek és –tanároknak másfajta a szemléletük, de közben sokszor nehezen tudják elengedni azokat a berögzült dolgokat, amiket megszoktak.

Ha egy konfliktus nemcsak nincs megoldva, de nincs kimondva sem, akkor az tud a felekben lelki károkat okozni?

Persze, sőt nem is csak a felekben, hanem a körülöttük lévő emberekben is. Ha valamit nem mondunk ki, akkor az örvényszerűen a többi embert is beránthatja, akik a két konfliktusban lévő ember közelében vannak. Ilyenkor sérül az önbecsülés, és még egy csomó minden, miközben ez a helyzet rossz érzést és feszültséget tart fenn, ami mindenkire kihat. Ezek nagyon káros dolgok és szerintem ezt lenne fontos a leginkább megtanulni, hogy időben ki merjük mondani ezeket. Az elején még könnyű lenne megtenni, de minél nagyobb a konfliktus, annál nehezebb beszélni róla. Nekem ez egy célom, hogy itt az iskolában változtassunk ezen. Sokan már csak kedvességből sem mondják ki, mi bántja őket, de közben belül nekik ez egyre rosszabb és vívódnak magukkal.

De akkor miért van az, hogy még sokan azok közül sem mondják ki a problémájukat, akik Waldorf-rendszerben nevelkedtek?

Szerencsére ők azért gyakran szólnak, de szerintem sokszor van bennük olyan kérdés, hogy áruklodás-e, ha szólok valakinek, vagy ha a háta mögött beszélek róla. Ettől függetlenül sokszor mernek beszélni a problémájukról, bár valószínűleg még az is csak töredéke annak, mint amennyi konfliktus van, tehát még lehetne többször is. Feltehetően egy csomó be-idegződött félelem van bennünk, hogy megbántom-e, mi lesz a következménye, ha valaki mégis szól valakinek, vagy haragudni fognak-e rá. Legtöbbször a félelmeink akadályozzák meg azt, hogy segítséget kérjünk. Ha a félelem irányítja a döntéseinket, akkor az már egy jelzés, hogy ott valami nem jó. Szerintem a Waldorf arra is jó, hogy lehet gyakorolni, próbálni jól kezelni egy konfliktust, és ez néha jól sikerül, néha kevésbé, de legalább próbálkozunk, ami már egy kis lépés. A világ jelenleg ezt nem gyakorolja, most a politikában sem lehet hibázni, nem lehet vállalni a tévedést, tökéletesnek kell látszani. Azt még nem tudom pontosan, hogyan lehet segíteni a diákoknak abban, hogy lehet mondjuk matekórán is vagy bárhol hibázni, mert nagyon be tudnak görcsölni.

Valahogy nehéz vállalni azt, ha hibázunk. Van olyan tanár, aki azt mondja, hogy ő azért van, hogy hibázzunk és ezeket a hibákat kijavítsuk, de közben mégis van egy feszültség, ha nem tudunk valamit, pedig órákon keresztül tanultuk az anyagot és mégse megy, mert az rossz érzést kelt, hogy mégis mit nem értünk rajta.

Szerintem ez azon múlik, hogy én merek-e mint tanár hibázni, mert ha bemegyek egy órára és megmondom, hogy nyugodtan lehet hibázni, attól még ugyanúgy senki nem fog merni. Viszont ha a tanár is tud hibázni, tud elnézést kérni, akkor példát tud mutatni, hogy így is lehet élni az életet. A diákok is tudják a fejükkal, hogy lehet hibázni, az érzéseik ezzel kapcsolatban mégis mások, és nehéz leküzdeni ezeket az érzéseket. Ezért nem csak azt lenne fontos megtanítani, hogy lehet hibázni, hanem azt is, hogy aki hibázik, az nem ér kevesebbet. Sőt, ha tudja vállalni a hibáit, akkor inkább többet!

Elég volt! Álljunk meg!

Szép-Bancsa Adél interjúja Béldi Melindával

Az interjú 2022. októberében készült

A tanárok jelenlegi helyzete nem titok, és már nagyjából mindenkihez eljutottak a problémáik, amikkel nap mint nap szembe kell nézniük. Az alacsony fizetés mellett komoly szerepet játszik a megbecsültség hiánya, ami néhány tanárnak még nagyobb gond, mint az alacsony fizetés. Bennem felmerült a kérdés, hogy vajon a mai világban miért lett valaki tanár és mi tartja meg továbbra is ebben a nem megbecsült állásban? Ezekről a kérdésekről Béldi Melindával, a Göllner Mária Regionális Waldorf Gimnázium (Regi) biológia és kémia tanárával beszélgettem.

Hogyan és miért lett tanár?

Nem akartam tanár lenni. Viszont utolsó éves gimnazistaként valahogy hozzám keveredett egy alsóbb éves diák, aki bukásra állt kémiából és kérte az anyukáját, hogy segítsen neki. Ekkor már tudtam, hogy biológia-kémia vonalon megyek tovább valamire, úgyhogy fél évig korrepetáltam ezt a lányt, aki nemhogy nem bukott meg, de a Kertészeti Egyetemre ment tovább, azaz kémiából érettségizett később. Ez olyan sikerélmény volt számomra, hogy nem vettem el ezt az utat sem. Aztán jött az egyetem, biológia-kémia szak, de még itt sem volt egyértelmű, hogy tanár leszek, akkor még az agykutatás érdekelt nagyon. Amikor öt év múlva végeztem, beadtam a jelentkezésem a doktori képzésre és a sorsra bízta a döntést, mert gondoltam, hogyha felvesznek, akkor nem leszek tanár. És felvettek... Végigcsináltam a három évet, majd ismét odaadtam a sorsnak az irányítást. Benyújtottam két helyre a jelentkezésem: az egyik egy helyettesítő tanári állás volt az Óbudai Waldorfban, a másik pedig egy kutató-tanári állás az Állatorvosi Egyetemen. „Sajnos” mind a két helyre felvettek, úgyhogy muszáj volt nekem döntenem. Leültem és végig gondoltam, mi volt jó ebben az utolsó három évben, miért volt érdemes ezt az egészet csinálni és rájöttem, hogy a tanári része sokkal izgalmasabb volt (doktoranduszként ugyanis biológus és pszichológus hallgatóknak kellett élettan-gyakorlatokat tartanom). Szóval arra jutottam, hogy ha nekem a három év alatt a legjobban az tetszett, hogy én mutathatok meg újdonságokat a (sokszor nálam is idősebb) diákoknak, akkor nehogy már kutató legyek.

Egyértelmű volt, hogy gimiben fog tanítani?

Igen, a diplomámmal nem is taníthatnék 6. osztály alatt, de nem is szeretnék. A kisebbekkel nekem nehezebb. Gimiben már a gondolkodásra tudok hatni, ez nekem sokkal izgalmasabb. Tanítottam már 7-8-osoknak kertművelést, de az nem az én világom. A doktorival párhuzamosan elvégeztem a solymári Waldorf tanártovábbképzést, így ott már az is egyértelművé vált, hogy ha tanár leszek, akkor Waldorfban fogok tanítani.

Áttérünk a fő témánkra, ami a tüntetés és a tanárok jelenlegi helyzete.

Hogyan vesz részt a Regi a tüntetéseken, mint Waldorf-iskola?

Nem mint iskola, inkább mint egyének veszünk részt a tüntetéseken. Beszélünk erről konferencián, nagyrészt ismerjük egymás álláspontját. Évek óta probléma a fizetés nálunk is, évek óta előjön, hogy ebből nem lehet megélni és hónap végére sokan kifogynak a pénzükből. Egyértelmű, hogy tenni kell valamit. De mit? Ez egy lehetőség, hogy hallassuk a hangunkat és kiálljunk magunkért, a diákokért, az iskoláért, az oktatásért, a jövőért. Nehéz, mert a mi fenntartónk nem az állam, tehát, ha mi sztrájkolunk, akkor a fenntartónk ellen sztrájkolunk, azonban vele semmi bajunk, ráadásul meg sem jelenik sehol az állami rendszerben a mi elégedetlenségünk. Szolidaritani viszont tudunk, és ezt nagyon fontosnak tartom. Az országos sztrájk idején közösen úgy döntöttünk, bezárjuk egy napra az iskolát. Ez egy óriási dolog volt. Az újpesti állami iskolákkal szervezünk kéthetente egy-egy találkozót, keressük a kapcsolódást velük és amikor mondtuk, hogy itt ötven tanár fog beleállni a polgári engedetlenségbe, akkor mindenki le volt döbbenve, hogy mennyire zseniális, hogy létezik ilyen hely.

Miért tartja fontosnak, hogy részt vegyenek, ha nem az állami rendszer a fenntartó?

Nem lehet, hogy olyan országban éljek, ahol megmondják milyen könyvből, mit tanítsanak a tanárok. Ahol a sztrájkjog kiüresedett. Ahol hiába hallatom a hangom, csak vákuumba kiáltott szó. Lehet, hogy rám, Waldorf tanárra nem minden vonatkozik, de mindenki másra igen. Ilyen emberek vesznek körül a boltban, az orvosi rendelőben, a járműveken, mindenhol. És nem szeretnék olyan helyen élni, ahol ez történik.

Mit gondol mi az, ami jó benne, akár jobb, mint a Waldorfban, és mi az, ami kevésbé jó?

Most olyan dolgok jutnak eszembe, amiket az állami iskolák vettek át az alternatívától: például a szociális munka. Ez jó. Hogy mi jobb? Most nem tudok olyat. Hogy mi rossz, abból többet... Továbbképzések alatt rendszeresen találkozom államiban tanító tanárokkal, egy alkalommal meséltem, hogy például csoportmunkához össze szoktuk tolni a padokat, erre mindenki elképedt, hogy én hogy csinálhatok olyat, mert náluk az igazgató járőrözik a folyosón, és ahol túl nagy a hangzavar, oda benyit és letolja a tanárt. Tehát nem csinálhatnak csoportmunkát, mert az túl hangos, és az iskola lényege az, hogy a tanár tanít, a diák pedig hallgatja. A rendszer elavult, és a szerepek is elavultak. A tananyag struktúrája és tartalma, a számonkérés, az értékelés, az, hogy a tananyag van a középpontban és nem a diák, ezek mind-mind fejlesztésre szorulnak az állami rendszerben (egyébként nálunk is). Viszont ennek ellenére ott is vannak jó tanárok.

Mitől lesz jó tanár a jó tanár?

Nehéz kérdés. Egyrészt kell hozzá egyfajta lelki beállítottság, empátia, tenni-akarás, felelősségtudat, nyitottság, éberség, másrészt egy jó mentor, aki ott van és segít az elején, hogy fejlődjön. Meg persze jó, ha lelkesedik azért, amit csinál. Viszont tisztában kell lennie azzal is, hogy a tantárgya nem egy cél, „csak” egy irgalmatlanul jó eszköz arra, hogy neveljen, hogy megfelelő környezetet teremtsen a fiataloknak ahhoz, hogy azzá válhassanak, akiké válni szeretnének. A jó tanár szerintem következetes és van humorérzéke. Sok humorérzéke!

Mit lát a legnagyobb hibának az állami és a Waldorf-rendszerben is?

Az állami rendszernél gond a központosítás (központilag jelölik ki az igazgatókat), nincs szabad tankönyvválasztás, a tananyag eléggé meghatározott, sok felesleges adminisztrációt kell végezni, az évet előre meg kell tervezni és attól nem nagyon lehet eltérni, nem számít, milyen osztály, éppen miben vannak, sok a felesleges, lexikális tudás, szóval bőven vannak hibák. A Waldorfban az a nehézség, hogy még csak most kezdenek az első olyan tanárok tanítani, akik Waldorfban végeztek. Nagyon nehéz a nem Waldorfban végzett embereknek kiszakadni az állami iskola okozta kötöttségekből. A másik meg, hogy Steinert néha nagyon dogmatikusan értelmezik, tehát, amit ő mondott, azt úgy kell csinálni és kész. Ebben kéne ügyesebbnek lennünk és a mai korra kellene adaptálnunk, amit Steiner mondott vagy írt.

Mennyire tartják a Waldorf-tanárok országosan a kapcsolatot?

Igyekszünk. A Waldorf Szövetség szokott konferenciákat és képzéseket szervezni. Én fogom össze az ország középiskolai biosz és kémia szaktanárait. Néha összejövünk és megosztjuk a tapasztalatainkat egy téma mentén. Sajnos már rég nem találkoztunk, mindenki nagyon túl van terhelve és nincs rá erő.

Mi az, ami a legjobban zavarja a tanárok jelenlegi helyzetében, a pénzhíányon túl?

A megbecsültség hiánya kifejezetten zavar. Bármikor kiderül, hogy én tanár vagyok, látom a sajnálkozást az emberek arcán és ezt lépten-nyomon megkapom. Annál már csak az rosszabb, amikor megtudják, hogy kémiát tanítok. Amikor ott tartottam, hogy állatorvosira menjek vagy tanárnak Óbudára, akkor a szüleim nagyon szurkoltak, hogy az állatorvosit válasszam és agykutató legyek, hiszen a pénz mellett sokszorosa lett volna a megbecsültség is. De a választásomat egy percig se bánom azóta sem.

Hogy jutottunk vajon odáig, hogy ma már senki nem akar tanár lenni, és ez egy ennyire alulértékelt szakma lett?

Jó kérdés, és nem igazán tudom a választ. A nagyapám idejében a tanároknak még járt tisztelet, ráadásul vidéken, ahol kevesebb az értelmiségi, ott nagy dolog volt tanárnak lenni, kevesen tanultak tovább. Ma már bárki mehet tanárnak, nagy a szórás, és olyanok is elvégzik, akik egyáltalán nem alkalmasak rá. Mivel azonban szükség van rájuk, kapnak állást. Nem jók a tanárképzések, a leendő tanárok csak másod- vagy harmadéves korukban találkoznak diákokkal és későn derül ki, ha alkalmatlanok erre a feladatra. Sokkal frissebb és minőségibb tanárképzések kellenének.

Mennyire tartja fontosnak, hogy a diákjai tájékozottak legyenek a helyzettel kapcsolatban?

Szerintem nagyon fontos. A diákok többsége úgy látom, viszonylag keveset tud és azt is meglehetősen pontatlanul.

Mennyire tájékoztatja a diákjait?

Igyekszem, főként saját élményeken keresztül, mert ez az, ami hat, ezt tudom hitelesen közvetíteni. Velem mi történik, engem hogyan érint, az iskolát hogy érinti. Válaszok a fel-

merülő kérdésekre és törekszem arra, hogy minden irányból megvilágítsam a helyzetet.

Hogyan fejezik ki a tanárok és az iskola a szolidaritásukat?

Kint vagyunk a tüntetéseken, az országos ülősztrájk alatt mi is polgári engedetlenkedtünk, a kerületi újpesti iskolákkal összefogva csináltunk egy kis videót. Négy iskola képviselői járnak el rendszeresen minden két hétben a találkozókra hozzánk. Nagyon örülnek, mert ez egy védett hely, az ő igazgatóik nem biztos, hogy hagynák, hogy ilyen gyűléseket szervezzünk. A megbeszéléseken diákok is részt vesznek tőlünk is, tőlük is, megpróbáljuk közösen kitalálni, hogyan tudnánk együtt a közös célért tenni valamit.

Mi a célja a tüntetéseknek az oktatásra tekintve?

Az oktatást érintő követelések 9 pontja, ami a médiában is elterjedt, erről szól.

Jó felé halad ez az ügy?

Nem. Még nem mondanám, hogy halad. Toporog. De ez is több, mint ami eddig valaha volt...

Reménykedik valamiben a végkifejlettel kapcsolatban?

Persze. Örök optimista vagyok. Talán naiv is. Reménykedek abban, hogy lesz eredménye, mert ez közügy, pártpolitikától függetlenül mindenki érdekelt benne, hiszen mindenkinek joga van a jó közoktatáshoz. Annyira fontos ügy és annyian mellé álltak már, hogy nem lehet, hogy ne legyen eredménye. Én nem tartom klisének a „nincs tanár, nincs jövőt”-t.

Reménykedik valamiben a végkifejlettel kapcsolatban?

Persze. Örök optimista vagyok. Talán naiv is. Reménykedek abban, hogy lesz eredménye, mert ez közügy, pártpolitikától függetlenül mindenki érdekelt benne, hiszen mindenkinek joga van a jó közoktatáshoz. Annyira fontos ügy és annyian mellé álltak már, hogy nem lehet, hogy ne legyen eredménye. Én nem tartom klisének a „nincs tanár, nincs jövőt”-t.

Mi kéne ahhoz, hogy elérjük a célunkat?

Összefogás. Egyszerre. Mindenki.

És ez megvan?

Fáradunk. Fásulunk. A központi szervek nagyon jó taktikát követnek: nem reagálnak. Mert akinek kisgyereke van otthon, vagy beteg családtagja, nem teheti meg, hogy annyit sztrájkol-

jon és polgári engedetlenkedjen fizetés nélkül, hogy ennek látszatja legyen. Akik beleállnak, azok sem látják igazán az eredményét, ezért sorra adják fel az emberek. Három dolog kellene szerintem. Az első, hogy minden iskola holnaptól bezár, és akkor nyit ki legközelebb, ha valami változás van. De ehhez nem elég egy iskola, ehhez legalább az iskolák 20%-a kell. Nem kellene sok idő, de nem tudjuk ezt a lépést megtenni, mert túl sok ember jövője múlik rajta. A másik lehetőséget a diákokban látom, akik ugyanezt csinálják, csak a túloldalról, és azt mondják, hogy nem hajlandók felvenni az órákat. A harmadik pedig a szolidaritás, ha más ágazatok is mellénk állnának. Nagyon nagymértékű összefogás kéne ehhez, hogy mindenki azt mondja, elég és most állj. Mert elég volt! Álljunk meg!

Létrehoztuk a WaldorfgrundOn elnevezésű nyílt Facebook csoportot, ahol megpróbáljuk közös platformra helyezni a Waldorf-közösség azon részét, akik szívesen beszélgetnének, gondolkodnának, tennének ebben az ügyben. Hogy tudunk mi, Waldorf-tanárok/diákok/szülők részt vállalni a problémamegoldásból? Mi a véleményünk? Nem elég csendben lapítani, hogy ne vegyenek észre és akkor majd hátha megússzuk! Nagy a baj! Fel kell egyenesedni, hogy látszódjunk és hallatszódjunk!

Kép: STOCK ADOBE/ @SDECORET

Gellért Ferenc

Hogyan alakítja át életünket a mesterséges intelligencia? Mire való, és mire nem?

Az utóbbi hónapokban igencsak felkaphattuk a fejünket, hogy hova jutott a mesterséges intelligencia fejlesztése. A ChatGPT válaszolatós, szöveggeneráló, intellektuális feladatokat megoldó vagy azokat megoldani próbáló robotja igen hamar hatalmas népszerűsége tett szert 2022-es nyilvános üzembe helyezése óta, és azóta több hasonló mesterséges intelligencia is hozzáférhető már. A ChatGPT egy, az emberi nyelvet leképező modell, amely a mesterséges intelligencia egyik legismertebb alkalmazása. Erről írtam is egy hosszabb cikket, spirituális megvilágításba is helyezve (<https://www.megismeres.hu/cikkek/antropozofiai-szemleletu-irasok/a-chatgpt-es-a-tudati-fejlodes>). Itt azonban átfogóbban és közérthetőbben foglalkozom a mesterséges intelligenciával, annak is főként emberi életünkre gyakorolt hatásaival.

A mesterséges intelligencia mint intellektuális működés

Mi is a mesterséges intelligencia (továbbiakban rövidítve: MI)? Lényegében minden olyan számítógépes szoftver MI, amely emberi közbeavatkozás nélkül képes olyan folyamatok elvégzésére, amelyet eddig csak értelmi intelligenciánk révén tudtunk megtenni. Minden MI algoritmusok (automatizált utasítások) összessége, de ennél is több. Olyan automatizált utasítások rendszere, amely közben egyre több mindenre képes. Ezt nevezik úgy, hogy tanul. De az MI ennél is több. **Az MI tanulásra képes – mintegy emberi közbeavatkozás nélkül is üzemelő –, feladatmegoldó algoritmus-rendszer, azaz emberi intellektuális működést utánzó (ro)bot.** Külsőleg az emberi intelligenciához hasonlóan működik: mintegy észszerűen és ismétlődő módon képes működését változtatni, mintha tanulna, és előre nem látható feladatokat képes megoldani. Ezt látjuk például a ChatGPT-nél is, amely olyan kérdésekre is képes válaszokat adni, olyan feladatokra kínál megoldást, amelyeket konkrétan nem programoztak be neki.

Mivel az MI különféle alkalmazásait, gépi technológiáját ember fejlesztette/fejleszti ki, ezért nem tudunk vele olyan műveletet végeztetni, amelyet ember ne tudna megcsinálni. Attól tehát nem kell tartani, hogy egy MI-vel működő gép olyat tenne, amit ember ne tudna. Viszont sokkal gyorsabban tudja megtenni. Az ember például nem képes olyan gyorsan megkeresni a válaszokat, illetve megválaszolni bizonyos kérdéseket, amilyen gyorsan a mesterséges intelligencia képes. Az MI olyan gyorsasággal képes bizonyos műveletek elvégzésére, amire az ember soha nem lesz képes. Miért nem? Mert az ember él, az élő természet része, nem egy élettelen és természetidegen gép, nem robot. Minden MI robot vagy egy robot intellektuális működtetője.

Mostanra túl vagyunk a pusztán számítógépes korszakon. Már egy olyan informatikai korszakban élünk, amelynek egyre meghatározóbb szereplői lesznek a különféle funkciók elvégzésére kifejlesztett MI-k, (ro)botok. A modern MI technológia már nem csak számokkal képes intelligens módon bánni, hanem a beszélt, írott nyelvvel (pl. ChatGPT), sőt a képi, mozgóképi és zenei tartalmakkal is, és ez akár néhány éven belül gyökeresen megváltoztathatja életünket, legalábbis annak nagyon sok területét. Az MI-val üzemelő robotoknak olyan sokrétű felhasználása van kialakulóban, tökéletesedés alatt, amely elég sok emberi munkavégzést fölöslegessé tehet. Ez társadalmi konfliktusokhoz, egyes embe-

rek megélhetésének problémáihoz is vezethet. Első körben különösen a programozók, grafikusok, szövegírók megélhetése kerülhet veszélybe. Ez máris megvalósulóban van.

A jogszabályokat egyre inkább át kell majd alakítanunk az MI jelenlétéhez igazodva. Talán a jogi személyek közé is be kell majd sorolnunk az MI-ket, hogy jogilag is kezelni tudjuk a gyorsan változó helyzetet, és az így kialakuló társadalmi feszültségeket. Gazdasági téren pedig lehet, hogy külön adókat kell majd kivetni az MI bizonyos működésére, ha úgy látjuk, hogy automatizált tömegtermelésével bizonyos foglalkozású emberek megélhetését lehetetleníti el.

Jól észlelhető a tendencia, miszerint egyre több cég igyekszik intelligens gépeket használni minél több mindent automatizálni. Elvégre többre is vagyunk hivatva annál, mint hogy csak olyan munkát végezzünk, amit a gépek gyorsabban meg tudnak csinálni, mint mi, főleg, amihez gondolkodni sem kell. Az önmagában nem is baj, ha a gépies jellegű munkát egyre inkább a gépek végzik MI háttérrel. Így persze egyre több emberi munkaerőt fognak lecserélni gépekre. Nem utolsó szempont ebben, hogy ez olcsóbb és gyorsabb is, ráadásul nem beszél vissza, nincsenek jogai. Ha néhány évtizeden belül elterjednek az MI által működtetve az önvezető járművek, még a sofőrök, taxisok zömének munkája is fölöslegessé válik. Ez tehát a technológia hátulütője, amire megoldást kell találnunk.

Tényleg tanul, problémát, feladatot old meg az MI?

Mielőtt részletesebben is belemennénk az MI használatának várható és lehetséges következményeibe, legyünk tisztában az MI lényegével. A mesterséges intelligencia programozott, élettelen gépek által vált mára valósággá. **A gép, a szoftver nem él, nincs tudata, nem tanul, nem képes válaszolni, és semmi olyat nem képes tenni, amit egy éntudatos ember a maga éntudatából tenni képes.** A gép csak szimulálja, utánozza, intellektuális alapon leképezi azt – több-kevesebb sikerrel –, amit az ember a maga intelligenciájával gondolni, alkotni képes. Bármilyen intelligensnek is tűnik egy gép vagy szoftver működése, attól az még **soha nem fog tudatra ébredni.** Attól nem kell félni, hogy a mesterséges intelligenciával felruházott gépek életre kelnek. **Semmilyen formában nem kelnek életre.** Például amikor úgy tűnik, hogy a ChatGPT-be táplált kérdést vagy utasítást a cset(ro)bot megérti, válaszol rá stb., akkor valójában semmit nem értett meg, és a válasza, szövege sem megértésből fakad.

Ez azért működőképes, mert a mi fogalmi jellegű intelligenciánk, gondolataink nyelvi formában válnak tudatossá és fejeződnek ki, amikor beszélünk és írunk. Ennek az emberi intellektualitásnak a nyelvi megnyilvánulásait, írásban kifejezett elemeit gépi programozással már egész jól le tudjuk utánozni. Ezért képesek a válaszolgotós, szöveggeneráló robotok olyan szövegeket gyártani, amely a mi emberi gondolkodásunk számára érthető, értelmes. Ami az MI-nek csak értelmetlen nyelvi elemek halmaza, az nekünk a nyelvből visszafordítható, megérthető gondolati tartalom. Miáltal vált ez lehetővé, ha az MI számára még a nyelvi elemeknek sincs semmi értelme? A nyelvi szóalkotás, mondatformálás, illetve a szavak jelentéseinek nyelvi összefüggései váltak feldolgozottá. Olyan szintre jutott a materialista-intellektuális technológia, hogy az emberi gondolatok nyelvi kifejeződését is magas szinten képes már feldolgozni a mi emberi intelligenciánk számára értelmezhető, intelligens módon. Így képes látszólag érteni és válaszolni nekünk a cset(ro)bot.

Nézetem szerint a mesterséges intelligencia elnevezés ezért nem is helyes, ugyanis ami mesterségesen van létrehozva, annak nem lehet intelligenciája. Csak úgy tűnik, mintha volna neki. Intelligens csak élő, tudatos lény lehet. Aki ért, annak értelmi intelligenciája van; aki érez, annak érzelmi; aki akar, annak akarati, cselekvő. Mi, emberek értő, érző és akaró lények vagyunk, így mindhárom fajta intelligenciával rendelkezünk. A gép, az MI nem él, nincs tudata, nem ért semmit, nem érez, nem akar. Intelligensnek ható működését az ember rejtette bele programozással. Csak mi érzékeljük intelligensnek, de a gép, az MI szoftver maga nem intelligens egy csöppet sem. A gép és a szoftver az emberi intelligencia által jött létre, és mondhatni, hogy valami bele van rejtve a működésébe az emberi intelligenciából. Ilyen értelemben a mesterséges intelligencia is emberi intelligencia, csak éppen ez olyan speciális intelligencia, amelyet az ember átadott a halott gépnek, a szoftvernek. Maga a gép, a szoftver nem használja ezt az intellektuális tudást, hanem a gépen mi emberek futtatjuk az ember által kitalált programot, a gondolati intelligencia működését.

A mesterséges intelligencia intellektuális területen való alkalmazásáról

A ChatGPT-ről szóló írásomban leveztettem, hogy voltaképpen a mindenre válaszokat, szövegeket gyártó (ro)botok az internetes kereső(ro)botok továbbfejlesztett változatainak tekinthetők. Persze jelentős a különbség, ugyanis a mesterséges intelligencia már visszacsatolással, az értelemszerűt hűen utánzó módon képes működni. Tehát amikor a Google

keresőjébe beírunk valamit, az külsőleg ahhoz hasonló, mint amikor feladványt adunk fel a ChatGPT-nek vagy bármely MI szoftvernek. Amikor a keresőt a keresésnek megfelelő találatokat kiadja, az külsőleg annak felel meg, mint amikor a ChatGPT kiköpi a választ. Ha aztán ennél mélyebb tudást akarunk szerezni a keresés után, akkor a Google találatait felkeresve nekünk kell áttanulmányozni a felsorolt dokumentumokat, internetes oldalakat, hogy a keresett válaszhoz közelebb jussunk. Ez akár órák, napok, hetek kérdése is lehet. A csetbot viszont legfeljebb percek alatt kiköpi a választ. Esetenként egész jól összefoglalja a lényegét. Nem feltétlenül kell tovább keresgélni.

E folyamatban két fontos tényezőt kell tekintetbe venni. Egyrészt rendkívül sok időt meg tudunk spórolni az MI használatával, másrészt viszont a válaszainak megbízhatósága sokkal inkább megkérdőjelezhető, mint ha mi magunk a keresgélés, illetve szellemi erőfeszítéseink, tanulmányaink alapján jutnánk bizonyos válaszokhoz. Bőven ismerhetünk olyan példákat, amikor a csetbot sületlenséget és valótlanságot válaszolt. A magyar nyelvű kérdéseket időnként félreérti. Az új technológia még egyéb tekintetben is gyerekcipőben jár. A jövőben biztos megbízhatóbb lesz a működése mindegyiknek. **De ha sokkal tökéletesebb lesz, akkor sem biztos, hogy szabadna majd a válaszaira minden további nélkül hagyatkoznunk. Főleg megismerési kérdésekben nem bízom rá magam.** Vázlatos szintű válaszoknál többet nem nagyon várnék tőle. Alapos kutatás első lépéseként esetleg használnám. Mindenesetre kényelemesebb ráhagyatkozni, és az esetleg téves szövegeit igaznak hinni, mint utánajárni az igazságnak. **Számomra teljesen nyilvánvaló, hogy ellenőrizni szinte mindig szükséges az MI szövegeit. Nem szabad feltétlenül elhinni „neki” semmit sem, hiszen emberek programozták. Egy élettelen gépnek nemcsak működési hibája lehet, hanem akár a programozók előítéleteit is visszaadhatja a működése során.**

Materiális életünkben vannak olyan tevékenységek, amelyeket egy jó szöveggeneráló MI is képes elvégezni. Olyan intellektuális tevékenységeket nyugodtan rá lehet bízni, amelyek során nem nagyon kellene gondolkodnunk. Intellektuális „fálgó munkák” elvégzésére kiválóan alkalmas lehet. Például ömlesztett szövegből táblázatokat készíttethetünk vele. Vagy ha nem tudjuk, hogy érdemes-e időt szánni egy videó megnézésére vagy egy hosszabb cikk elolvasására, akkor az MI-től kérhetünk összefoglalót a tartalmáról, és máris el tudjuk dönteni, hogy meg akarjuk-e nézni a videót, vagy el akarjuk-e olvasni a cikket. Adatokat

megadva elemzéseket is készíttethetünk vele, ha épp erre van szükségünk. Ahol folyton ismételni kell valamilyen értelmi műveletet, ahol intellektuális feladatot gépiesen kellene elvégezni, ott különösen célszerű lehet a használata, hiszen kifejezetten automatizált feladatok végzésére alkalmas. Ilyenkor jól jön egy robot, amely sitty-sutty elvégzi helyettünk azt, amin nekünk se nagyon kellene gondolkodni, ráadásul túl sokáig is tartana.

Materiális életünkben vannak olyan tevékenységek, amelyeket egy jó szöveggeneráló MI is képes elvégezni. Olyan intellektuális tevékenységeket nyugodtan rá lehet bízni, amelyek során nem nagyon kellene gondolkodnunk. Intellektuális „favágó munkák” elvégzésére kiválóan alkalmas lehet. Például ömlesztett szövegből táblázatokat készíttethetünk vele. Vagy ha nem tudjuk, hogy érdemes-e időt szánni egy videó megnézésére vagy egy hosszabb cikk elolvasására, akkor az MI-től kérhetünk összefoglalót a tartalmáról, és máris el tudjuk dönteni, hogy meg akarjuk-e nézni a videót, vagy el akarjuk-e olvasni a cikket. Adatokat megadva elemzéseket is készíttethetünk vele, ha épp erre van szükségünk. Ahol folyton ismételni kell valamilyen értelmi műveletet, ahol intellektuális feladatot gépiesen kellene elvégezni, ott különösen célszerű lehet a használata, hiszen kifejezetten automatizált feladatok végzésére alkalmas. Ilyenkor jól jön egy robot, amely sitty-sutty elvégzi helyettünk azt, amin nekünk se nagyon kellene gondolkodni, ráadásul túl sokáig is tartana.

Szövegírára természetes, hogy alkalmas egy szöveggyártó robot, noha szövegei, válaszai feladattól függően nagyon absztraktak, általánosak, sablonosak, semmitmondóak lehetnek. Nagyon hasonló kérdésekre nagyon hasonló választ ad mindenkinek. De ezen nem kell csodálkozni, hiszen csupán intellektuális szinten képes szövegeket gyártani, érzések és szándékok nélkül. Az utólagos átfésülés egy célnak megfelelő MI-gyártotta szövegnél is ajánlatos.

Az MI-t bizonyos kreativitást kívánó munkáknál is érdemes lehet kipróbálni. Például egy ütős reklámszöveget kitalálni nem egyszerű. Lehet, hogy jó sok órába is beletelik. Az MI másodpercek alatt kiköpi a szöveget, akár több változatban. Persze lehet, hogy egyik változatot sem találjuk megfelelőnek. Ha viszont a szöveget egész jónak ítéljük – legalább részben vagy alapjaiban –, akkor ezt kiegészítve, tökéletesítve hamarabb végezhetünk a feladattal.

Rengeteg területen lehet alkalmazni. Időt tudunk spórolni vele, esetleg ötleteket kapunk

tőle. Kritikusan, továbbgondolva kell bánni a szövegeivel, és ha így bánunk velük, akkor a kreativitásunkat hozzáadva egész jó munkát tudunk végezni.

Intellektusunk is halott gondolati, képzeti elemek nyelvi kifejeződéseinek értelmes alkalmazásán alapul. A mesterséges intelligencia tehát olyan életterületen, ahol intellektuális tevékenységeket végzünk, illetve ahol az ötleteléseinket kellene valamivel ösztönözni, hatékonyan szolgálatunkba állítható. Ilyen ösztönzésre éppúgy használható az MI, mint ahogy azon internetes helyek megnézése is, amelyeket például a Google keresője dob ki nekünk.

Mesterséges intelligenciával művészi alkotásokat létrehozni?

Amennyiben érzéseinket, akaratunkat, szellemi kreativitásunkat aktivizálni szeretnénk, akkor vagy egyáltalán nem érdemes a mesterséges intelligenciára bízni magunkat, vagy csak annyiban érdemes, amennyire ez segíthet alkotóképességünk ébresztgetésében. Miért? Mert semmi köze az érzéseinkhez és akaratunkhoz. Azt is legfeljebb csak intellektuálisan tudja imitálni.

Itt különösen két tényező jön számításba: az egyik az alkotói kényelmesség kérdése, a másik, hogy az MI művészi célú használata vajon mennyire öli a művészetet.

A mesterséges intelligenciának a halott szövegekkel való műveletei sok területen nagyon is hasznosak lehetnek számunkra, csak bölcsen, elővigyázatosan és körültekintően, ellenőrizve kell használni azokat. Ez belátható. **Verseket, irodalmi művet azonban nem íratnék az élettelen és lélektelen MI-vel. Az értelmi felfogáson alapuló gépi működés megöli a költészetet, irodalmat, és egyáltalán a művészetnek minden igazi formáját. A művészeti alkotások létrehozása elsősorban érzéseken alapul. A művész műalkotás közben újat teremt, olyat is kifejez, ami semmiképpen sem intellektuális.** A mesterséges intelligencia semmilyen téren sem képes újat alkotni, csak létezőt képes összeollózni, összekombinálni, azt is intellektuális alapon. Ez emberi értelemben nem igazi művészet, nem kreativitás. **Az összeollózás, összebányászkodás semmiképpen sem művészet, hanem annak intellektualizált „megrontása”.**

Már nemcsak szövegek, hanem képi, mozgóképi és zenei tartalmakat feldolgozó MI-k is

léteznek, illetve olyanok, amelyek szövegekkel kombinálva képesek zenei és képi tartalmakat előállítani – összeollózva, összevegyítve.

Már nemcsak szövegek, hanem képi, mozgóképi és zenei tartalmakat feldolgozó MI-k is léteznek, illetve olyanok, amelyek szövegekkel kombinálva képesek zenei és képi tartalmakat előállítani – összeollózva, összevegyítve.

Nemrég igen nagy népszerűsége telt szert az interneten, amikor a mesterséges intelligencia egyik szoftverével pufi kabátos Ferenc pápát állítottak elő, teljesen élethűen, mintha ez egy fénykép volna. A DJ-ző pápa is nagyot ment. A mai technológiával olyan képeket lehet pillanatok alatt előállítani, amelyre ember még több óra alatt sem volna képes, vagy számítógép segítségével is elég sok időbe telne.

Minden MI technológia számítógépes adatbázisokból dolgozik. Immár nemcsak szövegekből, hanem képekből is létrehozta hatalmas adatbázisokat, és az MI ezek felhasználásával, kombinálásával képes új képek előállítására. Nekünk csak annyi a dolgunk, hogy ügyesen, félreérthetetlenül adjuk meg a kép elkészítésére vonatkozó utasítást. Így ma már éppúgy létre tudja hozni az MI egy Holdon lovagló politikus képét a szöveges utasítás alapján, mint olyan fotószerű képeket előállítani, ahol a különböző korokban élő személyek vannak egymás mellett, vagy dinoszauruszokkal fotózkodnak. Montírozással eddig is lehetett hasonlókat készíteni, de az MI mindezt néhány másodperc alatt létrehozta nekünk több változatban, és az utasítás finomításával elképzelésünknek egyre inkább megfelelően.

Festményeket is lehet készíttetni mesterséges intelligenciával, bármely híres festő stílusában vagy keverve stb. A határ a fantáziánk és a csillagos ég.

Ugyanez már a mozgóképek, videók világában is megvalósítható, valamint a dallamok, melódiák, a zene világában is. Sőt egyre inkább ezekkel együttesen is.

Különféle énekhangokkal lehet előállítani ismert zeneszámokat. Léteznek már olyan zenei MI alkalmazások is, ahol egyszerűen meg kell csak adni néhány paramétert (stílus, hangulat, tempó stb.), és máris az adott paramétereknek megfelelő zenei hangmintákat (hangszerelt dallamokat harmóniával) adja ki a program tucatszámra. Léteznek MI-vel zenét gyártó cégek. Az egyik, amelyik már 15 millió zenét gyártatott MI-vel, épp most bukott le. Kiderült, hogy

a Spotify rengeteg maga által létrehozott robot-felhasználóval hallgattatta saját tucatzeneit, hogy feldobja azok hallgatottságát, és ezáltal jusson több tényleges hallgatóhoz, illetve csalással több jogdíjhoz. Az MI használatával sok érdekes és visszás dolog fog létrejönni a közeljövőben. Mindent lehet jóra és rosszra használni. Ezt is.

Mivel a mesterséges intelligencia az embernél sokkal gyorsabb, ezért ilyen formán ma már tömegesen lehet úgynevezett festményeket, zeneszámokat előállítani néhány utasítás megadásával. Akár szépnek is tarthatjuk némelyiket – hiszen végső soron mégiscsak abból dolgozik az MI, ami az embertől származik. Ha az ember képes jó zenét alkotni, szép képet festeni, akkor az MI is képes lehet hasonló előállítására. Néha biztosan sikerül neki nagyon szépet gyártani, csak éppen nem lesz benne semmi újdonság, ami eddig ne létezett volna. De a legfőbb, hogy **nem érzésből született alkotással lesz dolgunk, hanem egy lélektelen gép intellektuális termékével.**

Ha az ember ezeket a termékeket nagyra értékeli, és ezekre hagyatkozik, akkor ezt nem tudom másnak tartani, mint egy értékválság jelének. Az MI és gyártmányai túlértékelésének veszélyével párhuzamosan az a veszély is fennáll, hogy így az értékválságba került személy lelki-szellemi lényé igazi, szellemi, kreatív táplálék nélkül marad. Megvan az a veszélye a mesterséges intelligencia művészi területre való belépésének, hogy hamarosan mesterséges festmények, videók és zenék árasztják el a világunkat – sőt ez máris megtörtént, de ez fokozódni fog –, és ezeket egyre többen fogják ajnározni. Pedig ezek csak a múltat idézik. Igazi művészek megélhetése válhat ezáltal nehezebbé. **Ha létre is hoznak majd kreatív művészek új verseket, zenéket, festményeket saját fáradoásaik, erőfeszítéseik és inspirációik révén, annak jelentős része jó eséllyel el fog veszni számunkra az MI által termelt műáradatban.** Ez is valós veszély. **Az igazi műalkotásokat háttérbe szorítják a robotszerűen gyártott, silány tömegtermékek.** Egy ideje egyébként már ez volt a trend MI nélkül is, most azonban az MI-vel beteljesedhet a folyamat.

Ha az ember ezeket a termékeket nagyra értékeli, és ezekre hagyatkozik, akkor ezt nem tudom másnak tartani, mint egy értékválság jelének. Az MI és gyártmányai túlértékelésének veszélyével párhuzamosan az a veszély is fennáll, hogy így az értékválságba került személy lelki-szellemi lényé igazi, szellemi, kreatív táplálék nélkül marad. Megvan az a veszélye a mesterséges intelligencia művészi területre való belépésének, hogy hamarosan mesterséges

mesterséges intelligencia művészi területre való belépésének, hogy hamarosan mesterséges festmények, videók és zenék árasztják el a világunkat – sőt ez máris megtörtént, de ez fokozódni fog –, és ezeket egyre többen fogják ajnározni. Pedig ezek csak a múltat idézik. Igazi művészek megélhetése válhat ezáltal nehezebbé. **Ha létre is hoznak majd kreatív művészek új verseket, zenéket, festményeket saját fáradozásaik, erőfeszítéseik és inspirációik révén, annak jelentős része jó eséllyel el fog veszni számunkra az MI által termelt műáradatban.** Ez is valós veszély. **Az igazi műalkotásokat háttérbe szorítják a robotszerűen gyártott, silány tömegtermékek.** Egy ideje egyébként már ez volt a trend MI nélkül is, most azonban az MI-vel beteljesedhet a folyamat.

A nagyrészt észrevétlenségbe taszított kreatív művek nagyon is értékesek lehetnek, mert olyat tartalmaznak, amely még soha nem létezett a Földön, és amit az emberiségnek érdemes volna megismernie, átéreznie. De így sok emberhez nem fog eljutni majd az új, az előrevivő, a haladó. Beleragadunk az MI által fenntartott múltidézésbe, hiszen a mesterséges intelligencia azzal, hogy naponta 1000-szer több képet, zenét állít elő, mint az emberek, a nagy számok törvénye alapján nagyobb lesz az esélye, hogy az új, kreatív alkotásokról tudomást sem szerzünk.

Mindez az egyébként is hanyatló kultúránk további hanyatlásához fog nagymértékben hozzájárulni. Kultúránkban vannak fejlődő elemek, mi magunk is fejlődőképeseek vagyunk, de ha most hirtelen csak a mesterséges intelligenciára vagy a jövőbeli, közel tőkélyre fejlesztett mesterséges intelligenciára hagyatkoznánk, akkor is csak a meglévőt „szajkóznánk”, szövegben, képen, zenében egyaránt. Semmi újat nem teremtenénk, csak a meglévőt kombinálnánk az MI-nek adott utasításokkal.

Az elevenségben, lélekből alkotott művészi alkotások általunk való pozitív értékelésének nem szabad elvesznie. Az MI korában külön figyelmet kell nekik szentelnünk! Fel kell ismernie minél több embernek, hogy annak nem sok értéke van, ha a halott alkotásokból ollóztatunk össze valami újat. Annak van nagy értéke, ha újat hozunk a világba. Ezt viszont csak élőlény, pontosabban öntudatos, érző, akaró emberi lény képes előhozni magából, mégpedig lelki-szellemi fejlődéssel, amely messze túlmutat az ember gondolati intelligenciájához kapcsolódó képességeken.

Forrás: MIDJOURNEY/FESTMÉNY VAN GOGH STÍLUSÁBAN

Biztos születnek majd – lélekmentesen – szép festmények, értékes zenei művek a mesterséges intelligencia által kreálva, de nem ez lesz a jellemző, és ezek sem fognak semmi új elemet hordozni. Így kap az MI minél elterjedtebb alkalmazásával a kultúra hanyatlása jelentős lökést. Ezt a negatív hatást csak az tudja valamennyire kiegyenlíteni, ha sokan rálátnak erre a helyzetre, és aktívan keresik majd az emberit, az újat, az előrevivőt (is), az intellektuális helyett az igazán élő lelkit és szellemit. Mert ha ezt nem tesszük, akkor a művészi jellegűt, az érzésszerűt, az emberit olyan súlyosan elhanyagoljuk, hogy szépen lassan egyre több alkotóművész parkolópályára kerül, és megélhetése kerül veszélybe.

Jelenleg válaszut előtt áll az emberiség. Lesz, aki szinte beleszerelmesedik az MI-be, érzelmileg is függővé válik tőle, és így csak a halottat, a gépit, a lélektelen használja; mások pedig az élő, az emberit, a lelkit, szellemit fogják inkább keresni, és az MI-t csak jóval kisebb mértékben vagy egyáltalán nem is veszik igénybe.

Minden csak akkor válik ártalmassá, negatív jellegűvé, ha nem arra használjuk, amire kellene, vagy nem úgy használjuk, ahogy emberi mivoltunknak megfelel. Azzal, hogy a robotizáció elérte intellektuális képességeink nyelvi kifejezésének utánpótlását, még sok tekintetben nem is rejt súlyos veszélyeket. Mondjuk egy iskolai órarend alapját esetleg el lehetne készíttetni egy erre képes mesterséges intelligenciával. De emberi lelkeknek szóló tanórai anyagot ne egy lélektelen MI-vel írassunk! A lelkeknek szánt vasárnapi prédikáció szövegének megírásához se a lélektelen MI-t hívjuk segítségül! Ahol eleven interakciókra, leleményre, találékonyságra, lelki-szellemi elmélyülésre van szükség, ott sem bíznám magam robotra, MI-re. Ráadásul az élet igen bonyolult. Ahol szinte csak intellektuális, gondolati képességeink használatára van szükség, ott is belejátszanak ebbe érzéseink és akarataink.

Ha túlzottan támaszkodni fogunk a mesterséges intelligenciára, akkor ezzel csak még jobban túlintellektualizáljuk a mindennapjainkat, amely a számítástechnika, informatika eszközei által már így is rettentően intellektualizált. Pont az a baja korunknak, hogy az emberi, az érzések, az együttérzés, segítőkészség, harmonikus együttműködés nem sok szerepet kap mindennapi életünkben, különösen munkáinkban. A számítógép használatán alapuló tevékenységek során túlságosan háttérbe szorul az emberi tényező, az érzések és az akarat. Túlságosan csak a gondolati jellegűre, a halottra bízunk magunkat. Ebben a túlintel-

lektualizált korban az információ körül forog minden. Az lett a lényeges, ami gondolható, gondolatilag felfogható, de ami érezhető és amit akarni kellene, az túlságosan kiszorul életünkéből. Ez persze annyiban szükséges, hogy így történjen, amennyiben gondolkodva kell megoldani feladatokat, de ha jobban ügyelnénk a teljesség megélésére, akkor az emberinek, az érzéseknek és a jóakaratnak is nagyobb szerepet juttatnánk.

Ha túlzottan támaszkodni fogunk a mesterséges intelligenciára, akkor ezzel csak még jobban túlintellektualizáljuk a mindennapjainkat, amely a számítástechnika, informatika eszközei által már így is rettentően intellektualizált. Pont az a baja korunknak, hogy az emberi, az érzések, az együttérzés, segítőkészség, harmonikus együttműködés nem sok szerepet kap mindennapi életünkben, különösen munkáinkban. A számítógép használatán alapuló tevékenységek során túlságosan háttérbe szorul az emberi tényező, az érzések és az akarat. Túlságosan csak a gondolati jellegűre, a halottra bízunk magunkat. Ebben a túlintellektualizált korban az információ körül forog minden. Az lett a lényeges, ami gondolható, gondolatilag felfogható, de ami érezhető és amit akarni kellene, az túlságosan kiszorul életünkéből. Ez persze annyiban szükséges, hogy így történjen, amennyiben gondolkodva kell megoldani feladatokat, de ha jobban ügyelnénk a teljesség megélésére, akkor az emberinek, az érzéseknek és a jóakaratnak is nagyobb szerepet juttatnánk.

Az ember nem egy halott gép, ami pusztán érzéketlenül végzi a számításokat, és köpi ki a szövegeket, képeket, zenéket. Az emberi lelkeket így is meglehetősen megnyomorítjuk a legtöbb iskolában a túlintellektualizált tananyaggal. Ehhez még számítógép sem kell. Elég, ha a tananyag emlékeztető, intellektuális befűrésének követelménye nehezedik a gyermekek lelkére. Az MI elterjedése és mindennapos használata sokkal intellektualizáltabbá teszi majd túlintellektualizált világunkat. Nem kétséges számomra, hogy ez megvalósulóban van. Gyermekeinket érdemes lesz minél jobban megkímélni tőle. Felnőttként aztán mindenki azt csinál, amit akar. Akkor már többet elviselünk, és felnőtté válva már felnőtté válásunkat sem akadályozza vagy nyomorítja meg a fej információkkal és lexikális tudással való tömése.

Az MI használata főleg ott válik veszélyessé, ahol az emberi érzéseknek kell főszerepet játszaniuk, és ez a művészi alkotások területe. A művész az alkotásait elsősorban az érzéseiből kell hogy létrehozza. Alkotásainak az ő gondolati felfogása, intellektuális beállítottsága ad némi

alapot, de egy festmény vagy zenemű nem attól szép, nem attól művészi, hogy van valamiféle gondolati megalapozottsága, hanem attól, hogy érzéseket, lelki jellegűt fejez ki. A műélvezet is főként érzésekben való életet jelent. Ha valaki csak intellektuálisan, gondolati szinten akarja érteni a műalkotásokat, az nem művésziileg érti, érzi az alkotásokat, hanem inkább tudományosan, és nagyon hidegen, érzéketlenül, lélektelenül.

Az MI használata főleg ott válik veszélyessé, ahol az emberi érzéseknek kell főszerepet játszaniuk, és ez a művészi alkotások területe. A művész az alkotásait elsősorban az érzéseiből kell hogy létrehozza. Alkotásainak az ő gondolati felfogása, intellektuális beállítottsága ad némi alapot, de egy festmény vagy zenemű nem attól szép, nem attól művészi, hogy van valamiféle gondolati megalapozottsága, hanem attól, hogy érzéseket, lelki jellegűt fejez ki. A műélvezet is főként érzésekben való életet jelent. Ha valaki csak intellektuálisan, gondolati szinten akarja érteni a műalkotásokat, az nem művésziileg érti, érzi az alkotásokat, hanem inkább tudományosan, és nagyon hidegen, érzéketlenül, lélektelenül.

A mesterséges intelligencia segítségével „futószalagon” gyártott szövegek, zenék, festmények, képek, videók voltaképpen abból építkeznek, ami az emberből intellektuálisan került a műalkotásokba, vagy amit intellektuálisan fogunk fel belőlük. A festésnek, zeneszerzésnek is vannak olyan alapjai, amelyeket gondolatilag lehet felfogni, megalapozni. Kétségtelen, hogy ezek is hozzátartoznak. Ismerni kell a festés technikáját, a zene esetén a hangnemeket, a hangközök hatásait stb. Ez zömmel mind intellektuális elem. Amennyiben intellektuálisan érteni is kell azt, amit a művész alkotása közben tesz, annyiban ez a gép, az MI által elég jól leutánozható. A mesterséges intelligencia művészeti területeken való alkalmazásával ez az intellektuális, gondolati szint kerül leképzésre, egyre tökéletesebben. Így születhetnek a szövegeket automatikusan gyártó, érzésektől mentes versek, akár rímese is. Így születhetnek a képi elemek vegyítési technikájával, de teljesen érzéketlenül, ihlet nélkül festmények, képek és videók, valamint így születhetnek naponta ezer és tízezer számra olyan zenék, amelyek gyártásakor minden emberi érzés és inspiráció nélkülözve van.

Mivel a mesterséges intelligencia által robotüzemben, intellektuális alapon születnek az akár művészetinek is nevezett alkotások, ezért bizonyos értelemben becsapódhatunk. Hiszen az MI érzéseket nem képes leképzeni, csak gondolható tartalmakat, illetve ami intellektuálisan

fogható fel. Becsapjuk magunkat, ha azt hisszük, hogy ez az emberihez hasonló. Ez nem emberi, ez csak az emberi felszíne. Hiszen nem eleven lélekből, nem érzésből, nem inspirációból születnek az MI „gyártmányai”, hanem az élettelen gondolati tevékenység gépi vagy szoftveres leképzéseiként. Persze szubjektíven kivetíthetjük érzéseinket az MI „műalkotásaira”, zenei remixeire, állítólagos költeményeire, mintha az azt fejeznék ki, amit mi érzünk. De az nem fejez ki semmi érzelmi jellegűt, hiszen nincs érzéstartalma, csak utánoz valami emberit. Nincs mögötte senki, aki érzésből alkotta volna meg. Legfeljebb mi hisszük, hogy bizonyos érzéseket fejez ki – és így csapjuk be magunkat.

Lélekkel teli és igazán szellemi alkotást ne várjunk az MI-től. Csak az emberit képes intellektuálisan majmolni, semmi másra nem képes.

Az automatizáció ellenpontja a tudatosság növelése, a bizalmatlanság ellenpontja a bizalom erősítése.

Azt hiszem, aki kicsit is nyitott szemmel, érzésekkel jár-kel a világban, észleli, hogy egyre tudatosabbak, öntudatosabbak vagyunk. Szinte mindnyájunknak megvan a maga véleménye különféle kérdésekről, és ehhez eléggé ragaszkodunk. A tudatosság jele az is, hogy egyre többünk szeretné maga eldönteni, hogy minek veti alá magát, és minek nem. Sokkal inkább szeretnénk előre tudni, mint régebben, hogy a gyógyszerek, oltóanyagok, tápanyagok milyen hatást gyakorolhatnak ránk, ha szervezetünkbe jutnak. Szeretnénk mindenben mi dönteni, mi választani, tudatosan, felelősséget vállalva. Egyre jobban tájékozódunk, ismerteket gyűjtünk, hogy tudatosabban hozzassunk döntéseket. Ez még 100 éve is közel sem volt ennyire jellemző az emberre. Emberi tudatunk tehát fejlődik. Egyre tudatosabbak vagyunk.

Igen ám, csak hogy itt meg is lehet akadni az előrehaladásban. A külső materiális-informatikai fejlődésből épp olyan találmányok születnek – és ilyenek az MI különféle „kéességei” is –, amelyek pont arra készítetnek, hogy ne mi döntsünk, ne használjuk a tudatosságunkat, inkább hagyatkozzunk tompán a halott, érzéketlen gépekre, a mesterséges intelligencia robotgyártással születő termékeire. A modern materiális technológiára hagyatkozás nagymértékben tudatosságunk használata ellen hat. Egy ellenpontját képezi annak. Ez persze nem baj – amennyiben tudatos fejlődésünk emiatt nem akad el, sőt ha még több tudati erő fordítunk tudatosságunk fennmaradására, további erősítésére. **Nem szabad annyira kényelmessé válnunk, hogy a gon-**

dolati erőfeszítéseket az MI használata által meg akarjuk spórolni. Ha megspóroljuk, saját lelki-szellemi fejlődésünknek fogunk ártani. Nem szabad sokra tartani az MI „műalkotásait” sem. Technikailag kétségtelenül elismerésreméltó, hogy ma már itt tart a materialista-intellektualista technológia. Sokan csodálatra méltónak is tartják, hogy mire képes, de nem hagyhatjuk, hogy józan ítélőképességünket mindez háttérbe szorítsa. Látni kell, hogy az MI előnyei mellett vannak veszélyek, kockázatok is, és ezeket egyre tudatosabb döntésekkel kell kezelnünk. Nem hagyhatjuk, hogy az emberit háttérbe szorítsa a gép, az MI. **Amennyire a gép, az MI előretör, olyan mértékben szükséges az emberit, a lelki és szellemi jellegűt erősíteni az életünkben. Nem hagyhatjuk, hogy az eleven érzésszerűt, a lélekkel telít elnyomja az élettelen, lélektelen gépi-informatikai technológia. De e veszélyek tudatában arra bátorítok mindenkit, hogy nyugodtan használja, ha szeretné. Ha bölcsen használjuk, ez sem fog ártani nekünk.**

Igen ám, csak hogy itt meg is lehet akadni az előrehaladásban. A külső materiális-informatikai fejlődésből épp olyan találmányok születnek – és ilyenek az MI különféle „képességei” is –, amelyek pont arra készítetnek, hogy ne mi döntsünk, ne használjuk a tudatosságunkat, inkább hagyatkozzunk tompán a halott, érzéketlen gépekre, a mesterséges intelligencia robotgyártással születő termékeire. A modern materiális technológiára hagyatkozás nagymértékben tudatosságunk használata ellen hat. Egy ellenpontját képezi annak. Ez persze nem baj – amennyiben tudatos fejlődésünk emiatt nem akad el, sőt ha még több tudati erőt fordítunk tudatosságunk fennmaradására, további erősítésére. **Nem szabad annyira kényelmessé válnunk, hogy a gondolati erőfeszítéseket az MI használata által meg akarjuk spórolni.** Ha megspóroljuk, saját lelki-szellemi fejlődésünknek fogunk ártani. Nem szabad sokra tartani az MI „műalkotásait” sem. Technikailag kétségtelenül elismerésreméltó, hogy ma már itt tart a materialista-intellektualista technológia. Sokan csodálatra méltónak is tartják, hogy mire képes, de nem hagyhatjuk, hogy józan ítélőképességünket mindez háttérbe szorítsa. Látni kell, hogy az MI előnyei mellett vannak veszélyek, kockázatok is, és ezeket egyre tudatosabb döntésekkel kell kezelnünk. Nem hagyhatjuk, hogy az emberit háttérbe szorítsa a gép, az MI. **Amennyire a gép, az MI előretör, olyan mértékben szükséges az emberit, a lelki és szellemi jellegűt erősíteni az életünkben. Nem hagyhatjuk, hogy az eleven érzésszerűt, a lélekkel telít elnyomja az élettelen, lélektelen gépi-informatikai technológia. De e veszélyek tudatában arra bátorítok mindenkit, hogy nyugodtan használja, ha szeretné. Ha**

bölcsen használjuk, ez sem fog ártani nekünk.

Kétségtelen, hogy az MI további fejlődésével egyre nehezebb lesz eligazodni a valóságban is. Aki a józan ítélőképességét, a kritikai gondolkodását nem alkalmazza az MI által legyártott „termékekre” is, az könnyen tévedésekbe fog esni. A 2020-ban berobbant járvány idején még csak a hírek és álhírek megkülönböztetése által trenírozhattuk tudatos ítélőképességünket.

Az MI-vel már olyan hamis videókat lehet majd gyártani, amelyek teljesen igaziaknak fognak tűnni. Politikus fog beszélni a saját hangján az ilyen videóban, úgy mozog a szája, mintha valóban ő mondaná azt, amit soha nem mondana. Így születnek a jövő hamis tartalmai, és ezek hazug voltát sokkal nehezebb lesz észrevenni, bizonyítani, mint eddig bármi mást. Van tehát ilyen veszélye a modern technológiai fejlődésnek, ami persze nem ok arra, hogy félredobjuk. A kést is lehet rosszra használni, nemcsak az MI-t. Ez nem ok arra, hogy betiltsuk a kés vagy az MI használatát. Szabad, lehet használni az MI-t is, csak tudatosan, bölcsen, ez a lényeg.

Ha ez a videós technológia kiforrja magát és elterjed, bárki tud majd készíteni kompromittáló képeket, videókat a közeli és távoli ismerőséről az interneten található képek, videók felhasználásával. Akár pornófilm szereplőjeként is be lehet mutatni a szörnyen utált szomszédot. Nagyon élethű videók készíthetők így, és pusztán a videó alapján nem tudjuk majd eldönteni, hogy ez most igazi felvétel vagy hamisítvány. A hamis videókkal emberi kapcsolatokat lehet kikezdeni, esetleg teljesen tönkretenni. Lehet, hogy valaki csak szórakozásból csinál majd kompromittáló szexvideót az egyik közeli ismerőséről, és az ismerős párja a hamis videó miatt fog elválni az ismeróstől, mert azt hiszi, hogy amit a videóban lát, az tényleg megtörtént.

Az MI videós használatával tehát a bizonytalanság, a kételkedés újabb szintje jelenik meg az emberiség életében. Egyre több minden kerül majd elénk, amiről nem tudjuk, hogy valós-e, vagy átverés. Nem is nagyon tudjuk majd a videó minősége alapján eldönteni. Az embernek sokkal inkább résen kell lennie, mint jelenleg. Akiben sok a rosszindulat, a gyanakvás, az könnyen valósnak fogja hinni a rossz fényben feltüntetett, hazug videókat. Ez kezdődött el 2020-ban, inkább csak a hamis információk szintjén, hamis képek és meghamisított videók gyártása nélkül. Mindenféle hamis állítást be lehet tenni egy videóba vagy cikkbe, aminek nincs vagy csak részben van köze a valósághoz. Akinek kevés a bizalma ismerősei vagy csak bizonyos politikusok, döntéshozók iránt, az a hamis információkat éppúgy szívesen valósnak veszi ismerőseire vagy a döntéshozókra vonatkozóan, mint majd az őket besározó videós tar

talmakat is. Minden eddiginél alaposabban utána kell majd járnunk az igazságnak, különben sok tekintetben az eddiginél is könnyebben át leszünk verve.

Az MI videós használatával tehát a bizonytalanság, a kételkedés újabb szintje jelenik meg az emberiség életében. Egyre több minden kerül majd elénk, amiről nem tudjuk, hogy valós-e, vagy átverés. Nem is nagyon tudjuk majd a videó minősége alapján eldönteni. Az embernek sokkal inkább résen kell lennie, mint jelenleg. Akiben sok a rosszindulat, a gyanakvás, az könnyen valósnak fogja hinni a rossz fényben feltüntető, hazug videókat. Ez kezdődött el 2020-ban, inkább csak a hamis információk szintjén, hamis képek és meghamisított videók gyártása nélkül. Mindenféle hamis állítást be lehet tenni egy videóba vagy cikkbe, aminek nincs vagy csak részben van köze a valósághoz. Akinek kevés a bizalma ismerősei vagy csak bizonyos politikusok, döntéshozók iránt, az a hamis információkat éppúgy szívesen valósnak veszi ismerőseire vagy a döntéshozókra vonatkozóan, mint majd az őket besározó videós tartalmakat is. Minden eddiginél alaposabban utána kell majd járnunk az igazságnak, különben sok tekintetben az eddiginél is könnyebben át leszünk verve.

Hogy emberi méltóságunk, emberségünk szintje ne csökkenjen, tudatosan növelni kell jóindulatunkat embertársaink iránt. Ezzel kompenzálni lehet bizonyos negatív hatásokat. Ma még gyakorta másokat hibáztatunk. Sokan sportot is űznek ebből. A jóságot, a pozitívát, az emberit is jobban meg kell majd látnunk másokban, mint eddig, tudatosan kell erre is törekednünk, különben a rosszindulattal vagy a szórakozásból készített álhíreknek, álvideóknak sorozatosan be fogunk dőlni, és még inkább betemet minket saját rosszindulatunk és bizalmatlanságunk embertársaink iránt.

Antropozófusként meggyőződése, hogy **az így kialakuló helyzetnek értelme is van**. Emberi életünk soha nem szólt másról, mint a fejlődésről, a lelki és szellemi előrehaladásról. **Most a megkülönböztető-képességünk fejlesztése kerül egyre inkább előtérbe**. Ellenoldalt képviselve ebben segítenek a hamis tartalmak – amennyiben sikerül hamis voltukat meglátni. A hamis tartalmak az internet segítségével 2020 óta különösen nagy népszerűségegre tettek szert. Ez fog további szintet lépni a hamis videók tömeges megjelenésével. Néhány ilyen megnézve már abban is kételkedni fogunk, amiben eddig soha nem kételkedtünk volna. 2020 óta a kételkedés, a bizalmatlanság világa jött el, amely majd a hamis videók tömkelegével fog kitel-

jesedni – ha hagyjuk magunkat! Ennek nem feltétlenül kell így történnie. **E lehetőségnek az a magasabb értelme, hogy egyrészt az igaz és a hamis megkülönböztetésében fejlődjünk, másrészt hogy tudatosan erősítsük embertársaink iránti bizalmunkat.**

E modern világban ugyan sokan és gyakran tévedésbe esnek, főleg eleinte, de ennek lehetősége nélkül alig volna esélyünk a józan ítélőképességünket, az igazság megtalálását illetően magasabb szintre lépni. **Több lélektelen termékkel, több hazugsággal, tévedéssel, csúffal kell találkozunk, hogy a lelki, az igaz és szép keresésére jobban vágyjunk. Felfogásom szerint az isteni világrend így viszi előre fejlődésünket. A materialista-intellektualista technológiák alkalmazásával az kezd elhatalmasodni, ami nem emberi. Az isteni gondviselés ezt hagyja most ránk szabadulni. Miért? Azért, hogy ezáltal ösztönözze emberségünk erősödését, és hogy az emberi jellegűt ennek hatására erősítsük tudatosan.**

Miként a járó tanuló kisgyermek eleinte gyakran földre huppan, szellemileg még mi is igencsak gyerekcipőben járunk az igazság útján. Pedig az igazság útján járni az egyik fő rendeltetésünk. A mostani technológiai fejlődés velejárói közvetve, ellenpontként legfőképpen ezt segítik elő.

Az MI és a gépek világa önmagában nem gonoszság, inkább lehetőség számunkra. Általuk még erősebben szükségét kell majd érezzük annak, hogy az igazságra, a valóságban maradásra, tudatosságra törekedjünk. Nem szabad hagynunk, hogy az egymás iránti bizalmat tovább rombolja majd a hamis tartalmak tömeges megjelenése, illetve a nézeteltérések. Sőt, kifejezetten emiatt kell még jobban törekedni a bizalom növelésére, átérésére, amelyet legalább a lelkünk mélyén be is látunk.

A világ valójában egy hatalmas lehetőség arra, hogy megismerjük önmagunkat

Molnár Blanka interjúja Illés Zoltánnal

Fotók: VÍRVAŞ DÓRA

Nagy felelősségünk, hogy mit kezdünk a minket körülvevő jelekkel” – vallja Illés Zoltán, az Óbudai Waldorf Iskola magyartanára, a kommunikáció-epocha megalkotója. A mémek értelméről, a hírek kritikus értelmezéséről, tapasztalati tanulásról, a nyelvtan fontosságáról, a kézfogás online tanításáról és sok más izgalmas kérdésről olvashattok a vele készült interjúban, tartsatok velünk! Az interjút kidolgozta: Baranyai Ádám, kérdezett: Molnár Blanka, feldolgozta: Görcz Gergely

Elsőként, ha egy kis bemutatkozást kérhetnék: te mikor, és hogy kerültél Waldorfba?

Tizenhat évvel ezelőtt, 2007-ben kerültem a Waldorf körébe, akkor, amikor az életemben történt egy jelentős változás. Akkor a tulajdonképpeni szülővárosom (valójában „csak” itt nevelkedtem), Nyíregyháza volt az a hely, ahol a Waldorf-iskola éppen keresett egy pozícióra valakit, és az egyik barátom, aki ott dolgozott már évek óta, szólt, hogy de hát Zoli, gyere. Így beadtam a jelentkezésemet és felvettek. Előtte dolgoztam egy állami iskolában, egy nagyon pici faluban öt évig, tehát a hatodik, munkával töltött évem már Waldorfban volt. Nagyon hamar kiderült számomra, hogy nekem ez a valódi közegem, ha az oktatásról, a pedagógiáról van szó. Annak ellenére, hogy korábban nem tudtam sokat arról, hogy mi is az a Waldorf, egy csomó olyan dolgot alkalmaztam ösztönösen, ami ide mutat, ami úgy mond „waldorfos”.

Ott, Nyíregyházán még nem foglalkoztam tananyag szintjén ezzel a dologgal, hogy kommunikáció. Igyekeztem ugyan megfelelni bizonyos dolgoknak, amiket más, nagyobb iskolákban dolgozó kollégáktól szakmai pluszképzéseken tanultam, de az már akkor feltűnt, hogy nyelvtannal sok iskolában csak érintőlegesen foglalkoznak, az így kimarad. Nincs hangsúly azon, hogy a nyelvtan milyen fontos szerepet játszik az életünkben. Hallottam bizony sok gyerektől is, hogy az érettségi évéig nem volt nyelvtanórájuk. Akkor ott megkapták a húsz érettségi tételt, hogy ezeket kéne megtanulni, de az nekik idegen volt. Nekem viszont nagyon-nagyon fontos ez a kérdéskör. Amikor a nyíregyházi iskolából ide kerültem Óbudára (ennek most van tíz éve), akkor az itteni közeg hívta elő ezt a dolgot bennem, hogy ezzel jó lenne alaposabban is foglalkozni. Voltak konkrét kérdések gyerekektől, hogy „Miért nincs nyelvtan epocha? Minden magyar epocha irodalommal foglalkozik.” Erre mondtam, hogy igen, tényleg így van. Aztán egy picit elkezdtem utánakérdezni, hogy van-e erre lehetőség, hogy alkossak egy nyelvtan-epochát, mire egy nagyobb tapasztalatú, magyar szakos kolléga azt mondta, nyugodtan próbáljam ki, hisz azt csinálom, amit akarok. Úgy érte, hogy kellő

szabadságot ad a Waldorf-iskolákban dolgozó pedagógusoknak az, hogy nem kell pöccre azt csinálni, ami le van írva a tantervben, hanem az csak egy keretet ad, és lehet gyökeresen mást is csinálni – persze, nyilván vannak sarokpontok, például, hogy tizenegyedikben kikerülhetetlen a Parzival – lehet, hogy nincs is több. Az, hogy a többi évfolyamon egy epocha milyen anyaggal foglalkozik, az nagyon sokszor annak a függvénye, hogy az adott tanár szerint mi fontos az adott korosztály számára. Idővel, másfél évtized alatt bennem is kialakultak ezek, megvan már egészen szépen az, hogy milyen epochákat tartok kilencedikben, tizedikben, tizenegy-, vagy tizenkettedikben. Persze, volt már olyan, hogy felrúgtam én is a saját, jól bejáratott dolgaimat – olykor belső, olykor külső indokok miatt. Volt, hogy bennem volt indíttatás, hogy na, ezt az epochát ennek az osztálynak biztos nem, hanem mást.

Tehát ennek a kommunikáció epochának az egyik, vagy inkább fő indíttatója a nyelvtan kérdésköre volt?

Ami fontossá tette ezt a számomra, az az, hogy ez egy olyan témakör, ami egyrészt nagyon interaktív órákra ad lehetőséget, nagyon sokfajta tevékenységet lehet végezni a tananyag mentén, másrészt ez egy olyan témakör, amiből nem lehet két egyforma epochát tartani. Pontosan azért, mert annyira gyorsan és rohamosan változik a körülöttünk lévő világ, hogy nekünk nagy felelősségünk az, mit kezdünk a minket körülvevő jelekkel. Ezután minden oda mutatott, hogy ezzel foglalkozni pont tizedikben alkalmas.

Tudsz néhány példát mondani, hogy milyen témákkal foglalkoztok?

Persze. Volt már rá egyszer alkalmam, hogy négyhetesre csináljam ezt az epochát, az volt eddig a legjobb, nagyon sok minden belefért. De volt olyan is, hogy csak nyolc nap jutott rá, az nagyon rossz volt. Igyekszem azért egyes dolgokra súlypontokat helyezni, például, hogy muszáj azzal elkezdni az epochát, hogy tisztázzuk, mi is az, hogy jel. Mert a jelekkel foglalkozunk egész életünkben. Tehát, ha kapsz egy jelet, akkor arra valamit reagálsz. Ez nemcsak az ember szellemi meg kulturális síkján van, hanem ösztönszinten és biológiai szinten is. Az egész életünket végigkísérik a jelek, ezeket pedig meg kell próbálni valamilyen formában értenünk, hogy egyáltalán mi dolgunk van ezekkel. Az például nagyon-nagyon megindítja a gyerekek fantáziáját, hogy egyáltalán miféle típusai vannak a jeleknek, és hogy hogyan kell ezeket olvasni, mit jelentenek, önmagán túl mire tud még utalni egy dolog, amire jelként te-

kintünk? Van, hogy ezt egy nap alatt letudjuk, de van, hogy három napba is beletelik, mert annyira belemennek, annyira mélyen behúzódnak ebbe. Magát a kommunikációs folyamatot is nagyon szeretjük megnézni. Tehát az alapoktól kezdünk. Utána van arra lehetőségünk, hogy elkezdjük kicsit jobban kibontani a személyközi kommunikációnak a kérdéskörét, aztán pedig, ha belefér az adott évfolyamon az epochába, akkor mindenképpen szeretem kibővíteni ezt az anyagrészt a tömegkommunikáció irányába is. A tömegkommunikáció kulcskérdés napjainkban. A legjobb az lenne, ha minden évben lehetne valami nyelvtan epocha, és akkor ezt így külön tudnám választani, hogy na, most ez személyközi-, most ez tömegkommunikáció. De hát ez van, nem tudok más olyan epochát, ahova be lehet ezt „szuszakolni”, a nyelvtan-témakört – szakórába esetleg.

A tömegkommunikáció kapcsán foglalkoztok azzal a kérdéssel, hogy hogyan lehet megtanulni kritikusan értelmezni a híreket?

Igen, ez nagyon fontos. El kell mondanom itt, hogy minden egyes évben szoktam a gyerekeknek adni egy olyan feladatot, ami egy nagyon koncentrált jelenlétet igényel. Ez az a feladat, hogy megkérem őket, hogy vezessenek blogot. Az epocha ideje alatt minden egyes nap el kell készíteniük egy blogbejegyzést, tehát, ha tizenöt napos az epocha, akkor az tizenöt blogbejegyzés, és ő azzal le is tudta az epochazáró dolgozatot. Merthogy, a blogbejegyzést úgy kérem tőlük, hogy bár az akármiről szólhat, de megközelítését tekintve három tartalmi elemnek mindenképpen lennie kell benne. Ez egyébként embertanilag is, tehát az ő életkori sajátosságainak megfelelően is nagyon fontos, hogy ezt a feladatot így dolgozzák fel. Olyan dolgokról kell beszámolniuk az adott napi blogbejegyzésben, ami velük történt aznap. Tehát le kell írniuk, hogy „ma ez történt velem”, akár hosszabban, akár rövidebben, ezt diákja válogatja, hogy ki milyen bőven beszél az adott dolgokról, meg egyáltalán mit bíz rám. Ehhez már előzetesen meg kell teremteni azt a bizalmat a gyerekek irányába/irányából, hogy tényleg tudhassák azt, hogy az ő blogjukat nem olvassa más, csak én, nem kerül ki a kezeim közül. Olyan már volt, hogy valakinek valamelyik blogbejegyzése annyira jól sikerült, hogy megkérdeztem, megmutathatom-e mondjuk az osztálykísérőjének, mentortanárának, és akkor vagy azt mondta, hogy igen, vagy azt mondta, hogy nem. Tehát van egy ilyen tartalmi elem. Ez egy nagyon tizedikes dolog, hogy azzal foglalkozom, mi van velem, elemzem magamat. De ez egy ilyen befordulásra alkalmas adó dolog, és hogyha megállnék itt a feladattal, hogy akkor ennek kell benne lennie, akkor túlságosan felerősíteném azt, hogy ők ebben az állapotban vannak.

Viszont nekem nem ez a feladatom, hogy őket ebben az állapotban tartsam és erősítsem ebben őket, hogy igen, milyen jó „elszontyolodni” ott a saját kis magánéleti szarságainkban, s ezért az a második része a feladatnak, hogy egy olyan dologról is írniuk kell, ami a környezetükben történt, és arra is reflektálniuk kell, akár az osztálytárrsal, akár anyuval-apuval történt, elmesélni a blogbejegyzésben. Azt, hogy hogyan mesélünk el egy ilyet, azt már kilencedikben igyekszem nekik megtanítani az anekdotákkal.

A harmadik réteg, a harmadik hagymahéj pedig az, hogy kell választaniuk egy aznapi hírt. Ennek a forrása lehet tévé, rádió, újság, internet, bármi. Nagyon fontos utánajárniuk, hogy tényleg aznapi a hír, nem olyan, ami évente egyszer felmerül, és futja az újabb köröket az interneten, hanem tényleg most történt valami aktuális dolog, és akkor arra is reflektálniuk kell, hogy arról mi a véleményük. És ez, hogy ezt a három réteget kérem tőlük minden nap, hogy ezt járják be, ez nagyon sokat segít az ő megérkezésükben, hogy az ő tizedikességükből minél egészségesebb formában ki tudjanak lépni majd a következő tanévben. Illetve, nagyon fontos az azt követő epochák témája szempontjából is, hogy így rá tudnak nézni a valóságra.

Meg kell itt említenem még, hogy az egyik évben én magam is vállalkoztam a feladatra, hogy elkészítem ezt a napi szintű blogbejegyzést (a gyerekektől jött az ötlet, mit ötlet, szinte követelés, hogy hát „Zoli, de ha nekünk ilyen hülyeséget kell csinálni, mint a blogírás, akkor légy szíves mán te is csináljad velünk együtt!” – én meg belementem, úgy kellett nekem, megfőztem magamnak, meg is kell enni ezt a feladatot valahogy...), de végül a rengeteg egyéb tennivalóm mellett nem tudtam napról napra vezetni a blogot, viszont átfogó módon minden olyan dolgot elmeséltem benne, ami abban az évben az adott epochán történt velünk. Aztán egy covid-os évben újra megkísértem az epocha végigkövetését, több-kevesebb sikerrel. És az a helyzet, hogy a mai napig vissza-visszanyúlók ezekhez a blogbejegyzésekhez, ugyanis rengeteg olyan tanulságot őriznek, amikből évről évre én magam is táplálkozni tudok.

Szokratok beszélni olyan kérdésekről, hogy mi alapján tudják eldönteni, valós-e egy adott hír vagy sem?

Volt már olyanra példa, s az az osztály nagyon szerencsés volt, hogy el tudtam hívni egy médiaszakembert az epocha néhány napjára, aki konkrét példákkal szemléltetve mutatta be nekik végig azt, hogy mi az, aminek hinni szabad, illetve érdemes. És hogy a legfontosabb dolgok egyike itt az, hogy kiépítsük bennük azt a dolgot (egyébként azt veszem észre, hogy

bennük van ez az igény), hogy mindent, ami érkezik feléjük, azt kellő forráskritikával kezeljék. Tehát, hogy az nem egy felelős jelenlét a valóságban, a világunkban, ha mindent kontroll, vagy legalábbis kérdőjel nélkül magunkba engedünk. Ezt ők is tudják, látják környezetükön, hogy hú, a szomszéd Feri bácsi mennyi baromságot beszél. Érzékelik, hallják a villamoson beszélgető embereknek a mondatain keresztül, hogy itt nagyon sok dolgunk van azzal kapcsolatban, hogy hogyan értelmezzük a minket körülvevő világot. És mivel nem tudunk első kézből mindenről információkat, tapasztalatokat szerezni a minket körülvevő világgal kapcsolatban, nagyon sok esetben arra kell hagyatkoznunk, amit másoktól, közvetve kapunk. Ez a közvetettség ebben az életkorban még értheti őket úgy, hogy teljesen nyitottak, kritikamentesen befogadnak mindent, mert „olvastam az interneten”. Erre szoktam nekik felelegetni azt a régi poént, hogy soha ne hidd el kritika nélkül, hogy ami az interneten olvasható, az igaz, és ezt már Petőfi Sándor is megmondta. Ez a mém annyira abszurd, hogy rendszerint betalál nekik, hogy igen, nem lehet kritika nélkül befogadni mindent. Azt meg tudjuk vizsgálni közösen, ha különböző sajtótermékeket megnézünk, hogy mennyire hisznek annak a dolognak, amit mondjuk az egyik újságban olvasnak, vagy a másik tévéműsorban látnak-hallanak, satöbbi. Én ezt egyébként rendszerint szabadjára engedem, hogy bennük az egyes sajtótermékekben megjelenő, különböző írásokkal kapcsolatban milyen érzések keletkeznek, nem befolyásolhatom direkt módon ezeket a keletkező érzéseket. A legtöbb gyerekekben viszont szerencsére azért van egy alapvető érzék arra, hogy feltűnik nekik az, ha valaki hazudni akar. Mert sajnos a világ, amióta az úgynevezett „alternatív valóság”, meg fake news világában élünk, azóta ennek nagyon gazdag táptalajt szolgáltat – pont azért, mert nagyon sok ember viszont nem él ezzel a forráskritikával. Akkor meg szoktuk csinálni azt, hogy reggel bemegyek az újságoshoz, vagy a boltba, megveszem az összes aznapi újságot, beviszem nekik, és leülünk megnézni, hogy jó, keressük meg ugyanazt a hírt, hogy ez hogy írja le, az hogy foglalkozik vele, ez nem is foglalkozik vele, miért nem foglalkozik vele – s ebből következtetéseket tudnak levonni: az egyik sajtótermék ilyen, a másik meg olyan. Előfordult már, hogy jól meg tudtuk valósítani ezt a feladatot, és akkor ők maguk is jutnak olyan következtetésekre, hogy mi az, aminek lehet hinni, hogy melyik sajtóorgánom, melyik megfogalmazásmód. Nekik nagyon hamar lejön az, hogyha valaki megvezetni akarja őket, és nem tájékoztatni.

Pont ezt akartam kérdezni, hogy erre milyen gyakorlati tanácsot tudsz adni? Nehéz megmondani, hogy az ember hol tájékozódjon, vagy hogy mi alapján tudja eldönteni, hogy egy információ megbízható-e, vagy sem, nincs erre egy kész recept. Tehát akkor őket próbálad rávezetni, hogy ezt érzékeljék.

Igen, rá tudok mutatni jelenségekre, hogy például hogyan működik a gyakorlatban az, amikor egy újságíró csúsztatással él, vagy hatásvadász címeket ad – ezeknek a buktatóira rá lehet nyitni a szemüket. Ezzel segíthetünk abban, hogy kialakuljon a diákokban egyfajta ösztönösség, hogyha valami gyanússá válik a megfogalmazásban, akkor legalább megnézi egy másik forrásban is. Úgyhogy azt is meg tudom nekik mutatni, hogy nézd meg, ennek a forrása ez, annak meg az. Hogyha körbeihivatkoznak egymásra, és nem találni máshol ugyanarra a hírre való hivatkozást, akkor az a hír valószínűleg nem is igaz. Tele vagyunk ilyenekkel. Annak idején, amikor mi voltunk kamaszok, ezek a „brit tudósok” jellegű hírek voltak ilyenek, a tudomány világából. Ma már nem tudják a gyerekek feltétlenül mik azok a brit tudósokról szóló hírek, ami nem is baj, de találkoznak másokkal, amik viszont arra épülnek, hogy „hú, de érdekes”. Aztán a másik fontos feladat: rávezetni őket arra, hogy hol a határ a tény és a vélemény között. Tehát amikor valaki újságíróként, vagy legalábbis olyan pozícióban, mint az újságírók, mondjuk valami hírről vagy eseményről közöl egy beszámolót, akkor azt megvizsgáljuk együtt, s ezen a szövegvizsgálaton keresztül igyekszem megtanítani nekik, hogy hol vannak azok a jelek, amikről rá lehet arra jönni, hogy az még egy független tényközlés, és hol jön az, hogy már a véleményét is beleteszi. Ezek között a különböző műfajú írások között, amikben a tény és a vélemény váltakozik, vagy kisebb-nagyobb mértékben jelen van – ezek között azért igyekszem nekik olyan fogódzókat adni, hogy például a hír az olyan, hogy abban nem lehet vélemény. Ha olyan hírt olvasol, amiben már magadtól is tetten éred a véleményt, akkor abban biztos lehetsz, hogy az az újságíró csúsztat valamiért, mert őneki nem a tájékoztatás a célja, hanem valami más – a befolyásolás. És erre ők maguk szokták felhozni azt, hogy tényleg, mint amikor megyünk a nagyihoz és nézi az M1-et, a Dunát, vagy hallgatja a Kossuthot, s amik ott elhangzanak, na azok ilyenek. És akkor mondom: oké, örülök, hogy nem én mondom ki ezeket, de látjátok, hogy mi van. Itt jön az a sikamlós-ingoványos talaj, hogy mennyire lehet aktuálpolitikával foglalkozni az iskolában – erre egyébként volna igényük a gyerekeknek. Mert nagyon sokszor van az, hogy nem tudják, kinek higgyenek. Ez egy mellékszál ugyan a témánk, az epocha szempontjából, viszont nagyon fontos mellékszál.

Szóval ha ők ilyen kérdéseket behoznak az órára, akkor foglalkoztok vele.

Mindenképpen. Igazából nem az van, hogyha ők behozzák, foglalkozunk vele, hanem általánosságban véve muszáj foglalkozni ezzel, hogy tudjanak különbséget tenni a tény és a vélemény között, legyen bennük egy igény arra, hogy ha megismerik a világot a különböző forrásokból érkező jeleken keresztül, akkor ne azt a módszert kövessék, hogy csont nélkül elfogadom az ő véleményét, világképét, vagy a másikat, hanem, hogy megnézem ezt is, azt is, amazt is, és hagyom, hogy kialakuljon bennem egy saját vélemény. És hogyha valahol hatásvadász módon fogalmaznak, akkor afelé alakuljon ki bennem egy ösztönös védekezés, hogy nem fogom elhinni feltétel és utánanézés nélkül, amit az mond. És igen, akkor itt jön megint az, hogy a tény és a vélemény, illetve a közszolgálati, meg a bulvár közti különbségek mik is – ez nagyon fontos, hogy ezekről a témakörökről tudjanak valamit. Vagyis, ne csak random valamit, hanem fontos fogódzókat.

És akkor ebbe a kérdéskörbe érkezik a ChatGPT is, mint új tájékozási forrás...

Az még nem volt témakövetelmény, még nagyon friss. Ez egy olyan témakör, amivel kapcsolatban nekem is képeznem kell még magam, hogy egyáltalán mi ez, mert nem tudom. Olvasni olvastam róla, de most így nem is a ChatGPT jut eszembe, ha ezt meghallom, chat, hanem az üzenetküldő alkalmazások, felületek. Ha egy kicsit visszamegyek a személyközi kommunikáció irányába, akkor fontos, hogy nagyon sokat kell foglalkoznunk azokkal a dolgokkal, amik a nonverbális jelek szintjén jelennek meg. Valahogy megmutatni nekik azt, hogy ha valakivel chatelnek, az sokkal inkább előszó, mint írásos beszéd. Annak ellenére, hogy írásjelekből áll. Foglalkozunk az emojiakkal, meg azzal, hogy ezeknek a kommunikációs csatornáknak milyen saját szabályaik vannak. Foglalkozunk a mémekkel, merthogy az is nagyon fontos, hogy lássák, hogy a mém, az nem egy ilyen felesleges hülyeség, hanem tulajdonképpen a legnaprakészebb népművészeti forma. Nincs olyan, hogy itt ez a konkrét mém, és akkor ezt Illés Zoltán csinálta, mert ha én csináltam is, lényegtelen, honnan ered. Nem az számít, hogy én csináltam, hanem az, hogy a nép egyszerű gyermekeként reflektálok egy aktuális dologra egy mémen keresztül, amit mindenki ismer. Beleteszem egy másik kontextusba az aktuális eseményt, hozzákötöm egy hagyományhoz, ennek segítségével segítek feldolgozni azt. Közben persze ki is röhögöm a maga fonákságaival együtt. Nagyon élő, aktív, naprakész népművészeti forma. És akkor elkezdik érteni, hogy tényleg ilyen mély a mém. Vagy mondjuk,

amikor olyanokról kell, hogy szót ejtsünk, hogy a modern kommunikációs csatornáknak miféle veszélyeik vannak arra nézve, hogy milyen hatást gyakorolnak a nyelvre. Tehát amikor megmutatom nekik azokat a példákat, hogy mondjuk bizonyos technikai korlátok miatt jöttek létre azok a kifejezések, amelyek eredetileg rövidítések voltak, és akkor azok a rövidítések, azok bekerültek a nyelvbe, és a beszélt nyelvbe visszaszivárogtak ezek, hogy LOL, vagy OMG, sőt, továbbmegyek, a legviccesebb szerintem az XD, merthogy ezzel a két karakterrel lehet ezt a nagyon vigyori figurát, vagy arcot leírni, és akkor így ők is gondolkodnak, hogy tényleg basszus, hát szoktuk mondani, hogy XD (sőt: „ikszdé”), hogyha valami nagyon vicces. Tehát nagyjából ezt jelenti. És hogy ezeknek a világába is bele szoktunk így ugrani, mert ösztönösen használják ugyan ezeket, és közben úgy vannak vele, hogy egy „boomer”, negyvenhét éves tanár mit tudhat erről, mert hát ez az ő saját terepük, de aztán rájönnek, hogy ők azok, akik valójában nem tudnak szinte semmit a dologról. Használják, olyan nekik, mint a lélegzetvétel, de közben a lélegzetvétel tudományos magyarázatával sincsenek tisztában a legtöbben. Ezért jó, ha valaki rálátást biztosít nekik arra, hogy oké, ezt csinálod, meg használod, de vajon tudod-e, hogy miért és hogyan használod?

Ha már chat és mémek... Az oktatásban, az óráidon mennyire maradt jelentősége a nyomtatott könyveknek, tankönyveknek? Ha azt mondd a diákoknak, nézzenek utána egy témának, nyilván az interneten kezdenek el keresni, ahol ugye kérdés, hogy ezek mennyire hiteles források.

Igen, ez az egyik része ennek a kérdéskörnek, hogy ők tudják-e azt, hogy az, amit megtalálnak egy bizonyos dologgal kapcsolatban, mint megtanulható dolog, akkor az automatikusan azt jelenti-e, hogy hiteles is. Természetesen nem. Nem is tudják feltétlenül, és nem is automatikusan hiteles. Hogyha például valami gyakorlati dolgot akarnak megkeresni, hogy akkor hogyan csináljuk ezt vagy azt, például mondjuk megnézni, hogy hogyan játsszuk basszusgitáron ezt vagy azt a dalt, akkor keres egy ilyen tutorial videót a YouTube-on, és akkor addig nézi, meg gyakorolja vele együtt, amíg az meg nincs. Erre tökéletesen alkalmas az internet. De ha mondjuk kiadok egy feladatot, vagy egy témakört, hogy akkor légy szíves készülj fel ebből, és majd ebből lesz egy kiselőadásod, akkor ahhoz kell még az útmutató, hogy itt és itt nézz utána kérlek, mert nyilvánvalóan az első, amibe bele fog botlani az internetes keresés során, az az adott témakörrel kapcsolatos Wikipédia-szócikkek özöne. Vagy lehet, hogy csak egy. És azt viszont ők nem tudhatják, mint ahogy mi is nehezen igazodunk el ezek között, hogy oké, a Wikipédián fent van nagyon sok minden, de hogy abból mi az, ami tényleg valódi, legitim, tényleg használható és hiteles információ – ez a Wikipédia az egyik hátulütője, hogy azt sem lehet feltétlenül, csont nélkül elfogadni. Ezt egyébként pont a József Attila-epochán szoktam nekik mondani, amit 11-ben tartok, hogy történetesen, amikor a József Attila szócikket csinálta valaki a Wikipédián, akkor még megvolt az Irodalmi Múzeum által összeállított, hiteles információkra, adatokra épülő József Attila-életrajz az interneten, ami ma már nem elérhető. Amikor a 100 éves születési évfordulója volt József Attilának, akkor valaki fogta, és az egész szöveget átemelte a Wikipédia-szócikkbe. Ez viszont csak egy véletlen szerencse, hogy én ezt tudom – mert nekem megvolt még az az eredeti cikk – és mindig mondom nekik, hogy történetesen az a helyzet, hogy az a Wikipédia-szócikk az abszolút hiteles, és egy megbízható forrás.

Ennek a kérdéskörnek, az internetről származó információk témájának azért szerintem ugyanúgy több rétege van, mint mondjuk a blogos feladatnak. Az egyik réteg az, hogy tényleg nagyon sok mindent meg lehet találni az interneten, de az, hogyha mondjuk egy diákot érdekel egy témakör, és utána szeretne járni valaminek, és talál valamit azzal kapcsolatban az interneten,

az még egyáltalán nem garancia arra, hogy az, amit ő megtalált, azt ő magától úgy el tudja sajátítani, hogy abból valódi, hasznos tudás legyen – ehhez nagyon kell a pedagógus. Tehát, ha mondjuk (és azt gondolom, hogy pedagógustársaim nevében is beszélhetek), én valamilyen anyagot szeretnék nekik megtanítani, akkor mindenképpen figyelembe veszem azt, hogy eleve milyen korosztálynak viszem be. Milyen előzetes tudásuk van? Mik azok a feladattípusok, mik azok a módszerek, amiknek a segítségével úgy át tudom adni ezeket, hogy az minél jobban hasznosuljon a gyerekekben? És bizony enélkül a tapasztalat nélkül, meg enélkül a mankó nélkül, hogyha csak úgy odaadom, hogy tessék fiam, itt egy lexikon, tanulj meg, abból nem lesz tudás. Ha találsz valamit, még nem lesz belőle tudás – ahhoz kell a közvetítő, a csatorna. Kell az, aki ezt át tudja úgy adni, hogy az el is jusson. Hogy az az információ, az a tudásanyag jusson el és épp oda, ahol a diákban annak helye van, meg ahol annak meg kell teremtnie, születnie. Ez szerintem nagy felelősségünk. Nagyon rossz volt, pont emiatt, ez a Covid-időszakban töltött majdnem két teljes évnyi online oktatás. Ekkor hogy lehet pont kommunikációt tanítani az akkori tizedikeseknek? Irdatlanul nehéz volt mondjuk, hogy hogyan tanítsam meg nekik azt, hogyan fogunk kezét, hogy melyik kézfogás mit jelent. Akkor erre azt a módszert választottam, hogy pont aznapra időzítettem ezt a tananyagot, amikor én voltam az ügyeletes az iskolában. Úgy tartottam nekik az epochát, hogy fogtam Kázmérkát, aki a mi csontvázunk, bevittem, és ott állt mögöttem a Kázmérka, én meg videochaten tartottam a gyerekeknek az órát, és a Kázmérkán mutattam be a kézfogásokat. És akkor ezt ők látták. Aztán kaptam egy pont ebben az évfolyamban szülőként is köztünk lévő kollegától visszajelzést, hogy azt, amikor az egyébként már a halálán lévő tizedikes kamaszlány szobájából hangos kacagás árad az online oktatás keretein belül, azt azért nagyon köszönik. Mert persze az egész annyira kabaréba illő volt, hogy magam sem bírtam volna kacagás nélkül, ha nekem tart valaki így órát.

Milyen abszurd.

Teljesen abszurd volt. Hogy lehet egy kézfogást elmagyarázni online?

Ez talán egyúttal egy hasznos és értékes tapasztalat is, miután egyre elterjedtebb lett az a meggyőződés, hogy mennyire jó és praktikus az online oktatás, az online tananyagok, hogy legyen minden iskolában tablet a gyerekeknek... Talán adott ez az időszak erre vo-

natkozóan némi tanulságot, hogy mi az, amiben segít a digitális technika, és mi az, amit semmiképpen nem kellene ezzel kiváltani.

Nem tudom, ez régi kérdéskör egyébként a Waldorf-iskolákban, hogy mit kezdünk a modern kori technikai vívmányokkal. Van egy ilyen gondolat Steinernél valahol, hogy a Waldorf-iskolának kell lennie a legmodernebb iskolának. Biztos nem így hangzik el szó szerint, de nagyjából ez az üzenet. És hogy van ez a gondolat, meg van az az ortodox megközelítés, hogy mindent tanítsunk úgy, mint ahogy száz éve az Emil Molt-féle stuttgarti iskolában kitalálták és fejlesztették. Nekem is, meg számos más kollegának is az a véleményünk, hogy márpedig tényleg naprakésznek kell lennünk. Tehát, hogy nem tehetjük meg azt, hogy az emberiségnek a száz, meg ötven, meg akárhány évvel ezelőtti állapotához ragaszkodunk, és aszerint próbáljuk megtanítani a gyerekeket, hogy tudjuk, hogy mondjuk milyen volt ötven, vagy száz évvel ezelőtt a gyerek, amikor tizenhat éves, hanem nekünk személyes tapasztalatunknak kell lenni arról, hogy milyen egy tizenhat éves gyerek, ahhoz, hogy meg tudjam tanítani neki azt, amire biztosan szüksége van.

Ez a téma most már szerencsére a Waldorf-kerettantervben is megjelenik, *Digitális kultúra, médiatudatosság és digitális eszközhasználat* címmel készült erről egy – szerintem – jól érthető és használható anyag ([a tudastar.waldorf.hu](http://a.tudastar.waldorf.hu) oldalon bárki számára megismerhető). Az a nagy kérdés, hogy mindez hogyan jelenik meg a gyakorlatban. Szóval persze, ezzel kezdeni kell valamit, és használni, ahol ez már időszerű és hasznát tudjuk venni, gimnáziumban valamilyen formában már biztosan.

Igen. Voltaképpen bolond lennék, ha nem használnám ki azt a dolgot, hogy minden diáknak a zsebében ott van a teljes világegyetem. Tanítani neki azt, amire biztosan szüksége van.

Ezt tudod is használni az epochán?

Igen, tudom használni.

Nekem az a félelmem ilyenkor, hogyha elővehetik órán a telefont, akkor máris az Instagramon fognak kikötni, és nem ott, ahol én szeretném.

De ezt lehet kontrollálni. Ez igazából a köztünk: tanárok és a diákok (valamint a szülők) között lévő megállapodásnak a függvénye. Ha én szabadjára engedem ezt a dolgot, hogy mindenki kockulhat a telefonján, akkor abból nem lesz oktatás. Például, az én osztályomban, illetve az iskolánkban az van, hogy a gimiben minden tanteremben ott van már egy ilyen kis páncélszekrény, és reggel az epochatartó tanár berakítja velük a kikapcsolt telefont és a tanítás végén kivehetik. És akkor az ott van bezárva. Vannak olyan órák, amikor viszont én mondom azt meg, hogy na, figyeljete, most elővesszük, mindenki, és ez meg ez lesz vele a dolgod. Ezt mindig mondom a szülőknek is, hogy például a kommunikáció epochán ott lesz a gyereknel a telefon, de nem arra használja, amire ő akarja, hogy na jó, megnézem már mi van a BeRealen, ki mit posztolt, meg hogy az Instagramon milyen új filter van, meg csinálunk egy vicces TikTok-videót, hanem arra használhatod, amire kérek. Meg szoktunk nézni ilyeneket, amikor a jelek alaptípusairól beszélünk, hogy álljatok párba, és csináljatok egymásról ikont. Ez az a jeltípus, ami a hasonlóságra épül – ezt hogy csináljuk? Mondom, akkor profilba állsz, lefotózlak, majd egy képszerkesztő-programmal elérem, hogy az csak a sziluettet legyen. Korábban próbálkoztunk rajzzal is, ám ezzel a módszerrel megvan öt perc alatt az egész, és látja, mi a lényege: tudunk egymásról ikont készíteni, seperc alatt. Ezt követően kirakjuk a falra, hogy ki kit ismer fel – nagyon sokszor rácsodálkoznak, mert nem ismerik fel magukat a gyerekek. Ezután pedig el kell rakni a telefont, hogy jó, csináltatok egymásról egy ikont, ennyi. Kezdeni viszont egy indexszel szoktunk, hogy rajzold körbe a tenyeredet. Szóval index, ikon. Aztán a szimbólum. Először önmagad kapcsán válassz egy szimbólumot, rajzold meg. Mi szimbolizál téged? Az az egy, picike piktogramban ábrázolt, de egy darab ábra – az vagy te, az szimbolizál téged. És ezek nagyon jó egymás mellé jutni. Ezek nagyon jól jönnek egymás mellé: az én indexem, az én ikonom, az én szimbólumom. Meg amit mások rajzolnak rólam.

Nekem is volt olyan órám vendégelőadóként, amikor hasznos lett volna, ha azt tudom mondani, hogy na most akkor keressetek rá erre és nézzük meg, hogy mit találtok. Viszont nem ismertem annyira a diákokat, hiszen akkor voltam náluk először, így azt éreztem, ha én itt most azt mondom, vegyétek elő a telefont, akkor annak nem lesz jó vége. Nyilván

azért, mert nekem nem volt velük személyes kapcsolódásom.

Igen, lehet, hogy nehéz bizonyos tanároknak ezt a határt megtalálni, hogy meddig lehet ezt az ő kezükbe adni. Az nagyon jó, hogyha a gyerekek együttműködőek, és nem élnek vissza vele. Viszont ki lehet alakítani a gyerekekkel egy olyan kapcsolatot, hogy ezzel ne legyen gond.

Szeretnék még az „információbuborék” jelenségről kérdezni. Azt látom, amikor már valakinek kialakult egy bizonyos meggyőződése, és hitelesnek tart bizonyos forrásokat, ahonnan rendszeresen tájékozódik, akkor oda nagyon nehéz bármi mást bevenni.

Ez egy olyan kérdéskör egyébként, amibe még ennyire mélyen nem mentem bele az epochán – igazából lehet, hogy nem is kell. El lehet ezt úgy helyezni a tizedikes tananyagban, hogy tulajdonképpen ez jelen van végig, a szakórán is, meg a többi epochán is. Merthogy tizedikben az egy nagyon fontos kérdés, hogy mi az, amit tudunk a világról. És ha valamit tudunk a világról, azt honnan tudjuk. Tehát nem véletlen az, hogy tizedikben jön vissza egy harmadikos témakör, a teremttörténetek, a világ teremtése, hogy ezt hogyan dolgozták fel az egyes népek,

az eredetmítoszok, ami már átmutat kicsit a tizenegyedikes tananyagba is. De az a kérdéskör, hogy mit honnan tudunk, az izgatja őket. Az, hogy ebben a kérdéskörben hogyan van jelen napjaink véleménybuboréka, azzal foglalkozni kéne.

Ebben az életkorban talán még sokkal inkább fel lehet őket erre készíteni, tudatossá tenni, bár talán sosem késő, és felnőtt embereket is lehet segíteni ebben.

Abszolút, de kell is egyébként, még engem is. Van egy nagyon határozott elképzelésem bizonyos dolgokról, és olykor engem is elkezd zavarni, hogy pont emiatt a véleménybuborék miatt, amiben én élek, nem jutnak el hozzám olyan dolgok, amik viszont mégis el kéne, hogy jussanak hozzám, mert nem tudnék belőlük épülni. Ez egy olyan irányvonala a kommunikáció epochának, ami felé el lehet vinni. Lehet, hogy bizonyos részeit az epochának érdemes szakórai szintre átvinni.

Mennyire vagy optimista a jövőt illetően? Szerinted meg fogunk tudni birkózni ezekkel a kihívásokkal?

A gyerekek nyitottak. Látni őket, hogy tizedikesként hogyan rázódnak bele a blogírós feladatba. Van, aki nagyon nehezen, de akik belejönnek, azok katartikus élményekben részesülhetnek. Nem általam, hanem saját maguk által. Rájönnek, mennyire fontos dolog, hogy tudatosan szemléljük, mi az, ami történik velünk, meg körülöttünk, meg úgy általában a nagyvilágban, Nagyon szépen kialakul bennük egy képesség arra, hogy rá tudnak tekinteni dolgokra. Nem csak az érzelmekből, meg az énből indulnak ki, hanem kívülről is rá tudnak tekinteni. Kiépül bennük egy olyan képesség, hogy – kilencedikben még nem, de tizedikben már – fel lehet őket arra készíteni, hogy elinduljanak egy objektív irányba. Annak érdekében, hogy ne az énből induljanak ki a világ megismerése szempontjából, hanem magából a világból, és rájöjjenek arra, hogy a világ valójában egy hatalmas lehetőség arra, hogy megismerjük önmagunkat.

Amiről még nem beszéltem, és szerintem fontos, az egy klasszikus dolog. Amikor a kezükbe vesznek egy sajtóterméket, és meg kell határozniuk, hogy mi a hír. Ez egy rávezetési, saját tapasztalatból épülő dolog, ami nagyon izgalmas. Amikor pedig már konkrétan a véleményműfajokról van szó, például, ha egy műalkotásról beszélünk, hogy arról, hogy tudunk úgy beszélni, hogy annak is megvannak a különböző rétegei, hogy mi az ismertető. Van egy konkrét

rajzfilm, amit be szoktam vinni. Ez a Maestro című magyar animációs rövidfilm. Először beszélék nekik róla, ez egyfajta ismertető. Aztán megnézzük, és nekik az első benyomásait kell leírniuk, mondjuk öt mondatban. Miután ezt megcsinálták, mondom nekik, hogy mutassák meg egymásnak, vagy olvassák fel nagyközség előtt is. A lényeg, hogy ez egy szép, kerekén megfogalmazott valami legyen, mintha egy újságban írnák le a benyomásait. Aztán amikor az ember rámutat arra, hogy ez egyébként egy létező újságírói műfaj, és úgy hívják, hogy recenzió, akkor az nekik tök jó érzés, hogy jó, tudok recenziót írni. Utána megnézzük még egyszer, és mondom nekik, hogy most már minősítsétek, bíráljátok is, így eljutunk odáig, hogy az ismertetés, a recenzió, a bírálat, a tanulmány és az esszé, tehát hogy a kritikai műfajoknak az öt rétege hogyan épül egymásra. Ezt voltaképpen könnyűszerrel meg lehet velük taníttatni egy ilyen egyszerű gyakorlaton keresztül, ami nagyon jó.

Ha jól látom, mindent, amit szeretnél nekik átadni, azt a saját tapasztalataikon keresztül tanítod meg. Tehát nem csak beszélsz róla, hanem segítesz nekik megtapasztalni, rávezetni őket, hogy saját maguk felismerjék.

Igen, fontos, hogy legyen saját megélésük bizonyos dolgokkal kapcsolatban. Például a kézfogásos dolog, amikor megtanítom nekik a kézfogásokat. Ha azt nem online kell, akkor úgy szoktam, hogy na, akkor figyeljete, van a tíz legidegesítőbb kézfogás-típus, most megmutatom mindet. Ez azzal jár, hogy körbejárok, és kezet fogok velük. A lényeg, hogy szülessen meg bennük egy érzés, egy ítélet azzal kapcsolatban, hogy ez vagy az a kézfogástípus miért idegesítő. Korábban csináltam olyat is, hogy fogjad a kis jegyzetfüzetkédet, és járjál körbe, fogjatos kezet, és figyeld meg, hogy a Jancsika így fog kezet, a Piroska meg úgy fog kezet. Mindegyikről legyen egy saját tapasztalatod, leírva két szóban. Erről is legyen egy érzésünk, egy élményanyag, hogy milyen ez a dolog, valakivel kezet fogni. Meg figyelj arra, hogyha te kezet fogsz valakivel, akkor azzal akarsz-e valamit átadni? Nagyon sokszor van szó a nonverbális jelekről. A jelzéseink, a kar, a kéz. A kedvenc tananyaguk általában a kézjelek, hogy melyik mit jelent. Fontos, hogy ezeket tapasztalják meg, hogy ismerik-e őket, meg, hogy egyes jelek, különböző helyeken mennyire mást jelentenek. Rengeteg mindenről van szó. Az a jó ebben az epochában, hogy tényleg azt lehet bevinni, amit akarsz, azért, hogy megtanítsd őket a jelek között ellavírozni, elnavigálni. Emellett pedig én tanárként tulajdonképpen folyamatosan ösztönözve vagyok arra, hogy naprakész maradjak. Nincs olyan kommunikáció-

epocha, hogy ne kelljen legalább egy picit készülnöm, legalább annyit, hogy átgondolom. Van olyan epocha, amit megtartok rutinból, ami nem túl szerencsés dolog, mivel nem az a lényeg, hogy mit tanítok, hanem hogy kiket.

Ha tehát azt látod, hogy valami nem úgy működik egy osztállyal, ahogy eltervezted, akkor módosítasz rajta?

Igen, az ilyen dolgokat mindenképpen figyelembe kell venni. Például, hogy egy adott közösség mit bír el. Mert lehet, hogy van olyan közösség, akikkel sokkal több és meredekebb, akár provokatívabb dolgokat is meg lehet csinálni, annak érdekében, hogy minél jobban megértsek azt, amit én szeretnék nekik megtanítani. Ugyanakkor, ha vannak olyanok, akik sokkal zárkózottabbak, nem vevők az ilyen dolgokra, akkor azt nekem kötelességem figyelembe venni. Volt már olyan, akiknél nem lehetett megcsinálni azt, hogy körbejárok és kezek fogok mindenkivel, mert idegenkedtek ettől. Ám ez nem baj, nekem tudnom kell alkalmazkodni ezekhez a dolgokhoz.

Van még egy dolog, amiről nem beszéltünk, pedig nagyon izgalmas téma – ez pedig a reklámok világa. Azt imádják a fiatalok. Van olyan, amikor azzal kezdek reggel, hogy elmegyek a boltba, összevásárolok pár dolgot, aztán ezeket egy vászonszatyorban beviszem az osztályba, hogy na, akkor húzzatok, és amit húztok, arról csináljatok egy reklámot. Rájuk van bízva, hogy plakátot csinálnak, vagy akár reklámpotot – a végén mindig szenzációs dolgok sülnek ki belőle. A tavalyi évben született egy-két olyan plakát, amit olyan jól megterveztek, hogy ki is nyomtattuk és A3-as méretben kikerült a falra. Ezek olyan jó dolgok, amikor látod, hogy élvezik a dolgot, hogy benne vannak.

Aztán nyilván ezen keresztül lesz nagyobb figyelmük ezekre a kérdésekre.

Igen, abszolút.

Köszönjük a beszélgetést!

Bolya Á. Bors

Képzelt riport egy Waldorf-fesztiválról

Impresszionista gonzo

Fotók: WALDORFESZT

Előszó. Amiben Bolya Á. Bors következetesen Írónak hívja magát és E/3-ban beszél a vele történetekről, és szerelmes.

„Orron beszív, szájon kifúj. Orron beszív, szájon kifúj. Orron beszív, szájon kifúj.”

A kerékpár csomagokkal megrakodva lassan araszolt föl a végtelennek érződő emelkedőn.

A lánc percegett, a gumipókok megnyúltak, a fémváz fölforrósodott.

„Huhh, a Duna-parton jobb volt” – gondolta az Író. „Vagy csak elszoktam a nagyobb mozgástól?” – nyögte, amint a kaptató tetejére ért és megindult a völgyecskebe, suhanva, hogy utána nekigyürkőzzön a következő emelkedőnek. Tikkadt volt, inge csatakosan tapadt a hátára.

„Tavaly egy estét voltam itt, de nem emlékszem rá. Idén nem kéne annyit innom. Még jó, hogy a kis csomagtartómra nem fért föl boros palack. Az absztinens életmódnak igen kedvez az is, hogy a tárcám majdnem üres” – morfondírozott az író a rekkenő hőségben, lefordulva a kóspallagi útról. „Majdnem” – tette hozzá. „Lehet, holnap letekerek Nagymarosra...” – bocsátkozott föltevésébe. „De csak egy üveg, és abból is megkínálom majd a többieket, úgy finomabb. Meg hát elvégre dolgozni megyek, nem?” Felsejlett benne a Főszerkesztő utolsó, talányos üzenete: „... érezd is jól magadat azért.”

„Hm” – gondolta az Író töprengve. „Majd megpróbálom együtt csinálni a kettőt. Akkor a maradék időmben, amikor nem kell se jól éreznem magam, se dolgoznom, azt csinálom majd, amit akarok.”

Az utolsó előtti emelkedő kifogott az elcsigázott írón. Elszárguldott mellette a fesztiválbusz, ami Kismarosról hozta éppen utasait. Amint eltűnt szem elől, az író levetette magát az országúti kerékpárról, és megindult tolvaj a nehéz járgányt. Az árnyas erdőt rétek váltották föl, ahol Szentivánéj sárga virágai éltek éppen mindennapi életüket, kabócák ciripeltek, végtelenül kéken borult a mindenség fölé az ég. Az író újra tekert, mígnem végre feltűnt a fesztivál tisztását körülölelő erdősáv és a beengedési pont.

Itt várni kellett csöppet. A hegyek között a térerő szeszélyesen hol körbelengett mindent, hol elbújt. Aki nem mentette le a jegyét, annak lutri volt, mikor tudja bizonyítani annak meglétét. Az önkéntesek lázas pörgéssel ragasztották a karszalagokat, ellenőrizték a jegyeket, kívántak mosolyogva jó szórakozást. Később az író találkozott egyikükkel, aki fáradtan nyúlt el a Közréten.

– Kimerültnek tűnsz! – jegyezte meg.

– Hogyne, az első órában legalább százötven embert engedtem be.

Az író gyors fejszámolást végzett. Arra az eredményre jutott, hogy az kettő és fél ember per perc. Így igazoltnak látta az önkéntes magányra hajlamos, fáradt tekintetét.

A fesztivál réjtjét egy kalandpark ölelte körbe, erre az Író nem vetett nagy ügyet, jobban érdekelte a két színpad, a pultok, vásáros sátrak, az Offline-rezervátum, a fesztiválozók és a segítők sátor-labirintusa, lacikonyhák, kávéfőzők, kovácsműhely, és az a sok-sok minden, ami egy hete épült Törökmezőn.

Ám megérkezése után egyet keresett. Egyet, akit nem látott már egy hete. Kedvesét. Az író párja ugyanis a fesztivál alatt, és az építés folyamán is az önkéntesek konyhájában tevékenykedett. Főztek a fesztiválbusz kalauzára, az építőkre, a jegyszedőkre, és úgy mindenkire, aki valamely módon a szervezésben, lebonyolításban részt vett. Cserébe élvezhették a hajnalba nyúló zenei koncerteket, feltéve, ha másnap munkába tudnak állni.

De, hogy szavamat össze ne keverjem, az Író a Kedvesét kereste. Végezetül egy ős öreg tölgy alatt lelt rá a konyha bejárata körül, egy takarón elterülve. Kedves és barátai éppen kullancsra vadásztak egymáson, amivel pirulásra készítették az Írót.

– Nézd, mennyi szép ember van itt! – mutatott körbe az Író. Csupa szín és érzés volt mindenütt.

– Látom, látom! – mosolyodott el Kedves. – Nézd, ott van a nyári szerelem! – pillantott sokatmondóan egy gyakran piruló lányra és a nyomában sündörgő csupa szív fiatalemberre.

– Olyan csodás, mikor ideértek, még nem ismerték egymást, majd egy esti eső közös sátorba kergette őket, aztán most már nem esik, mégis együtt járnak.

– Óh, de jó! – kiáltott az Író elragadtatva. – Talán még nem is múlt el a szentivánéji varázs!

Az Író nagyon szerette a nyári szerelmet. Mert nem tudni, mi lesz belőle, tele van titokzatos nézéssel, édes érintéssel, és az is lehet, csak álmokép marad, ami szerint valami archaikus, rituális szentségre hasonlít. Egy olyan esszenciája a szerelemnek, aminek nincs ideje világivá válni, köznapivá, működő kapcsolattá lenni, így nem is teljesen igazi, de mégis csábító.

1. rész. Melyben az Író letáncolja a lábát, felgyújt dolgokat, és tanítást hallgat.

A nagyszínpad felől tambura ciccegése hallatszott. Virágmintás ingek kavarogtak, mezítlábas táncosok kezdtek vad ugrálásba a nagy réten.

Az Író elmosolyodott.

„Óh, a Parno Graszt. Mindenki táncol. Próbálják a mozdulatokat, ugrásokat, csapásokat. Ez szép, mind kapcsolódnak a cigányzenéhez, ráhangolódnak testben, lélekben.”

Az Író nagyon szeretett táncolni. Mikor a koncert véget ért, a lábai alatt kikopott a fű, és elegáns cipőjét is levetette, mert egy nyekkenés azzal fenyegetett, hogy ha továbbra is ilyen elánnal ropja a táncot, a szóban forgó sarok leszakad.

A lenyugvó nap fényében sugarakban látszott a felvert por a színpad előtt. A záró számot álmoképszerű rózsaszín és arany fény világította meg, majd indigókék öntötte el az eget; kigyúltak az első csillagok. A hajnalcsillag sápadt fényét követve elindult az Író, le, a színpadtól a völgybe. Útközben vett egy fröccsöt, mert hiába a lapos tárca, annyira nem megy rosszul a dolga, hogy miután kitáncolta szívét-lelkét, ne szörcsöghessen el egy kis frissítőt.

„Milyen érdekes...” – morfondírozott. „A franciáknak a szerelmeskedés árnyalataira van a legtöbb szavuk, a görögöknek a hajózásra, nekünk, magyaroknak a bor és víz keverékének változataira... Magyaroknak és franciáknak lenni igazán jó lehet” – gondolta.

Egészen hűvösre vált az idő. Kedves vacogva bújt az Íróhoz.

– Gyűjtsuk be a tüzet!

Az Író és Kedves elkezdtek kérdezősködni, vajon, mint egyszerű fesztiválozók, megrakhatják-e a tábortüzet, vagy van-e erre szakavatott személy. Az Író nem túl sietve keresett egy szervezésben járatos embert, mert élvezte, hogy Kedves hozzábújva melegszik.

Végül találtak illetékest, akitől megtudták, igen, nyugodtan rakhatnak tüzet a kijelölt helyen, és még énekelhetnek is.

Az Író nagyon megörült, mert nagyon szeretett énekelni. Tavalý hiába volt mély alkohol-mámorban, órákig énekelt a tűznél, legalábbis ezt mesélték neki.

Gyakorlott gyújtogató múltja miatt gyorsan lángokban állt a tűzrakóhely. Ugyan a hideg megszűnt, de Kedves nem mozdult az Író mellől.

A hívogatóan otthonos tábortűzre szállingózva megindultak az árnyalakok, majd pirosló arcokká változtak, ahogy közelebb értek. Egy tiszta tekintetű alak, aki kissé buddhista szerzetesre hasonlított, beszédbe elegyedett az Íróval.

– Ugye milyen érdekes kapu egy ilyen fesztivál? – kérdezte a szerzetes.

– Hogy érted ezt? – kérdezett vissza az író.

– A szakrális terekkel foglalkozom – magyarázta sietve az első kérdező – és azt vettem észre, hogy egy-egy ilyen fesztivál rituális tett is lehet. Nézd, egy olyan archaikus szertartásnak is nézheted ezt itt mind, ami egy beavató szertartás. Távol a világtól, levetközve bizonyos tabukat, feloldjuk magunkat a társaságban, a táncban, a világ kavargásában. Egy ősi ünnep, bódult, szellemi világot teremt. De, most jön, ami fontos: amint innen visszatérünk a valóságba, életünk normál kerékvágásába, ebből a világból, ahol az emberek kiléphettek önmagukból, kicsit ázzá válhattak, amiket a társadalmi konvenciók miatt elnyomnak, ebből a lélekállapotból tudnak tanulságot átvenni a mindennapokba. Hogyan tudunk feloldódni egy zenében? Milyen nyitottan állunk itt bárki előtt? Itt az életnek egy nyitottabb eszenciáját kapjuk, amit tovább vihetünk.

– Áh, mint a nyári szerelem! – sóhajtotta az Író.

2. rész. Intermezzo.

Az Író hajnalban ébredt. Nehezen alszik, ha világos van körülötte. Kedvessel és barátaikkal kiültek reggelizni a tölgy árnyékába. Egyszerre csak kerékpár küllők kattogásával egy utazó állt meg mellettük. Az Író egyik jó barátja, aki három hónapja indult biciklivel Olaszországba. Magas, napbarnított teste, mosolygásra termett szeme, ínycsengőre hajlamos ízlése volt. Közös szerelmük volt Itália. De ő elég bátor volt, hogy kerekézve útnak induljon, munkát keressen, kolostorokban és apácázárdákban lakjon, így jutalma olyan tapasztalás lett, ami az Író jóteknőj irigységére gyújtotta. Az üdvözlés után kibukott az Íróból:

– Mi hozott haza? – Olyan világnak képzelte Olaszországot, ahol könnyebb magyarként létezni, mint Itthon. Jobb a légkör, frissen tartja a tengeri szél, kevésbé megosztottak az emberek. Tegyük hozzá, hogy az Író elsősorban az Utas és Holdvilág című mű és a tizenkettedikes, római

művészi útjának élményeire támaszkodott, ha Itáliáról volt szó.

– Minden barátom itt él – felelte egyszerűen a vándor.

Az író a délelőttöt azzal töltötte, hogy lekerekezett Kismarosra borért, meg vissza.

3. rész. Melyben az Író végre munkához lát.

Mivel kutyaftutában lett szervezve, hogy az Író eljöhessen a fesztiválra, nem igazán lett megbeszélve, kivel, mivel kéne beszélnie, miről írjon, mit is kéne csinálnia.

„Beszélgetni fogok az emberekkel” – határozta el végül.

A Forrás felé vette útját a felvirágozott Író. A Forrásnál akusztikus zene szólt.

Csendes alak lépett a színpadra, kezében az úd, más néven az arab lant, mely az európai reneszánsz lant őse. Pár szóban bemutatkozott, majd játszani kezdett. Egy szál hangszere ontotta magából a hangot és az értelmes csendet, áradt s apadt a ritmus, mély és ősi hangulat uralkodott el a hallgatóságon. Mire észbe kaptak, a muzsikusz felállt és bejelentette, hogy vége az egyórás koncertnek, köszöni, hogy meghallgatták őt. Ez az ember Kobza Vajk volt, az Író régi, testvéri barátja.

4. rész. Interjú és baráti beszélgetés keveréke Kobza Vajk, úd-művésszel zenéről, technikáról, metafizikáról.

Együtt lépdeltak vissza a hangos színpadok s az embertömeg felé. Az Író kigondolta, hogy kifaggatja Vajkot, milyen meditálni egy hangszerrel, milyen ősi dalokat zengető „kobzosnak” lenni ma. A koncerten egy dallamnak, „zeneszám” hossza van, 6-8 perc, minden hangnak súlya van, így ez mondhatni nehéz zene, mégis szárnyaló. Nagy szó a mai rádiós zenéken felnőőknek, ha közülük bárki figyelemmel tudja kísérni ezt a „reneszánsz” előadót. Italokat rendeltek, majd baráti beszélgetésbe kezdtek csak úgy általában a világról. Az árnyas fák alatt a bakelitlemezekről jött, forgott föl elsőnek a beszéd. az Író régi, testvéri barátja.

KV Van pár údos lemezem vinylen. Kiemelném közülük Anouar Brahem údművészt, aki miatt anno elkezdtem a hangszerrel közlekedni. 2019-ben jelent meg első kis vinyl-em a Budabeats Recordsnál. Még bővíteni kéne a hallgatóságot, hogy megérje kiadnom ebben a formátumban, de hosszú távú terveim között szerepel.

Í Próbálok kicsit analógabb módon fogyasztani a zenét.

KV Jól teszed... teljesen másképp hat a tudatra. Rítus az, ami az analóg zenei eszközök használatát illeti.

Í Ezután félve kérdelem, hogy hallgatsz-e zenét telefonon?

KV Szoktam, viszont nemrég rendeltem egy analóg telefont. Hívásra, üzenet küldésére lesz elegendő, nincs rajta android, vagy bármi hasonló. Besokalltam. Próbaképpen volt másfél hónap, amikor semmilyen „okos” telefonom nem volt, hogy megfigyeljem, mi történik, és rá kellett döbbernem, hogy akármennyire is tudatos embernek hittem magam - az okostelefon úgy lett kialakítva, hogy mindenképp valamilyen függőség irányába terelje a felhasználót. A figyelmünk számukra a legfontosabb energia. Adat. Ezzel táplálkozik, és legyél akármennyire felkészült, tudatos, nehéz ezt kivédeni. Így ezt a „fekete tükröt” végleg le is rakom. Az agyat zabálja, a gondolatot! Ad egy állandó, szinte észrevétlen zizegést, gyakori fókusz-törést. Összeírtam, hogy a készülék programjait elhagyva mit, mivel tudok helyettesíteni, mert sok mindent használtam rajta (hangológép, jegyzet, GPS, fb... stb). Ezalatt felsejlett, ami eddig sem volt titok, hogy az eszközben minden úgy lett felépítve, hogy az egyszerűség, a kényelem, a hamis „biztonságérzet” birtokában rögvest hozzáférhető legyen, ezáltal a türelmet, az önuralmat iktatják ki az emberből, illetve hosszú távon a torzítatlan valóságérzetet. Nem állítom, hogy nem hasznos eszköz, de többet veszíthetünk, mint amennyit nyerünk vele. Jómagam ezt élem. A gondolatmenetem zárva, egy elhunyt jó barátomat, Kátai Mihály zománc-festőművész gondolatát idézem: „...a vetített világ helyett válasszuk az érintett világot! Az út az emberiség számára már csak visszafelé vezet előre!” A visszafelé kifejezés alatt, az archaikus szemléletet, az antik-kor analógiás gondolkodását és a természetimádatot és tiszteletet érti.

Í Így, mondjuk, úgy érzem, megválaszoltad a fő kérdésemet...

KV Kényszerű, szorító kérdéseim vannak a közösségi média felületek kapcsán is. Hitel-
lennek érzem, hogy jelen vagyok rajta, mint alkotó-muzsikás, mert a látszatvilággal és a világelme tébolyával szemben a zenémmel a lélek valóságára szeretnék kapukat nyitni és a közösségi média, tapasztalatom szerint, ezzel majdnem ellentétes irányban halad. Jelenleg úgy tűnik, hogy a jelenlét ezeken a felületeken, mint előadó, elengedhetetlen. A szervezők csak azzal állnak szóba, akik ezeken a felületeken mindenhol és aktívan jelen vannak, ahol a követők száma mindig növekvő, ahol a zenész közönsége azonnal elérhető. Ha törölném magam, akkor nagyjából olyan lenne, mintha megszűnnék. Ez a kérdéskör sokat foglalkoztat. Láttam egy dokumentumfilmet is, ahol nyíltan bevallják a közösségi média létrehozói, hogy úgy van felépítve a rendszer, hogy nagyban befolyásolja az egyént, ha kell, az egész társadalmat, a teljes gondolkodásmódot. Erről eszembe jut egy másik zenész-író-költő jóbarátom, Török-Zselenszky Tamás egyik idézete:

„Kérem, itt már mindenkinek rég tudnia kell, hogy nem népek ütköznek egymással, hanem létprogramok. A mellérendelő az alárendelővel, az egymásból élő az egymásért élővel, gyilkos programok – emberekkel. A hét próba adott. Minden próbát a bölcsesség és a szeretet által állhatunk ki. Készülhetnek, hogy nem minden próbát azzal állnak ki, ha nyernek. Van olyan, amit azzal állhatnak ki, ha veszíteni képesek – másokért. Azt is tudniuk kellene, hogy illúzió a balra és a jobbra irány. Csak amerre a bölcsök vezetnek szeretettel, arra van út és nincs más irány csak fölfelé vagy lefelé. Válasszák a fölfelét! A fölfelé a befelé, a lélekhez tartó irány.”

Már olyan videókat, hangokat lehet csinálni, amikről te, mint ember nem tudod megmondani, hogy igazi-e. Beláthatatlan kihívások és megmérettetések várnak az emberiségre, véleményem szerint. Mint sok minden más esetben, az okostelefont lehetne akár csak jóra is használni, de az emberiséget, ebben a szellemi aláhullásban - az elmúlt évezredek tanulságai szerint - nem épp az életközpon-
tú, a magasabb minőségű megközelítések, szeretetteljes belső indíttatások vezénylik sok esetben. Az ember idegrendszere az elmúlt néhány tízezer évben alig változott valamit, de olyan dolgokat hozott létre (mint pl. az okostelefon), amihez, bárki bármit is mondjon, nincs felnőve. Tudatilag nem történt fejlődés, előrelépés. Csak semmi felelősség.

- Í Hát, igen, amikor a gondolkodásodra áll rá egy gép, aminek nem tudod, hogy mi a célja, és elemez, és gondolkodik, az ijesztő...
- KV Ha már legalább fél év elmúlt a legutolsó okostelefon használatom óta, akkor szeretnék majd erről a tapasztalásról röviden írni valamit. Igencsak fel szeretném hívni a figyelmet, mivel olyan szinten vált „természetessé”, magától értetődővé az okostelefon jelenléte, hogy amikor másfél hónapig nem volt ilyen telefonom, sokan teljesen meg voltak dőbbenve, és volt, aki ki is borult, hogy hogyan fognak most elérni engem, noha hívni, sms-t írni tudtak volna. Pedig nem arról volt szó, hogy megszűntem létezni. Ez ugyanolyanná kezd válni, mint a bankszámlaszám. Megteheted, hogy neked ne legyen, hiszen nem kötelező, de ha nem rendelkezel vele, akkor nem tudsz munkákat vállalni... stb. Lehet látni, hogy az emberek szoronganak. Nem merjük bevallani, hogy küzdünk a telefon és egyéb finoman ránk erőltetett függőségekkel. Olyan közeli ismerőseim, barátaim is, akik véleményem szerint az átlagnál nagyobb figyelemmel, tudatossággal szemlélik a világot, ők is küzdenek. Szóval nem kötelező, hogy legyen okostelefonod, de ha nincs, akkor ezt és ezt és ezt a szolgáltatást nem tudod igénybe venni. Ebből látszik, hogy mekkora illúzióra, lufira épül a jelenlegi rendszerünk. Nem mondhatjuk ki, hogy szabadságunkat korlátozzák; pedig, aki az időnkre, mozgásterünkre, gondolatainkra ekkora hatással van, az az akaratunk határait kénye-kedve szerint ide-oda tologathatja.
- Í Amíg a Forrás melletti színpadnál játszottál, rendelkeztl az időnk felett, nem akartunk elmenni onnan, hallgatni akartunk, gyakorlatilag a zene egy jó függőséget okoz.
- KV Szerintem a zene, mint jelenség az emberiség számára az egyik leghatalmasabb kincs ezen a bolygón. Minden szinten hat az értelemre, az érzelmekre, a környezetre... stb. A muzsika lényge az egyik legjobb dolog ezen a bolygón. Nagy bánatom, hogy számomra nem adatott meg jó énekhang, pedig szívesen lettem volna jelenkorunk egyik énekmondó kobzos, de így is áldás számomra, hogy vannak hangszereim, amik alkalmanként teljesen megnyílnak felém.
- Ezután még sok minden szóba került, de egyszerre csak moldvai zene kőszá dallamai hatoltak a beszélgetők közé, és az Író elköszönt barátjától és táncolni indult. A Tindia

zenekar, megfogytakozott létszámban és külső zenészekkel kiségtve táncázat muzsikált a kicsi színpadon. Az Író nevetve vetette magát táncba felvirágozva.

„A zene, kiegészítve táncal” – gondolta az író, – „fölbecsülhetetlen emberi kincs!”

5. rész. Melyben az író az Ég Alatt zenekar tagjaival beszélget barátilag és interjú modorban.

Az író felvette fekete újságírói kordbársony zakóját és elindult megkeresni egy csapat pedagógust, Az Ég Alatt nevű formációt, amit az író korábban kinézett már, ugyanis háromnegyed részben Waldorf-pedagógusokból áll:

Gergely Anna Jázmin (GAJ), Foltányi Luca Anna (FLA), frissen végzett Waldorf-tanítónők, akiket roppantul szeret hallgatni az Író, és figyeli ténykedésüket; Réczey Luca Regina (RLR), most végzett Waldorf-óvónő és az ő párja, Kemény Nándor, Nánó. Ők játszottak mélyérésű, népies alapokon nyugvó meditatív zenét a Forrás avarral borított színpadán. Csodás énekeiket több szólamban adták elő, melytől a szó legjobb értelmében lúdbőrözött az ember háta. Dallamaik még sokáig kavartak az erőben, a dombok közt, ahonnan a Forrás fakadt.

GAJ Úgy indult, hogy amikor öt éve kezdtük a Waldorf-tanári képzést (akkor még nem ismertük (Réczey) Lucát), Foltányi Luca és én, mi egy csoportba kerültünk. A képzésen az első héten kiderült, hogy énekelünk. Falat festettünk, mert a ház rendbetételével kezdődik a képzés minden évben, és Luca dobta be, hogy énekeljünk valamit. Kiderült, hogy a hangunk együtt csendül. Használhatsz rá más szót. Én így emlékszem, hogy erősen meg volt ez a „csendülés”. Hát, így indult el röviden. Nagyon nehezen összehoztunk egy olyat, hogy kicsit tudatosabban csináljuk ezt. Luca küldött egy számot, amit ő írt, és én úgy gondoltam, hogy tudok erre valamit énekelni.

FLA Semmi koncepció nem volt. Igazából tapogattuk, hogy mi a közös.

És az jött ki nagyon hamar, hogy azokra a zenékre nagyon rezonálok, amit Luca ír. Hamar jött rá valamilyen hang, ami már egy kis harmóniát tudott pluszban hozzátenni. Az első nagy sikerünk az utcán volt... Hol is? Keleti pályaudvar?

- FLA A Batthyány téren.
- GAJ Tényleg, ott. A hajléktalanok megőrültek értünk. A zenénkért. Mondták, hogy „Még, még” és kiszórták nekünk az összes aprójukat, amit összegyűjtöttek.
- FLA Én emlékszem, hogy az egyetlen papírpénzt, egy ötszázast, amit valaki belerakott a kalapba, azt elfújta a szél...
- GAJ Innen indultunk öt éve. A következő lépés az volt, amikor Luca elkezdett koncertekben gondolkodni.
- FLA Igen, mert volt ez a része, amiket én egyedül írogattam, de utcazenélésen túl nem voltak ebből ilyen zenekari dolgok, és aztán a Jázminnal ezek elkezdtek kiteljesedni. Ez volt az én vonalam, és aztán hozzá jött egy népi szál, ami a közös vonalunk. És aztán – két éve? Igen, két éve, fontosnak éreztem azt, hogy amiket sokat énekeltünk, amik jók lettek, azokból legyen egy koncertnyi anyag. Az volt az első koncert.
- GAJ Ezekben mindig Luca volt a húzóérő. Én úgy tudtam belemenni, hogy kiállunk, de én csak egy hozzácsatolódás vagyok, egy alsó szólam. És Luca volt a bázis. Néha győzködni kellett engem azért.
- FLA Az első koncertek előtt volt, hogy Jázmin azt mondta, hogy lehet, inkább nem...
- GAJ Eléggé elbizonytalanodtam. De aztán csak mindig sikerült kiállni.
- FLA Egy éve volt, hogy itt, a Waldorfeszten, már Réczey Lucával készültünk.
- GAJ Úgy éreztük, nagyon kell ide még egy szólam. Addigra már hallottuk őt énekelni, ő is ott volt a képzésen.
- FLA Addigra a képzésen már volt olyan, hogy így, lányok összegyűltünk, és énekelgettünk. Ez volt az „Őszi Lányok” elnevezésű valami. Ezek egyszerű dalolások voltak, de hamar

- kijött, hogy mi hárman jól tudunk együtt dolgozni a közös alapon. Tavalý már összeállítottunk valamit.
- RLR Az még az előző repertoárotok volt, amiből megcsináltunk pár dalt háromszólamúvá.
- FLA Sok olyan volt, ahová éreztük, hogy kell még valami.
- RLR És akkor, a Waldorfeszt előtt, ahová nagyon készültünk, kórházba kerültem. És emiatt én nem tudtam eljönni. Csak Luca, meg Jázmin lépett föl.
- FLA Ezután vége lett a képzésnek, mind elkezdtünk dolgozni különböző helyeken, de volt igény, hogy továbbra is járjunk össze énekelni közösen. Ehhez kellett egy tudatosság, mert addig lakótársak voltunk, és most szétszéledtünk. Azután kaptunk egy üzenetet idén a fesztivál szervezőitől, hogy megyünk-e? És nem volt kérdés, hogy igen, a mi kis triónk együtt megy.
- RLR Sok olyan dal volt, amit itt, most énekeltünk közönség előtt először.
- GAJ Tehát sikeresen összeálltunk. Megvolt a három szólam, de hiányzott még valami. Kigondoltuk, hogy ami talán a legjobb lenne, az a dob.
- FLA Nekünk az erősségünk a hangunk, abban vagyunk biztosak. És mit ad isten, kiderült, Réczey Lucának éppen egy zenész párja van, aki dobol. És nekünk tényleg kellett valami ritmus. Mert a próbáink úgy néztek ki, hogy lefeküdtünk a földre, elkezdtünk énekelni, és a végére szétfolyt, szinte fél perc volt egy hang. Jó harmónia volt, csak, mintha meditálnánk, lelassultunk.
- RLR Egy próbára eljött Nánó, és emlékszem, hogy ahogy elkezdtünk négyen zenélni, jött egy teljességérzés: Igen, ez kellett. Mélysége lett a dallamoknak, ahogy megjelent a dob, és ez a férfienergia beszállt hozzánk.

FLA Mi is próbáltunk dobolni, de egyszerre nekünk nem ment énekelni is, dobolni is. Mindig kiesett valaki, ha nekünk kellett dobolni.

Í Hogyan érzitek, a nézőitek, hallgatóitok mennyire tudnak egy ilyen hosszabb, áradó hangfolyamot figyelemmel kísérni, veletek élni meg ezt a meditációt?

GAJ Ez egy elég erős tapasztalás. Pont beszéltünk most erről, hogy nehéz nekünk egy-egy fellépésnél kinézni a közönségre, belenézni a szemükbe, mert azt látjuk, hogy egy mérhetetlen figyelem, összekapcsolódás történik, és amikor kinézünk, ez kirántja a nézőinket ebből. Nem is cél, hogy klasszikus előadás legyen, vagy hogy ilyen módon legyen interaktív.

RLR Volt is olyan gondolat, hogy a formációnk neve legyen A Csukott Szemű Lányok. A közönségünk együtt van velünk ezekben a mantrákban.

GAJ Persze ehhez át kell állnia a gondolkozásnak, mert ha valaki nem számít arra, hogy itt most egy közös figyelés, mégis elveszés a hangokban fog következni, akkor az meglepődik.

FLA Nem eléneklünk, hanem megéneklünk egy-egy dalt. A benne levés a lényeg. Érdekes volt, hogy itt nem volt a számok között taps. És ez szerintem azért történt, mert elmerült ebben a csöndességben mindenki.

Í Amikor tanítónők, óvónénik vagytok, ezt a figyelemmegragadást, ezt a tudást hogyan tudjátok megélni, használni?

GAJ Én jól be tudom építeni. Például szokott olyan lenni, hogy amikor festünk a gyerekekkel, akkor egy-egy dalból, vagy akár hangból inspirálódunk. És ott jól át tudom adni ezeket a tapasztalásokat. Meg sokszor énekelünk együtt is, és tanítóként olyan lelkiállapotban vagyok sokszor, mintha ezzel a csapattal énekelnék. De a gyerekek nem tudnak közönség lenni, ők olyanok kicsit, mint az énekes társak, figyelni kell rájuk, hol van nekünk helyünk, mit tudunk hozzátenni mi.

RLR Én óvónő vagyok. Az a figyelem, amivel egymás felé vagyunk, figyeljük minden rezdülésünket, mikor veszünk levegőt, ki mikor kezdi el a hangot, hogyan vált a dob, pont így van a gyerekekkel is. Egy belső körben vagy köztük. Nagyon együtt kell lenni.

FLA Ez nehéz is, mert a gyerekek nem közönség, de osztálytanítóként nem kérdés, hogy vannak olyan pillanatok, amikor az én hangomat kell hallgatni, amikor vezetnem kell. De ha hozok belülről valamit, arra szépen mindenki rá tud egyszer csak kapcsolódni. És azt lehet érezni, hogy veled mozdulnak-e. Te meghívod őket, hogy jöjjenek veled, és hiába tűnik egyoldalúnak egy tanóra, az igazából egy interakció.

GAJ Nekem nagy élmény, hogy ha én benne vagyok, akkor ők nem tudnak nem belekeverülni. Ez igaz mind a közönségre, mind a gyerekre. Mivel a gyerekek közt azért vagy ott, hogy figyeljenek rád, hogy összetartsd őket, ezért ők szeretnének odafigyelni. Egy jelenlét behúzza az embereket, mert igazi. Az izgulás el tud ettől vágni, de ezt gyakorlással ki lehet küszöbölni.

RLR És ez kicsit öngerjesztő folyamat. Tanításnál is, éneknél is tartjuk egymást. Ha érezzük, hogy valaki megbicsaklik, mi kicsit erősebbek leszünk, próbálunk segíteni.

GAJ Ha én ilyet hallok, ének közben, elkezdek magamban beszélni hozzá, hogy minden rendben, ügyes vagy, menni fog.

RLR Megérzed a gyerekeknél is, hol kell megfogni, hol ereszthetem. Ez mind ugyanúgy megvan a színpadon is.

FLA Fontos az iskolában, az éneken, az életben, hogy lehet, hogy kimaradt egy ütem, valami nem sikerült, de nem akadhatok le annál a pontnál, mert jön egy következő jelen. A gyereknél pláne, ő nem marad ott a tegnapban. Folyton meg kell teremteni a jelent.

Az Író visszagondolt azokra az időkre, amikor ügyeletes tanárként dolgozott. Mosolyogva emlékezett a napvégi fáradtságra, ami minden munkanap után eltöltötte agyát a folytonos figyelés miatt.

Ezután levette újságírói zakóját, és folyt a szó tovább, de azt már nem adjuk közre, hanem új részben taglaljuk, mi történt az Íróval a fesztiválon.

6. rész. Melyben az Író állampolgári kötelességeiről és el nem végzett munkájáról gondolkodik.

Az Író észrevett egy ismerős arcot. Nem olyan régen látta, Hidegkúton, egy színházi próbán, mert cikket akart írni az előadásról. A mostani tizenkettedik a Zűrzavar 2045-öt adta elő. A politikai áthallásokkal teli mű korunk és országunk kellemetlenül éles görbe tükre lett, ami talán csak annyiban öncélú, hogy valahol kicsit mind magunkra ismerhetünk. Az Író némi lelkiismeret-furdalással gondolt vissza a próbára. A tapasztalásaiból megírt egy bevezetőt, de a cikket megírni nem tudta. Kellett volna interjúzni a diákokkal, a drámatanárral, de mással volt elfoglalva, és azután kitört a nyári szünet. Álljon hát itt a bevezető emléket állítva egy el nem készült cikknek és egy kiváló színházi előadásnak:

„Az élet választások sorozata. Választunk szappanmárkát, ételt, telefont, párt. Választunk, hogy péntek este bemenjünk-e a városba, vagy inkább otthon tevékenykedjünk. Már azzal is választunk, hogy levegőt veszünk. Azt választjuk, hogy érdemes az az idő, amíg újra ki nem fogy tüdönkből a szusz, érdemes egy lélegzetvételnél időre is, de létezni. Ha ilyen komoly dolgokban döntünk napjában százszor, legkevésbé a négyévenkénti politikai választásoknak kéne befolyásolnia életünket.

Ekkor a jelentésanilag túlkomplikáló énem fölszisszen: Nem is választás. Ez csak szavazás. Ha választani lehetne, nem ezek közül választanánk. Én igazat adok neki, mert egy ilyen megosztó gesztust melyik épeszű ember választaná? Számunkra ismeretlen alakok miatt egymás torkának ugrunk, neszkvés vért itatunk a kutyával és kezdődik a hiris legalább négyévente. És ezek az ismeretlen alakok nem arról próbálnak meggyőzni bennünket, hogy hogyan teszik majd jobba az életünket, hanem arról, mennyire rossz lesz, ha ellenlábasaik jutnak majd hatalomra. De, mondom, épeszű ember nem választja ezt. Ugye, nem?

Az Író azt akarta ezek után kitudni, mennyire gondolják a diákok azt, hogy gyakorlatilag egy politikai pamflet előadást játszanak, milyen ezt megélni, hogyan képzelik a jövőjüket? Meddig tűrhet az ember, mikor kell fölállni, harcolni? Lehet-e harcolni, vagy, mint oly sok ügy,

tüntetés, kezdeményezés, ez a harc (vajon a végső?) is érdektelenségbe fullad, mert a hatalom flegmája nem ad olyan frontot, ahol igazán neki lehetne menni? Oly sok jó ügynek vette el az élet ez az elbagatellizálás. Mert nem lehetett küzdeni, csak bízva bízni. És ebből az általános emberi tragédiából egy itthoni, Magyar tragédia válik, ami a darab végső mondanivalója is: *„Megint le lettünk szarva.”*

7. rész. Melyben az Író nem csinál semmit és elköszön.

Az író nem aludt jól. Dübörgött a zene az erdőn át is hajnalig, onnantól pedig a fény zavarta és a sátorban bennrekedt meleg.

„Vajon mennyivel odébb kell majd jövőre sátrat állítanom, ha aludni is akarok?” – morfondírozott és elfojtva szidalmait (akik hajnalig zenét játszottak, mégiscsak a munkájukat végezték, és egy fesztiválon ez normális), kávé után nézett.

Az Író örömmel hallotta a hírt, hogy az Offline-rezervátumban éppen készülnek semmit csinálni. Pont erre vágyott. Amint elkezdődött a semmi-csinálás, rádöbbsent, hiába ül a rezervátum árnyat adó bokrai között, hallgatja, mit ne csináljon, mire ne figyeljen, egyre csak tesz valamit.

Elsőnek figyelt. A lélegzését figyelte. Orron beszív, szájon kifúj. Orron beszív, szájon kifúj. Orron beszív, szájon kifúj. Szép lassan, Érezte a tüdőlebenyek énekét, felpezsdülő vérét, összpontosuló gondolatait.

Csukott szemmel ült, és a lélegzés megfoghatatlanságát a testének az érzete váltotta föl. Figyelte életre kelő, ébredező pórusait, testén ruhájának anyagát, a gravitáció nem múló húzását a középpont felé. Megérezte testének középpontját, gyomrának nem bántó, de üres mivoltát. Fölfigyelt testének hatáira, a bőrén érzett napfényre, meg-megérintő szellőre, lábfejére fölkapaszkodott hangya-emberkére.

Még mindig csukott szemmel a megfoghatatlan hangok világába röpült. Hallotta Cseh Andrist, aki a semmit csinálást vezette, de nem fogta föl a szavakat, engedte, hadd menjenek tovább. Hallotta az ébredező fesztivált, a tejjőzőlő sziszegését a kávésoknál, gyermekek kacagó futkorázását. Ha közel szaladtak el mellette, érezte a föld apró rezgését, dübbenését.

Ezernyi beszédfoszlány jutott el füléhez és távozott nyomtalanul. A madarak hangosan énekelték felségterületjelző éneküket, a fák levelei meg-megborzolódtak a reggeli szélről.

Újra a testére figyelt az Író. Ugyan szeme csukva volt, de a bokrokon átsütő napfoltok táncoltak szemhéján. Óvatosan fölnyitotta szemeit, elkezdte befogadni a fények és árnyékok világát, színes foltok kavargó táncát. Olyan volt, mint a vakon született, akinek meggyógyították a szemét: látta, érzékelte a formákat, testeket, de nem társított hozzájuk semmit. Nem tudta, hogy egy piros folt valakinek a pólója, egy stand vagy valami sátor. Csak piros folt volt.

Ezután belső gondolatai vették át az uralmat:

„Nem tudom, jövőre szeretnék-e újságíróként jönni. Talán inkább építőként, önkéntesként. Megterhelő figyelni, nézni, mit volna érdemes megírni. Kívülállóvá tesz bizonyos mértékig, hogy végső konzekvenciákat kell vonni, rátekinteni az egészre. Kissé magányos hivatás, ha a megélt pillanatot úgy kell megfigyelni, hogy azt másoknak is értelmezhetően továbbadjam.”

Ezután még sok mindenre gondolt az Író, végül, mikor mindent letárgyalt magában, elrendezte összes gondolatát, visszatért mindennek az elejére:

„Orron beszív, szájon kifúj. Orron beszív, szájon kifúj. Orron beszív, szájon kifúj.”

VÉGE

Jövőre folytatjuk.

Ezt a cikket a Waldorfeszt támogatta

A te szempontodból hallgatjuk meg azt, ami veled történt, és azt szeretnénk visszaadni

Ladányi Csenge Luca interjúja Somogyi Beátával

Somogyi Beával 2021 októberében találkoztam először, amikor egy lettországi tizenkettedik osztály egy Erasmus Plus diákcsera pályázat keretein belül Magyarországra utazott, és az osztályommal egy közös projekthéten vett részt. Osztálykísérőm, Ákos bácsi akkor szervezte az egyik napra a playback színházakat. Bea volt a program vezetője, és mivel nekem nagyon megtetszett, amit csináltak, megkérdeztem, csinálhatnék-e vele később egy interjút az éves munkámhoz. Boldogan beleegyezett, így ez meg is valósult Pesten egy kávézóban. Beán az első pillanattól fogva érződött, hogy emberekkel foglalkozik. Nagyon kiegyensúlyozott, nyitott, közvetlen, és együttműködő volt. Egyáltalán nem volt olyan érzésem, mintha olyasvalakivel beszélgetnék, akivel még csak egyszer találkoztam. Nagyon érdekes dolgokat mesélt. Olyannyira, hogy el is kértem tőle néhány könyvnek a címét, melyeket feltett szándékom egyszer majd elolvasni. Hihetetlen pozitív energiával rendelkező embernek ismertem meg, aki ráadásul ezt az energiát hatékonyan át is tudja adni másoknak.

De mi is az a playback színház? – Interjúban a válasz.

Hogyan fogalmaznád meg valakinek, aki nem ismeri ezt a műfajt, hogy mi az a playback színház?

Ez egy kommunikációs folyamat, beszélgetés, amelyben a színház közvetít, és egyben közösségépítés is. Az a specialitása, hogy nem pusztán az improvizáció van a fókuszban, hanem személyes történeteket kérünk, hallgatunk meg; jelen van az, akivel történt az élmény, aki megélte, aki elmondja az érzéseit. Látjuk, halljuk, ugyanúgy része a folyamatnak, és amit ő mesél, azt tükrözzük, adjuk vissza a színházban.

Hogyan zajlik egy ilyen folyamat?

Nagyon sokféleképpen, mert ez egy olyan műfaj, ami önmagában, színházi eseményeknek is tekinthető, de rengeteg helyzetben, közösségekben, emberi kommunikációs folyamatokban is alkalmazzák. Egy nyílt színházi előadás úgy zajlik, hogy általában egy másfél órás estet tartanak; van – mondjuk úgy – egy közönség, és van egy társulat, aki őket fogadja.

Különböző szerepek, szereplők vannak egy társulatban. Mindig van ceremóniamester – őt hívjuk játékmesternek. Aztán van általában 3-4-5 színész, és egy vagy két zenész is. Ez a klasszikus felállás. A nézők helyet foglalnak, bevonul a társulat (vagy már ott vannak a színpadon), és általában a játékmester az, aki először megszólítja a nézőket. Valahogyan üdvözlő, rámelegítő, hangolja az embereket arra, hogy mi ez a műfaj, illetve, ha van az estnek témája, akkor arra; és bemutatkoznak a szereplők. Az est első fele, vagy harmada úgy zajlik, hogy a nézők a helyükön ülve önkéntesen jelzik, ha szeretnénk elmesélni egy hangulatot, egy pillanatot, és ahogy megadja nekik a szót a játékmester, onnan a helyükről elmesélik, hogyan érkeztek a helyszínre, vagy mi történt velük aznap a témához kapcsolódóan. Ezután az est nagyobbik részében a játékmester megkéri az egyik nézőt, aki mesélőnek jelentkezett, hogy jöjjön ki. Általában a színpad szélére ki szoktunk helyezni két széket, ahová leül a játékmester és mellé a mesélő, így mindenki láthatja őket. Ezután a mesélő kiválaszthatja a játékmester segítségével, hogy ki játssza őt a színészek közül, és esetleg más szereplőket is.

Gyakran a társulatok olyan helyen lépnek fel, ahol van egy kis közösségi tér is, így ha a nézők még akarnak maradni, akkor lehet egy kicsit beszélgetni. Ha jól csináljuk a dolgunkat, akkor ez beindítja a beszélgetést. 45 perces foglalkozástól 8 órás egész napos, vagy több napos folyamatokig nagyon sokféleképpen lehet alkalmazni a playback színházat bárhol, ahol emberi kommunikáció van.

Milyen témák köré épülnek ezek az estek? Milyen témák szoktak előfordulni?

Ez nagyon változatos. Vannak társulatok, akik nem szeretnek témát adni, hanem az lesz aznap a téma, amit hoznak a nézők; másrészt vannak megrendelések, ügyek, amik mellé felkérnek egy-egy társulatot vagy egy-egy projekt csapatot, hogy dolgozzuk fel ezt playback-esen. Például a Vitakultúra Egyesület létrehozott egy társadalmi párbeszéd színház műfajt, amiben tulajdonképpen a playback színházat alkalmazzuk egy egésznapos, vagy félnapos folyamatban.

Vannak rámelegítő előadások, ahol előadók beszélnek, vannak kis csoportos ráhangolódások, ahol különböző művészeteken keresztül (képzőművészet, vers, zene...) lehet feldolgozni egy témát, és van a végén egy nagy összefogó playback színházi előadás, ahol lehet még mesélni. Egy ilyennek a témája volt például a méltóság, vagy egy másiknak a felnőtttség. Mindig volt egy adott célcsoport, például a méltóság témához a mozgásukban korlátozott, vagy mozgás-sérült emberek, vagy valamilyen fogyatékkal élő emberek.

Olyan témát is adott egy társulat, hogy "gyökerek és szárnyak", vagy szerelem, vagy például a pécsi playback társulat azt a címet adta az előadásának, hogy "Minden rendben lesz", ami nyilván nagyon rímelt arra, hogy most ebben az időszakban hogy vagyunk, mennyire kiszolgáltatottan, mennyire bizonytalanul, és hogy tekintünk rá, de ez a cím elég tág teret ad azért az asszociációnak is.

Nagyon fontos a playback műfajban az inklúzió, az inkluzivitás, azaz mindenki, aki ott van, részese annak a folyamatnak. Fontos ezt lehetővé tenni. Nagyon sok olyan ügy mellett állnak ki a playback útján, ami erről szól, például különböző kisebbségek és többségek együttéléséről is.

A Pepita Playback Társulattal, aminek tagja vagyok, mindig közösen találjuk ki, mi legyen az előadás címe. Például volt egy olyan előadásunk az első COVID zárlat előtt, hogy "A nő, a férfi". Ez abból jött, hogy hallgattuk együtt talán a Belgának egy számát, amiben vannak ilyen sztereotípiák, és arra hangolódunk, hogy direkt erről beszéljünk.

Hogyan zajlik egy ilyen felkészülés?

Az adott témára mi is készülünk minden próbán. Mesélünk arról, hogy mi személyesen hogyan vagyunk benne. Magunkat is felkészítjük, hogy ha odaállunk, és fogadunk történeteket, akkor azokat képesek legyünk megtartani, és képesek legyünk sokféle jelentéssel, sokrétűen visszaadni. Többszereplős maga a visszajátszás, és nagyon jó tud lenni, hogy egy adott élményt egyszerre mondjuk négy ember jelenít meg, és más-más jelentések, árnyalatok jönnek át. Ezeket odáig lehet vinni a felkészülésben, hogy tudjuk, hogy van egy személyes szintje a történetnek, de vannak akár társadalmi visszhangjai, vonatkozásai, tükröződései is, és azokat a szegmenseket, azt a háttérrel is be lehet hozni. Mélyítjük a beszélgetést is az emberek között.

A playback színészeknek az a céljuk, hogy annak a személyiségét, megélését adják vissza, aki a történetet mesélte? Mennyire vonhatják bele a saját személyiségüket, vagy azt, hogyan csapódott le bennük, amit hallottak?

Igazából nem lehet kizárni a saját személyiséget, nem lehet függetleníteni attól, hogy én hallgatlak téged, és nekem lesz rá reakcióm. Úgy is lehet érteni, hogy a te szempontodból hallgatjuk meg azt, ami veled történt, és azt szeretnénk visszaadni, tükrözni a tőlünk telhető legjobban. Beépítve nyilván azt, hogy mi hogyan reagálunk, és hogyan érzünk.

Ez nem feltétlenül tudatos döntés. Valamit csináltat velem a testem, a hangom, a mimikám. Ennek gyakorlása a dolgunk, hogy tudjunk kapcsolni tudatos, tudattalan, kifelé figyelés, befelé figyelés között. Igyekszem beépíteni azt is, ami belül kapcsolódik ahhoz, amit te mondtál, de ugyanakkor a tudatos fókuszom azon van, hogy a te történetedet adjam vissza. Talán a szolgálat a legjobb szó rá.

Mennyire kell egy playback színész testbeszédének kontrolláltnak lennie?

Nagyon jó, ha egy playback színész is képezi magát mozgásszínház, vagy mozgáskoordináció terén. Minél gazdagabb az eszköztárad, annál több lehetőség van. Annál inkább tudsz finomhangolni, és hatni a nézőkre. Vannak rituálék a playback színházban, amiket nagyon tisztán kell tartani. Azon belül lehet improvizálni, és azon belül történhet meg valami, amit nem tudunk előre. Különböző fázisok vannak: van, amikor a játékmester beszél a nézőknek és még nincs meg a mesélő. Onnantól kezdve, hogy van mesélő, a színészek már ülnek a széken. Ez általában semleges tartás, nem összetett kézzel, átkulcsolt lábbal ülünk, hanem jelezve azt, hogy figyelünk a mesélőre; nyitott testtartással, és a tekintetünk rád irányul, amikor elkezdesz mesélni. Amint a játékmester int a színészeknek, hogy álljanak fel, az egy következő fázis. Ott már szabaddá teszem a testemet azzal, hogy állok, onnan már csak egy lépés a színpad, a közös kreatív tér, ahol majd elindul a játék. Amint a játékmester befejezi az interjút, odafordul a színészekhez, akár összefoglalhat, vagy kiemelhet dolgokat, és annyit mond, hogy lássuk, és erre a szóra kezdik el a színészek a játékot különböző formák alapján. Aztán megállnak a színpadon, megint semleges tartást vesznek fel, még nem rendeződik vissza a színpad, és ránézünk a mesélőre, mert a mesélőé az utolsó szó, hogy ő visszajelezhessen, hogy "igen, ilyen

volt”, “nem, nem ilyen volt”, “nagyon köszönöm”, vagy csak egy bólintás. Utána visszarendeződnek a színpadon a színészek megint egy semleges ülésbe, vagy állásba, és ott a tér a következő történetnek. Ilyen szempontból ez egy nagyon fegyelmezett, nagyon koncentrált jelenlétet igényel. A történetjátszásnál is vannak rituálé elemek, például mikor megyünk ki a színpadról, a zenész mit csinál közben, hogyan jövünk be, hogyan kezdődik a történet, mikor indul be a zene, hogy van csönd... Ezeket a fázisokat nagyon pontosan betartjuk, mert nekünk is keretet ad, és a nézőknek is, hogy honnantól kezdődik a játék, és meddig tart. Kereten belüli szabadság. Keret nélkül káosz lenne, kereten belül kreativitás.

Hogyan zajlik a nézők bemelegítése? Mi történik akkor, ha kínos csend van, és senki nem szólal meg? Mit tehet akkor a játékmester?

A hétköznapi életben a csendet gyakran kínosnak szoktuk érezni. Mert azt szoktuk meg, hogy az az illedelmes, ha beszélgetünk. Ugyanakkor a playback színházban a csönd – bár szerintem más emberi helyzetekben is – nagyon sok mindent jelenthet. És nagyon szeretjük. Lehet jó a csönd, nemcsak azt fejezi ki, hogy feszültség van – bár az sem baj, ha feszültség van. Kérdés, hogy abból mi születik. Tudnia kell érzéklni a társulatnak, a játékmesternek, hogy ez még az a csönd, ahol jó várni, vagy ez az a csönd, ami egy nagyon nehéz történet után van, és jó egy picit így maradni, vagy lehet, hogy segít, ha egyszerre levegőt veszünk... Alapvetően nagyon fontos a csend, mert belőle születik meg az a spontán történet, amit majd meghallgatunk. Egyébként pedig úgy melegíti be a társulat a nézőket, hogy előzetesen már van valami téma, amit kiküldünk. Volt olyan társulati előadásunk, ahol már előre megosztottunk személyes dolgokat a téma kapcsán. Általában valaki a társulattól bevállalja, hogy aznap este házigazda lesz, és akkor ő koordinálja azt, hogyan érkeznek a nézők, fogadjuk-e őket vízzel, üdítővel, stb. Ha például színházi térben vagyunk, akkor ott már a világítást is lehet úgy beállítani, hogy legyen váltás az érkezés után, amikor elkezdődik az előadás. Sokszor a zenész kezd, a zsezségéből elindul egy zene. Mindig az itt és mostból jó kiindulni. Meg kell engedni azt is, hogy megérkezzen a néző, még fázik a keze, vagy megázott... Ezek a nagyon profán és nagyon emberi dolgok is legálisak, lehet ilyeneket is mondani. Nem kell egyből nagyon mélyre ugrani, hanem szépen hangolódjunk rá, érzéklni kell azt, hogy a nézők, hogy vannak.

Volt már olyan, hogy valaki azt mondta, hogy nem elégedett azzal, ahogy a történetét visszajátszottátok? Mennyire szoktak felbátorodni a nézők?

Igen, ilyenkor kiegészítést szoktunk csinálni. Az például jó alkalom arra, hogy újra játsszuk egy részét, ha valami hiányzik neki, és azt szeretné látni. Sok mindenben segít a visszanezés, pontosítja a mesélő a saját élményét. Fontos, hogy egy lejátzás után minden esetben megkapja a szót a mesélő, hogy legyen lehetősége visszajelezni.

A történetek egymás utáni kapcsolódása, vagy ha úgy tetszik, egyfajta áramlása van jelen, és ha valamit az egyik történetben nem játszottak ki a színészek, akkor lehet, hogy egy következő történetben előjön, visszaköszön az a téma. Ahhoz, hogy ebben az áramlásban minden mező, minden tér össze legyen kötve, nagyon fontos, hogy egy történet után hogyan jöhet egy következő. És nem biztos, hogy újra kell játszani, ami hiányzott, mert tudjuk, hogy majd jön rá egy válasz. Meg egy következő. Ez adja az est szövetét.

Fontos, hogy a mesélő megfogalmazza az érzéseit?

Úgy mondanám, az a fontos, hogy a személyes kapcsolódása legyen egyértelmű. Tehát lehet, hogy nem minden interjúnál várom el, hogy megnevezzen nagyon konkrétan érzéseket, érzelmeket. Ha azt mondod, hogy “jól vagyok”, ezerféleképpen tudsz jól lenni. Ha azt kérdezem, hogy mitől vagy jól, és mondasz részleteket, az lehet, hogy teljesen kielégítő, és nem kell megnevezni, mégis mondhatom, hogy lássuk. Amiket én nem hagyok játékmesterként, az az, hogy elméleteket mondjon el valaki anélkül, hogy tudnánk, milyen a személyes kapcsolódása hozzá. Túl tág, ha valami elméleti, mert millió dolog lehet benne.

Hogyan szoktak reagálni, akik először látnak ilyet?

Nehéz általánosítani, mert nagyon sok mindentől függ. Volt, aki először jött, és azt mondta, hogy ez nem színház. Valamilyen preconcepcióval, elvárással érkezett, hogy például egy színház az, amikor a végén van eszmei mondanivaló, amit hazavisz. Szerintem itt is van mondanivaló, millió ágon történik valami, és egy csomó minden nem tudatosan. Nehéz megmondani, amikor vége egy előadásnak, hogy mennyire tetszett, vagy mi történt veled, mert

tényleg rengeteg mindent nem tudunk még megfogalmazni, mert nem vagyunk teljesen tudatában annak, hogy mi is történt. És ez igaz a színészre, meg a játékmesterre is. Azt gyakoroljuk, hogy minél többnek legyünk tudatában, és minél többet tudjunk kínálni. Volt olyan extrém visszajelzés is, hogy "ez fantasztikus", hogy "csak ide jövök". Van olyan, aki azóta is rendszeresen jár vissza, "ó, hát ez kell nekem", meg "beiratkozom", és elkezdi tanulni ő maga is. (Vannak képzéseink.) Olyan helyekre nem megyünk el játszani, ahol azt mondják, hogy legyen valami vidám, valami szórakoztató. Mert például amit a Beugróban csinálnak, vagy amit a Momentán Társulat csinál, az is improvizáció, csak az nem személyes történeteken alapul, hanem inkább ötleteken. Az sokkal inkább csak szórakoztatás. Egy playback előadásnál viszont nem tudjuk garantálni, hogy miről fognak mesélni a résztvevők. Volt olyan például, hogy elmentünk egy vállalatához játszani, ahol a HR-esek azt gondolták, hogy ez nagyon jó karácsonyi ajándék lesz, de ott keményen kijött az, hogy mitől szenvednek, mi az, ami stresszeli őket, hogy nem szeretik, amit csinálnak, mekkora kockázata van ennek, stb. És akkor ez olyan rémületet keltett, hogy a másnapi fellépést, amikor a vezetőkhöz ment volna egy csapat, lefűjták. Merthogy ez nem egy "minden szép, és minden szeretet, és de jó itt ebben a cégben dolgozni" dolog volt, hanem el merték azon a szinten mondani a problémáikat, amit még a közösség biztonságosnak érzett.

Mi a célja a playback színháznak? Mi lehetett az indító gondolat, ami alapján létrejött? Mit akar közvetíteni az emberek felé?

Amennyire én tudom, az eredeti célja az elfogadás, befogadás. Amiben benne van az együttélés, az önképviselés, meg benne van az is, hogy akik általában elnyomott helyzetben vannak a csoportban, vagy a társadalomban, azok is kaphassanak esélyt, és ez a fajta elfogadás, a sokféleségnek a meghallgatása. Másrészt tényleg egy alternatív válasz a színházra. Az ilyen nagyon mainstream színházi képzés és színházi világszemlélet eléggé versenycentrikus, és tehetségközpontú. Ez viszont pont az ellenkezője. Inkább egy egészséges, elfogadó, sokféleségre épülő, azt hangsúlyozó műfaj.

Mit jelent neked? Mi az, amit szeretsz benne? Mit tanultál a playbacktől?

Nagyon nehezen választom el, hogy mit tanultam meg emiatt, mert olyan régóta foglalkozom vele, és annyira a részem. Egyrészt a kapcsolatot, a kapcsolódást önmagamhoz, és a másikhoz, benne lenni abban, ami van itt és most, a jelen pillanatában. Hogy bármi van, megvan hozzá

az erőforrásom, hogy abból tudjak tovább lépni, vagy kihozni valamit: az a fajta meghallgatás, elfogadás, kapcsolódás... És hát a játék az, ami nekem nagyon fontos. Nagyon szeretem csinálni. Nagyon felszabadító. Azt is szeretem, hogy együttműködés van – én nem szeretem annyira a versenyt. Hihetetlen erőt ad. Élvezni azt, hogy még nem tudom, hogy mi lesz. A playback azt használja, hogy még nem tudom, vagy hogy kínlódom. Ez az erőforrás. Nem kell gyorsan, okosan megoldani. Az is lehet egy megoldás, csak az valahol máshol fog megszületni, meg máshogy, és ha ezt tudom használni, ez tényleg kielégítő. A másik dolog, hogy nem vagyok egyedül. Ez is egy nagyon fontos tanulás a playbackból. Természetesen nem feltétlenül az én elméletem fog érvényesülni, ez is benne van, másrészt viszont nem nekem kell mindent megoldanom és megcsinálnom. Vannak olyan dolgok, amiket én egyedül nem tudnék úgy kitalálni, ahogy együtt csináljuk. Pont az benne a lényeg, hogy együtt.

Szóval a playback az életre nevel?

Abszolút. Szerintem nagyon. Alapvetően az improvizáció már szerintem elég sokat ad, de kifejezetten a playback improvizáció számomra nagyon fontos helyen lévő érték.

Hogyan találkozta a playback-kel?

Középiskolás voltam, a Kölcsey gimnáziumba jártam a VI. kerületbe, amikor egy számomra nagyon fontos ember, az akkori drámatanárom, Sándor Zsuzsa, elhívta az akkor létező egyedüli playback színházi társulatot. Ez a rögtönzések színháza volt. Ott ültünk a klubban, és néztünk egy előadást, és valaki mesélt arról a magyartanárról, aki az én tanárom is volt, és az egyik színész egy az egyben őt hozta. Én teljesen ledöbbsentem, hogy ő ezeket honnan tudja? Ez volt az első találkozás. Aztán később, egyetemista koromban, Dr. Bakó Tihamér és Donát Attila, az első magyar társulat tagjai hirdettek háromnapos workshopot a műegyetemen, amire elmentünk, szintén Sándor Zsuzsa miatt, mert ha ő azt mondta valamire, hogy jó, akkor mentünk, és kipróbáltuk. És az tényleg jó volt. Olyan volt, hogy utána méterekkel a járda felett lebegtem napokig. Felszabadító, mély, érzelmes, vicces, tényleg ilyen önmagamra rátaláló pillanat. És aztán több ilyen képzésen is voltam, meg néztem előadásokat. Diákönkormányzatosok, színjátszósok a gimiben, mentünk tovább, alapítottunk egy társulatot. Attila és Tihamér voltak a mestereink ebben. Emlékszem arra pillanatra egy képzésről, ahol azt mondtam magamnak, hogy "Ha így is élhetném az életemet, akkor miért is akarnám máshogy?" Meghoztam a döntést, hogy én ezzel komolyabban szeretnék foglalkozni.

Görcz Gergely

Önként és dalolva

avagy a „legmegérősebb” munkalehetőség

Önkéntesség.

Gyanítom, mindenkinek eszébe jut valami, adott esetben valamilyen élmény ezen szó hallatán, hiszen nagy valószínűséggel sokaknak volt már lehetősége kipróbálni magát benne – akár jószándékból, netán kedvességből, vagy (kevésbé ideális esetben) akaratán kívül. Ránk, egykoron, vagy még mindig egy Waldorf-iskola padját koptató diákokra különösen igaz ez, hiszen, ha máshol nem is, a gimnázium évei alatt teljesítendő gyakorlatok formájában biztosan végeztünk már valamilyen önkéntes munkát. Ez alól én sem voltam kivétel, hiszen mind a négy középiskolai évemet Waldorfban töltve számos hivatás világába volt szerencsém betekintést nyerni ezen gyakorlatok keretein belül – egy kivétellel mindig önkéntesként. Ezen alkalmak során rendre sokat tanultam, ám a hasznos dolgok mellett azt is megtapasztalhattam, sokan miért nincsenek annyira kibékülve az önkéntességgel.

Ez a tevékenység, definíciója szerint ugyanis egy olyasvalami, melyet az erre vállalkozó önkéntes „szabad akaratából, egyéni választása alapján, pénzügyi haszonszerzés szándéka nélkül

végez” – vagyis bármiféle bér, vagy fizetés hiányában. Na igen, itt van a kutya elásva...

Önkéntes munkáért cserébe ugyanis az ember semmilyen juttatásra nem számíthat, ami kevésbe hat motiválóan napjaink pénzorientált társadalmában... Alapvetően mindenki megélhetési céllal vállal munkát, hogy legyen miből fizetnie a saját, talán a családja napi betevőjét. Ebből kifolyólag sokan időpocsékolásnak tartják az önkéntességet, amit csak annak éri meg végezni, akinek „már amúgy is van elég pénz”. Sajnos a XXI. század ifjúsága, a Z-generáció is ebben a felfogásban nevelkedett, így az ő köreikben sem örvend túl nagy népszerűségnek az önkéntesség – persze, egy-két üdítő kivétellel.

Az önkéntes munkavállalás egyik nagy előnye, hogy rendszerint egy jó és nemes célt támogatunk vele, miközben változatos helyeken próbálhatjuk ki magunkat, ám legtöbbször sajnos ez sem növeli a tevékenység vonzerejét. Személy szerint, emlékszem (ismét a Waldorf-gimnáziumokban megszokott gyakorlatok példájával élve), milyen tanulságos volt megismerkedni egyes mezőgazdasági munkálatokkal a mezőgazdasági-, vagy betekinteni az erdők titkaiba az erdészeti gyakorlaton. Felemelő érzés volt segíteni megváltozott munkaképességű embereket mindennapi tevékenységeikben a szociális gyakorlat keretein belül. Ezek az élmények nagyon sokat adnak az embernek, és erősebbé teszik.

Úgy vélem, ha valaki „az átlagostól eltérő” környezetben, pl. egy Waldorf-iskolában nevelkedett, így, úgyszólván hozzá van szokva az önkéntességhez, az a későbbi, felnőtt éveiben is szívesebben vállal ilyen munkát, és nagyobb elánal veti bele magát. Az ilyen vállalkozó szellemek előtt pedig sokszor olyan lehetőségek nyílnak meg ezáltal, amikre a legtöbben nem is gondolnának. Önkénteskedni ugyanis szinte bárhol lehet. Az embert mindössze egy Google-keresés választja el attól, hogy a világ bármely pontján felbukkanó önkéntes-lehetőségek közül válogathasson – számos weboldal nyújt ehhez segítséget. Kiváló példa erre a Workaway nevű felület, mely sokaknak ismerősen csenghet, napjainkban ugyanis egyre többen fedezik fel a benne rejlő lehetőségeket. Ezen platform segítségével szinte minden kontinensen vállalhatunk önkéntes munkát. A munkáltató rendszerint szállást, ellátást, közös programokat, esetleg idegenvezetést ajánl fel a munkáért cserébe, így nemcsak világot láthatunk, de új kultúrákat, embereket ismerhetünk meg, kapcsolatokat alakíthatunk ki. Az ilyen lehetőségek tehát életre szóló élményeket tartogatnak, így érdemes benne szerencsét próbálni.

Életre szóló élményekért azonban nem feltétlenül kell a „szomszédba” menni. Személyes, önkéntességgel kapcsolatos emlékeim ugyanis nem nyúlnak (ennyire) messzire. Ahogy említettem,

waldorfosként az ember egészen hamar belekóstolhat az önkéntesség világába, a Szombat-helyi Perintparti Waldorfban működő, egyébként sikeres tájfutóklubnak köszönhetően ez rám hatványozottan igaz volt, hiszen az elmúlt években számos, általuk szervezett versenyen volt alkalmam segédkezni. Az itt tapasztalt remek hangulat hatására elhatároztam, hogy más eseményeken is kipróbálom magam önkéntesként. Ennek, valamint egy tavaly nyáron lezajlott, véletlen beszélgetésnek köszönhetően találtam rá a Helperek Önkéntes Segítők Egyesületre. Diákmunka gyanánt ugyanis egy fürdőben dolgoztam, ahol volt szerencsém beszélgetni valakivel, aki az előző nyár folyamán már segítette önkéntes tevékenységgel a Helperek különleges, sokoldalú munkáját. A szervezet ugyanis a legnépszerűbb magyar zenei fesztiválok (pl. az elektronikus zenére specializálódott Balaton Sound, az újonnan kiváltképp populáris Bánkitó-, az évről-évre a világ legnagyobb előadóit Magyarországra csábító Sziget-, vagy a magyar zene fellelőjére, a Strand Fesztivál) biztonságát, azok zavartalan lefolyását igyekszik biztosítani önkéntesei segítségével. Az érdeklődőknek rendre számos, különböző divízió közül van lehetőségük válogatni – mint pl. étkeztetés, iroda, vagy éppen média – így hát nekem is nehéz dolgom volt, mikor úgy döntöttem, jelentkezem. Végül a Sziget Fesztivál esetében az elsősegély-járőr pozíció mellett tettem le a voksomat, mivel úgy gondoltam, így nemcsak, hogy valóban szükség van a segítségünkre, még a fesztivál területét is lesz alkalmam bejárni – ráadásul munkaidő közben. Jól gondoltam.

A következő pár napban ugyanis minden benne volt, ami miatt – szerintem – megéri önkéntesnek állni: kiváló társaság, jó hangulat, folyamatos lehetőség új emberek megismerésére, természetesen önkéntes munka mellett. Végül, de nagyon nem utolsó sorban pedig (az amúgy több, mint borsos árú hetibérlet helyett) ingyen ott lehettem rengeteg olyan előadó koncertjén, akiket eddig maximum a rádióban, vagy egyéb platformokon hallhattam, miközben elsősegély-járórként segíthettem az arra rászoruló embereknek – kell ennél több?

Az elmúlt hónapokban az önkéntesség terén szerzett élményeim listája azonban ezzel még nem ért véget. Mint ahogy azt fent említettem, a sport iránti szeretetemből kifolyólag már korábban is előszeretettel vállaltam szerepet önkéntesként különféle versenyeken, ám ehhez hasonlóan eddig még nem volt részem. 2023 nyarán ugyanis Budapestre érkezett az Atlétikai Világbajnokság, mely – valóban rendkívül megosztó volta ellenére – hatalmas lehetőségeket kecsegtetett a hozzám hasonlóak számára. Így hát egy jó barátommal úgy döntöttünk, önkéntesként megcélazzuk az eseményt, ahova, kisebb várakozás után felvételt is nyertünk, augusztusban pedig megkezdődött a világbajnokság.

„Witness the wonder!”, vagyis „Láss csodát!” – szólott a világverseny szlogenje. Mit is mondjak, láttunk bőven. A vébé ideje alatt ugyanis – hogy csak néhány példát említsek – kísértünk olimpiai bajnokokat, együtt dolgoztunk olyan emberekkel, akikről eddig csak az interneten olvastunk, a körpálya mellett állva vizet osztottunk az éppen célba érkező atlétáknak, továbbá még a dobogó legfelső fokára is felállhattunk – na jó, bevallom, csak az éremátadó-cerémónia elpróbálása végett, na de akkor is. Kilenc napon keresztül olyan élményekben volt részünk, és olyan inspiráló pillanatokban élhettünk át, amik egy egész életen át elkísérik és motiválják az embert, és amikért igazán megéri úgy „munkát vállalni”, hogy nem kap érte pénzt az ember...

Életem legpezsgőbb és legizgalmasabb időszakát tudhatom magam mögött, melyben elévülhetetlen érdemei vannak az önkéntességnek, melyről egy évvel ezelőtt magam sem gondoltam volna, hogy ennyit képes adni az embernek. Sajnos sokan nem tudják pl. a Z-generáció tagjai közül, mekkora lehetőségek rejlenek benne: azon kívül, hogy segítségével fantasztikus helyekre juthatsz el (legtöbbször ingyen, esetleg minimális költséggel), nagyon sokat tanulhat az ember, új barátságokat szőhet, valamint fontos tapasztalatokat szerezhet.

Ahogy arról az elején szó volt, önkéntes tevékenységével az ember sokszor nemes célt támogat. Mikor arra gondolunk, mit kapunk cserébe, ha önkéntességre „adjuk a fejünket”, joggal juthat eszünkbe a közismert mondás, mely esetünkben kiváltképp igaznak bizonyul:

Jótett helyébe jót várj!

Bolya Á. Bors

Magukban ücsörgők

Kakukkfy Ábel Imre, az író, szépnek találta az életet. Nem a magáét, azt kimondhatatlanul nehéznek és igazságtalannak érezte jelen pillanatban, de úgy általában az életet roppant szépnek tartotta.

Következett ez mind abból, hogy egy végzetes áprilisi napon úgy döntött: Író lesz.

– Ej, te, nagy mesélő! – kiáltottak a barátai és egy-némely közalkalmazott, amikor meglátták.

Valóban szeretett mesélni, de nem csak ez hajtotta. Kettős cél lebegett búsívű szemei előtt. Az önkifejezésen túl segíteni akart.

Egy még végzetesebb szeptemberi napon, uzsonna után ugyanis észrevette: az emberek másképpen néznek ki, mint, ahogy kinéznek. Kontúrrá soványodva látta a körülötte állókat, és minden körvonal legbelsején ott ücsörgött annak kicsiny tulajdonosa. Nyújtózkodtak, húzózkodtak a piciny alakok, hogy valahogyan kitöltsék önmagukat. Hiába kapaszkodtak föl saját szemnyílásukig, nem láttak a másik mélyére, az apró alakok nem látták meg egymást. Ha volt idejük ezen gondolkodni a kontúr-testeknek, boldogtalanokká lettek. Ha nem volt, akkor

csak a bensőjük lett az, és néha kiordítottak saját fülükön segítségért, de a körvonal-test ezt csak ritkán hallotta meg.

Kakukkfy elsőként a sajtnak tulajdonította a dolgot. „Nem kellett volna ilyen nehéz étellel a hasamban elszundítanom” töprengett az író, majd elkerekedő szemekkel tekintett saját magára, amint fölfedezte, hogy ő is éppen csak önnön bokájáig ér föl óriássá nőtt kontúrjában.

Amikor már hetedik napja élt a kicsiny Imre a nagyban – az végezte rendesen napi tennivalóit, szinte alig érezve, hogy bensője kicsiny, és nem tölti ki őt igazán – belátta, hogy a sajtnak ehhez semmi köze.

Azt írom: „alig érezve”, de azért mégiscsak észrevette egy idő után, hogy bensője nem teljes, űr van benne, vágyakozott önmagával azonosnak lenni.

„Tenni kéne hát valamit...” Morfondírozott az író, közben boltozatos homlokán három ránc jelent meg, és vöröses szakállából hegyes tincset sodort.

„De mit lehessen itt tenni?” Töprengedett tovább, közben bajsát kipödörve, és őt ráncba szaladt a homloka a gondolkodástól.

„Nem tudom.” Határozta el végül, nagy sóhajtással összeborzolva a szakállát, kisímítva homlokát. Kinyitott egy keze ügyébe kerülő könyvet, hogy inkább olvasni fog. Elmulatja az időt, ha már ilyen furcsa helyzetben kell leélnie a hátralévő életét, hogy nem tölti ki magát. Olvasni mégis csak jobb, mint gondolkodni, hogy mit lehessen tenni, mert az érzelmi dolgokat pendít meg. Főleg kedden.

Valami érdekes regény lehetett, mert mire észbe kapott, átolvasta az éjszakát, és röstelkedve kellett bevallania, szorult helyzetéről is megfelejtkezett. Míg olvasott, kiballagott önnön testéből, tengerésszé változott, hajóra szállt, részt vett Trója ostromában. Feltalálta a kereket, a telefonközpontot és az ekét. Megrohamozott pár szélmalmost. Elutazott a Holdvilágba, és vissza. Szerető lett, és szeretett. Gyűlölté változott, és gyűlölködött. Volt légionista, volt szép mór nő. Gyermekeként üveggolyót gurított. Az öregség hol meggörbítette a derekát, hol egyenes derékka érte utol az idő. Egyszóval élt s halt (az író nem teljesen érzi a kettő közötti különbséget), míg a könyvvel volt elfoglalva.

„Ideje reggelizni” gondolta Kakukkfy. Felállt, és azon nyomban beverte a fejét. Belső énje óriásnak tűnt így, reggeli előtt, és saját, körvonalas énjének koponyájába ütközött. Kábán dör-

zsölgette mindkét önmaga feje búbját. Másodjára óvatosabban próbált fölállni, nem erőltetve a dolgot. Belső szelleme szép lassan kipréselődött testéből, és úgy vette körbe, mint ahogyan egy szerető ölelő karjai, vagy mint borús időben felhő a napot. Most a teste tűnt aprócskának, és bensője óriásnak. De ez jó volt. Nem űr volt, hanem légkör, ózonréteggel.

Így alkotott Kakukkfy Ábel Imre. Csak volt egy kis baj: Az író dolgozott. Kétlaki életet élt, hogy el is tudja tartani magát, meg ébresztgethesse az embereket, finoman lökdöshesse olvasóit, akik csak érzik maguk úrját, de nem látják azt. Reggel elment dolgozni. Téglát hordott, árut csomagolt, fogyásjelentést gépelt, söprögetett, iskolában tanított, épp mit lehetett csinálni, majd hazament és újra munkához látott. Szavakat rakott egymás után. Cikket, novellát, verset, esszét írt, épp mit látott jónak. Aztán néha kicsit belehalt ebbe, mert nem lehet ám folyton dolgozni.

Egyszer úgy tért magához, hogy egy orvos ült az ágya mellett, és éppen a halotti bizonyítványát töltötte ki, mert pár napja nem lélegzett, annyira elfáradt.

– Ez bizony elégtelen! – szólt a doktor áthúзва a félig megírt bizonyítványt. – Majd hívjon, ha tényleg meghalt, addig meg pihenjen többet – tanácsolta, amikor elköszönt az írótól.

Ábel Imre gondolkodóba esett. Végül úgy döntött, elmegy a kicsiny újság szerkesztőjéhez, és töredelmesen megkéri, vegye föl dolgozni, így a maga eltartását és a választott küldetését egyszerre tudja majd úzni.

A szerkesztő belső énje folyton növekedett, és összezuhant. Amint elolvasott egy-egy új cikket, írást, lelke megörült, és körülölelte az irodát, de utána eszébe jutott, mennyi határidő, intézendő, ügyes-bajos dolog van a tennivalók között, és akkor összekucorodott valahová a tüdő magasságába sírni. Így találta aznap is az író, amikor benyitott hozzá.

– Nézd, Imrus – kezdte a szerkesztő, miután Kakukkfy előadta jövetelének okát –, én adnék pénzt neked, de az a legkevesebb. Minket, meg kell valljam, nem fizetnek túl jól.

– De hiszen boldoggá tesszük azt, aki olvas minket – fakadt ki az író. – Ebből nem lehet megélni?

A szerkesztő nagyot sóhajtott, amiből kitetszett, hogy meglehet, csak nehezen.

– Tudod, mi csak egy lehetőség vagyunk a boldogságra – magyarázta a szerkesztő –, de amit mi kínálunk, azzal még dolgozni kell. Elsőnek el kell olvasni az újságot. Ez már időigényes, de utána még meg is kell érteni.

Kakukkfy szomorúan bólogatott. Ismerte azt az érzést, amikor egy-két mondat csak különösen feszített agymunka után hatolt be a kontúrral jelzett testbe, hogy a belső felfoghassa azokat.

– És néha tényleg egyszerűbb valami cukros, vagy olajban tocsogó dologtól gyors boldogságot szerezni, vagy bensőség nélküli ölekezéssel becsapni az agyat, hülyére inni magunkat. Ezekkel ideig-óráig elfeleded, hogy nem vagy teljes, valami hiányzik az életedből.

Kakukkfy pontosan tudta miről beszél a szerkesztő, hisz elégszer látott csalfa mámorban úszó körvonal-alakokat, kik valamilyen módon betapasztották fülüket, belső hangjuk pedig rekedtre kiabálta magát bánatában, míg bele nem unt végleg.

– De miért? – tette föl a költői kérdést az író. – Hát miért nem látják, hogy ez, amit itt kínálunk, valódi, hosszú távú megoldást ad, ha törődnek kicsit magukkal? Miért nem figyelnek oda magukra? Ez igazságtalanság.

A szerkesztő bocsánatkérően hunyorított a szemével, amiből kitetszett, ez bizony igazságtalanság.

Magyar Franciska

Könyvajánló – Tara Westover: A Tanult lány

Amikor ezt a könyvet először a kezembe vettem és elolvastam a fülszövegét, olyan akartam lenni, mint Tara, pedig még nem is ismertem. Az az érzés hasított belém, hogy ő tudja a választ, hogy ő megtalálta minden kérdésre, ami engem éppen foglalkoztatott.

Miért ítélik az emberek? Milyen mércén mérik a tanultságot? Mitől függ, hogy kik leszünk mi? Számít-e, hogy honnan jövünk? Egyek vagyunk a családdunkkal? Mi az igaz ebben a világban?

„[...] vajon az ember egyetlen igaz személyisége az az első alak-e, amit magára ölt?”

A tanult lány ezekkel és sok további kérdéssel foglalkozik egy harc elbeszélése közben. A memoár valójában egy szóköntösbe csomagolt csata leírása, amit annak érdekében folytatott egy lány, hogy megtalálja magát, az igazságot, az álmait, szembe menve az ítélkező emberek árjával, és kiszabadulva abból a bunkerből, amibe apja világnézete zárta.

A legelső dolog, ami eszembe jutott erről a könyvről, az az, hogy ha akarom, se tudom letagadni a tényt, hogy rossz dolgok alapján ítélkezünk. Az eredmények, a nevek, az elért érdemek számítanak. Ha az életutunk eltér a tökéletesnek és sikeresnek elkönyvelt elképzeléstől, máris azt a visszajelzést kapjuk, hogy kevesek vagyunk és nincsenek esélyeink. Ha nem a legnagyobb hírű iskolákat végeztük el kiemelkedő teljesítménnyel, már nem is számítunk egyenrangúnak rengeteg ember szemében. Waldorfos diákként hiába próbáltam bizonyítani, sokszor nem tudtam megmutatni, hogy alaptalan a gondolat, miszerint az alternatív tanítás egyenlő a kevesebb vagy rosszabbal. Tudom, hogy nem voltam egyedül, aki elnyomva érezte magát. Nem beszélve arról az elnyomásról, amit sajnos nőként tagadhatatlanul még mindig tapasztalok vagy tapasztalunk.

Viszont számít ez igazán? A Tanult lány főszereplője tizenhét évesen lépett először osztályterembe. Egy hegy mögött lakott Idahoban, ahol nem járt iskolába. Az anyja a falu füvesasszonya volt, akinek gyerekeit nem látták orvosok és anyakönyvi kivonatuk sem volt, mivel apjuk ellenségnek tekintette a kormányt. Szinte senki mással nem érintkezhettek, csak a családjukkal, akinek dolgoztak apjuk szeméttelépén. Tara fiatalfelöltött koráig tulajdonképpen nem létezett ezen a világon a társadalmilag elfogadott formában. Mégis ez a lány ma már doktor, a könyv története pedig az ő élete.

„Azért tudok megállni a szélben, mert nem próbálok ellenállni neki [...]. A szél, az csak szél. A földön minden további nélkül elviseljük az ilyen lökéseket, tehát a levegőben is el kell tudnunk viselni őket. Nincs semmi különbség. Csak az, amit az ember az agyában kreál.”

Tara életét legjobban apja és bántalmazó családja nézetei befolyásolták. Mormonként nőtt fel, viszont ez a könyv nem a vallásról szól, hiába tűnhet legelőször úgy. Tara-t és testvéreit mentálisan sérült szüleik egy olyan világnézetben nevelték fel, ami elferdítette és eltúlozta a valóságot. Testvéreivel természetesnek gondolták ezt a felfogást, míg Tara meg nem tapasztalta, milyen is, amikor a szemüveg lencséje félrecsúszik, ami miatt egész életében homályosan látta a világot, miközben azt hitte, éppen az teszi élessé. Meg kellett találnia saját céljait és útját, mindezt az elején segítség nélkül, mivel a paranoiában élő szülei miatt nem adatott lehetősége a barátságra, a párkapcsolatra, mások nézeteinek meghallgatására és lehetséges útjainak meglátására.

„Mióta először ráébredtem, hogy a bátyám, Richard fiú, én pedig lány vagyok, azóta szeretném elcserélni az ő jövőjét az enyémmel. Az én jövőm az anyaság volt, az övé az apaság. Nagyon hasonlónak hangzottak, de nem hasonlítottak. Egyiknek lenni azt jelentette, te döntesz. Te ülsz az asztalfőn. Te rendszabályozod a családot. A másiknak lenni pedig azt, hogy rólad döntenek, téged szabályoznak.”

„Furcsa, milyen hatalmat adsz magad felett azoknak az embereknek, akiket szeretsz, írtam a naplómbe.”

Ez az olvasmány elsősorban megtanított arra, hogy eloszlassam a gondolatot, ami azt mondja, kevesebbet tudnék, mint valaki, akinek átlagosan vagy előnyösebbnek tűnően indult az élete. Illetve, hogy elkezdjem az emberek tudását máshogy is felfogni. Mivel az értelem nem egyenlő a lexikális tudással, a tényekkel, amit megtanítanak nekünk. Tara egyetemista koráig nem hallott a Holokausztról, azt viszont megtanulta anyjától, milyen gyógynövények segítenek elállítani a vérzést, vagy kezelni egy égési sérülést. Túl sokszor felejtjük el, hogy tudásnak számít, az is, hogy rájövünk, hogyan kell életben maradni.

Ezzel a harccal Tara megtanított arra, hogy nézzek körbe magam körül, és ismerjem fel a gondolatokat, amik nem az enyéme, csupán társadalmi vagy más egyéb befolyásolás miatt alakulnak bennem. Felbátorított arra, hogy kérdőjelezzek meg mindent a saját érdekemben, és merjek affelé fordulni, amiben én hiszek és én szeretnék.

Valamint megerősítette bennem azt, hogy ne tagadjam le, mi volt nehéz, vagy, hogy mi fáj a múltban, hogy miért kaptam kihívásokat és olyan nevelést, amilyet. Hisz' annak oka volt. Oka volt annak, ha megbetegedtem, mert megtanultam, hogyan kell felépülni, oka volt annak, hogy valamit nem tanítottak meg, mert azt magamnak kellett elsajátítani. Oka volt annak, hogy Tara egyedül, értetlenül élte át, milyen nehézségekkel küzd egy fiatal lány, oka volt annak, hogy bátyjától sokszor nem kapott mást, csak bántalmazást. Át kellett élnie a sokszor embertelen viszonyokat, amik mind azt üzenték neki, hogy nem a saját útján halad, hogy az ő sorsa nem az apja szeméttelépén van. Hiszen, ha ez mind nem történik meg, sosem ismeri fel, hogy ő szétválasztható a szüleitől, hogy neki is vannak jogai, gondolatai és értékei. Ahogy azt sem, hogy önmagának kell segítő kezet nyújtania, magára kell számítnia.

„Nem tud segíteni rajtam. Csakis én menthetem meg önmagam.”

Ezt a könyvet azoknak ajánlom, akik kíváncsiak és nem akarnak csukott szemmel járni, elkerülve a sokszor kegyetlen valóságot, amivel viszont az igazságból is kimaradnak. Akiket érdekel mások sorsa és története. Sokszor megrendítő, elgondolkodtató és szem felnyitó olvasmány.

*Angol nyelvű kiadást készítünk cikkeink legjavából. Adományoddal segíts fordítóinknak!

Hahn Gergő

Egy rettenetes igazság – Oppenheimer filmajánló

„How about because this is the most important thing that ever happened in the history of the fucking world?”

- kiabálja le a Manhattan Project értelmét megkérdőjelező tudóst a Project katonai vezetője, Leslie Groves Jr. (Matt Damon). És nemcsak ő, hanem a film rendezője, Christopher Nolan is több interjúban biztosított minket saját álláspontjáról, miszerint J. Robert Oppenheimer „a valaha élt legfontosabb ember.” A film alapjául szolgáló, 2005-ben megjelent, Pulitzer-díjas életrajzi könyv, a Kai Bird és a néhai Martin J. Sherwin által jegyzett American Prometheus terjedelmében, részletességében és címében sem árul zsákbamacskát: egy ókori tragédiát, az emberi létezés alapvetően felforgató élettörténetet kínál központi alakján, az amerikai atombomba atyjaként ismert J. Robert Oppenheimeren keresztül. Christopher Nolan pedig arra vállalkozott, hogy ebből – tulajdonképpen – egy hangoskönyvet készítsen. Egy nagyon hangosat.

A hang felszakítja a vásznakat: az IMAX-méretű fehér vásznat képletesen, a természet szövétét pedig a történet szerint ténylegesen. Itt ugyanis fizikai valóságunk semmisül meg a lehető legerőszakosabb módon, atomok szakadnak ketté egy korábban elképzelhetetlennek tartott erő, az emberi elme hatására. A filmben nagy szerepet kap a Manhattan Project központjában álló, ellentmondásos fizikus, J. Robert Oppenheimer (Cillian Murphy) elméje – az első pillanattól kezdve a lehető legsubjektívebb helyen, az egzisztenciális szorongás képeit felidéző látomások kellős közepén vagyunk. Az Univerzum fekete lyukként szívja magába és roppantja össze a tudóst, akit az intuíció vezet furcsa vízióiban. Mintha a világegyetem, az atomok mélyére látna, s ezzel egyszerre látna meg valami csodálatra méltót és valami retteneteset.

Christopher Nolan tolmácsolásában a kép szinte mindig a csodálatra méltót, a hang pedig szinte mindig a retteneteset képviseli. A bámulatos praktikus trükkökkel létrehozott miniatűr atompályák és robbanások bődületesen hangos, ijesztő hangorkánnal párosítva támadnak. Pánikroham IMAX-ben, lehetne a film plakátjának PR-szövege, és talán a személyes tapasztalat is mozgat akkor, amikor valamilyen egészen univerzális, mélyre ható szorongást vélek felfedezni ezekben a rövid képsorokban, amik számomra nemcsak a film csúcspontjai, de tulajdonképpen lényege is. Igaz, ezzel a kispadra száműzöm a 180 perces film körülbelül ki-

lencven százalékát (köztük az életrajz jelentősebb állomásait, Florence Pugh Jean Tatlock-ját, Emily Blunt Kitty Oppenheimerét, Robert Downey Jr. Lewis Strauss-ját, vagy épp személyes kedvencemet, Benny Safdie Teller Edéjét), személy szerint mégis ezekben az apró pillanatokban láttam meg valamit a filmből, pontosabban J. Robert Oppenheimer, az atombomba-program – és talán maga Christopher Nolan lényegéből is.

Ismerem a pánikként az emberre törő egzisztenciális szorongást. Ilyenkor az ember mintha egyik pillanatról a másikra fényévek millióit utazná be, mintha évmilliárdok röpnélnek el egy másodperc alatt, s valami olyasmit látnánk meg igazi valójában, amit sosem lett volna szabad. Ahogy a filmben Oppenheimer, úgy mi is a valóság egy eddig elszigetelt, rettenetes igazságát látjuk meg. S ettől menekülünk – majd újra látni akarjuk. Az atombomba-program (élén Oppenheimerrel) ezt a világot tárta fel: a 20. század elején az emberiség, sőt az általunk ismert univerzum történetében először szakítottuk át a hétköznapi világ határait, a természet szövétét. Ez Oppenheimer csodálatra méltó, rettenetes víziója, ami elől menekül, majd mégis újra felkutatja. Ez a legfontosabb, az „egy” igazság számára.

„How about because this is the most important thing that ever happened in the history of the fucking world?”

- kiabálja le a Manhattan Project értelmét megkérdőjelező tudóst a Project katonai vezetője, Leslie Groves Jr, s állítását nehezen tudjuk megkérdőjelezni. A világegyetem csodálatra méltó, rettenetes víziója ugyanis nem az Amerikai Egyesült Államok titka: éppen az ellenség fedezte fel elsőként, s az így kilátásba helyezett totális pusztulás minden egyéb érdeket felülír. Ez a világtörténelem legfontosabb dolga.

Groves, Oppenheimer – és végső soron Christopher Nolan számára is. Az idő múlásával, manipulálásával, visszaforgatásával és újraértelmezésével folytonosan játszadozó brit-amerikai rendező első blikkre egy lineáris történetet kínál nekünk. Mégis, mintha Oppenheimer vízióiban, ezekben a könyörtelen epizódokban rejtőzne Nolan igazsága is, amit korábbi filmjeiben is keresett. Oppenheimer történetben megtalálta azt, ami számára a legfontosabb. Az „egy” igazság, ami ott rejtőzik a világegyetem szövete mögött.

Talán megbocsájtjátok nekem, hogy szinte egy szót sem ejtettem az Oppenheimer megannyi cselekményszáláról és szereplőjéről. De ahogy a Robert Downey Jr. által alakított Lewis Strauss, úgy a film egyéb aspektusai is áldozatul estek „valami fontosabbnak.”

„Talán valami fontosabbról beszéltek.”

Bolya Á. Bors

Egyperces novellák

Egy igazán boldog nap

A füstös város boldog volt. De, nem csak úgy, mint máskor, hanem teljes szívéből. Szeles, esős, ám derűs nap virradt, fiatalosan friss szürkéségével. Az emberek örömmel nyomorogtak a pótlóbuszokon, és élvezték, hogy kicsit késhetnek a munkából; addig is jó társaságban vannak, igazán élvezetes a többi utas szaga, csak finoman lépnek a másik lábára, és már megszokták, hogy esernyőikről a víz a másik bokájára csorog. A zálogház előtt vígan heherésző csoport várakozott a nyitásra. „Végre megszabadulunk ezektől az ócska aranyaktól” gondolta az egyik kopott s pecsétes kabátú alak. A temetőből hahota szó hallatszott. Háromszor húzták vissza a koporsót, és a pap egyre sebbeket mondott. A halott igazán büszke lehetett. A városi fegyház udvarán csinos akasztófát ácsoltak. A cellákból vidám füttyörészés hallatszott. Nem messze, a fronton nevetve dörögtek az ágyúk, és egy boldog, lábavesztett katona így szólt: „Ha így szorítanak vissza minket, estére már otthon is lehetünk!”

B. úr balladája

„Az igazi férfi kemény, kiég, majd idő előtt meghal, mert nem kér segítséget, és nem változtat.” Gondolta B. úr, amikor még gyermek volt. De azt is gondolta: „Én nem leszek ilyen. Gyorsan kiégek, aztán majd vidékre költözöm, ahol új értelmet találok az életemnek, megházasodom, gyerekeket és tyúkokat nevelek majd. És B. úr mindent beleadott. Miután elvégezte azt az egyetemi szakot, amely a legkevésbé érdekelte, elment egy vállalatba, ahol nem tudta, hogy mit gyártanak, gyártanak-e egyáltalán valamit, és az mire jó, de a munkanapok hosszúak voltak és embertelenek. B. úr alig várta, hogy annak rendje és módja szerint kifáradjon szellemileg, testileg, emberileg, morálisan, és pszichológusi utasításra vidékre költözhessen, de ez nem ment olyan könnyedén, mint várta. Történt, hogy azon kapta magát, hogy gyönyörködik a fölösleges iratok kupacában az asztalán, szeretettel gondol a mismásoló, szép hangon ordító főnökre, és alig várja, hogy nap végén elmondhassa: „Ma se csináltam semmi értelmeset!” Amikor ezt észrevette magán B. úr, roppantul elkeseredett, hogy messze még az áhított cél, így, kettőzött erővel vetette magát a munkába, hogy kiegészít folyorsítsa. De csak megszerette szürke kollégáit, örömet kezdte lelteni a hosszú számsorokban, már nem vette ki szabadságait, boldog volt, amiért minden nap lélekőrítő egyhangúsággal és megaláztatással telik el. De B. úr nem volt boldog, hogy élvezi azt, amit nem kéne, és, hát, mégis csak boldog volt, mert oly szépnek találta munkája viszontagságait. Lassan így múlt el maga B. úr. Belépett az égi cégbe, örlődve, hogy nem éri el soha élete célját. Kiégve. Elhamvadva. Boldogan.

KIKELET

KIKELET

IRODALOM. IRODALMAD. IRODALMUNK.

ROVATVEZETŐI HANG:

A mostani Kikeletet az önkeresés jegyében állítottam össze. Komolyabb vagy játékosabb modorban, de olyan írásainkat válogattam össze, amik miatt bennem, mint olvasóban fölmerült az érzés, hogy el kell gondolkozzam, ki vagyok, mit szeretnék, mit szeretek, hová tatok, mit csinállok?

Azt hiszem ez az emberek örök témaja, keresik, értelmezik magukat. A Waldorf-iskolákban még külön epocha is van erre (a szerkesztő itt kifejezetten a Parsifal-epochára gondol), de így vagy úgy, minden, minden kapcsolódásunk a külső és belső világokhoz azt a célt szolgálhatja, hogy megtaláljuk a viszonyítási pontjainkat, kirajzolódjon az alakunk, és a világunk formája.

Az elkövetkezőkben tehát arról olvashatunk, hogy a Waldorf-diákok hogyan keresik magukat az irodalom által, hol egész önéletrajzian, hol költői képekben elmondva, hol könnyed humorral, hol fájdalumukat megformálva.

Kérem, ne fadjuk be a rovatot egyszerre. A szépirodalomnak, s különösképp a verseknek jót tesz, ha gondolkozunk rajtuk, mert különben annyi érzés és gondolat

kavarog majd bennünk, amik kiütik egymást, s végül egyiket sem tudjuk kellően megélni.

Ajánlom hát az elkövetkezőket mindenkinek, aki éppen keresi magát!

Bolya Á. Bors

Rovatvezető

Varró Hanga Júlia

Hiuság

"Én senki miatt nem akarok veszíteni az értékeimből"

– mondta a hervadt virág, majd berohadt a dohos szoba sarkában elhelyezett vázába.

Gelencsér Fáni Alíz

Vadvirág

*Világot látna a kis vadvirág,
De gyökerei visszahúzzák.
Napfénnel jár örömtáncot,
De kinek okoz ő itt boldogságot?
Nem viszik virágoshoz,
Nem lesz jelen ballagáson, esküvőn
Ő nem díszelget a terítőn...*

Újházy Nagy Dániel

Szépre Hervadni

*Az Akasha se tudhatta
Mi álma a halhatatlannak
Álmatlan könnyeit hullatva
Csak torz tükre annak
Mit elé tartanak*

*Az Egek ketté nyíltak
Álmokba futni
Csak csók a sírnak
Mint más bőrébe bújni
Te lelkedből ordíts csak*

*A Tűz alatt rózsza nőtt
Azt sűgja építve rombolj
S ő rombolva építi őt
Tarts közel, oly közel hogy horzsolj
S gondtalanvárd a jégesőt*

*A Vizek sodrása hibáinkért kinevet
Tán nem akartunk tanulni
Hisz tudtuk, ezzel hiteget
Ahogy folyóink kezdtek simulni
Túl sok ár érte e vizeket*

*A Földön hol tegnap táncoltunk
Remélem holnap virágoskert nő
A világ, miről tegnap álmodtunk
Ha küzdünk érte, egy nap tán eljő
S majd megpihenve szépre hervadunk.*

Pauly Fanni Júlia

Köszönlek

*Köszönöm létrejöttöd áldott perceit,
Köszönöm léted tapintható sejtjeit.
Köszönöm jelened minden sóhaját,
Köszönöm, hogy múltad nekem adtad át.
Szeretlek téged, te röpke pillanat.
Szeretlek, te kedves egyperces pirkadat.
Szeretlek, hogy csak anyja szeretheti gyermekét,
Testemből lettél, könnyem s szívem minden dobbanása a tiéd.
Gyermekem vagy, én tápláltalak.
Gyönyör és fájdalom szülte édes emlékeid, darab,
Belőlem lettél s én mindig vigyázok terád,
Otthonod vagyok én örökké, bármerre jársz.*

Alexandrea Young Liberty

Szeretném

*Szeretném, ha látnád az én arcomat minden forduló idegenen.
Szeretném, ha éreznél egy lángot a mellkasodban akárhányszor rám gondolsz.
Szeretném, ha az én hangomat hallanád, amikor énekel neked és az én bőrömet éreznéd,
amikor hozzá érsz és aggódnál, amikor nem válaszolok.
Szeretném, ha csak a gondolattól megőrülnél hogy mással lennék és éreznéd az ajkam ízét
minden rúzsfoltos poháron.
Szeretném, ha az én illatom megfojtana az ő parfümjében.
Szeretném, ha izzadtan felkelnél minden rémálmotól, amiben meglátogatlak.
Szeretném, ha a piros szín rám emlékeztetne ő helyette.
Szeretném, ha éreznéd a hiányom súlyát a taposó gravitációban.
Szeretném, ha olyannyira kívánná több információt rólam, hogy hazugságokat találsz ki.
Szeretném, ha engem gyászolnál minden temetésen.
Szeretném, ha minden csepp kávé emlékeztetne rám, amikor be nem áll a pofám és minden
perc csend elborítana, mint ahogyan engem, amikor eltűntél.
Szeretném, ha minden vasárnapi napsugár elmesélné azt az emléket, hogy melletted keltem.
Szeretném, ha minden göndör tincse eszedbe juttatná azt, hogy tőlem hogy fordultál el.
Szeretném, ha írnál nekem leveleket, amiket sosem látnék.
Szeretném, ha engem szeretnél úgy, ahogy őt szereted.*

Fa Miklós

X

Éppen a Roscommon streeten sétáltam, gondolataimat fürkésze.

Az utcák üresek voltak és egy különös némaság uralkodott a levegőben. Ám ez a csönd nem egy rossz csönd volt... Sőt, mi több, szinte zeneként hatott. Éreztem a város szellemét, még ha egy lélek sem volt körülöttem.

Talán a tér idegensége vagy atmoszférája tette, nem tudom... amit viszont biztosan tudok, az az, hogy ez egy igen nagy lépés előre, szóval nem szeretném elrontani. Sok mindent elrontottam már – mint mindenki –, barátságokat, szerelmeket, és a többi... micsoda klisé. Akárhogy is, a város nagyon tetszett. Az oszlopok árnyékai és az ablakokból visszaverődő formák táncot jártak a napfényben. Úgy éreztem, követnem kell a táncoló tömeget... úgy éreztem átvezetnek majd ezeken a könnyörtelen időkön.

Ahogy vezettek, egyre külön és teltebb volt a tér hangja. Hol hangszerek torlódását, hol síri csendet lehetett érezni. Egyre előrébb haladva suttogást kezdtem hallani. Sűgtak nekem örömről, bánatról, nehéz időkről, sikerről és háláról. A jó és a rossz vizsálya volt ez! A boldogság és szomorúság hada...

A suttogás kezdett elnyomni minden más hangot és elkezdtem mindazt hallani, ami a világon történik. Úgy a betegséget, halált és bizonytalanságot, mint szeretetet, kitartást és biztonságot.

Egy Napsugár mosolygott hirtelen arcomra...

Juhos Fanni

Elmész

*Visszatérsz a zajba
Most egészen magad vagy
Arcodon a festék
A tíz ujjad is megfagy,*

*Elpirultál mégis
Színtiszta tükörbe
Nézz bele és állj meg
Görnyedj meg előtte*

*Tudok én kaparni
Lelkesen csaholva
Körmöm alatt kosszal
Cipőt nyalogatva*

*Angyalok álmodnak
Fetrengve a porban
Padlóra basalva
Bársony szőnyeg voltam*

*Álmomban még egyszer
A vonaton utaztunk
Elnyeli a párna
Farkasvonításunk*

*Utoljára végül
Le kell zabanyozni
Ha elönt a sírás
Megtanulok úszni,*

*Szemedbe kacagni
Harcolj csak a széllel
Egészen magad vagy
Dideregve mész el*

Kárpáti Borbála

Öngyógyító

*Hagyjatok, hagyjatok,
Úgy emészt a bánat! –
Tartsd a levegőg
Felé az orcádat.*

*Meggyógyít, balzsamoz,
Elsimít az idő.*

*Legnagyobb gonosz és
Legnagyobb jótévő.*

Statikus

A segítségért kiáltó pohár

Most megyek haza az iskolából, borzalmas kedvem van, nem tudom, hogy mihez kezdjek magammal, amikor hazaérek, legszívesebben csak beesnék az ágyamba és feküdnék. Hazaértem, az ajtó előtt állok, a kulcsomat lassan a zárba helyezem, hirtelen valamiféle rossz érzés fog el. Elfordítom a zárbán a kulcsot és belépek a házba. Ahogy kiléptem az előszobából, megpillantottam apámat, ült a konyhaasztalnál és egy szót sem szólt, csak nézte az előtte lévő boros poharat, ami csurig volt töltve. Hirtelen átfutó gondolat miatt tekintetem fagyossá vált, vajon ma is? Csak nem.

A poharat a szájához emeli és iszik, arca semmilyen változást nem mutat. Közelebb lépek és köszönök neki, hirtelen feleszmél, rám tekint és megkérdezi, milyen volt a sulis? A szemkontaktust kerülve válaszolok neki, nem volt semmi különös. Tekintete, üres szemei kissé üvegesek, ekkor már tudtam, hogy ez már több, mint egy jóízű pohár bor. Tekintetem az asztal bal oldalára terelődik, ahol megpillantom az üres üvegeket.

Legszívesebben kirohannék a világból. Kezdeményezi a beszélgetést, de én háritok, bocsíapa, de nagyon elfáradtam és sok leckét kaptam. Elkezdlek a szobám felé sétálni, olyan mélyen a gondolataimban vagyok, hogy nem is érzékelem a külvilágot. Az ajtóhoz érve feleszmélek, bemegyek, majd becsukom magam mögött az ajtót. Dühössé válok, testem eltelíti az utálat. Lefekszem az ágyamba, gondolataim szanaszét, vajon ez miért jó neki? Miért csinálja? Utál minket? Ezt valahogy sose fogom megérteni.

Anyám léptei kizökkentenek a gondolataimból, hallom, ahogy apám felé tart. Istenem, kérlek, csak ma ne, de hiába, elkezdődik. Elkezdenek vitatkozni, az egész házat a kiabálás borítja be, utálok, de mégis ez a gyerekorom, mégis mit tudnék ezzel kezdeni? Hirtelen csend lesz, erőm veszek magamon, megpróbálom az érzelmeimet minél mélyebbre zárni. Veszek egy nagy levegőt, kinyitom az ajtót és kísétálok a konyhába, apám sehol, anyám az asztal mellett áll, arcáról tisztán leolvasható a fájdalom, rám néz, odajön és megölel, de ez az ölelés valahogy más volt, ez az ölelés nyugtalanságot és sajnálatot áraszt magából, apa hol van? Nehézkesen, a sírás küszöbén állva teszem fel a kérdést, anyám szégyenteljesen válaszol, elment valahova. Megnyugvás és aggodás töltött el hirtelen, elment? Nem is baj, legalább nem fognak veszekedni, de vajon hová ment? Visszajön?

Ezekkel a gondolatokkal megyek lefeküdni, egyszerűen nem tudok aludni, csak nézem a plafont, darabokban vagyok, mihez kezdjek most, vajon ez meddig lesz így? Addig töprengök ezeken, míg belefáradok, és sikerül elaludnom, reggel felkelek, kísétálok a nappaliba, ott fekszik apám a kanapén, alszik, megnyugszom, csöndben kimegyek a szobából, nehogy felébredjen, összepakolom a táskám, felöltözök, elindulok az iskolába és reménykedek, hogy amikor hazaérek, nem ez fog fogadni.

P

Megszólal a csengettyű...*Megszólal a csengettyű...**Odasietsz a fához...**Elkezded bontogatni a csomagokat...**Na, mit kaptál – kérlek –**Mit hozott a Jézuska?**Hát... Volt Büntudat,**Döntéskényszer, de Szeretet is.**Mondjuk abból legalább kétféle.**Két külön modell.**Most nem tudom,**Melyiket kéne használni.*

Vizi Hanna Írisz

Napra nap*Bánatomat naplóba itatom,**Bánatomat festékbe folytatom,**Bánatomat vászonra vetem,**Bánatomat könnyekbe sűríttem.**Könnyeimmel kádatok töltök,**Minden reggelen álruhát öltök.**Bánatomat kövekbe karcok,**Bánatomat hallgatag hullatom.**Vágyaimat remegve rejtem,**Egymagamot susogva sejtem.**Hűvös a nappal, hűvös az éjszaka.**Sehol a holdja, sehol egy csillaga.**Egymaga. Egymaga.*

Kárpáti Julcsi

Mint eldobott cigaretta...

*Mint eldobott cigaretta, úgy létezem.
Ülök csak, s gondolataim, mint a füst
Szálldogálnak, s ha jön egy szikra, vétkezem.
Egyedül vagyok itt, az örületbe'
De, hagyjatok békén, ne fogjátok a kezem!
Veszélyes vagyok, mind előre, mind holtra.
De, ne hagyjatok itt, inkább vegyétek le fejem!
Vagy, csak szóljatok rám, hogy – Héj, te! –
S én figyelnék, ígérem, figyelnék, s tudnám, hol a helyem.
Sehol. Most inkább elmegyek.
De nem akarok hazamenni. Ott tudják a nevem.
S kereshetnék egy helyet, hol a békét megylem...
Csak, egy baj van: hogy nem merem.*

Kakukkfy Ábel Imre

Feketeleves

Fáradt voltam. Könyvvégi-, indokolatlan fáradalommal. De úgy sütött a nap, olyan kérlelhetetlenül nyár volt, hogy bűnnek éreztem volna, ha párnák közt heverészve töltöm a délutánt. Így hát, tétova léptekkel elhagytam ágyamat. Belegondolva túl meleg, s fülledt lég töltött el, mintsem kellemes volna szunyókálni.

Tompa agyamban két cél leledzett csak: Nem elaludni Értelmesen cselekedni Nem elaludni Értelmesen cselekedni Nem elaludni Értelmesen cselekedni.

<< KÁVÉ >> Ugrott a megoldás lassan eszembe. << KÁVÉ >>

Mikor ez a varázsos szó elért hozzám, oly békeesség öntött el, hogy egy pillanatra úgy tűnt, buddha lettem.

Nem lettem. Mint az utólag kiderült, amikor átestem a küszöbön, s a legprofánabb módon illetem minden eddig élt, s ezutáni küszöbfaragót, ill. különféle nőági rokonaikat. De ezt senki ne vegye személyeskedésnek.

Miután nem lettem buddha, célirányosan a konyha felé törtem az utat. Ködös látásom tisztulni kezdett, levegő áradt tüdőlebenyek közé, s vérem dalolva frissült fel, örömködve az éltető légnak. Így már semmi volt szétszedni a bialetti féle, köznyelven „kotyogós” – kávéfőzőt. Elsőnek víz; pont a vonalig: nem viselem, ha több, vagy kevesebb folyadékkal főzöm a feketét. Aztán szűrő, majd a darált kávé.

Sírni valóban jó volt, a gázrózsa fölé helyezni a hatszögű alchemista eszközt. Sub Rosa: több volt ez, mint pusztá kávé. Életelixír lehetett, nem kevesebb. Finom kattogás, köhécseles az edény felől.

<< KÉSZ!!! KÉSZ!!! >>

Fehér porceláncsészébe kéjjel töltöttem a gőzös fekete levet. Kifordultam a konyhából, s emeltem a bögrét, az isteni ajándékot. Mikor lábam beleakadt a küszöbbe, támaszt veszítve elvágódtam hosszan a kőpadlón. Csak hallottam, ahogy a feketécsésze darabokra törik. Másnap reggel holtan találtam magamra a kávé áztatta padlón.

Bolya Á. Bors

Vázlat

Kakukkfy Ábel Imre, az író, kilépett a kisképző nehézszárnnyú ajtaján. Pontosabban szólva, csak Imrus ruhái hagyták el éppen az épületet, ő maga még nem létezett emberként. Arányok, irányok, tónusok, árnyalatok alkották a testét. Festőmodellként ücsörgött órákat egy osztálynak, akik absztrahálták, és az emberen túl meglátták milyen ívekből rajzolódik ki alakja, hogyan törik rajta a fény, sötét és világos részekre bontották őt, míg megszűnt létezni, mint önmaga.

Sétálva ment végig a Múzeum körúton, elvegyülve az arctalan tömegben, hogy mennél hamarabb visszaváltozzon. Nem szeretett sokáig segédvonalakkal övezett arccal sétálni, amik, mint glória jelezték, hogyan vázolták föl a diákok.

Az író szerette volna, ha az utcán dolga után siető tömeg embernek nézi. Mert tudd meg, Kedves Olvasó, nem élet az, ha az ember csak egy rajz. De hiába sétált el bárki mellett, próbált a szemükbe nézni, azok nem látták meg őt igazán. Kalapját hátra tolta tarkójára, hogy a szembejövők jobban lássák emberi arcát. Szemeivel kétségbeesetten kereste az emberi tekintetet. Közben füttyörészett, úgy ahogy az emberek szoktak, ha a körúton sétálnak. De semmi hatás.

Egy orgonaszín szemű egyén, ahogy egy kávézó kerek asztalkája mellől észrevette Kakukkfyt, ezt gondolta: „Biztos valami színházi, vagy cirkuszi alak. Különben miért füttyörész-ne vidáman, pont kedden?”

Ekkor Imre úgy látta, hogy ruhái egy pillanatra kimenőben sétáló artista ruháknak tűnnek, és erre egészen gondterhelten érezte magát. Ugyanis ő nem bűvész, nem tud zsonglőrmutatványokat, a trapézra még csak-csak fölmászik, de több tudománya nincs.

Ami pedig a vadállatokkal illet, azokhoz nem sem volt semmi érzéke.

De amint az orgonaszemű alak látóteréből kisért, öltözéke visszaváltozott a szokott kopott kabátjává, kordnadrággá, fekete kalappá, és az orgonaszemű azon kezdett gondolkodni, hogy milyen nehéz az élet, és igazán, mit lehessen tenni? Így, mint az Olvasó sejt, számára az élet ekkor roppant nehéz lett, amiben azon kell gondolkodni:

„Mit lehessen tenni?”

Kakukkfy, amint eltávozott az utolsó artista vonása is, befordult egy könyvesbolt ajtaján.

„A vásárló, az már majdnem ember, egy ideig az is jobb, mint egy halom világos és sötét folt!” Gondolta.

Találomra leemelt egy olcsó könyvet a polcról, és a pulthoz lépett.

– Nyolc ötven – pattant az eladó hangja. A hivatlan vásárló éppen megzavarta egy hosszú-hosszú fogyásjelentés gépelése közben, így mérges volt.

„Biztosan tőzsdei alkusz” gondolta, enyhe gúnnyal az eladó. „Azért nem dolgozik kedden, délelőtt. Csak vásárolgat, mint akinek nincsen jobb dolga...”

Kakukkfy elszontyolodva tekintett magán végig. Nem tudta, mit is csinál igazán egy tőzsdei alkusz, így feszengve nyújtotta a pénzt, nem sejtve, hogyan is kéne viselkednie, majd kikullogott az üzletből.

Az eladó szomorúvá változott, mert az író szomorúnak tartotta. „Valaki, aki megpillantva a másikat alkusznak hiszi, az biztosan nem boldog éppen.” Ilyen gondolatok kavargtak Kakukkfy két füle között.

De mi menjünk tovább az emberségevesztett írónkkal. Diákok egy csoportját vette észre.

Egy kékes hajú lány a szemébe nézett.

És végre eltűnt a szénpor és a vázlatvonal a gondosan tónusozott arcáról, és búsarányú, de mégis vidám tekintet tűnt elő. Pont olyan, mint régen. Ugyanekkor a lány is változáson ment át: Kéksége nyomban elpirult az író hirtelen emberi tekintetétől, mint egy eper, vagy

egy számóca „Biztosan szerelmes...” Gondolta Kakukkfy, aki amolyan romantikus alkat volt. „A szerelmét keresi a szemével... Pedig a szerelem vak.”

A lány és az író elsétáltak egymás mellett, de nem változtak vissza a pillantás előtti állapotba. Megjegyezték egymást.

Szemes Flóra Borsika

Cím nélkül

Ezerszer

Magamba

Botlok.

Egyetlen

Rabként,

Nézd,

Elmém

Körbezár.

Létem

Eleme

Néma,

Nehéz

Igazság.

Juhos Fanni

Festesz

Nagy titkos jeleket,

Vörös karikákat

Kettő arany érmét

Óriás két gömböt,

Napot és a Holdat

Pirosalmát, körtét

Szappanbuborékot

Szitakötők szárnyát

szembéjamra fested,

mély sötét selyemre

Titkos nagy jeleket

ráfestesz szememre

Áttetsző az álom

Lángolnak pipacsok

Behunyom és látom

Bolya Á. Bors

Búkergető

<i>Bánat, bánat, bánat.</i>	<i>Mély és nehéz sóhaj,</i>
<i>Repülj mesze, tova,</i>	<i>Látni nagyanyámat,</i>
<i>Emelkedj az égből,</i>	<i>Dinsztelt hagyma gőzét,</i>
<i>Tekints onnan ránk.</i>	<i>Elhagyott állarcot,</i>
<i>Nézd mit ád az élet,</i>	<i>A szabad ember gőgjét,</i>
<i>Lássad szép világot,</i>	<i>Frappáns válaszokat,</i>
<i>A semmittévő csendet,</i>	<i>Télen meleg orrot,</i>
<i>A pohár koccanást,</i>	<i>Szépnek látni magam,</i>
<i>Sóvá száradt könnyet,</i>	<i>Anyám mosolygását,</i>
<i>Bajuszon füst szagot,</i>	<i>Elvégzett nagymosást,</i>
<i>Selymes ujjbegyeket,</i>	<i>Szuszogva nevetést,</i>
<i>A tompa másnapot,</i>	<i>Végtelen ölelést,</i>
<i>Szemöldök játékát,</i>	<i>Bús szemekkel nézést,</i>
<i>Buja izzadtságot,</i>	<i>Másik becézését,</i>
<i>Csizmán földgöröngyöt,</i>	<i>Székben szundikálást,</i>
<i>A barátok szavát,</i>	<i>Tarkón, hajba túrást,</i>
<i>Rozsdás párnák csücskét,</i>	<i>Elmúlt utazást,</i>
<i>Nappal való alvást,</i>	<i>Ágyék savany' szagát,</i>
<i>Elhagyott rendrakást,</i>	<i>Frissen főzött lekvárt,</i>
<i>Be nem ázó cipőt,</i>	<i>Esőt látni bentről,</i>
<i>Csalás megorrontást,</i>	<i>Fejfájás múlását,</i>
<i>Méretben jó ruhát,</i>	<i>Homlok pusztulását,</i>
<i>Pihés köldök csókot,</i>	<i>Felelősség szüntét,</i>
<i>Kádban való mosdást,</i>	<i>Szépen véget vetni.</i>

Kárpáti Borbála

Időtlen

Magányos nő
Túl mélyen érző
Szomorú

Olyan, mint az anyja
Történik, ő hagyja –
Fájdalom

A jövőtől retteg
Pedig bízott benned
Képtelen

Nem önmaga már-még
Tiszta üveg-árnyék
Szárnyszegett

Schleierhaft Eszter

Haláltánc

Attól tartok,
Ha meghalok,
Nem tudom majd,
Mi végre?
Egye fene,
Mind örökre;
Ha utolsó
Táncom ropom,
Nevetek az égre.
Jön a hajnal,
Hideg fénnel,
Abba testem Szakad széjjel.
Biztonságom
Megtalálom.
Haláltáncom
Nem marad el,
Biztonság ez,
Nem hagy kételyt.

Kakukkfy Ábel Imre

Szól a kakukk már II. fejezet

(Szerkesztői megjegyzés: A korábbi számban ne keresse az olvasó az I. fejezetet. Különálló műként közöljük most az író sorait.)

A Marin az a ruha szinte merénylet volt. Könnyű, nápolyi-sárga, már-már emberi bőr árnyalatával játszó anyagból, amit a csípőn kötnek át.

És Mari derekának, kerek fenekeinek minden vonalát, izmainak tapadását, mind-mind megmutatta. Apró mellei hegyesen átütötték a ruha szövetét, s amikor kissé előre dőlt, mind belestünk odafönn. Persze másfelé igyekeztünk nézni és csak kicsiny, lopott pillantásokat vetettünk. Rácsodálkozva: ilyen is van egy asszonynak. Mari nem volt már lány. Nő, asszony volt, s erről láttunk tanúbizonyságokat.

Nem lehetett nem ránézni, legalább csak egy kicsit is. Ahogy mozgott, ahogy változtak, s formálódtak az izmok, ahogy új és új képet, vonalakat láttunk. Nem az a vékony kamaszlány volt, mint ezelőtt, ruganyos teste más volt már. Ő volt az est Háziasszonya. Bulgakov óta tudjuk, hogy a sátánnak is szüksége van háziasszonyra, ha bált rendez. Aladár arca büszkén pihent meg olykor tüsténkedő párján. Mari járt-kelt, szólt mindenkinek pár szót, nevetett. Volt, akinek engedte, hogy táncba vigye. Kínálta az italokat, harapnivalókat.

Combjai körül lágyan fodrozódott a ruha, még izgalmasabbá téve az összképet.

Ó, Istenkém, akkor de szépnak láttam a világot.

Csak ittam a vörösbort. A kesernyés, száraz savak összehúztak a számon a bőrt, mint a kökény. Mire rajtakaptam magam, rendesen berúgtam. Így megy ez. Ha ott van Mari, ugyan, ki figyel, mennyit kéne innia?

De biztonságban éreztem magam a zakómban. Lezutyantam egy székre, s újabb pohár ital s elégedett, bárgyú mosolyom mögé bújtam, mind magam, mind bárki elől.

Ha valaki idejön hozzám - gondoltam - majd részegebbnek tettetem magam, vagy valami kellemes közhelyet ereszték meg, s olyan témát ütök föl, ami még nekem is unalmas, s akkor hagynak, hadd ücsörögjek.

Kortyonként felülvizsgáltam érzéseimet, érzeteimet, gondolataimat.

Éreztem magamon a ruhát. Könnyű lenvászon nadrág; a cipőm enyhén szorított. A zakóm kicsit nagy volt rám, de műselyem bélésében elrejtőztem, s a sötétkék szövet, mint valami páncél, hozzám nem érve ölelt körül. Az ing alatt meleg volt. Nem fűledt, rossz meleg. Ilyen lehet az anyaméh, s ilyen a római este.

Éreztem a nehézkedést a testemen. Lefelé húz, a Föld középpontja felé.

Ez így van rendjén.

Körülöttem beszédfoszlányok. Valaki harsányan fölnevetett. A Samu? Talán. Hallottam, hogyan koccannak a poharak, folyt minden. A szó s az ital egyaránt.

Valami lágy zene szólt. Már nem a lemezjátszóról. Eszter ült a zongoránál. Sokszor kértem, hogy játsszon valamit.

...

Brünn Esztert szeretem. Olyan, mintha örökbefogadott volna, s második anyámként gondot viselne rólam, míg Pesten vagyok. Pedig nem vagyok valami gyámoltalan alak, ő mégis ragaszkodott hozzám.

Ha túl sokat ittam, mindig elkísért a kapumig, s másnap föltelefonált, megvagyok-e, ne hozzon-e tejet vagy valamit.

Egyszer szerelmet vallottam neki. Nem tudom, elég komolyan éreztem-e; lehet összekevertem a gondoskodással. De Eszter kinevetett, megveregette a vállam, s azt mondta:

- Nem baj Imruskám, nem baj.

Rám nevetett, majd belém töltött egy palack bort.

A mai napig nem értem őt. Most is ő kísért haza.

...

Három-négy pár keringett a szőnyeggel takart parkettán. Hallgattam a léptek tompa koppanását, a forduló, nyekergő cipősarkakat, a fodrozódó ruhaaljakat.

A mennyezeti lámpáknak, s az asztalokon lévőknak sárgás fényük volt. Nem világítottak meg minden sarkot. Az volt az ember érzése, Mari és Aladár tán még mindig gyertyával világít.

A nagy ablakokat kitérték, hogy jöjjön a hűs levegő. Az ablakkereten túl az éjszaka lesett be s ugyanúgy nézelődött, mint én. Odakint dohányzók csoportja duruzsolt.

Én kocadohányos vagyok. Egy dobozt, ha egy hónap el elfüstölök.

Kék és vörös ruhákra emlékszem; meg Mari derékon átkötött nápolyi sárgájára.

Kicsit szédelegtem. Jó volt ülv.

A falak krémszínűek, vagy halovány kékek?

Nem kellett volna annyit inni, akkor tán emlékeznék is. Ezt a tanulságot minden ilyen éj után levontam magamban.

- Szereted Marit? - kérdeztem végre magamtól.

- Talán. Most biztosan. Csak nem tudom, viszont szeret-e.

- Ezért nem mondasz neki semmit, hanem báméskodsz bambán?

- Ezért. Így biztonságos. A szeretet katarzisa képzeletekben, kockázat nélkül.

- De nem fáj ez?

- Fáj: talán jobban fáj, mintha nemet mondana. De, ha nemet mond, többé nem láthatom.

Így csöndben maradok.

- Barátja van. Spáth Aladár, Aldó. Kadét a Ludovikán...

A falak krémszínűek, vagy halovány kékek?

Nem kellett volna annyit inni, akkor tán emlékeznék is. Ezt a tanulságot minden ilyen éj után levontam magamban.

- Szereted Marit? - kérdeztem végre magamtól.

- Talán. Most biztosan. Csak nem tudom, viszont szeret-e.

- Ezért nem mondasz neki semmit, hanem báméskodsz bambán?

- Ezért. Így biztonságos. A szeretet katarzisa képzeletekben, kockázat nélkül.

- De nem fáj ez?

- Fáj: talán jobban fáj, mintha nemet mondana. De, ha nemet mond, többé nem láthatom.

Így csöndben maradok.

- Barátja van. Spáth Aladár, Aldó. Kadét a Ludovikán...

- Tudom. Minden bizonnyal jobb nálam.

- Talán. Nem ismered Aladárt. Magadat sem ismered.

- Tudom. Csak föltételezés, hogy jobb.

Az íróknál minden jobb. Aki újságba ír, nem lehet tisztességes. Elfogult minimum.

- Bízz egy kicsit magadban. Csak szükséged van valakire, aki azt tudja mondani, hogy nem is vagy olyan szörnyű ember, mint azt gondolnád.

- Áh, az én kezemben is csak huszonzét darab csont van, mint bárki máséban. Az ember azt szeresse, akit tud, ne azt, akit akar.

Mit is ünnepeltünk aznap? Nem emlékszem. Miért gyűlhettünk össze? Az ördög tudja.

Bödecs Márton

Egy polisztirol darabka története

Egyszer egy neveletlen polisztiroidarab elszaladt a nagy mezőre. Akkor volt a nagy mező, hogy nagyon nagy. De tényleg nagyon nagy volt. Ránézett a rét közepére, és nem látta a végét, mert a közepét nézte. odamászkaált a közepére, és onnan sem látta a szélét, mert egy polisztiroidarabkának nincsen szeme. Azt gondolta, hogy elszalad a szemkirályhoz, és kér tőle két szemet, meg egy tyúkszemmet tartalékba. A Szemkirály szíves fogadtatásban fogadta, és adott neki három szemet, és még egy tartalék tyúkszemmet is ajándékozott neki aranyos csomagolásba csomagolva. A polisztiroidarabka elszaladt a Jó tündérhez, hogy forrasztófüvel megragaszgassa a szemét, hogy láthasson. Megragasztgatta a jótündér szemét, és látott. Örömeben akkorát ugrott, hogy a nagy mezőre pottyant vissza. A mező közepére szaladt, és szétnézett. Így, hogy szerzett magának három szemet, és egy tyúkszemmet tartalékba, egyből látta az mezőnek egyszerre mind a négy sarkát, és rá is jött egyből, a négyszögletű kerekreten volt. Ez természetesen nem jogosít fel engem, mint költőt, hogy Lázár Ervin találmányát elszerezem, de hát, mondom, ott vót a kerek réten. Én, mint szerző szóltam neki, hogy menjen gyorsan innen, mert a négyszögletű kerek erdőről nem írhatok sokat, mert a szerzői jogok, és ilyesmi... Úgy megijedt szegényke, hogy egyből hetedhét országon át száguldott a rendszám nélküli százhuszonöt köbcentis robogójával. Út közben, szerencsétlenségére egy elkóborolt rendőr a rend őrizetének céljából megállította a szabálytalanul száguldozó polisztiroidarabkát, és rávette, hogy eredjen a fenébe. A polisztiroidarabka úgy is tett, elment a fenébe.

Újházy Nagy Dániel

Carmen Cygni egy ideálhoz

*Légbajóról világítótoronyok
Édes szavak, kedves képmutatás
És én azt hittem örök utastárs
Csak a hattyúk énekelnek már
Lassan folyó vizeknek
Csak pukkanása már
Ballonnak, neki csapódó sebes fémekkel
És zuhanás, tengermélynek felszínén
Ázott jegyzetek ha már nem kellene
S mért is írtam ilyen fászságokat*

Kárpáti Julcsi

Vagyok

*Mi vagyok én ebben a világban,
Tán autó, kerék,
Elefánt, vagy bolha a bundában,
Csak egy régi emlék?

Lehetnék fűzfa, levél, meg virág,
Talán színes festék.
S, ha tényleg csak fényből áll a világ,
Eltűnnek az esték?

Zene, szó, hang, maga a teremtés.
Lehetek óra, vagy
Megnyugvás, csönd, esetleg felejtés,
Néma, akár a fagy?

Vízcsépp leszek a bölcsek tavában,
Egyedül eltűnnék.
Vagy talán csak dongó a virágban,
S széltől menekülnék.*

Kakukkfy Ábel Imre

Vasalt út

*Szól-e neked majd kalauz-sípszó,
Jelezve azt, hogy itt az idő?
S lesz-e majd sínpár a lábad alatt,
Tudd, hová tart ez a bandokolás?
Van elég lelked az út végére,
S szened, amivel fűtsz be kazánt?
Lesz-e majd helyed a vagonokban,
Ki lakja be az első-osztályt?
Meg tudsz-e állni a végállomáson,
Felismered majd egyáltalán,
Ha holt vagányra vezet a váltó,
Ki lesz, akihez fohászkodnál?
Elhagyod majdan a vasmasinát,
Vagy benne leleled meg a véget?*

Schleierhaft Eszter

Tavaszi kettős

*Élni és járni és látni,
Álmodni, átváltozni.
Változni szép vadkacsává
Hajlékot lakni a kákán.
Lenni bús szomorúfűznek,
Tópartján nőni a tűznek,
Nappfénynek látszani és játszani
Kislányként csak kacarászni.
Halni és állni, nem látni,
Éberen folyt' várakozni,
Várni a múlt ifjúságot,
A tűnt szende, víg leányságot.
Nem lenni szemed fényének,
Vihar-hajtó égi szélnék.
Mosolynak rőt bajuszodon,
Fönt heverészni a dombon.*

Utószó

Aki önkereséséhez keres hosszabb olvasnivalót, itt ajánlok pár könyvet, csak gyorsan, felsorolva, amik gimnáziumi éveim alatt sokat adtak nekem (a Parsifal mondát túllontúl elvont, misztikus olvasmánynak éltem meg, ami csak sok áttétellel fedte le az én útkeresésem).

Nikosz Kazatzakis: Zorbász, a Görög

Szerb Antal: Utas és Holdvilág

Hermann Hesse: Narziss és Goldmund

Dragomán György: Máglya

A szerkesztő búcsúzik.

Rovatvezető

Bolya Á. Bors (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Szerzők

Bödecs Márton (Diák/Kispesti Waldorf)

Fa Miklós (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Gelencsér Fáni Alíz (Diák/Fehér Vár Waldorf)

Juhos Fanni (vendégíró)

Kakukkfy Ábel Imre (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Kárpáti Borbála (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Kárpáti Julcsi (Diák/Kispesti Waldorf)

P (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Pauly Fanni Júlia (vendégíró)

Schleierhaft Eszter (vendégíró)

Szemes Flóra Borsika (Diák/Fehér Vár Waldorf)

Statikus (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Újházy Nagy Dániel (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Varró Hanga Júlia (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Vizi Hanna Írisz (Végzett diák/Göllner Mária Regionális Waldorf)

KAPUJA NINCS ÁTJÁRÓ

Részlet Hamvas Béla: „Anthologia humana” – Bevezetéséből

Senki közülünk nem él a mának és a mában és a pillanatban. Mindnyájan ma a holnapot éljük - holnap: a holnapután. Sorsunkat a jövőbe vetjük, azt hisszük, holnap érünk el oda, ahol aztán már igazán el lehet kezdeni élni. Mert azt senki sem gondolja komolyan, hogy amit ma csinál, az teljes értékű élet. Az el nem ért emberi lét felé való szüntelen sietésbe és gondba vagyunk beleágyazva. Semmi sem elégít ki, semmi nem nyugtat meg, sem érzéki gyönyör, sem gazdagság, sem hírnév, sem hatalom. A valódi lét kell; valódi emberek akarunk lenni. Az emberi szív saját képétől megtermékenyítve már megszámlálhatatlan évezredek óta teherben van és várandós: önmagával. Önmagát akarja megszűlni irtózatos idők óta, megmérhetetlen kinnal és megrendítő állhatatossággal. Ez az egyetlen fontos abban, ami eddig történt; ez az egyetlen érdekes abban, ami történni fog; ez az, amire a másik emberben kíváncsi vagyok; ez az egyetlen vonzó a könyvben, a képben, a szoborban és a muzsikában. Ez az, amit a szóban hallani akarok, ez és semmi más. Minden egyéb unalmas, érdektelen, közömbös, lényegtelen.

Baranyai Bálint

A kényszerűből a szabadság felé (2009)

Kép: PETER BIZIOU / (JIM CARREY) „THE TRUMAN SHOW”

Mottó: "Amilyen kényszerű, hogy egy eldobott kő valamilyen meghatározott mozgást végez, ugyanilyen kényszertől vezetve kell az embernek egy cselekvést végrehajtani, ha erre valamilyen ok készíteti..."

Az emberi szabadság problémáját, egy példán keresztül lehet érthetővé tenni. Ha egy követ kívülről mozgásba hozok, akkor a kő, szükségszerűen folytatja megkezdett mozgását, a mozgást előidéző külső ok megszűnése után is. A kő további mozgása, azért KÉNYSZERŰ (és nem szükségszerű) folyamat, mert egyetlen konkrét okra vezethető vissza. Ami a kőre érvényes, az érvényes minden más dologra (így az emberi sorsra) is, hiszen nem csak minden fizikai esemény, hanem **minden emberi történetiség létét is**, (határozott és pontos módon) **SZÜKSÉGSZERŰEN valamilyen külső ok idézi elő...**

...ha az általam eldobott kő tudatos lény volna, és mozgása közben gondolkodni tudna, akkor az a képzet keletkezne benne, hogy ő maga az, aki mozgásban tartja önmagát. Amennyiben tehát a kő, csak erről az igyekezetéről tudna, (és nem tudná, hogy én dobtam el) azt hinné, hogy teljesen szabad és semmi más oka nincs a mozgásának, mint az, hogy ő akarja. Ebből a képzetből származik az az emberi szabadság-érzet, amelyről mindenki azt hiszi, hogy rendelkezik vele, de amely a valóságban csak annyit jelent, hogy az emberek tudnak kívánságaikról, de nem ismerik ezen kívánságaik meghatározó okait.

Ezért hiszi a gyermek azt, hogy szabadon kívánja a tejet, a dühös ember, hogy szabadon követeli a bosszút, illetve aki fél azt, hogy szabadon dönt, amikor menekülni kezd. Tekintettel arra, hogy ez a KÉPZET, (nevezzük előítéletnek) minden emberrel vele születik, nem könnyű megszabadulni tőle. Mert ha azt tanítja is a tapasztalat, hogy az ember a legkevésbé sem tudja mérsékelni kívánságait, (és hogy az ellentétes szenvedélyektől hajtva belátja ugyan a jobbat, mégis a rosszabbat cselekszi) mégis szabadnak tartja magát, és pedig azért, mert egyes dolgokat kevésbé kíván, más kívánságait pedig, korábbi dolgokra való emlékezése révén, könnyen le tudja győzni. "Amilyen kényszerű azonban az, hogy az eldobott kő valamilyen meghatározott mozgást végez, ugyanilyen kényszertől vezetve kell az embernek egy cselekvést végrehajtani, ha erre valamilyen ok készíteti." Csak azért tarthatja magát az ember valamely cselekvése szabad kezdeményezőjének, mert tudata van ugyan a cselekvéséről, de nem ismeri az okát annak, ami cselekvésre készítette, és amely oknak feltételek nélkül engedelmeskednie kell.

Szabadságról csak akkor beszélhetünk, amikor az ember nem valamely kényszer okán, hanem valamilyen szükségszerűség felismerése által gondolkodik, érez és cselekszik a világban.

Gellért Ferenc

A halál utáni életről természettudományos megfigyelések és a halálközeli élmények alapján

Kép: EDUARDO SERRA / (ROBIN WILLIAMS) „WHAT DREAMS MAY COME”

A lét nagy kérdéseiről természettudományosan semmi biztos nem állítható. Sokan azt hiszik, hogy ha valaki anyagtól független létezésben, lélekben, szellemben, istenben, halál utáni életben hisz, annak a természettudományos megfigyeléseknek legalább egy részét el kell vetnie, figyelmen kívül kell hagynia, különben ellentmondásba keveredik. Ez a vallások esetén feltehetően így is van, de a tudományra hagyatkozva nem feltétlenül. Az előző számban megjelent cikkben leírtam, hogy semmilyen fizikai, természettudományos megfigyelést nem kell elvetnünk ahhoz, hogy velük teljesen egybehangzó spirituális magyarázataink legyenek a világról és az emberről.

Egyáltalán nem kell jobban a hitre hagyatkoznia annak sem, akit a materialista magyarázatok nem győznek meg. Tudományos ismereteink spirituális alapon is lehetnek. Ehhez csak az szükséges, hogy zsigeri szinten, tekintélyalapon, alapos átgondolás nélkül ne higgyük igaznak a megfigyelésekre adott materialista magyarázatokat, és legyenek más logikus magyarázataink ugyanazokra a megfigyelésekre. **Először is azt kell látni, hogy a materialista elgondolások a lét nagy kérdéseit illetően nincsenek is bizonyítva.** Tehát a materialista magyarázatok – természettudományosan – éppúgy elméletek, mint például az az állítás, hogy van isten, vagy van halál utáni élet.

A legutóbbi cikkben már jeleztem, hogy természettudományosan alapon nagyon valószínűsíthető, hogy az érzékfeletti létezés reális valóság, vagyis fizikain túli, anyagi eszközökkel, fizikai érzékszervekkel nem hozzáférhető dolgok, folyamatok és lények is léteznek, nem csak fizikaiak. Pusztán a természettudomány e téren látható eredménytelenségére hagyatkozva valószínűsítettem, hogy az ember biológiai élete, lelki és szellemi élete sem hozzáférhető közvetlenül az érzékszervekhez, fizikai műszerekhez kötött megfigyelés számára. Különbözően legalább valami fikarcnyi eredményt fel tudna mutatni a természettudomány arról, hogy ezek tényleg anyagi eredetűek lennének, ahogyan ezt a materialista szemléletűek gondolják. E három élet valószínű, hogy érzékfeletti. A fizikai testek szintjén a biológiai, lelki és szellemi élet működéséből csak annyit érzékelünk, amit a fizikai szinten okoznak. Eszerint az élet élőlényeket, életfolyamatokat hoz létre, a lelki élet érző lényeket, érzéseket, a szellemi élet pedig tárgyilagosan és morálisan élő lényeket, képességeket. Ahol csak az élet hatja át az anyagot, ott növényeket látunk. Ahol lelki élet is működik az anyagban, ott állat él és érez. Ahol pedig a szellemi élet is munkálkodik az anyagi-fizikai testben, az a földi ember.

A nem természettudományos, spirituális értelmezéseket ma leginkább a Rudolf Steiner által létrehozott antropológiában, a modern szellemtudományos ismeretek rendszerében találjuk meg, ráadásul oly módon, hogy az a természettudományos megfigyelésekkel is összhangban van. Amit előző cikkemben felvázoltam spirituális magyarázatokként, azok nemcsak a természettudományos megfigyelésekre adható lehetséges értelmezések, hanem antropológiai, szellemtudományos megfigyeléseken is alapulnak. Azok nem csupán elméletek, spirituális kitalációk voltak, hanem érzékfeletti megfigyelések eredményei. Olyan megfigyelésekről van szó, amelyeket nem a fizikai test érzékszerveivel lehet végezni. Minderről azonban majd csak e cikksorozat harmadik részében lesz szó bővebben.

Előző cikkemben a megismerés nehézségeiről is szó esett. Az észlelt tényeket, és azok értelmezéseit; azaz a megfigyeléseket, és a rájuk adott magyarázatokat nem szabad összekeverni. Az észlelő szervekkel, műszerekkel szerzett megfigyelési eredmények az észleleti tények. Ezek önmagukban még nem adnak magyarázatot semmire, ahhoz értelmezni is kell őket. Így minden más – magyarázatok is szükségesek. De ezek csak akkor tények, ha tényleg a valóságot írják le, különben csak téves elméletek, elgondolások. Megismerésünk egyik felét a tényszerű észlelések, a másik felét a valóság-hű értelmezések, magyarázatok adják. Egyikhez észleléssel jutunk, a másikhoz gondolkodva, értelmezve.

A megfigyelésekkel – különösen a tudományosakkal – általában kevés gond van. **A probléma a megfigyeltek értelmezésével szokott lenni.** Rendszerint **nem az érzékszervek csapnak be minket, hanem a valótlan értelmezéseink.**

Korunkra különösen jellemző, hogy a megfigyeltek materialista értelmezését sokan hajlamosak ténynek venni. Mi indítja erre az embereket? Sokakat megtéveszt, hogy az értelmezés előtt lelkiismeretes tudósok szigorú, objektív, körültekintő megfigyeléseket végeznek, és ha ezután ők adnak magyarázatot arra, amit megfigyeltek, akkor azt sokan készpénznek veszik, holott az csak egy lehetséges értelmezés a sok közül. Attól, hogy sokan hisznek bizonyos magyarázatok igazságában, attól azok még nem feltétlenül igazak, tényszerűek. Ha sok materialista tudós egyetért bizonyos elmélet igazságában, az nem garancia arra, hogy az tényleg igaz is. Semmi sem válik ténnyé és valósággá attól, ha – akár Nobel-díjas – tudósok is vélik igaznak.

Ha leegyszerűsítjük a kérdést, akkor a lét alapkérdéseit illetően két fő lehetséges magyarázat-

rendszer közül választhatunk. A spirituális szemléletű mindent valamilyen lelkire vagy szellemre, például istenre vezet vissza. Ő az érzékfeletti elsődlegességében, az isteni teremtésben hisz. Ezzel szemben a materialista mindent az anyagra vezet vissza, mindent az érzéki-fizikai megfigyelésre alapoz. Ő nem egy soha nem észlelt mindenható istenben hisz, hanem az anyag mindenhatóságában. Számára az anyag hozza létre az életet, az anyag izzadja ki magából a szeretetet és a gyűlölet érzését, és minden lelki jellegűt, valamint a gondolatokat, az objektív szellemet. **Mindkettő egyformán nevezhető hitnek, hiszen természettudományos alapon egyik igazságát sem lehet kétségbevonhatatlanul igazolni.** (Néhány bekezdéssel lejjebb e kérdésre jobban is kitérünk.)

A mai materialista kor igen hatékony fogalmi átnevelésben részesített minket. Ez abban áll, hogy ma embertömegek milliárdjai kezelik elfogadott tényként azt, hogy ha netán van is érzékfeletti, vagy isteni teremtés, vagy bármi hasonló, arról nem szerezhető objektív tudás. Tehát aki úgy véli, hogy mégis valamilyen érzékfeletti, isteniben rejlik létünk forrása, akkor az kénytelen hinni ebben, mert erről tudás nem szerezhető. Azt mondják, hogy ez a hit, a vallások területe, nem a tudományé. Látni kell, hogy természettudományos alapon kitalálták, hogy ha netán van is valami anyagtól független lét, akkor az nem ismerhető meg, ezért abban hinni kell, mi meg majd a természettudományunkkal tudást biztosítunk arról, amiről biztos tudást is szerezhetünk. Látni kell, hogy a hit és tudás ilyen szétválasztása önkényes elgondoláson alapul, egy erősen materialista érzületű világfelfogáson. A későbbiekben feladatom lesz, hogy bemutassam ennek téves voltát is.

Mindenki másban hisz. Hihet valaki – alapos bizonyítékok hiányában – az anyag vagy a fizikai lét törvényszerűségeinek mindenhatóságában, a másik meg istenben. Nem ez dönti el, hogy melyiknek az értelmezése, álláspontja igaz, és melyiké téves. Teljesen megértően tekintek arra, ha sokan azt hiszik, hogy a fizikai anyag mindenhatóságát hirdető természettudományos-materialista elméletek a valóság hű magyarázatai. Én viszont azért írom ezt a cikksorozatot, hogy fokozatosan bevezessem az olvasókat egy másik – antropológiai, szellemtudományos – értelmezési rendszerbe, amely semmivel sem megalapozatlanabb.

Mielőtt a cikk folytatásaiban alaposabban is rátérnék az antropológiai, szellemtudományos megismerésre, illetve ismereteinket kibővítő eredményeire, ebben az írásban a halál utáni életet vizsgáljuk meg hasonlóan, mint a cikksorozat első részében a természetet.

Van-e halál utáni élet? A halálközeli élmények materialista és szellemtudományos-spirituális értelmezése

Vajon a halál tényleg teljes megsemmisüléssel jár? Ha meghalunk, valóban nemcsak a fizikai testünk pusztul el, hanem minden gondolatunk, érzésünk, szeretetünk, akaratunk, képességünk is elveszik számunkra? Mi magunk is semmivé válunk? Vagy esetleg a természettudományos megfigyelések, illetve bizonyos tapasztalatok épp arra mutatnak rá, hogy tényleg folytatódhat az életünk a halál után?

Mik a külső tények e téren? A fizikai ember születésétől kezdve életben van, dobog a szíve, lélegzik, gondolkodik, érez, akar, cselekszik, és a meghalással mindez végérvényesen megszűnik. A külső szemlélő számára úgy tűnik, hogy az ember a halála után nem él, nem gondolkodik, nem érez, nem akar, nem cselekszik többé. Ha pontosabban akarunk a tényekhez igazodni, akkor **nem az figyelhető meg, hogy az ember nem él tovább, hanem az, hogy az ember fizikai teste nem él tovább. Az ember fizikai testben nem él tovább.** Ez a tény.

Ugyancsak tény, hogy léteznek halálközeli élmények. Elég gyakran előfordul, főleg súlyos balesetek következtében, hogy a szív és a légzés leáll, de a sérült személy rövid időn belül újraéleszthető. Az újraélesztettek közül igen sokan arról számoltak be, hogy miközben fizikai testük élettelen volt, ők lelkileg-szellemileg nagyon is éltek, és érzékelték környezetüket. Az úgynevezett klinikai halál állapotából visszatért személyek közül így sokan meg vannak győződve róla, hogy megtapasztalták halál utáni életük valóságát, azt, ami vár rájuk a halál után. Sokan egy alagútszerű élményről számoltak be, amelynek végén egy szeretettel teli fénytengerbe jutottak. Mások arról (is) meséltek, hogy látták, ahogyan az orvosok, mentősök stb. próbálták visszahozni őket a földi életbe, újraindítani a szívet és a légzést stb. Mivel fizikai érzékszerveik közben nem működtek, mindezt nem láthatták fizikai szemeikkel, nem hallhatták fizikai füleikkel. Nyilván nem is azzal érzékelték, hiszen beszámolóik szerint nem is a fizikai testükből néztek, hallgattak, hanem fizikai testükön kívülről. Sokan végtelen, feltétlen szeretetet éreztek közben, amely annyira felemelő volt, hogy legszívesebben nem is tértek volna vissza mostani földi-fizikai testükbe. Többen beszámoltak róla, hogy a klinikai halál állapotában találkoztak korábban elhunyt szeretteikkel is. Sőt, sokan úgy vélik, hogy megbizonyosodtak Isten létezéséről. Igen sokan ilyen mély lelki-szellemi élmények hatására

váltak istenhívővé, vallássossá, spirituális szemléletűvé. Az is érdekes, hogy ezekben az élményekben sokkal több a hasonlóság, mint az eltérés. Inkább csak a részletekben vannak különbségek. Persze vannak olyanok is, akik semmi ilyet nem éltek át a klinikai halál állapotában, de valószínűleg ez a ritkább.

A lelki-szellemi tapasztalatokat kár megkérdőjelezni, azok tények. Kérdés, hogy vajon a valóságot tapasztalták meg, figyelték meg, vagy illúziókba estek. A fő kérdés az, hogy vajon ezek a személyes tapasztalatok a lét olyan részének többé-kevésbé objektív leírásai-e, amelyek tényleg az érzékfeletti létről tudósítanak; vagy csupán az elmúlástól való félelem által gerjesztett, netán vágybeteljesítő tévképzetek és becsapós érzések állnak az élmények háttérben.

A materialisták számára a halálközeli és testen kívüli élménynek nincs objektív értéke, ez az agy játéka csupán. Nem tudják biztosan, de ezt valószínűsítik. Szerintük a halál után bizonyára egy darabig még képes működni az agy, és ha így van, akkor a klinikai halál állapotából visszatért, a halálközeli élményekről beszámoló személyeket saját fizikai agyuk csapja be, amennyiben azt hiszik, hogy ami közben megjelent a tudatukban, az valóság, fizikai léten túli realitás. Szerintük ez nem realitás, csak képszerű és érzésszerű illúzió, az agy anyagának képalkotó, érzés- és gondolat-előállító képességéből adódó szubjektív fantáziavilág megtapasztalása.

A materialista szemléletűek szerint ez a legvalószínűbb értelmezés. Nem élünk a halál után. Azt ugyan elképzelhetőnek tartják, hogy ilyen élmények az igazi, a biológiai halál bekövetkezte után is előfordulnak néhány percig, de aztán hamar meg kell szűnjene. Úgy vélik, hogy az agy anyaga egy darabig még képes lehet ilyen élményeket kreálni, „festeni” a megszűnő tudatba, aztán a halott számára megszűnik minden. Az ember sorsa az emberként való totális megsemmisülés, a nagy semmibe jutás, a természetbe olvadás.

Ugyanakkor nincsenek olyan természettudományos megfigyelések, amelyek szerint ne folytatódhatna az életünk a halál után. A megfigyelésekből és a halálközeli tapasztalatokból semmi ilyen nem következik. A legtöbb spirituális szemlélet szerint – így a modern szellemtudományos, antropológiai magyarázat szerint is – a tényleges, biológiai halált követően sem szűnik meg az életünk, főleg a lelki és szellemi életünk nem. Ezt igazolják a klinikai halál állapotában

tapasztalt élmények is. A halálközeli tapasztalatokban természetesen vannak szubjektív elemek, amelyek némileg átszínezik a testen kívüli és halálközeli tapasztalatokat, de azok ettől még nagymértékben objektívek, a fizikai testen kívüli létezés bizonyítékai, valójában érzékfeletti megfigyelések.

A testen kívüli és halálközeli élmények sok esetben nagyon jelentős lelki-szellemi fordulatot jelentenek a megtapasztalók felfogásában. Talán ez sem véletlen. Nagyon sokan spirituális, vallásos felfogásban élnek tovább földi életüket. Akkor is, ha előzőleg teljesen materialisták voltak. Okozhat bármilyen tévedés ilyen gyökeres fordulatot az életben, ráadásul sok ezer embernél egyforma előjellel? Nem az a valószínű inkább, hogy a lét horizontjának kitágulása, az érzékfeletti tapasztalás, az igazság meglátása változtatta meg ilyen mélyrehatóan a szemléletüket?

A materialista vagy az ilyen spirituális-antropozófiai magyarázat fedi inkább a valóságot? Pusztán a külső megfigyelések fényében nagyjából 50-50% az esély az egyikre is, másikra is. A halálközeli élményeket figyelembe véve inkább a spirituális magyarázat felé billen a mérleg nyelve. Hiszen mi magyarázná, hogy a klinikai halál állapotában az emberek nem a fizikai testükből érzékelik a körülöttük zajló eseményeket, ha nem az anyagtól független lelki és szellemi életük valósága?

Így aztán véleményem szerint semmi sem indokolja, hogy az iskolában azt tanítsuk, hogy a tudomány szerint nincs halál utáni élet. A tudományos tényeket és lehetőségeket egyformán, materialista részrehajlás nélkül kellene érvényre juttatni a tanrendben. Nem helyes, ha a spirituális szemléletnek megfelelő magyarázatokkal kisebb mértékben számolunk. Nem helyes, ha bárki is lenézi és elhallgatja azt a spirituális lehetőséget, amely még természettudományos megfigyelések alapján is igaz lehet. **A halál utáni életben való hit semmivel sem megalapozatlanabb, mint abban a hiszemben élni, hogy nincs élet a halál után.**

Nem helyes azt gondolni, hogy a spirituális magyarázatoknak nincs helye az iskolában, a tudományban. Nagyon is helye van. A materialista értelmezéseket meg kell tanulnunk az iskolában, különben rossz jegyet kapunk, pedig az alaptudás tekintetében nincsenek is kétségbevonhatatlanul bebizonyítva. Ugyanakkor a megfigyelt tények spirituális értelmezéseit figyelmen kívül kell hagyni, mintha nem is léteznének? **Nem szabadna úgy kikerülni az**

iskolából senkinek, hogy a fiatalember gondolkodásában az a tévhit gyökeresedjen meg, hogy a tudomány nem foglalkozik spirituális és vallásos értelmezésekkel, és hogy csak a tények materialista értelmezései lehetnek tudományosan megalapozottak. Az antropozófiai szellemtudomány ismeretében ez egy teljesen tudománytalan felfogás. Ha valamit nem tudunk biztosan – és rengeteg mindent nem tudunk biztosan –, akkor nem szabad az egyiket a hit területére száműzni, és ezzel mintegy szubjektív szintre degradálni, a másikat pedig tudományosnak és tárgyyszerűnek nevezni. A materialista magyarázatok semmivel sem tudományosabbak a halál utáni élet tekintetében, és rengeteg más kapcsán, mint például a gyökeresen eltérő antropozófiai, szellemtudományos magyarázatok.

Tudományos szempontból aggályos a mai természettudósok többségének azon vélekedése, hogy a halálközeli élmények csak az agy, az anyag becsapós termékei lehetnek, semmi más. Azért aggályos, mert nem tudják, hogy ezek szubjektív fantáziálások vagy objektív megfigyelések-e, mégis materialista módon foglalnak állást, mintha ez természettudományosan eldönthető volna, mintha a tudománynak egyúttal materialistának is kellene lennie. **Így aztán elképzelhető, hogy valós érzékfeletti megfigyeléseket bélyegeznek szubjektív fantáziálásnak, miközben a saját bizonyítatlan elgondolásaikat, elméleteiket többre tartják, mint a valós tapasztalatokat, a halálközeli és testen kívüli élményeket.**

Bizonyítsd be, amit állítasz!

Mit követelhet egy materialista a halál utáni élet kapcsán? *„Ha azt állítod, hogy van halál utáni élet, akkor bizonyítsd be!”*

Hasonlót én is tudok mondani: *„Ha azt állítod, hogy nincs halál utáni élet, akkor bizonyítsd be! Ha azt állítod, hogy a halálközeli és testen kívüli élményeket az agy okozza, akkor bizonyítsd be!”*

Vannak persze természettudományos-fizikai kísérletek, amelyek a felszínes szemlélő számára a materialista elméletek igazolásának tűnhetnek. Például fizikailag, kémiaiilag bele lehet „piszkálni” úgy az agyi folyamatokba, hogy ezáltal egészen speciális lelki-szellemi változásokat, élményeket él át a kísérleti személy a tudatában. Így istenélményt is elő lehet állítani. De ha izikai beavatkozással istenélmény hozható létre kívülről, az vajon bizonyíték-e arra, hogy nincs

isteni létezés, vagy hogy az ember transzcendentális istenhite egy nem létezőre irányulna? Természetesen ez nem bizonyíték rá. Ami egy ilyen kísérletből biztosan leszűrhető, az csupán annyi, hogy fizikai módon lehet fizikai befolyást gyakorolni az agyra, és ennek folytán bizonyos élmények jöhetnek létre. De hogy konkrétan mi az, ami átéli az élményt, és hogy az anyagi eredetű-e, vagy anyagtól függetlenül létező-e, az ebből nem derül ki.

Nincs olyan természettudományos megfigyelés, amely alapján kizárható volna, hogy létezik testtől független létezésre képes emberi lélek és szellem, aki a fizikai agyban is tevékeny – ahogy ezt a spirituális szemléletűek, így az antropozófusok is gondolják. Ha ez tényleg így van, akkor a fizikai agy bizonyos területének speciális stimulálása kelthet egészen meghatározott élményeket a lélekben. A materialista szerint egy ilyen kísérletben nyilván az agy állítja elő az istenélményt, mint ahogy magát a lelki, tudati élet egészét is. A spirituális-szellemtudományos magyarázat szerint a testtől függetlenül létező lélek nyilván mást él át az agy által, ha beleavatkoznak a fizikai-kémiai működésébe, mint ha békén hagyják.

Hasonlatokkal érthetőbbé lehet tenni a problémát és lehetséges megoldását. Ha valaki maradandó és súlyos agysérülést szenved egy autóbalesetben, akkor agya egy része használhatatlanná válhat. Kinek az agya? Az ő lelki-szellemi lényének. Fizikai agyunk épsége, használhatóságának foka tehát döntő arra nézve, hogy lelkileg és szellemileg mire vagyunk képesek általa. Ez egy materialistának is belátható, csak ő abban hisz, hogy a lelki-szellemi életet is az anyagi agy teremti meg, nem maga az anyagtól is független lelki-szellemi ember.

Elképzelhető, hogy egy autóbaleset elszenvedése miatt értelmi fogyatékos leszek. Fogyatékosává válásom közvetlen okát a materialista abban fogja látni, hogy mivel szerinte az agy az értelem előállítója, ezért a sérült agy már nem képes nekem hasonló fokú értelmi képességet előállítani a sérülés után. A spirituális-antropozófiai szemléletű pedig úgy magyarázza, hogy az ember lelki-szellemi lényének ép agyra lenne szüksége ahhoz, hogy lelkében és szellemében lévő értelmi képességeit egészséges módon ki tudja bontakoztatni a fizikai agy által. Ha az agy már nem alkalmas arra, hogy az értelmet fizikai szinten ugyanúgy kibontakoztassa, mint az agysérülés előtt, akkor válhat az ember értelmileg fogyatékosává. A természettudományos megfigyelések mindegyik elméletet igazolják, pontosabban így egyikről sem dönthető el, hogy igaz-e.

Ha van egy hangszerem, amely nincs jól behangolva, akkor hamisan fogom rajta játszani a dallamot, még ha egyébként hibátlanul is játszom. Ha a hangszer jól van behangolva, akkor mindjárt szebben hangzik, amit játszok rajta. A spirituális-antropozófiai szemlélet számára így van ez az emberi aggyal is. Az emberi lélek és szellem „játszik” rajta. A lelki és a szellemi élet egy ép agyat használva többre képes a fizikai testben, mint ha nem volna ép.

Ha a zongora csak néhány billentyű lenyomására ad ki hangot, akkor valószínűleg nem is lehet rajta játszani a dallamot. Talán egy-két egyszerű dallamot lehet. Valami ehhez hasonló történik azzal, aki baleset folytán értelmi fogyatékos lesz. Az értelmi fogyatékos lelki-szellemi lénye nem sok mindent tud megmutatni abból, ami lelkében és szellemében értelmi képességekben rejlik. Miért? Mert nincs meg hozzá a megfelelő fizikai eszköze, az ép agya. Eszerint a fizikai test, az agy nem arra szolgál, hogy lelki és szellemi élményeket állítson elő nekünk, hanem arra, hogy testtől független lelkünk és szellemünk számára megadja annak lehetőségét, hogy a fizikai világban lelki-szellemi életet élhessünk. Ennek ez a spirituális-szellemtudományos magyarázata.

Ha az agy egy speciális funkciójú területét elektromosan vagy vegyileg ingerlik, akkor a fizikai agy megváltozott állapota miatt az ember lelki-szellemi lénye lehet, hogy nem lesz képes beszélni, hangot kiadni, vagy lehet, hogy valami olyat él át lelkileg, amely ahhoz hasonló, amit istenélménynek nevezünk. Ha én a zongorámon tudok zenélni, és ha egy tudós is képes „játszani” rajta valami hasonló, akkor az nem jelenti azt, hogy az én zongorám (agyam) magától zenél nekem. A zene, a dallam a lélekben kell legyen, nem a zongorában, nem a fizikai agyban. Hiszen az istenélményt előállító kísérletben sem istenélményt plántáltak az agyba, hanem csak elektromosan ingereltek egy olyan agyterületet, amelynek sok köze van az istenélmény fizikai testben való megéléséhez. Ez az agyterület a saját lelki megélés hatására is működésbe léphet, de ezek szerint külső fizikai behatásra is. Ha a szemet ütés éri, akkor színeket, fényeket, csillagokat látunk. Ha a fület éri ütés, akkor cseng a fülünk. Ez azért van, mert a test egyes részei sajátos módon, mintegy „természetüknek megfelelően” reagálnak arra, ami éri őket. Az aggyal is valami hasonló az eset. A lélek az agyat rengeteg mindenre használja, bizonyos részét istenélmény megélésére is. Ha ezt az agyterületet ingerlik, akkor nem csoda hát, hogy az ember ettől is istenélményt él át. Nem csak akkor élhet át ilyet, ha például imádkozik és lelkileg teremti meg ehhez a feltételeket.

Ha a zongorával dallamot lehet lejátszani, az nem jelenti azt, hogy a fizikai zongorában már előzőleg is benne volt a dallam, és hogy a zongorista is csak azért tudta lejátszani, mert elő tudta varázsolni a zongora anyagában lévő dallamot. Ez képtelen gondolat. A zene a zenész lelkében, szellemében van, nem a zeneszerszámban. A materialista szemléletű azonban pont valami olyat képzel az agyról, mintha a zongorában lenne elrejtve a zene lehetősége, és nem a zongorán játszó lelkében, szellemében. Azt hiszi, hogyha kísérletben elő lehet varázsolni az agyból az istenélményt a kísérleti alany számára, akkor az agy magában rejtette előzőleg is ezt az élményt, legalább lehetőségként. A spirituális szemléletű számára viszont az agyban nem volt ebben előzőleg semmi ilyesmi, az agyban annak lehetősége van benne, hogy amire a lélek képes, azt fizikai szinten átélheti az agy használata által.

Ha a zongorán múlna, hogy a zongorista mit játszik le rajta, akkor a materialistának volna igaza, de a tények másként állnak. A materialista olyan képességet tulajdonít az anyagnak (például zenélő vagy dallamképző anyag), amit természettudományosan soha nem igazoltak. Ahogy a dallamokat nem a zongora állítja elő magától, hanem a zongora segítségével szóltatja meg a zenész a saját lényében lévő – érzékszervileg nem észlelhető, tehát érzékfeletti – dallamokat és harmóniákat, úgy a fizikai agy sem hoz létre semmi olyat, amit csak érzékfeletti módon lehet érzékelni, lélekben és szellemben. A spirituális-szellemtudományos szemlélet szerint az agy ugyanúgy nem képes istenélményt előállítani, ahogy a zongora sem képes dallamot kitalálni és lejátszani magától. Az istenélmény lehetősége nem az agyban van, hanem az ember lelki-szellemi lényében. Ő állítja elő magának, amikor például imádkozik, de mivel ennek fizikai életben való tudatossá válásához az agy egy részének kell közvetítő szerepet játszania, ezért az agy ezen területének ingerlése is istenélményszerű megélést tud okozni nem anyagi-fizikai eredetű lélekben és szellemben.

Az agy külső stimulálásával keltett istenélmény tehát nem bizonyítja azt sem, hogy nincs isten, és azt sem, hogy az ember csak képzelődik, amikor istenélménye van. A spirituális-antropozófiai szemlélet szerint a kísérlet egyértelműen azt bizonyítja, hogy az agy a lelki-szellemi élet fizikai életben való megjelenítésének, kifejezésének, tudatosításának fontos eszköze. Mert ha az agy istenélmény tudatosításáért felelős része súlyosan megsérül, akkor nem lesz képes a továbbiakban tudatossá tenni az ember számára azt, amikor lelkében istenélményt él át. Nem fog tudni róla, mert ennek tudatossá válásához az agy azon területének épnek kellene lennie.

Tehát a spirituális-antropozófiai megismerés szerint az agyat az ember lelki-szellemi lényé használja a születés és a halál között. Az agy fizikai eszköz a lélek és a szellem számára, és ha a fizikai eszköz állapota megváltozik, akkor természetes, hogy másképp tudja használni az ember lelki-szellemi lényé, mint előtte. Ha van egy jó kalapácsom egy erős nyéllel, akkor azt sokkal jobban tudom használni szögbeverésre, mint ha nem volna nyele. Ugyanígy van ez a fizikai aggyal is, legalábbis a spirituális-antropozófiai szemlélet szerint. Ha megsérül, nem lehet rendesen használni. Ha súlyosan használhatatlanná válik, akkor lehet, hogy értelmi fogyatékos leszek, vagy nem tudok emlékezni arra, hogy ki vagyok. Ha agyam elfárad estére, akkor álmos leszek, aludnom kell, regenerálódásra van szüksége. Az agy fizikai-kémiai álla-

potán tehát sok múlik. Ha „belepiszkálnak” egy tudományos kísérletben, akkor lehet, hogy elő tudnak állítani nekem egy olyan istenélményt, amelyet csak akkor érzek, amikor mélyen imádkozom. De ha az érzékfeletti emberi lélek és szellem eszköze a fizikai agy, akkor természetes is, hogy az eszköz megváltoztatása visszahathat a lelki-szellemi lény megéléseire.

A materialista szemlélet szerint az agy, az anyag pillanatnyi fizikai és kémiai állapota dönti el, hogy mit gondoljak, mit érzek, mit akarjak. A spirituális szemlélet szerint én, a lelki-szellemi lény is eldönthetem.

Fizikai eszközökkel kizárólag a fizikai világ kutatható

Előző írásomban már tisztáztam, hogy fizikai megfigyelések alapján a lelki, szellemi, illetve a tudati, öntudati megnyilvánulásokról semmi biztosat nem lehet állítani – az eredetükről meg végképp nem lehet. **Fizikai érzékszervekkel és készülékekkel, eszközökkel csakis a fizikai léthez tartozó materiális tárgyak és fizikai erők észlelhetők közvetlenül,** semmi más. Ezért nem lehetséges fizikai készülékekkel és érzékszervekkel lelket és szellemet, lelki és szellemi jellegűt közvetlenül kimutatni, érzékelni. Ezért nem találtak tudósaink fizikai eszközökkel lelket és szellemet.

Itt igencsak el van tájolódván a mai természettudomány azon híve, aki a materialista szemlélet befolyása alatt olyan fizikai igazolásokat követel a lelki-szellemre vonatkozóan, amelyek megszerzése csak lelki-szellemi eszközökkel lehetséges. A természettudomány e híve – a mate-

rializmus szellemére hagyatkozva – így zárja ki önmaga számára a valóság egy részének megismerését. Ezzel pedig nem tesz mást, mint hogy vét a tudomány elfogulatlansága és saját maga ellen. A tudománynak nem szabad világszemlélet-függővé válnia. Nem szabad az egyik szemlélet nyomására a megfigyelhetők körét korlátoznia, vagy fizikai bizonyítékokat követelnie arra, ami nem is fizikai, illetve nem is tudja, hogy fizikai-e. Az ember **saját magát korlátozza a tudományos tevékenység közben, amikor annyira kiszolgálja a materialista szemléletet, hogy ott is fizikai, materiális bizonyítékokat követel, ahol azokat nem lehetséges előteremteni.**

Jelenleg olyan az emberi természet felépítése, hogy lehetetlen fizikai szemeinkkel szagokat érezni, és fizikai nyelvünkkel hangokat hallani. Ez ugyan pusztán a fizikai sík területe, de ha csak fizikai-anyagi létezők volnánk, akkor is belátható lenne, hogy itt sem követelheti senki a szemtől, hogy szagokat érzékeljen, vagy hogy az orr színbenyomásokat fogjon fel. Ilyen képtelenség nem jut senkinek eszébe. A spirituális szemlélet szerint ennél még képtelenebb ötlet azt követelni, hogy ami szubsztanciálisan nem fizikai (természettudományosan nem tudható, hogy létezik-e nem fizikai szubsztancia), annak nem fizikai létét a fizikai létben kelljen közvetlenül igazolni.

Lehetetlen fizikai-materiális megfigyelések útján lelkit és szellemit közvetlenül észlelni, detektálni. Érzéki-fizikai eszközzel csakis a fizikai válhat közvetlenül észlelhetővé. Ez ilyen egyszerű. **Lelki-szellemi pedig csakis lelki-szellemi eszközökkel lehet érzékelhető,** semmi mással. Ahogyan a fizikai orral fizikai színeket, a fizikai szemmel pedig fizikai szagokat nem lehet érzékelni, úgy **fizikai eszközökkel soha nem lesz észlelhető semmiféle lelki és szellemi. Egyszerűen azért nem, mert a lelki és a szellemi** nem tartozik a fizikai világhoz, legfeljebb csak áthatja azt. A lelki és a szellemi külön létsíkot alkot – legalábbis a spirituális-antropozófiai megismerés szerint. Ezek érzékfelettiek. Ezért érzéki-fizikai módon soha nem lehet perdöntő módon igazolni semmilyen érzékfelettit. Közvetetten, a fizikai megnyilvánulásokból persze lehet így vagy úgy következtetni rá, de ez nem elégséges bizonyíték az anyagtól, fizikaitól független létére.

A természettudomány művelésének értelméről

Senki ne gondolja, hogy természettudomány-ellenes vagyok. Nem. Nagyon is értékesnek

tartom a természettudomány összes megfigyelését, mindent, amivel növeli tényismereteinket. Ezeket az észleleti tényeket kifejezetten keresem is. A megfigyelés minden megismerés alapja. Sokra tartom, amikor a megfigyeléseket sok-sok gondolati fáradozás árán igyekeznek materialista módon megmagyarázni. De nem tartom különösebben értékesnek az így kialakuló magyarázatok nagy részét, hiszen nekem – az antropozófiai szellemtudomány híveként, az érzékfeletti megfigyelések fényében – gyökeresen más magyarázataim vannak ugyanazon természettudományos megfigyelésekre is, és azokat tartom igaznak. Az általam tévesnek tartott értelmezéseket nem értékelem sokra, noha a téves magyarázatok megalkotása bizonyára előreviszi a téves elméletek alkotóit.

A természettudományos tevékenység a mai kor emberiségének kiváló eszköz arra, hogy alkalmazásával megbízható megismerési módszert sajátítson el. Legpozitívabb követelménye az, hogy **csakis szigorúan alapos megfigyelés alapján szabad értelmezni.** Ezt ma még a legnagyobb tudósok is tanulják. Hiszen látjuk, hogy nem is nagyon akad olyan, aki ne volna részrehajló, amikor megfigyeléseket kell értelmeznie. **A természettudományos tevékenységgel az előítélet-mentességet, tárgyilagosságot tanuljuk, fejlesztjük, a gondolkodást erősítjük. A természettudomány létének ez a legfőbb értelme.** Ezt a lehetőséget nagyra kell értékelnünk. Hálásak lehetünk, hogy így fejlődhetünk. Nem baj, inkább szükségszerű, ha közben spirituális vagy materialista tévedésekbe esik az ember. A lényeg, hogy fáradozzunk az igazság, a valóság megismerésén, fejlesszük lelki-szellemi lényünket a fizikai testben, lássuk be tévedéseinket, mert ez a jövőben gyümölcsöt hozhat – legalábbis az antropozófiai ismeretek szerint.

A materialista szemlélet szerint az egyes embernek ez nem fog gyümölcsöt hozni, hiszen ha az ember egyszer él, akkor a halálával neki úgyis mindennek vége lesz. A materializmus szerint ugyan sok eredményt most is hasznosítunk azoknak köszönhetően, akik korábban éltek, de már meghaltak. Így az emberiség korról korra haladva fejlődik, még ha az egyes ember aztán semmivé is válik. Ha a materialista világmagyarázatnak igaza van, akkor egyéni fejlődés nincs, legfeljebb néhány évtizedig. Mindenki meghal legkésőbb néhány évtized után, és semmi nem marad neki abból, amit utódaira hagy. Az őt követő generációk is legfeljebb néhány évtizedig élnek, és nekik is elveszik minden.

Az állítólagos szellemfotókról

Vannak elhajlások, tévedések a spirituális szemléletben, amelyet éppen a természettudományos módszer, a tárgyilagos gondolkodás fejlesztésével lehet lassan kiküszöbölni. Sokféle szellemi felfogás létezik. Némelyik egészen hajmeresztő állításokkal áll elő. Tapasztalatom szerint a spirituálisok között sokkal több a hiszékeny és a mende-mondákra adó személy, mint a materialisták között. Mondjuk a materializmus sem más, mint hit abban, hogy az anyag, a fizikai lét az oka mindennek, hiszen ez a hit nincs tudományosan igazolva. Mégsem állítható, hogy a materialisták nagy arányban megelégednének pusztá materialista magyarázatokkal, ha nem állna rendelkezésükre valós megfigyelés. A spirituális szemléletűek elég nagy körében viszont elég gyakran előfordul még, hogy alapos, lelkiismeretes megfigyelés, észleleti tény nélkül van magyarázatuk sok mindenre.

E tekintetben mindenképpen a természettudományos módszert kell mintául venni. Megbízható észlelés alapján lehet magyarázatot adni bármire is. Észlelet nélkül csak fantáziálni lehet.

Fantazmagóriák jönnek létre észleleti tények téves értelmezéséből is. Például nem kevesen hisznek a szellemfotókban, vagy legalábbis nem tudják biztosan, hogy a valóság hű képének véljék-e azt, amit látnak néhány felvételen. Sokan hiszik, hogy bizonyos fizikai fénykép- és videófelveteleken lelki és szellemi entitások, érzékfeletti lények láthatóak. Aki ezt hiszi, annak materialista a spirituális felfogása – legalábbis e tekintetben. Hiszen a fényképezőgép és a videókamera is tisztán ásványi-élettelen fizikai tárgy. **Fizikai eszközökkel fizikai lények, jelenségek fizikai oldala, kifejeződése rögzíthető,** semmi más. Aki azt hiszi, hogy a lélekről és a szellemről is készíthető fizikai felvétel, az azért esik ebbe a tévedésbe, mert nem tudja, hogy fizikaival fizikait, lelkivel lelkit, szellemivel szellemit lehet érzékelni. A lélek és a szellem nem fizikai, nincs anyaga, fizikailag nem látható, ezért lehetetlen fizikai képeket rögzíteni róluk. **Teljes képtelenség azt állítani, hogy angyalok, ördögök, orbok és más lelki, szellemi lények volnának láthatók ilyen fizikai felvételeken.** Kizárólag fizikai lények és tárgyak képei lehetnek rajtuk, illetve olyan fizikai színfoltok, fénytorzulások stb., amelyek a fizikai törvények működésével (gyakran fénytöréssel, lencsepiszkolódással) magyarázható.

Ha egy emberről készítünk fényképet, azon is csak az ember fizikai teste látható, annak fizikai képe. Ha van is az embernek lelke és szelleme, azt nem lehet látni a fizikai felvételen.

Fizikai kifejeződésében látható lehet rajta, hogy a lefényképezett lelkileg mit éltett át abban a pillanatban, például örült-e, vagy bánkódott-e, de maga a lelke és szelleme nem lehet rajta látható.

A lélek és a szellem – amennyiben valóban létezik – csakis lelki és szellemi észlelőszervekkel lehet észlelhető, tehát érzékfeletti módon. Ha valóban léteznek ilyen észlelő szervek, akkor azokkal észlelhetjük a lelket, szellemet, gondolatokat és érzéseket közvetlen érzékfeletti alakjukban és színeikben. Legalábbis a spirituális-antropozófiai szemlélet és megfigyelések szerint. Ha tényleg létezik a fizikai testünket átható, az anyagtól független lelkünk és szellemünk, akkor azok érzékfeletti szerveivel a fizikai lét dolgai nem észlelhetők. Minden a maga helyén működőképes, a fizikai érzékszervek a fizikai síkon, a lelki-szellemiek a lelki-szellemi létsíkon. Hőmérővel nem lehet súlyt mérni, kalapácsot nem lehet fagyasztóládaként használni. Éppily lehetetlen fizikai eszközökkel a lelkit és a szellemit közvetlenül érzékelni, és lelki-szellemi eszközökkel fizikait észlelni.

Béldi Melinda

Érzékeny és kristály... forró és jég... hogy is jön össze ez a kettő?

Ismét hoztam egy kísérletet, amit Te is meg tudsz csinálni otthon. Igaz, szükséged lesz hozzá egy-két dologra, de be lehet szerezni és hidd el, megéri! Többféle módszer is van, nézd meg melyik a legkézreállóbb és azzal kísérletezz!

Mire lesz szükséged?

Mindegyikhez készíts elő 5-6 kis poharat, esetleg valami csőrös kiöntő edényt.

A. recept: Fixírsóval

a. 0,5 kg kristályvizes nátrium-tioszulfát $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ (fixírsó) – fotós üzletekben lehet kapni

b. kis lábos

B. recept: Nátrium-acetáttal

a. 300g nátrium-acetát CH_3COONa (a neten lehet rendelni)

b. 100ml víz

c. egy fél literes lábos

Hogy csináld?

A. recept:

A fixírsóval jársz el a legegyszerűbben. Tedd a lábosba, hevítsd fel, míg átlátszó folyadékká nem válik, majd töltsd ki a poharakba, takard le és hagyd állni. Pár óráig ne mozgasd, ne forgasd, ne emeld fel!

B. recept:

Tedd a lábosba az összetevőket és kezd el hevíteni a tűzhelyen. Kevergesd, míg fel

Illusztráció: HANKÓ BLANKA

nem oldódik a nátrium-acetát por, majd töltsd ki néhány kis pohárba, fedd le valamivel és hagyd magától kihűlni. Fontos, hogy ne mozgasd közben, hagyd nyugton! Pár óra alatt el is érzük a kívánt eredményt, akkor jó, ha nem látsz rajta semmi változást, azaz ugyanolyan átlátszó folyadék, mint előtte volt.

És innen jössz TE és a kreatitásod! Néhány tipp, hogy mit érdemes kezdeni ezzel a csodával, de kiegészítheted Te is újdonságokkal.

- vegyél elő egy ceruzát, mártsd bele vízbe, majd egy kis nátrium-acetát/szódabikarbóna/fixírsó porba és lógasd bele az egyik oldatos, kihűlt pohárba. Nézd!
- egy másik pohárból lassan csorgatva öntsd ki az oldatot egy mélytányérba. Nagyon lassan csináld! Nézd!
- belelógathatod az oldatba a kezedet/ujjadat is, de előtte vegyél fel egy gumikesztyűt, ne higgyél a YouTube-nak! Nézd és érezd!

Hogy működik?

Amikor hevítjük a fent említett sókat, azok feloldódnak, vagy a saját szerkezetükben kötött ún. kristályvízben, vagy az általunk hozzáadott vízben. Eddig könnyű... Utána hagyjuk kihűlni. Ez egy kulcsmomentum, ugyanis ha szerencsénk van, olyan oldatot hozunk létre, ami több oldott anyagot fog tartalmazni, mint amennyit adott hőfokon oldani képes, azaz túltelített oldatot. Sajnos ez nem mindig sikerül, ugyanis ha az edényünk fala nem elég tiszta, netán poros, karcos, az kristályosodási gócként hamarabb beindíthatja a kikristályosodást, mint szeretnénk. A „túltelített” oldat tehát nem stabil, csupán metastabil állapot, a legkisebb zavar hatására, pillanatok alatt megindul a kristálykiválás annak érdekében, hogy a rendszer ismét elérje a stabil állapotot. A folyamat során azt tapasztalhatjuk, hogy a pohár felmelegszik, azaz az eleinte belerakott hő valamilyen módon elraktározódott, amit a kristályosodás során visszanyerhetünk. Így működnek a melegítő párnácskák is, amiben egy kis fémlap átpattintása jelenti a „zavart”, ami előidézi a kristálykiválást.

Kérlek írd meg nekem, hogy milyen új kísérleteket találtál ki a forró jéggel! Ha van kedved, vedd fel videóra és küldd be erre a címre: beldi.melinda@prwk.hu

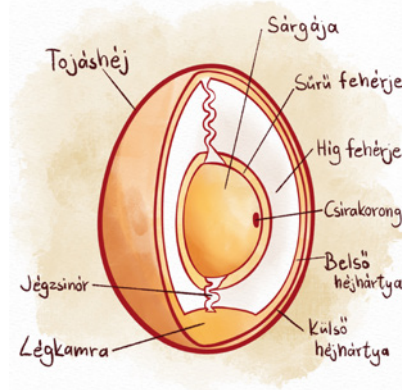

Béldi Melinda

A tojás anatómiája

Tudom, már nincs Húsvét, és nem is arról szeretnék mesélni, hogy jön a tojás ehhez az ünnephez, hanem arról, hogy micsoda nagy csoda is ez a kemény héjú, folyós belsejű, gömbölyű izé. Fantasztikus, hogy milyen praktikus, jól kitalált, igényesen megtervezett kis “doboz”, amiben semmi sincs véletlenszerűen. Fogj egy friss tojást és sötétben tedd rá a mobiltelefonod elemlámpájára! Meg fogsz lepődni...

Na de kezdjük a végén. Melyik végén? Amelyik szélesebb. A tojáshéj nem ugyanolyan vastag mindenhol, hogy a kis embrió lélegezni tudjon az apró porózusokon keresztül. A szélesebbik vége sokkal porózusabb, jobban széthúzódik a mészhártya, amikor a tyúk kitojja a tojást, az lehül, összezsugorodik a belseje és egy kis légkamra alakul ki ott, amit mi is megtalálhatunk, amikor felütünk egy kemény tojást. Kikelés előtt egy ideig innen vesz levegőt a pici.

Levegő rendben, jöhet a táplálék. Ezt biztosítja a tojásfehérje, ami a periferia felől táplálja a kiscsirkét a kikelésig. Hogy mi van benne? Naná, hogy fehérje, de megtevéstésként a sárgájának is magas a fehérjetartalma, csak abban még zsír is van adalékanyagként, így az már nem fehér, hanem sárga. Hogy mennyire sárga, az attól is függ, hogy mekkora a karotin-tartalma (ez színezi a sárgarépat is). A sárgája rétegekből alakul ki, ahogy halad a petevezetőben, kicsit úgy, mint a hagyma héjai: egy fehérjedúsabb és egy zsírban dúsabb réteg válik ki rá és lesz egyre nagyobb és nagyobb.

Megfigyelted már, hogy hol helyezkedik el a sárgája? Pontosan középen. Kétoldaltól egy-egy jégzsínórnak nevezett felfüggesztés segíti a lebegést, amit meg is figyelhatsz egy nyers tojáson apró, göndör szálak formájában. A csavarodást az okozza, hogy a petevezetőnek olyan a belső kialakítása, hogy haladás közben, mint golyó a revolvercsőben, megpördül. Zseniális! Minek? A megtermékenyített tojás sárgájának egyik oldalán ott egy pici, pirosas pötty (csírákorong), ebből lesz az embrió. Amikor a tyúk kotlik, időről-időre megforgatja a tojást, hogy mindenhol

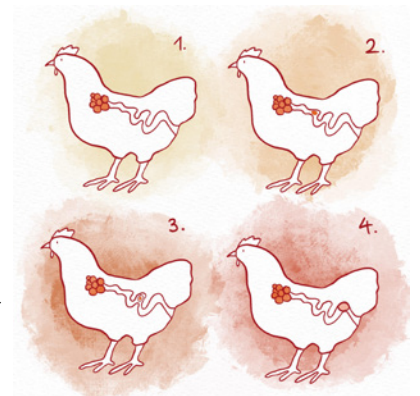
egyenletesen melegítse. A jégzsínór kifeszíti a sárgáját és úgy csavarodik, hogy mindig felfele nézzen a csírákorong, azaz az embrió mindig a testmeleg felé forduljon.

A tyúknak egyetlen petefészke van, kb. 4000 tüszővel, ami a petesejteket tartalmazza. Az ovuláció során a petesejt kiszabadul az öt körülvevő tüszőből, elkezd körülvenni a sárgája, majd amint elindul a petevezetőn, az első órában ráakodik a tojásfehérje, a következő 18 órában pedig a fehérjét borító membránok (van egy vízesebb és egy zselésebb fehérje), végül a tojás meszes héja. Az egész folyamathoz kb. 24 órára van szükség. A csirkék 1 tojást raknak naponta, de nem is minden nap. Télen leáll, 2 hónapig nincs tojás, ugyanis a tojásrakás fényhez van kötve. A fény, amint eléri a tojás szemét, aktivál egy fényérzékes mirigyet: a tobozmirigyet, és megindulhat a folyamat. Az első tojás lerakása után az embrió lehül és felfüggesztődik a fejlődése. Mindez akár 2 hétig is eltarthat, míg a tyúk le nem rakja az egész fészekalját. Amint elkezd költeni, 21 napig egyenletesen melegíti a tojásokat, amik így egyszerre tudnak kikelni.

Miért tojás alakú a tojás?

Ez a speciális forma lehetővé teszi, hogy a tojások közelebb kerüljenek egymáshoz a fészekben. Gondold csak el, milyen lenne, ha gömbalakjuk lenne?! Emiatt csökken a hővesztés és javul a helykihasználás. Legerősebb akkor lenne a tojás anyaga, ha mindenhol ugyanolyan vastag lenne, ami a gömb alaknál valósulna meg, azonban ez a fenti problémák mellett még azért sem jó, mert könnyen elgurulnának, míg így kis ívben visszapörögnének a helyükre. A sziklá-

kon fészkelő madarak tojása ezért hosszúkásabb is, mint a többieké. És végül, de nem utolsó sorban a hosszúkás alak a madarak tojási folyamatának következménye. Az ivarvezetékben perisztaltikus mozgás hajtja előre a tojást: a gyűrűs izmok a tojás előtt elernyednek, a tojás mögött összehúzódnak, s a héj megszilárdulása közben a hosszúkás alak rögzül. Ha kíváncsi vagy Rambo, a kiscsirke történetére, akit egy pohárban keltettek ki, akkor nézd meg ezt a videó-sorozatot!

Illusztrációk: HANKÓ BLANKA

A tojás összetevői:

Impresszum

Tördelés és grafika

Bagdán Zsófia

Weboldal

Katona Valentin

Korrektúra

Janovics Judit (Pedagógus/Óbudai Waldorf 2007 – 2019)

Szabó Eszter (Végzett diák/Göllner Mária Regionális Waldorf)

E szám szerzői

Béldi Melinda (Pedagógus/Göllner Mária Regionális Waldorf)

Gellért Ferenc (vendégíró)

Görcz Gergely (Diák/Perintparti Szó-Fogadó Waldorf – Szombathely)

Hahn Gergő (vendégíró)

Kássa Zoé (Diák/Fóti Szabad Waldorf)

Kiss Boróka (Végzett diák/Szabad Waldorf – Szeged)

Ladányi Csenge Luca (Végzett diák/Fehérlőfia Waldorf)

Magyar Franciska (Végzett diák/Perintparti Szó-Fogadó Waldorf – Szombathely)

Szép-Bancsa Adél (Diák/Göllner Mária Regionális Waldorf)

Timea Vigevano (Végzett diák/Óbudai Waldorf)

A szerkesztőség örökös tiszteletbeli tagja

Baranyai Bálint (Waldorf-szülő)

Közreműködtek

Almási Fanni (Végzett Waldorf-diák)

Csomor Csenge (Végzett diák/Fóti Szabad Waldorf)

Hankó Blanka (Diák/Göllner Mária Regionális Waldorf)

Hatvani Lina

Illés Zoltán (Pedagógus/Óbudai Waldorf)

Mesterházy Mária (Pedagógus/Solymári Fészek Waldorf)

Pietro Gioioso (Diák/Scuola Waldorf Firenze)

Pitti Linda (Pedagógus/Csillagberek Waldorf)

Vekerdy Dániel (Pedagógus/Göllner Mária Regionális Waldorf)

Főszerkesztő-helyettesek

Bolya Á. Bors (Végzett diák/Kispesti Waldorf)

Majerik Trisztán (Végzett diák/Óbudai Waldorf)

Molnár Blanka (Végzett diák/Fóti Szabad Waldorf)

Alapító-főszerkesztő

Baranyai Ádám (Végzett diák/Óbudai Waldorf)

